שבועון ידיעות אחרונות

פ ו ר א ה ב ה

...שוררת יונה וולך מתה לפני 3 שנים, לאחר מחלה אנושה. עם מותה נעשתה
...תולוגיה. אהוב־לבה, יובל ריבלין, היה נכס מוגן ופרטי של משוררת שחשפה הכל,
...שפה הכל • באחרונה, ניתן פסק דין שהגדיר אותו כידוע בציבור שלה • יובל ריבלין
...תאר 4 שנות אהבה, מהפגישה הראשונה עד המוות • תצלום השער: ציפי מנשה

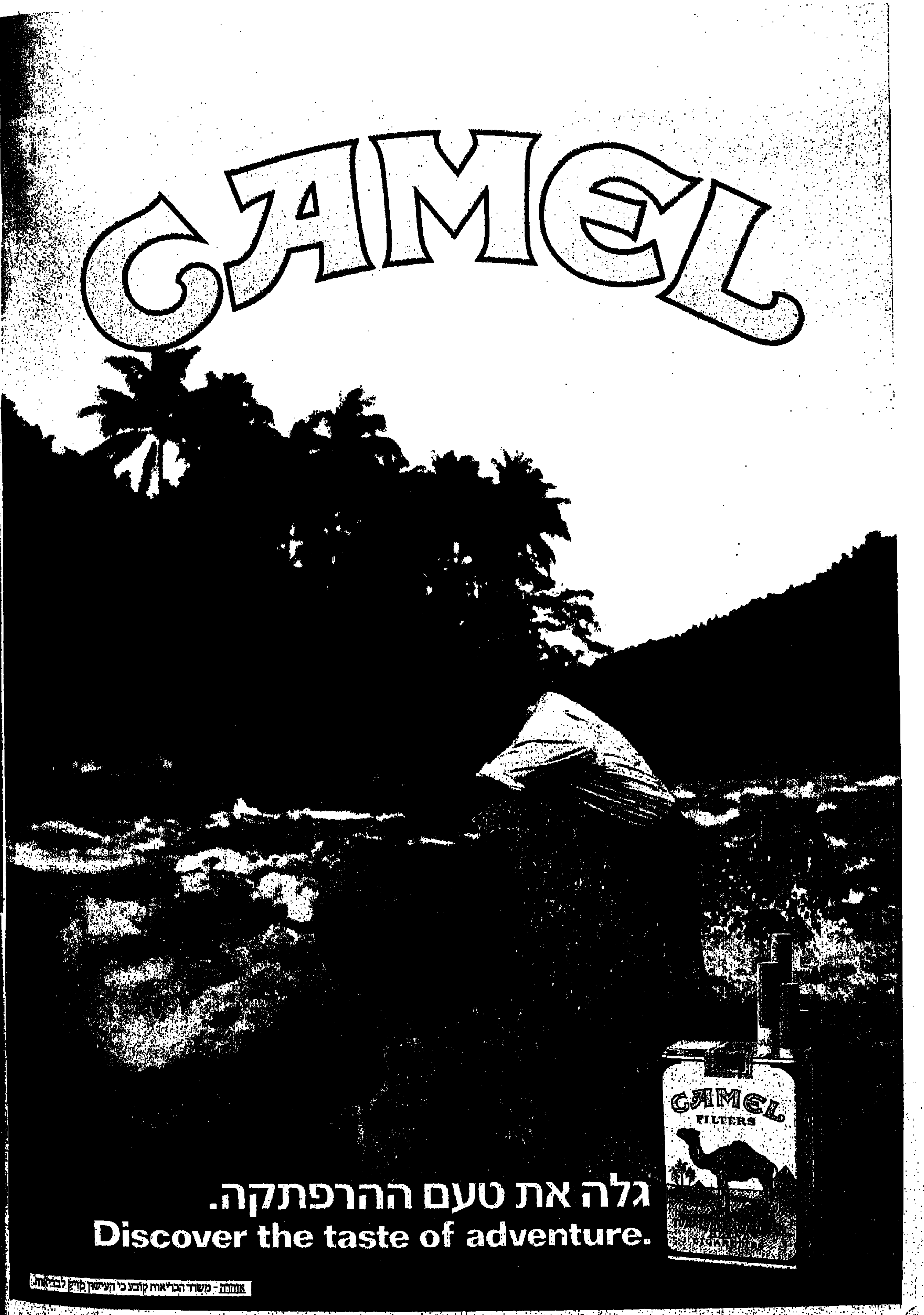

מצעי היצוא המבוקשים בעולם - עכשיו ברשתות השיווק ובכיתן סנטר, ישראל.

כדי לעמוד בתחרות הגדולה הקיימת בארה"ב, חייבת חברת כיתן לייצר מצעי איכות ברמה בינלאומית.
לכן, מצעי הפלנל של כיתן הם רכים ונעימים יותר, ומעוצבים להפליא.
עכשיו ניתן להשיג את מצעי היצוא של ישראל, ברשתות השיווק ובכיתן סנטר, במבצע עודפי יצוא.
הקדימו ובואו - המבצע והמחירים לתקופה מוגבלת.

פריטים בודדים

סדין רק 17 ש"ח
ציפה רק 24 ש"ח
ציפית רק 5 ש"ח

סטים שלמים (עם ציפות)

סט יחיד (סדין, ציפה וציפית)
רק 59 ש"ח
סט זוגי (סדין, ציפה ו־2 ציפיות)
רק 79 ש"ח
סט זוגי כפול (סדין, 2 ציפוונ ו-2 ציפיות)
רק 99 ש"ח

סטים אמריקאיים

סט TWIN (סדין גומי, סדין עליון וציפית)
רק 39 ש"ח
סט FULL (סדין גומי, סדין עליון ו-2 ציפיות)
רק 44 ש"ח
סט QUEEN (סדין גומי, סדין עליון ו-2 ציפיות)
רק 44 ש"ח

חנויות כיתן סנטר:
תל אביב
הדר יוסף דרך הרצליה פינת שלונסקי*
רח' לילינבלום 30, רח' אלנבי 85 (לשעבר טתה).
ירושלים
איזור התעשיה תלפיות,
(ע"י ההיפרכל) רח' פייר קניג 39*
רח' לונץ 7
חיפה
רח' יפו 42*
הדר כרמל, רח' הרצל 50
נתניה
רח' הרצל 9*
באר שבע
רח' הרצל 97, חנות המפעל,
רח' קרן קיימת 139 (חנות חדשה)*
חדרה
רח' רוטשילד 17 חנות המפעל
רח' רוטשילד 36 (חנות חדשה)*
פתח תקוה
רב מכר (היפר שוק ליד התחנה המרכזית)*
צומת גלילות רב מכר*
עפולה
רח' ארלוזורוב 8 (לשעבר טתה)*

וכן ברשתות השיווק הגדולות: משביר לצרכן, שק"ם וכל בו שלום

* פתוח במוצ"ש.

כיתן סנטר

SALE

מצעי פלנל
במחיר מבצע

כדאי

מאת ג. יפית

FIBER–7
הרזיה אחרי החגים

הצלחנו !! מאות סיפורי הצלחה. המוני ישראלים שנהנו ממטעמי החגים, נחלצו מקילוגרמים מיותרים הודות ל־7– FIBER. החטיף האמריקאי הטעים פועל גם בישראל.

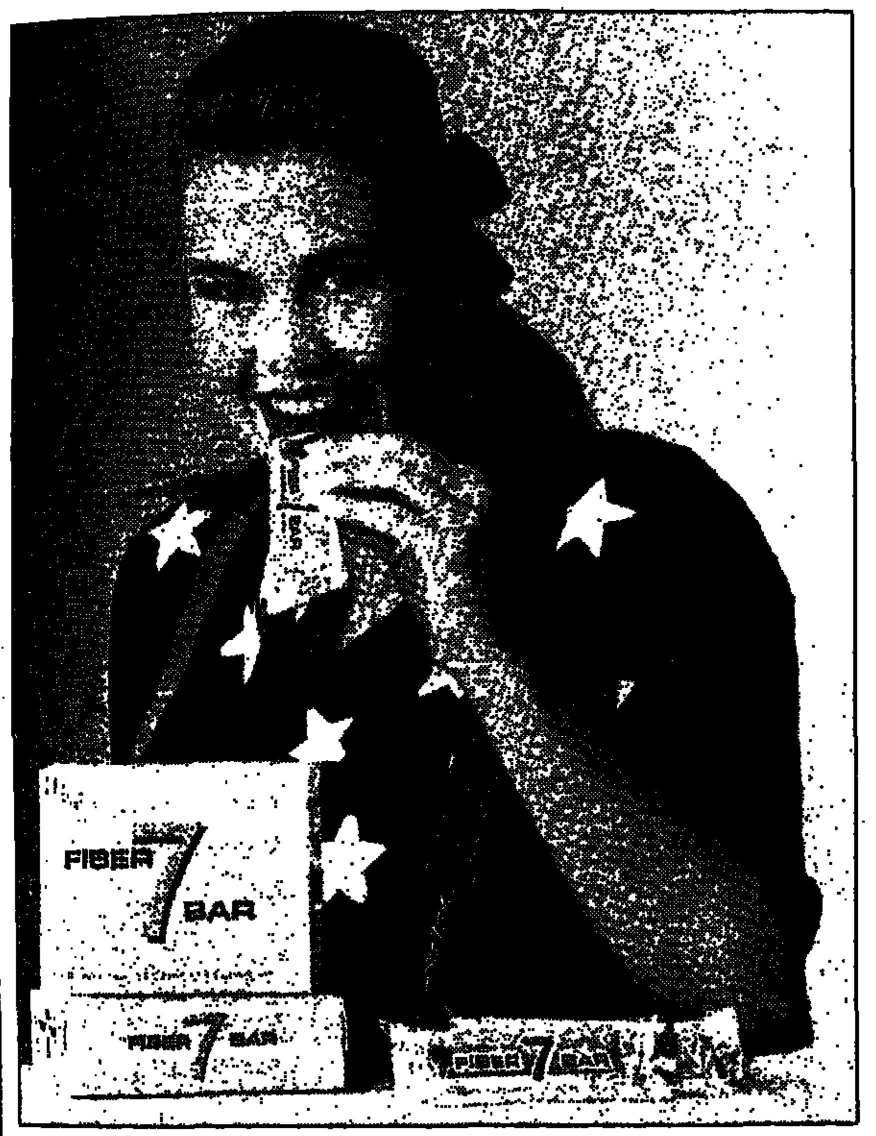

החגים הטעימים כבר מאחורינו, רק הסימנים עוד נשארו צמודים אלינו. כל המאכלים הטובים, סעודות החג הדשנות, מתרכזים עכשיו בירכיים, בישבן, בבטן, מוכרחים להיפטר מהקילוגרמים המיותרים עוד לפני החורף. בחודשים הקרים קשה יותר לשמור על משטר דיאטה. ובכלל, מספיק לנו הסרבול שתורמים הבגדים הכבדים. מי רוצה להוסיף על זה גם גוף עבה מרי? אלא שגם להרוס את הטעם הטוב לא מתחשק וגם לא כדאי. בין כל המתענים בדיאטות משונות ואכזריות, ובין הנכנעים למשקל הכבד, פורחים חוטפי FIBER-7 המעדן המצופה הזה שהוא הנאה לחיך ומתמאה לגוף.

בחודשים האחרונים ראינו אותם מתרבים מיום ליום. מרזי FIBER-7 דקים, חטובים, בכושר ובמרץ. מי שהורגל לאנשים עצבניים שנראים גרוע במהלך הדיאטה – לא הבין מה קורה. מי שהכיר אמריקאים זוהרים במהלך הדיאטה – הבין שמדובר ב־FIBER-7.

פשוט טעים

הכיף הגדול נעוץ בעובדה שאפשר להפסיק לחשוב על הדיאטה. נוגסים בהנאה במעדן הנפלא, טעם מתוק ונהדר כובש אותך ומקץ זמן קצר אתה מגלה במראה מישהו דומה לך להפליא – אבל הרבה יותר רזה.

מישהו כזה, התגלה גם במראה של דפנה. כארכיטקטית מצליחה, היא עובדת שעות ארוכות, לפעמים גם אל תוך הלילה. אין לה זמן לארוחות מסודרות והיא נכנעת שוב ושוב לדחף העז של „לחטוף משהו". „התיחסתי לזה כמו אל התמכרות וניסיתי טיפולי גמילה", היא מספרת. „בהיפנוזה, במחטים, בשכנוע – הכל. אבל מדי יום, החל בשעות אחר־הצהריים, חזרתי לחטוף דברים טובים" והתוצאות הצטברו בקילוגרמים שסרבו להפרד מדפנה. עד הגילוי הגדול של FIBER-7. מאז היא עובדת בראש שקט. במקום לריב עם הדחפים הטבעיים שלה היא נהנית מהם, חוטפת כמה מתוק וטעים שמתחשק לה. השינוי היחיד ניכר במראה: את מקומה של דפנה השמנמונת, תפסה ארכיטקטית דקה ומרוצה.

סוד ההצלחה

דפנה היא רק אחת מאלפי הישראלים ש־FIBER-7 שינה את חייהם בחודשים האחרונים, מאז „עלייתו" ארצה. הסיבה להצלחה נעוצה בתפיסה האמריקאית שביסוד החטיף הנהדר הזה: אם ברצונך לרדת במשקל ולשמור על גוף חטוב לא מגיע לך „עונש". עדיף לעשות זאת בדרך נעימה. לכן תוכנן FIBER-7 כך, שיענה על הדרישות והצרכים שלנו. כך הובאו בחשבון הצורך במשהו מתוק, הצורך „לחטוף" והצורך בתחושת שובע מתמיד. מי שמכיר את יוסי ש. יודע בדיוק למה הכוונה. יוסי, איש עסקים צעיר ונמרץ, פשוט אוהב לאכול טוב. „אוכל זו אחת מהנאות החיים" הוא מסביר בכל הזדמנות. והתוצאות נראו, 14 ק"ג הם ללא ספק יותר מדי. יוסי טעם את כל חידושי הדיאטה. אבל כמי שחשוב לו הטעם הטוב, הרגיש תמיד ש„זה לא זה". לכן גם לא הצליח להתמיד באף אחד מהמוצרים, לא הצליח – עד שעלה על FIBER-7. „כל הפטנטים של הדיאטות הם תחליפים לאוכל" טוען יוסי „ורק FIBER-7 הוא מעדן בזכות עצמו". התוצאות הצביעו על הצלחה חד־משמעית: 14 הק"ג העודפים נעלמו תוך חודשיים, ולא שבו עד עצם היום הזה.

להפסיד משקל – להוסיף בריאות

דולי היא דיאטנית שראתה כבר כל מה שקשור בדיאטות ובירידה במשקל. „אחת הבעיות המרכזיות", היא מסבירה, „היא דלדול הגוף כתוצאה מאי־אספקת רכיבי מזון מסויימים". במשך שנים ניהלה דולי מאבקים עם המטופלים, כדי שלא ינקטו בדיאטות קיצוניות, הפוגעות בגוף ובמראה העור. אלא שלא היה קיים תחליף שיענה על כל הדרישות. „מאז ש־FIBER-7 הגיע לארץ הרבה יותר קל לי לעבוד", מחייכת דולי. „אני נותנת לפונים את החטיף הטעים־מתוק הזה. הם זוללים, תוך זמן קצר הם מגיעים למשקל הרצוי והגוף מקבל את כל אבות המזון. שכן, בכל ממתק נחטף של FIBER-7 מסתתר אוצר תזונתי של ממש. זהו מצבור של 44 רכיבים המכילים ויטמינים, מינרלים וכל אבות המזון הדרושים לגוף. ויחד הם מהווים ארוחה מלאה דלת קלוריות. חוטפים חטיף, מקנחים בשתי כוסות נוזלים, ואפשר לשכוח מארוחת הצהרים. במשרד של דני, למשל, התגלו חילוקי דעות: דני מעדיף את ה־FIBER-7 שלו עם קפה. טלי, המזכירה, לוקחת אותו עם תה נענע ורבקה מהנהלת־חשבונות לא מוותרת על 2 כוסות מים מינרליים. כל אחד מהם מוכן להישבע שה־FIBER-7 הכי טעים עם המשקה שלו.

אולי זה נשמע משונה, אבל יש זוגות שהכירו דרך החטיף הנחטף והמתוק, ועכשיו מתוק להם כל הזמן. כמו דני, שהתחיל לצאת קבוע עם FIBER-7 בכיס, במקום מצית „שיהיה מה להציע בשעת הצורך". מי שזכתה היתה זיוי. גם בחטיף וגם בדני. עכשיו הם חוטפים ביחד.

יוסי ש. הוריד 14 ק"ג מיותרים בעזרת דיאטת FIBER-7, במשך חודשיים.

כל־כך קל

מומחים מיחסים את ההצלחה הגדולה של FIBER-7 לא רק לטעם הנפלא, ולתחושת השובע המתמדת, אלא דוקא לקלות השימוש. כידוע, מיחסים האמריקאים חשיבות מרובה לנוחות. לא מספיק להם שמשהו הוא נהדר, הם מתעקשים שיהיה נוח לשימוש. לכן „נדלקו" על ה־FIBER-7. אצלם לא בא בחשבון לקלוף, לקצוץ ולהתעסק ימים שלמים במתכונים מסובכים, שמרכאים לא פחות מעודף משקל. את FIBER-7 מקבלים מוכן, הוא מונח על המדף בבית, במגירה במשרד או בארנק בדרך, מוכן לשליפה בעת הצורך. לא צריך להתעסק, לא צריך להכין – רק לחטוף ולהנות.

חשוב, גם לזכור, ש־FIBER-7 + 2 כוסות שתיה, שווה בערכו התזונתי לארוחה שלמה! כדי להבטיח את רציפות הדיאטה כדאי להחזיק בבית מלאי בסיסי. מומלץ לרכוש קרטון שלם, המכיל כמות אשר מספיקה ל־6־5 שבועות. עם הרכישה מגיע לכם דף תפריטים מומלצים. אל תשכחו לבקש ולקבל.

תוספת מזון לכל גיל

44 אבות המזון מרוכזים בממתק אחד – זהו אוצר תזונתי של ממש. סוף סוף אפשר לתת לילדים (מגיל 12) ולנוער לזלול בהנאה FIBER-7 גם במקום ארוחה. הילד חושב שאת אמא נהדרת ואת יודעת שזה נכון, כי הוא קיבל את כל הויטמינים, המינרלים ואבות המזון, שגופו זקוק להם. גם בשנות הבגרות, כשהגוף מתחיל לגלות חוסר ברכיבים שונים, FIBER-7 מסדיר את המצב, וממלא את החסר.

FIBER-7 מבית דו־טל

[illegible]

מבצע: הצלחה מיידית
FIBER–7 מעניק לך
יום כיף חינם
תמורת שתי קופסאות ד־FIBER
יום כיף חינם במועדון בריאות:
גלי־גיל
מועדון בריאות
כושר, סאונה, ג'קוזי, עיסוי, שיזוף
ויסמן 5 ר"ג, ליד בורסת היהלומים ☎ 7524055

כדאי

מאת ג. יפית

כל־בו שלום
סתיו חורף 88'—89': מלהיב

■ ביקור בכל־בו שלום לפני פתיחת העונה, מפגיש אותך עם האופנה העכשווית, הלוהטת. ■ חוויה נעימה לכל המשפחה. ■ עולם של אביזרים ואפשרויות מיוחדות לבילוי ערב ביתי וחם. ■ ביקור חובה כבר עכשיו. ■ פתוח במוצ"ש 5.11.88, בין השעות: 18.30–22.00.

בתמונה: סוודר קרדיגן אנגורה עם קישוט בדוגמה קרילית, מכנסי פישתן. כסא בעיצוב היי טק – הכל יבוא בלעדי של כל־בו שלום.

החורף הוא עניין של אוריטו. עם הגשם, הרוחות והקור החורף מגיעים גם המעילים, הצעיפים וצבעי האופנה החדשים. זה הזמן להערך לקראת העונה שנפתחה. כבעלי נסיון ברור לנו שלא כדאי להשאיר הכל לרגע האחרון. כמו לפני שנה, כשפתאום ירד קור עז, שלפנו את התנור [illegible], התרווחנו בכורסא וגילינו שמשהו לא עובד. רק מי שהתרוצץ [illegible] לחפש מתקן תנורים יודע מה זו [illegible]!

[illegible] החורף ההוא, כשהבת הלכה לכתה א', [illegible] אותנו במפתיע. הילדה הלכה [illegible] בנעליים קלות, וחזרה כשהיא שוחה [illegible] מרופטות. „יותר זה לא יקרה [illegible]" – כך נשבענו.

[illegible] כבר עכשיו, אנחנו מורידים את [illegible], הכסתות, התנורים, הסודרים [illegible] ספירת מלאי. כמדי שנה מגלים שיש [illegible] דחוף במעילים ונעליים לילדים שגדלו, [illegible] לחדש את השמיכות החמות ולהוסיף [illegible] תנור חימום בפינת הטלוויזיה.

חוויה מחממת לחורף

[illegible] שלום לבש בימים אלו חורף. עשרות [illegible] מחממי־לב ומרהיבי עין פותחים את [illegible] בצורה מרשימה. מחלקות האופנה [illegible], קולקציות עשירות ומעניינות [illegible] המעצבים מגיעות מישראל ומרחבי [illegible].

[illegible], משהו דרמטי מתרחש במחלקת [illegible] של כל־בו שלום. הדגש על העיצוב [illegible] של הדגמים ניכר בכל. כאן עובדים [illegible] צעירים ייחודיים בסדרות קטנות. בשום [illegible] לא מתפשרים על ייצור המוני. גם היבוא [illegible] של פריטים נבחרים ובלעדיים.

[illegible] הגדולה של אופנת הנשים: [illegible] חוזרים. ובגדול! המגוון כאן עצום [illegible]: יש ישרים וארוכים, קצרים וצמודים, [illegible]. יש מקטורנים נשיים [illegible] במותן מודגשת נוסח שנות ה־40 [illegible]. גברי המכליט את הניגוד של קוי [illegible].

[illegible] מגוונים ומרהיבים במיוחד. יש [illegible], אריגים, בחומרים טבעיים (צמר, [illegible]) בחומרים סינטטיים (כדי שיהיו [illegible]).

[illegible] אלגנטיות מודרות בהשתאות. חליפה [illegible]. קשה לבחור. קשה לוותר על [illegible]. הפתרון החשוב נעוץ באפשרויות [illegible] ומעניינות! אותו מקטורן „הולך" עם [illegible], עם חצאית באורך הברך [illegible] (כזה הנותן הזדמנות הצצה לקרסול מחוטב ודק) וגם מיני נועז. נשים המבינות באופנה מרכיבות כאן רב־מערכות תוך שימוש חכם במקטורן אחד ושילוב במספר חצאיות או מכנסיים. כך לא עמדנו בפיתוי ובחרנו מקטורן רחב־דשים בסגול עמוק, מעוטר בשחור אופנתי, עם חצאית מיני שחורה ומכנסים משובצים באותם גוונים.

סוד המראה החורפי המושלם טמון באביזרים. בכל־בו שלום אפשר למצוא אוסף אדיר של חגורות, צמידים, ומחרוזות שעושות לך את ההופעה. הלהיט האחרון: צעיפים. מונחים ברישול על הכתפיים, גולשים בפרובוקטיביות על החולצה או מהודקים בקפידה על הצואר. יופי של צעיפים.

בכל מלתחה חורפית מוכרחים להמצא מספר סריגים. אי־אפשר לעבור את החורף בשלום בלי כמה סודרים ראויים לשמם. מי שרואה את סודרי האנגורה בכל־בו שלום, לא יעבור את החורף בלעדיהם! גוונים עזים ועמוקים בעיטורים קיריליים על החזית. יש קרדיגנים ויש חצי גולף, כולם מאיטליה. מצויין לאשת העסקים הנמרצת. להשלמת המראה חובה לעבור ברוכני הקוסמטיקה. יועצי־יופי מומחים יערכו למבקרות הכרות אינטימית עם צבעי החורף החדשים. ב־9–8 בנובמבר יסייעו לך יועצי היופי של לנקום לגלות את עצמך באיפור של מחר. מיד אחר־כך יגיעו מוצרי אלן בטריקס מגרמניה, על מוצרי הטיפוח והאיפור המפורסמים שלהם. גם סדרת המוצרים המעולה שלהם לגברים תתייצב על המדפים במלוא תפארתה.

גבר לכל עת

אורנה לוי היא אשה שמבינה גברים. גם גברים שמבלים זמן רב בחו"ל ובקיאים בכל חידושי האופנה, באים למחלקה של אורנה כדי להיות מופתעים. אורנה אספה את מיטב הפריטים בארץ ובעולם וריכזה אותם באופנת הגברים בכל־בו שלום.

יש כאן בגדים לכל סוגי הפעילות הגברית: עסקים, ספורט ופנאי. גם צעיר, גם „זרוק" וגם קלאסי. זה פתרון נהדר לגברים שאינם ששים לצאת לקניות ולבקר בחנויות רבות.

גם לאביזרים הנלווים הוענקה תשומת לב מיוחדת, החל בכפפות והגורות וכלה בצעיפים ועניבות.

הגברים מתעדכנים כאן בגווני העונה. שילובים של ירוק וכחול או ירוק וסגול. כדאי לגלות בסוד כי בחודשים הקרים הקרובים יצטרפו לצבעים המסורתיים, גם גוונים נועזים של ירוק, סגול ואדום.

מחלקת הרהיטים בכל־בו שלום: כורסה טלוויזיה אמריקאית.

[illegible] בכורסא

[illegible]

מה עם הילדים?

הילדים שמתלבשים בכל־בו שלום לבושים באיכות משובחת ובסגנון המוביל. גם כאן אפשר להרכיב מלתחות משפע של פריטים תואמים. זה חשוב במיוחד בשנות הצמיחה, כשהילד צמח מהמכנסיים אבל החולצה עוד ארוכה וכד'. גם ילד שהורס מכנסיים יותר מסוודרים (או השפשופים בברכיים) ימצא כאן פתרון לחליפות ההרוסות. מערכות פוטר בצבע חציל ושחור, חלקות או משובצות.

ממלכת הצעצועים

[illegible]

למשל, מכנסיים אופנתיים במשבצות סגול עמוק ושחור וחולצה עם פס משובץ. נוח במיוחד, שימושי ומאד מסוגנן. הפריטים מוצעים במחירים שונים. החל מ־41 ש"ח. יש חצאיות מתוקות, מכנסיים, חולצות ומקטורנים.

בגדי ילדות אלגנטיים בעיצוב מיוחד של אני ניימן מכינים את הבנות גם לארוע האלגנטי ביותר.

ערב חם בחורף קר

ביקור בפתיחת העונה בכל־בו שלום הוא דרך נעימה להבטיח למשפחה ערב חורפי חם ונעים. יש לוח מרשם בטוח! רוכשים קונווקטור משוכלל של סימנס לחדרי הגדול ומפעילים. מגלים שזהו מכשיר מיוחד. אמנם הוא מתחמם במשך 20 דקות, כמו כל מכשיר מסוגו, אבל בינתיים יש לו מפזר חום מיוחד. בנוסף, רוכשים מפזר חום המצויד במפסק בטיחות אותו מציבים בחדרי הילדים. המפסק דואג לכיבוי המכשיר בכל מקרה של חסימה או נפילה וכד'. כשהמשפחה מתכנסת לגלות מאין בוקע החום הנעים מגיע החלק של עקרת הבית. את שולפת את המרקיות חסינות האש, שקנית בכל־בו שלום, ממלאה במרק בצל או פסטה, ומכניסה לתנור. אין משפחה שלא תתמוגג מערב כל־כך פינוקי.

אגב, יש בכל־בו שלום מגוון רחב של מרקיות צבעוניות מקסימות. זה נהדר לא רק למשפחה, אלא גם לארוח על מרק חם. יש גם ספלים ומאגים אנגליים, המכילים קפה או תה שמספיק לכל הערב. תענוג.

לכל שעות היום יש דרישות שונות בחורף שלנו. גם הלילה דורש הערכות מיוחדת. אחרי הכל, בחורף נמצאים במיטה זמן רב יותר (כמה קשה לקום בבוקר!) וכדאי להנעים את השהייה.

מחלקת הטקסטיל לבית עברה שינוי יסודי. „איזה יופי" הן קריאות התפעלות חוזרות ונשנות מצד לקוחות. יש מצעים זוהרים בחושך של „אביה" באמת מיוחד: אחרי כיבוי אורות מצטייר פתאום על המצעים קו הרקיע המרשים של מנהטן.

שמיכות, שמיכות, שמיכות. חמות, רכות, נעימות, רק להתכרבל ולהתלטף ו־מנוצת אווז אמיתיות. מה שקוראים „פוך". אלו הסובלים קשות מן הקור, ישמחו למצוא שמיכות שהן כמו תנור אמיתי. יש גם „פוך" סינטטי ויש שמיכות צמר ואקרילן, כחול־לבן וגם משל רכנהם, אנגליה.

עכשיו, עם חידוש פני כל־בו שלום, הם לא מסתפקים בקולקציות נהדרות. אלא גם מפציצים במבצעים משתלמים ביותר. אסור להחמיץ.

כל־בו שלום

[illegible]

חידוש מהפכני בשוק מכשירי החשמל והסטריאו בישראל-
best buy
מבצע פתיחה!
כרטיס טיסה זוגי ללונדון ושהייה של 7 ימים במלון יוגרלו בין כל הקונים בשבוע הפתיחה.
נפתח עכשיו
פתוח במוצ"ש
best buy - מושג חדש בהרגלי הקניה של מכשירי חשמל וסטריאו.
best buy פותחת עידן חדש בקניית מכשירי חשמל וסטריאו בישראל. מעתה ניתן לקנות את מיטב החידושים והשכלולים בתחום מכשירי החשמל והאלקטרוניקה במקום אחד.
אין צורך להתרוצץ בעשרות חנויות קטנות המציגות מבחר מוגבל; לראשונה בישראל מוצג שפע מכשירי החשמל והסטריאו הקיים בשוק באולם תצוגה ענקי לנוחות הקונה. קניה ב-best buy חוסכת זמן, הוצאות מיותרות וכאבי-ראש.
המומחים של best buy כבר עשו את העבודה בשבילכם, וזה כדאי!
כדי להקל עליכם את תהליך הקניה מוצגים מוצרי החשמל והסטריאו ב-best buy בדרך חדשה ומהפכנית על-פי סדר גודל מחיריהם ולא על פי שמות היצרנים.
מומחי best buy אחרי שלמדו את דרישותיכם המיוחדות, ימליצו לכם על המכשיר המתאים לכם ביותר בקבוצת המחיר ההולמת את תקציבכם.
ב-best buy מבצעים קצרי טווח וזה כדאי!
הפתעות יומיות מחכות ב-best buy.
למהירי החלטה מבצעים קצרי-טווח המתחדשים כמעט מידי יום. חבל להפסיד!
התעניינו והתעדכנו ב"חדשות" היומיות המופיעות ע"ג השלט האלקטרוני הענק על גג הבנין.
הכי כדאי!
best buy
מרכז ארצי למכשירי חשמל
מקבוצת שטראוכלר דרך פ"ת 50 ת"א (בנין מת"מ לשעבר)
שעות פתיחה: ימים א'-ה' 9:00-21:00 ברציפות.
יום ו': 9:00-14:00; במוצ"ש: 18.30-23:00
(חניון גדול צמוד לבנין).

עדשות חינם ○ עדשות חינם ○ עדשות חינם ○ עדשות חינ

עדשות־מגע חד־פעמיות של Johnson & Johnson

עדשות חינם!

מי היה מאמין... חלפו רק מספר שנים מאז המצאת עדשות המגע אשר שחררו אותך מהמשקפיים והנה מהפיכה!
עדשות מגע חד־פעמיות אשר ישחררו אותך מהטרדה, מהטרחה היומית של הטיפול והניקוי... ומהחשש של אבדך עדשה יקרה.
עדשות המגע החד־פעמיות פרי פיתוח וייצור של חברת הענק ג'ונסון את ג'ונסון, הן עדשות רכות וקבועות למשך חודש ימים... ונזרקות לפח. וחוזר חלילה.

עדשות חד־פעמיות – יותר בריאות לעיניך

עדשות מגע חד־פעמיות פתרו את הבעיות הנגרמות ע"י שימוש ארוך טווח. השימוש הקצר לא מאפשר למשקעים להצטבר בעדשות.
כל אלה פירושם – יותר בריאות לעיניך.

ראיה רעננה – כל השנה

אתה בוודאי זוכר את ההרגשה של השבוע הראשון לשימוש בעדשות מגע. ראיה חדה, רעננה ונקיה.
עדשות מגע חד־פעמיות מעניקות לך הרגשה נפלאה זו כל הזמן, כל השנה. כי הן אף פעם לא מספיקות לצבור לכלוך.

קידמה באמצעות הטכנולוגיה

שנים של עבודת מחקר ופיתוח ביחד עם טכנולוגיה מתקדמת איפשרו את פריצת הדרך שעדשות מגע חד־פעמיות מסמנות בענף האופטומטריה.
מאז פיתוח העדשות החד־פעמיות הדברים כבר לעולם לא יראו כמו שהיו.

איך זה עובד?

עדשות המגע החד־פעמיות מסמנות אופן חדש לגמרי של שימוש בעדשות מגע. אחת לחודש אתה מקבל זוג עדשות חדשות.
אתה משתמש בזוג למשך חודש. הן גומרות את תפקודן ותפקידן, נזרקות לפח והזוג הבא נכנס לתמונה.
אין קל ופשוט מזה. לא עוד תמיסות וחומרי ניקוי מדי יום, לא עוד הכנסה והוצאה יומיומית, לא עוד דלקות וגרויים ולא עוד ירידה בחדות הראיה.
פשוט מושלם.

איפה?

עדשות מגע חד־פעמיות מיובאות ארצה ומשווקות באופן בלעדי ע"י בינלאומיות – רשת אופטיקה ועדשות מגע. בוא לפתוח דף חדש בחייך, באחד מסניפי הרשת הקרוב לביתך.

נא להתקשר לסניפנו הקרוב למקום מגוריך לשם קביעת תור.

- **ירושלים** יפו 38. 02-243371-2
- **ת"א** אלנבי 116 (פינת רוטשילד). 03-624667, 03-621443
- **חיפה** הרצל 25. 04-645298, 04-673863
- **ב"ש** ההסתדרות 79. 057-71355
- **חולון** שד' קוגל 31 (מול קולנוע רינה). 03-857187, 03-886213
- **פ"ת** חובבי ציון 7. 03-9342922, 03-907182, 03-9303090
- **קריות** דרך עכו 12 (קרית־ביאליק). 04-724714, 04-454225

להתראות.

רואים יופי
בינלאומיות
רשת אופטיקה ועדשות מגע

מבצע היכרות:
זוג עדשות חינם!
הכנס לאחד מסניפי רשת בינלאומיות עם תלוש זה ותקבל זוג עדשות חד־פעמיות־חינם. זאת לאחר שנבצע עבורך בדיקת ראיה והתאמה ובדיקת רגישות יום לאחר מכן.
תמורת 2 הבדיקות תשלם סכום סמלי של 40 ש"ח. אם תחליט לרכוש את המערכת יופחת סכום זה מהתשלום. גם במידה ותחליט לרכוש עדשות רגילות או משקפיים יוחזרו לך דמי הבדיקה.

ADMARK

7 ימים

10
אהובתו
'קרב הירושה' על ביתה של המשוררת יונה וולך, הסתיים. יובל ריבלין, חבר לחיים, מספר על השנים עם יונה ● עמית רייכר

16
צרות ברפא"ל
בימים הקרובים יוכרע גורלו של המחקר הבטחוני בארץ. הסכסוך בין עובדי המחקר ברפא"ל לבין ההנהלה, לא רק על כסף ● נחמה דואק

18
מיליארדים
מי ששמע על מרגרט תאצ'ר, שמע גם על ג'ראלד רונסון, ועל החברה שלו, „הרון". היום הוא בצרות ● ג'ודי ניר־מוזס

20
במעמד צד אחד
אדם ברוך עם יוסף מרימוביץ', מאמן מכבי ת"א, כדורגל. ענת על־שיר עם אהרון שמי, איש „דבר אחר", שעבד השנה בשביל המפד"ל. יגאל סרנה על מותו וחייו של פרופ' ראובן גלעד. חיים שיבי עם שני סיפורים קטנים על מיכה רייסר ז"ל

23
המסע לקיתרה
במאי סרטים רוצה לעשות סרט על אביו. זקן תמהוני מושך את תשומת לבו. תערובת מופלאה של דמיון ומציאות בסרטו של תיאו אנגלופולוס ● נחמן אינגבר

סצינה מתוך הסרט „המסע לקיתרה". אחרי 32 שנים של ציפיה, חוזר הבעל מגלות ברוסיה. האם, הבן והבת ניצבים מול הזרות של הקיום

דבורה שוורצבאום. תצלום: אייל יצהר. „ריחמתי על הורי. עם כל בעיות הקליטה, הם היו צריכים להתמודד גם עם בת סינית"

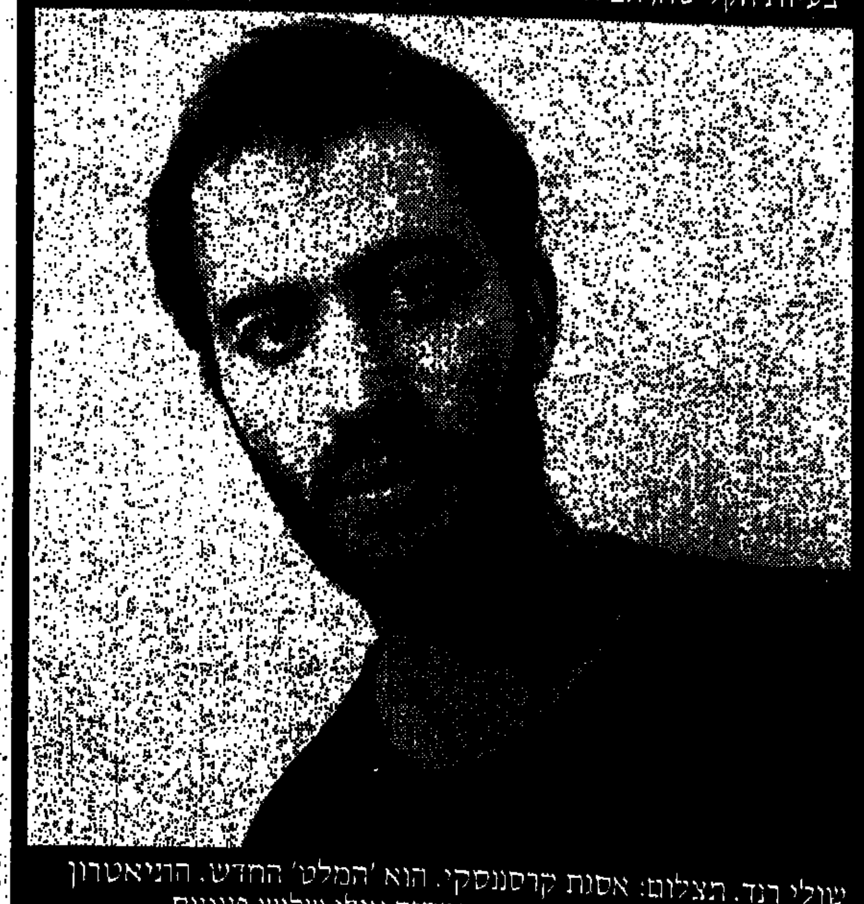
שולי רנד. תצלום: אסות קרסנסקי. הוא 'המלט' החדש. התיאטרון העברי, מאז היווסדו, התמודד עם המחזה אולי שלוש פעמים

25
ליל הבדולח
היריה של הצעיר היהודי הרשל גרינשפן, בדיפלומט גרמני, היתה העילה לפרעות „ליל הבדולח". השבוע לפני 50 שנה
● עמוס נבו ונח קליגר

30
צ'ליבידקה
המנצח הנודע סרג'ו צ'ליבידקה, עם הפילהרמונית של מינכן, בשבוע הבא בישראל, לאחר 20 שנות חרם. על הפילהרמונית הוא לא ינצח ● חנוך רון

32
עושים המלט
הבימאית רינה ירושלמי, 'לה מאמא', מתעקשת על רפרטואר קלאסי. עכשיו גיבשה להקת שחקנים צעירים בת"א ועושה איתם המלט אחר
● עמנואל בר־קדמא

34
כולם היו בניה
הדסה לוי טיפחה במשך שנים ילדים עם תסמונת דאון. המוסד שלה ברמת־גן, נסגר בלחץ השכנים. ממשיכה להאבק
● אביבה שאבי

36
סינית חרדית
סיפורה של משפחה יהודית אמריקאית, שאימצה ילדה סינית והגיעה דרכה לעדה החרדית בירושלים ● שושנה חן

39
זהב מסיאול
שלמה פינטו חזר עם 7 מדליות מאולימפיאדת הנכים בסיאול. היו לו ציפיות ל־9 ● עדית נעמן

היא היתה אצלי בידיים

שלוש שנים לאחר מות המשוררת האגדתית יונה וולך, ולאחר פסק דין שהכיר בו כידוע בציבור שלה – יובל ריבלין מספר לראשונה את סיפור אהבתם

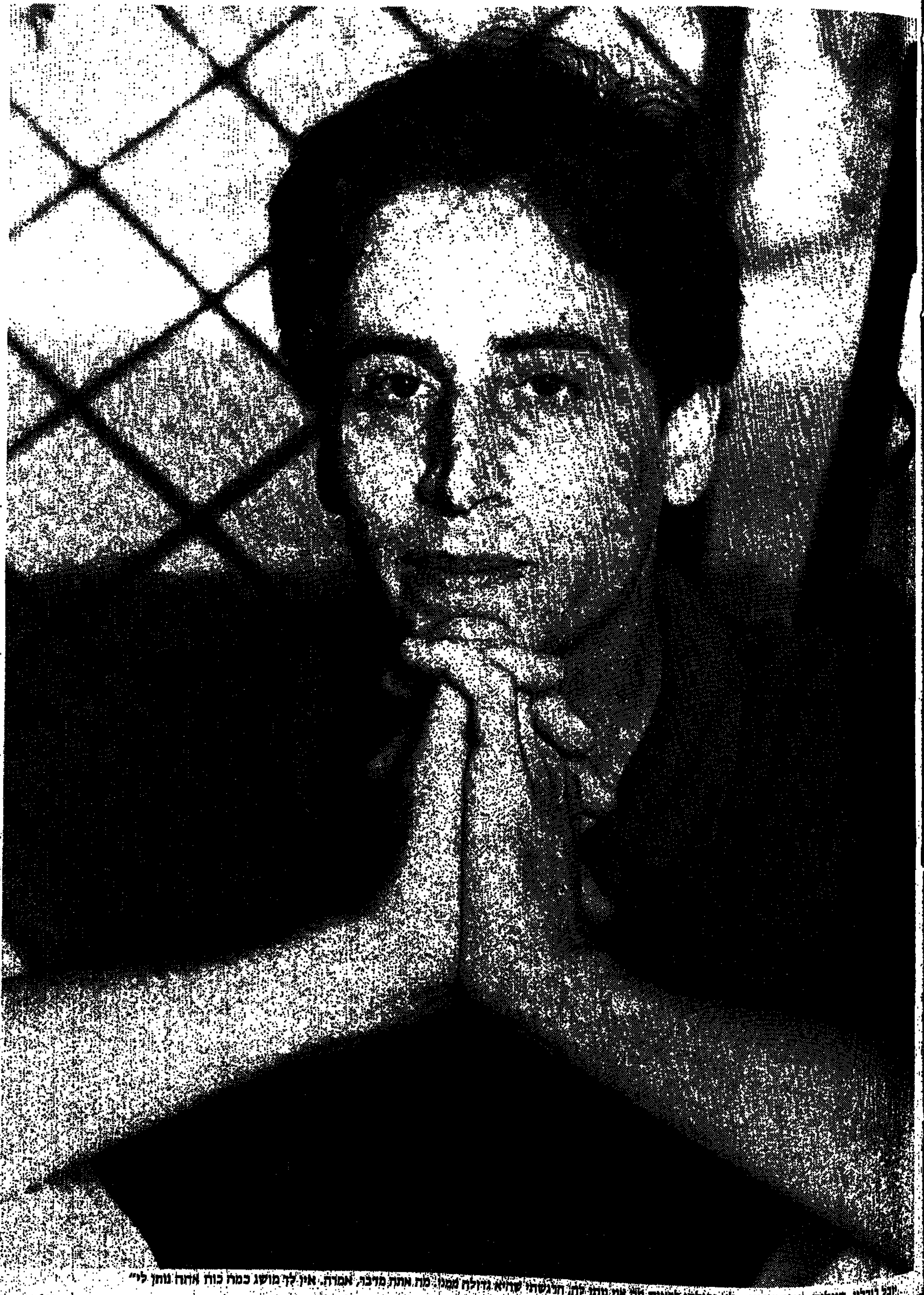
יובל ריבלין. תצלום: ציפי מנשה. „לא יכולתי לראות מה אני נותן לה. הרגשתי שהיא גדולה ממני. מה אתה מדבר, אמרה. אין לך מושג כמה כוח אתה נותן לי"

עמית רייכר

היא כמו הבטיחה לו שתחיה תמיד. היא עצמה, גם בעצם מחלתה, חשבה שאם חיים נכון, מוצאים את הכוחות האלה, ולא מתים לעולם. היא היתה חולת סרטן, והוא האמין לה. ומתוך כך, היו תקופות שהיה לו ברור כי גם הוא אף פעם לא ימות. יובל ריבלין, 29, מוסיקאי. יונה וולך, משוררת, בת 41 במותה, אהובתו המתה.

היום, שלוש שנים אחרי מותה, שבע שנים מהיום שפגש אותה, הוא משווה את הזיכרון שלו ממנה לשיר ששומעים ברדיו: „באופן טבעי, אתה זוכר את הפתיחה. אחר כך, לא תמיד אתה מקשיב לכל השיר. ואחר כך, אם יש סיומת חזקה, אתה זוכר את זה, ומוחא כפיים".

במשך תקופה לא קצרה, יובל ריבלין היה אהבתה הלא מפורסמת של המשוררת. לאחר מותה, יותר נכון עם מותה, הופיעו בתקשורת גם מאהביה הישנים, גם חסידיה, והופיעה תהילתה כמשוררת העברית הגדולה ביותר, מ'אז רחל או מאז דבורה הנביאה'. עם מותה, רוב הדיון בה היה על טהרת מילון הגדולה.

יובל ריבלין, ואין זה אלא טבעי ותיקשורתי, נדחה אז מפני מומחי השירה, שהגיעו לקידמת הבימה ודנו בה ובשיריה ובמהלך חייה. ניתן היה להבין שכפי שהיתה משוררת גדולה היו חייה חיי משוררת גדולה. כלומר, אפילו היומיום הרגיל שלה היה שירי מאוד.

לאחר שפנו מומחי השירה, ולאחר שתם גל התיקשורת הראשון והסוחף בעניין יונה וולך, התיקשורת ביקשה את סיפורו של יובל ריבלין. הוא סירב מסיבות שונות. הוא לא ידע איך בדיוק להגיב. הוא היה המום. התיקשורת לא היתה אלמנט טבעי שלו. היא היתה אלמנט טבעי של יונה וולך. והוא היה עסוק בסיכסוך משפטי עם משפחת יונה וולך, עם אחותה. סיכסוך ירושה, ואפשר לומר סיכסוך ירושה באנאלי, מאוד ישראלי. האם הוא הידוע בציבור של המשוררת? האם זכותו להתגורר בבית המשוררת, לאחר מותה? דברים כאלה.

■■■

שלוש שנים לאחר מותה, הוא משקם עצמו, בונה את חייו, משתחרר ממיתולוגיית יונה וולך, מספר את סיפורם מימי אהבתם הראשונים.

יובל: „באותה תקופה, גרתי עם שני חבר'ה שניגנו ביחד. יונה היתה באה לשם. התחלנו להיפגש פעמיים שלוש בשבוע. אחרי חודשיים, אמרה שנעבור לגור ביחד. תמיד הקדימה אותי בכמה צעדים. שאלתי אותה, אם זה יהיה בסדר, כי גם אמא שלה גרה באותו הבית. והיא אמרה שזה בסדר ואין שום בעיה. עברתי עם קצת כלי נגינה, כל מיני מקלדות ישנות, פסנתר ושותפיו, חיו תקופות שניגנו ביחד.

„כל התקופה שהייתי עם יונה, אני חושב שהייתי המעריץ הכי גדול שלה. למרות שהיה במשך כמה שבועות איזה מטריד טלפוני, שטען שהוא המעריץ הכי גדול. אנשים העריצו אותה בזכות מה שהיא כתבה, אני לאו דווקא.

„אני לא צריך לקרוא את כל השירים שלה, כדי להבין איזה כוח היה לה, איזה רגשות. אני לא טוען שאני מבין הכל. לפעמים, אני מבין הרבה פחות מאנשים אחרים.

„היה איזה שלב, בסביבות השנה הראשונה שחיינו ביחד, שבו התחלתי לקלוט עם מי אני חי. הבנתי: היא גדולה ממני, היא יודעת יותר, יש לה המון חוכמת חיים, ויכולת לנתח דברים. היתה לי מין תחושה שאני קטן. לא יכולתי לראות מה אני נותן לה.

„אמרתי לעצמי, היא הכירה הרבה אנשים בעבר שהיו קשורים לתחום שלה. אני לא איש של ספרים. הרגשתי קצת רחוק, כאילו התגמדתי. התחלתי לחשוב שזה יכול להפריע לה.

„באתי ואמרתי לה. היא אמרה, מה אתה מדבר, אין לך מושג כמה כוח אתה נותן לי, כמה כוח לשבת בבית וליצור. משהו עלול להיות לקוי, אם אדם כותב דברים מתוך תחושה של ניכור. כשאין לו אדם לאהוב.

„אם אני מסתכל אחורה, שירים שקראתי, חל בה איזה שינוי. למרות שהיו לה חברים גם לפני.

„יום אחד באתי הביתה, בלי להגיד שלום ובלי כלום אמרה, הגעתי למסקנה שאני אוהבת אותך יותר ממנו. ממנו זה אלוהים. מי שלא מכיר את הרומן של יונה עם אלוהים, לא יבין. מי שלא ראה מקרוב, איך היא מאמינה בו, מתייחסת אליו. בהתחלה זה גרם לי אפילו קצת לקנא.

„לא דיברתי איתה על זה. הרי זה לא גבר אחר. אולי הייתי מדבר, אם זה היה יותר מוחשי. יונה טענה שהוא מוחשי. כשהיא אמרה לי שהיא אוהבת אותי יותר ממנו, זה נתן לי המון ביטחון".

■■■

בראיון עם הלית ישורון, עורכת כתב העת „חדרים", וולך אמרה שפגשה את אלוהים פעמיים. פעם, בא אליה כגבר לבוש בחליפה מחוייטת, עם עיניים ירוקות ושיער כסוף. ופעם, עירום כמו האדם הראשון. בשתי הפעמים, היה בחדר שלה ודיבר אליה. פעמים נוספות, קרא בשמה.

הלית ישורון: „לדידה, זה היה איחוד עם האמת. אולי זו היתה הדרך של יונה לא להיפרד מאביה, כאשר נפרדה ממנו בילדותה. לא להיפרד מן העולם, כאשר נפרדה ממנו לאט יותר, כשחלתה בסרטן. אלוהים בתוכה, העולם בתוכה, האלמוות הוא עכשיו. יונה עברה את העולם כמו לפיד חי. היא היתה משוררת מוחלטת. משוררת ממעבה האדמה. השירים שלה הגיחו בפראות, כמו התפרצות וולקאנית".

■■■

מותה של יונה, כמו חייה, היה דרמטי מאוד, מפתיע למרות שהיה צפוי, ותיקשורתי מאוד. מכאוביה פורטו ותועדו. מבית החולים, התראיינה בעוצמה ובמלוא הפירוט לעיתון „תל אביב" של ידיעות אחרונות. שוש מיימון ריאיינה אותה והביאה משם את שיריה, שאף הם פורסמו ב„תל אביב", שבוע אחרי שבוע.

„ואז, פתאום היא אמרה לי, הגעתי למסקנה שאני אוהבת אותך יותר ממנו. ממנו זה אלוהים"

יונה וולך. תצלום: שלום בר־טל. „עברה את העולם כמו לפיד חי"

התיקשורת היתה ליונה וולך מעין הגנה, אולי מעין הגנה ציבורית, מעין תעודת ביטוח. לאדם ברוך אמרה אז, בטלפון מבית החולים, „כל זמן שאתם מדפיסים אותי, אני בחיים".

לא כל האינטליגנציה התל אביבית קיבלה את הפירסומים האלה מבית החולים בהבנה, היו שראו בכך מעין חפירה גסה של צינעת הפרט, או מעין ניצול חולשת המשוררת לפירסום. אבל, הפרט, יונה וולך, היה מאוד מודע, מאוד מתוכנן, גם בעיצומה של מחלתה. היא דרשה את הפירסום הזה לאחר מותה, הקשר עם העיתון, באותה תקופה ובאותה צורה, הובן, נתפש כאנושי, נתפש כטבעי ביותר ליונה וולך.

יובל: „אפילו בשכונה, בקריית אונו, החשדנות בה הסתכלו השכנים על הבית היתה פוחתת, כל פעם שהתפרסם עליה איזה מאמר".

„כשהייתי נער בן 20, מרחוב פרוג, מחברת העוברים כזה", כתב אחריה המשורר אהרון שבתאי, „פתאום עמדתי מול נערה שהיא גם ילדה, וגם אשה, וגם חיה, ושהיא הכל, ושהיא כולה תביעה לרב־צורתיות, להרס שהוא בריאה. וזה באמת היה מפחיד. משהו בי פחד ממעורבות גדולה עם משהו אוקיאני כמו יונה וולך".

■■■

יובל נבלע בה כברחם גדולה. בפעם הראשונה שנפגשו היה יובל בן 22, ויונה בת 37. חבר־שכן לקח אותו אליה. יונה, שהיתה עסוקה אז בהכנות למחזמר עם הבימאית מירי מגנוס, חשבה שהוא קלידן שבא לנגן. היתה אי הבנה. יובל אומנם מוסיקאי, ובאותה תקופה אף הקים אולפן הקלטות, אך בא סתם כדי לראות. אחרי חצי שעה, החבר רצה ללכת, ויובל שאל אם הוא יכול להישאר. למחרת, הזמינה אותו יונה לסרט. ככה זה התחיל.

את מי הוא פוגש. עם מי הוא הולך לסרט. עם יונה וולך, אשה משוררת, פרא אדם מגונדר, בולט ויוצא דופן. מדברת מהר, כותבת מהר, מגיבה מהר. שיערה הארוך, כובעיה, הופעתה, מכירים אותה, היא מפורסמת.

כל חייה לא השתחררה מאמה. כל השנים, אמה גרה איתה, חדר ליד חדר, עם דלת מקשרת, בבית קטן ואפלולי, מוקף גינה גדולה, בקריית אונו. לעיתונאים סיפרה שאמה, אשה שקטה ורורנית, הפכה אותה לבן־זוג ולחבר וקינאה בכל חבריה. אולי מכאן הצהרותיה בדבר היותה בחורה בחור, או בחור בחורה, וכתיבתה בשני המינים. הקשר עם אמה היה כמעט טלפאתי, ויובל מספר, שיום גשום אחד, כשישנו במחסן בחצר, קפצה יונה משנתה, בשש בבוקר, ורצה דרך הגן אל תוך הבית, להרים את אמה שנפלה מהמיטה. הן מתו בהפרש של חודשים.

■■■

„הכרתי את יונה של היומיום, גינה, בית, כלבים, חתולים, לטפל באמא שלה כל היום. מזל שלא היתה צריכה לטפל גם בי.

„היינו הולכים לקנות ביחד ירקות ובשר, קניות במכולת. זה די איפיין את החיים שלנו. מין הווי קניות מיוחד, מה לקנות, מה לא. היה לה כישרון טבעי של נואם. היינו הולכים לסופר, ותמיד היו שם נשים בהריון שנתקלו בה. עמדנו בתור, והיא התחילה לנאום על יד הקופה, וכל האנשים מסביב התפוצצו מצחוק. היא את שלה אמרה, אף פעם לא נשארה חייבת.

„פעם, איזה כתבת שאלה אותי איך היו חיי המין איתה. אמרתי לה בכעס, מה את רוצה לדעת, באיזה תנוחות שכבנו?

„הייתי עטוף באהבה. כשהייתי בא הביתה, כולם היו שמחים שאני מגיע. שמות החיבה שהיא קראה לי. החתול שהיה רץ לקראתי כמו כלב, כל פעם ששמע את המכונית שלי מתקרבת. אתה רצוי. מקבלים אותך. אני אוהב, ואוהבים אותי. אם היא היתה יוצאת להרצאות או סימפוזיונים, והיתה חוזרת, היתה מקבלת את זה גם ממני. אבל, רוב הזמן זה היה הפוך.

„היתה הבנה, כמו שאני יושב עם בן אדם שאני מסכים איתו, וגם אם לא, יש לי את היכולת לכבד את מה שהוא אומר. זה כבר מעבר לאהבה. למדתי ממנה המון. הוויכוחים היו על התמימות שלה. היו מקרים שסידרו אותה והיא לא הבינה. אין ספק שזה הפריע לי בגלל התמימות שלי".

■■■

„כשיונה היתה כותבת, הייתי יורד למחסן ומנגן על הפסנתר. או שהייתי באולפן. לא התערבתי לה בתחום. לפעמים, היתה באה עם שירים, רצתה לשמוע מה דעתי. אם לא, לא הייתי מסתכל לה במחברות. הבנתי, לא במודע, שעדיף ככה. במיוחד עם כל הסיפורים האלה, שאנשים היו נכנסים לה לחיים, וגונבים לה רעיונות.

„הבנתי שאם בן אדם רוצה להוציא משהו, הוא יוציא אותו. זו היא. אלה השירים שלה וזה מה שהיא הרגישה. ומה שרצתה להוציא.

„היו לי חברות לפני כן, שאהבו אותי וקיבלו אותי. אבל, אף פעם לא הייתי עם מישהי תקופה כזאת ארוכה. פעם, מישהי ניסתה להתחיל איתי במרומז, לא ממש ברור. כשיונה קלטה, היא שאלה אותי, אתה אוהב אותי? אמרתי כן. והיא אמרה, אז תטלפן אל ההיא עכשיו, ותגיד לה שאין ביניכם כלום. זה היה לי מוזר, ומצד שני שמחתי שהיא נלחמת עלי. וטילפנתי.

„היא נתנה לי תחושה שהיא מאמינה בי כבן אדם, כיוצר. פעם שמענו ברדיו שיר של ג'ון לנון, אשה, אמרתי לה שזה שיר גדול. היא אמרה שהשירים שלי נמצאים באותה המדרגה.

„אחד הרגעים שהרגשתי שהעניין של הפרש הגילים לא משמעותי, היה כשנכנסנו לחדר הניתוח בבילינסון. עברנו דרך חדר המתנה פנימי יותר, ומישהו ששכב שם שאל אותי: אמא? אמא? אמרתי: לא, חברה. הרגשתי שזה בדיוק כך. כל המחסומים נפרצו. זאת החברה שלי".

■■■

„במקרה של יונה ושלי, היתה איזושהי הרמוניה בעניין של הקשר. אחרי שנפטרה, נשארו עוד המון דברים שרציתי להגיד, לשאול, לדעת. בחיים אתה נתפס לאיזו שאננות מסויימת. ומידי פעם, יש ניצנים של התעוררות. אבל, כשפתאום נוחת עליך עניין של מחלה, לא רק שאתה הולך לאבד את האדם הזה, אלא מה אתה הולך לעשות איתו בעניין הזה.

„רוב הזמן הייתי רץ מבית חולים, לקופת חולים, בתי מרקחת, צריך להביא רופאה, להגיד לאנשים שזה לא סובל דיחוי ולהיכנס בלי תור. התייחסתי לזה כאילו אני שוכב חולה במיטה. טיפלתי בה. האולפן היה בסדר עדיפויות שני. וכל הזמן רצתי.

„זה היה טירוף. רוב הזמן בכלל לא הרגשתי שאלה רגעים קשים. רק אחרי שהכל נגמר, הרגשתי כמה שזה היה מעייף. איזה מין טירוף זה היה.

„כשחלתה, אף אחד כמעט לא עמד לצידה. חוץ מאמא שלי ואבא שלי. אמא שלי היתה קצת מבשלת וקצת מנקה, היא אהבה אותה מאוד.

„אתה חושב איך זה היה, אם זה היה אחרת. אם יונה לא היתה חולה, ומה היה קורה. השאלות האלה מתעוררות לפעמים. מה היינו עושים שנינו ביחד, ואני לא יודע ומעדיף שהיא היתה נשארת בחיים כדי לדעת.

■■■

„מהזיכרון הקצר יחסית, לפני שידענו שהיא חולה, הרגשנו שנועדנו אחד לשני. אני לא מנסה לשחק שהכל היה בסדר; היה גם לא בסדר, בדיוק כמו שקורה אצל זוגות אחרים. והעובדה היא שהייתי איתה, והיו לנו לא מעט

רגעים יפים בתקופה הזאת, יחד עם כל ההטרדות היומיומיות סביב העניין.

„בתקופה הראשונה שנכנסה לבית חולים, התקשר אלי איזה בחור שיונה הכירה. אמר לי, תשמע, אין פה הרבה מה לעשות. הבחורה גמורה. זה היה כמו בסרטים, משהו שמהדהד בראש. מצאתי את עצמי נוסע באוטו, לא יודע לאן, ופשוט בוכה.

„אחרי כמה ימים, כשהרגישה יותר טוב, לקחתי אותה מבית החולים עם הליכון. אהבנו לנסוע ליער בן־שמן לקטוף פיטריות. נסענו לבד, ובכלל לא היתה עונת הפיטריות. עמדנו קצת, הסתכלנו, אני זוכר כשיצאנו מהיער, דיברנו. פתאום הסתכלתי עליה, לא שמעתי מה היא אומרת לי, זכרתי רק שהיא גמורה. שוב התחלתי לבכות, וניסיתי לעצור. לא רציתי שהיא תראה אותי חלש.

„עד הרגע האחרון, לא רציתי להאמין. היה איזה יום, באתי לבית החולים. ראיתי את כפות הרגליים שלה, קצת מחוץ לשמיכה. ראיתי שהן קצת נפוחות, והרמתי את השמיכה כדי לכסות. פתאום ראיתי שהיא כולה נפוחה. שהיא השתנתה. עמדתי ככה עם הידיים מושטות, חשבתי שאני יכול לרפא אותה עם הידיים. עד שהבנתי שאין לי את הכוח".

■■■

„צלב זהב/ הוא הדבר הכי/ הכי יפה/ בין שני אנשים/ כשזה יש/ יש/ כשזה אין/ יש כלי נשק/ חרבות וכידונים/ ומילות קרב/ וקריאות מלחמה/ וקללות/ צלב זהב/ היא ההרגשה/ הכי רפה/ בין שני אנשים/ איתך זה יש/ לי".

הדבר היחיד בחייה אותו שמרה לעצמה, היה יובל. בחסכנות גדולה ובעידון שלא תמיד היה ממנהגה, היתה מספרת על קיומו בחייה. שאלה בראיון עיתונאי: את חיה עם גבר תקופה ארוכה יחסית? „כן, ואנחנו שומרים שזה יהיה לתמיד. זה הדבר הטוב ביותר שיכול היה לקרות לי. אני משקיעה מאמץ עצום ביחסים".

■■■

תקופת האישפוז היתה תקופת שיא הפירסום של וולך. בתקופה זו, התברר התואם בין אישיותה לבין התיקשורת. ומדובר בעיקר בתיקשורת התל אביבית. התיקשורת צרכה אותה בהתלהבות. היא צרכה את התיקשורת, שהיתה, מבחינתה, האמפליפייר הטוב ביותר לאמירה שלה, להתנהגות שלה, לאמירה־התנהגות שלה.

קודם אישפוזה, התפרסמה בעקבות ביקורת אישית קשה של הפוליטיקאית תעסה־גלזר. העילה: שיר אירוטי של וולך, כולל תפילין. השיר ופירסום ראיון ב„מוניטין", כולל תצלום פרובוקאטיבי, יצרו סערה שהגדירה את וולך כמי שנמצאת מחוץ לכל 'הזרמים המרכזיים' של התרבות הישראלית.

הלית ישורון: „יונה הסתובבה פה, ונדמה שכולנו התייחסנו אליה כאל קפריזה מטורפת, מגאלומנית, שתבעה מהעולם הכרה בארבות וקבלת מרות. היום, היא מתבררת לי כמשוררת דתית מיסטית, אולי הגדולה ביותר שקראתי".

יוסף מונדי, שלפי הגדרתו היה מין רבע אב: „היא אדם שרצתה להיות אמן, עד הרגש האחרון של הלב שלה. לא היתה לה אפשרות אחרת. היא אדם בינלאומי. היא לא היתה בחוץ לארץ. היא היתה חוץ לארץ".

■■■

פירסום שקט ויציב היה לה, מאז סוף המחצית השנייה של שנות ה־60, במסגרת המישמרת הצעירה של השירה הישראלית: ויזלטיר, הורוביץ, וולך, דליה הריץ, מנחם בן. בין החונכים הרוחניים והאסתטיים שלה אז: מקסים גילן, גבריאל מוקד. גילן, זה שנים, גולה פוליטי בצרפת. מוקד היה העורך־המפרסם השיטתי הראשון שלה.

והיתה התקופה הנוצרית, בה היה שנתיים במנזר נוטרדאם. היתה תקופת הסמים, האל.אס.די. והיו חמש שנים בהן הסתגרה בבית, לא פתחה וילון, לא ישנה כמעט, לא פגשה איש, רק למדה ולמדה, מדעים בעיקר. התקופה נגמרה בהתמוטטות מוחלטת. שנתיים היא מתאשפזת בבית משוגעים. מחפשת פיתרון. „הוי/ מרגריטה/ תראי/ מה עשה ממני/ העולם".

בראיון־רדיו עם אילנה צוקרמן: „ככל שאת מנסה להתאים את עצמך לסביבה, את נעשית פחות מודעת, וזה מצב הרבה יותר נוח לי, שכולם יתאימו את עצמם אלי. באמת אני חושבת שאני מותאמת לעצמי, ואני לא חייבת להתאים את עצמי להם. אני חושבת שעשיתי את כל הדברים מתוך הטירוף, לפחות הטירוף של עצמי. לפחות הייתי מטורפת עד הסוף. וזה היה למזלי, מפני שאחר כך זה שומר על התמימות של עצמו.

„אני חושבת שהייתי מין יציר טבע כזה, גדלתי במקום שכולו היה נוף וטבע. לא

„היא רצתה שהידיעות על מחלתה יופיעו בעמוד החדשות הראשון של העיתון. אם כל בית ישראל יהיה מעורב בזה..."

מיושב, מין ארץ בתולה כזאת, ואני הייתי אחד מהדברים הטבעיים שהיו שם, שום דבר לא הופרע, שום דבר לא התנגש עם הציוויליזציה.

„לפני שידעתי משהו, היה לי כוח אנליטי. לנתח מה זה כתיבה. קיבלתי את זה כמו כוח טבע כזה, כמו רוח, כמו גשם".

■■■

המחלה היתה שיא. לא ברור אם המחלה הניבה או גירתה את שיא היצירה השירית. ארם ברוך, שהיה אז בקשר קבוע איתה, קשר מיקצועי־עיתונאי, מעיד שוולך הגתה אז רעיונות שביקשו להכחיש את תוקף הרפואה והמדע. „איזה רעיונות? להעביר את השירים מבית החולים לעמוד החדשות הראשון של העיתון, לדווח בעמוד הראשון על מחלתה, התקדמות או נסיגת המחלה. הדיווח, לדעתה, בעמוד הראשון, אמור להגיע לידיעת כל בית ישראל, וידיעה של המון אדם, בניגוד לידיעה של קהל שוחר־שירה מצומצם, תשפיע על המחלה עצמה, תצמית אותה".

„הכל התחיל", סיפרה וולך לשוש מיימון ב־'84, „באיזה ערב קייצי, כשישבתי אצל חברים, במעין גינה יפאנית קטנה, מלאת צמחים ובעלי חיים. זה היה ערב רוגע במיוחד.

„באותם ימים, עבדתי על התקליט שלי עם אילן וירצברג ושמעון גלבץ. הרגשתי טוב, יותר מכל מה שלא הרגשתי כל חיי. התחיל ללכת לי. עבדתי על תקליט, התחלתי

לדיקור ולצילומים, ואמרה לי לבוא מחר.

למחרת אמרה הרופאה, שנשארו לי שבע או שמונה שנים לחיות".

■■■

יובל: „אחרי שנפטרה, לקחתי את 'צורות' ו'מופע' וקראתי במסות. יותר מלהתייחס לשיר כמו סיפרות, הרגשתי שאני מדבר איתה, יוצר איתה קשר. הייתי זקוק לזה.

„הייתי מסתובב בבית, רואה את הברז, מדפים שהתקנו באמבטיה, כל מיני פינות שבחיים לא היית מעלה על דעתך שזה יגרום לך להיזכר, ופתאום היו עולות כל מיני תמונות, סיטואציות, ואני מתחיל לבכות בלי שליטה. הייתי לבד, וזה לא היה מתוך בחירה, אלא מתוך כפייה.

„הבנתי שאני חייב לעשות פסק זמן, לשאול את עצמי איפה אתה, לאן אתה נעלם. בהתחלה, עבדתי כמו מטורף, ימים, לילות, היתה לי המון עבודה. באותה תקופה, האמנתי שיונה שלחה לי את זה.

„עבדתי כדי להסיח את דעתי, וגם כדי לחשוב שאנחנו ממשיכים לעבוד ביחד. אני זוכר לילות מתים כאלה, שאני יושב ומנגן לבד. פעם כתבתי לה שיר: 'עוד מעט/ יכבו את האורות בגן/ ואת תבואי אלי לאט'.

„אני זוכר שהלית ישורון הזמינה אותי לחנוכת החוברת של 'חדרים', היו שם כל מיני אנשים ששרו את השירים שלהם, והיתה אווירה חופשית כזאת, שיכולת לשבת ליד

אני מחפש את האשה שילדה אותי

יובל: „שעה אחרי הלוויה, חזרתי הביתה עם שני חברים. נכנסנו לרגע, והחלטנו ללכת לשבת באיזה מקום ולהרגע. בדיוק כשבאתי לנעול, באה חבורה של עשרה אנשים, המשפחה שלה, כל מיני דודים ודודות שלא ראיתי אותם כמעט בחייה, דחפו אותי בכוח ונכנסו.

„הם לא היו צריכים לדחוף, יש להם חלק בבית, היו יכולים להיכנס גם ככה. שעה אחרי הלוויה, מיהרו לבוא, כאילו אני יכול לקחת חצי בית, עם חצי מהנוף, ולברוח לאיזה מקום. אמרו לי מי אתה בכלל. הייתי מבולבל ולא ידעתי מה לעשות עם עצמי. אתה קובע את הבית שלך באיזשהו מקום, גר שם כמה שנים, פתאום באים ומנפצים לך את הבית בשניות. אפילו אם זה היה אוהל, אני גרתי שם.

„הם נכנסו וישבו בחדר והדליקו את המזגן. הרגשתי שזה יותר מדיי, למרות שזה היה שטותי, אבל באתי וכיביתי להם את המזגן. ואז אמרו לי, ויש לי עדים 'זה ששכבת עם הזונה הזאת ארבע שנים, זה לא מקנה לך שום זכויות. תסתלק מפה, יה אסופי'.

„אומצתי בגיל כמה ימים. בגיל 20 ניסיתי לחפש את האשה שילדה אותי, עובדת אחת בלשכה ניסתה לרמוז לי, שהאשה שילדה אותי לא רצתה אותי.

„דיברתי על כך הרבה עם חוה. יש לי הורים נהדרים ואני לא מחליף בעד שום הון, לא היו יכולים להיות לי הורים יותר טובים. רק יש איזה משהו שיותר חזק ממך. אתה תוהה על קנקנך, מין סקרנות כזאת שאתה נדחף אליה מתוך הידיעה שאתה יודע כמה ההורים האלה השקיעו בך.

„אני חושב שההורים שלי נהגו עם זה בסדר, אמרו לי את זה בגיל צעיר ואמרו לי אל תדבר על זה. היום אני רואה שהם צדקו, כמה ילדים יכולים להיות אכזרים. פעם ראשונה סיפרתי את זה לחבר בגיל 20, ונשארתי אותו הבן־אדם בעיניו.

„ככל שאני נכנס יותר למעגל של החיים, אני לפעמים נזכר בזה. רוצה למצוא לי את הזמן לאתר את האשה שילדה אותי. אני לא רוצה להרוס לה את החיים, אני מאמין שזאת זכותי לדעת".

לחבר מוסיקה, לצייר, כתבתי ספרי ילדים. התחלתי להצליח, ממש. זרמו אלי המון הצעות. התחלתי להופיע ולהקריא שירה ברחבי הארץ. היה לי חבר. הייתי מאוהבת. וכשאני מאוהבת, אני מרגישה טוב. יש לי בן אדם נהדר שחי איתי, ועושה את הימים שלי למתוקים ביותר.

„העברנו ערב בטל ושקט. פתאום, הרגשתי צביטות בשד הימני, כאילו מישהו מושך בחוזקה בשד. אמרתי את זה למארחת שלי, והיא השביעה אותי שאגש להיבדק. הבטחתי לה.

„קיץ לאחר מכן, עברו כבר שנתיים, מצאתי את עצמי כשכל הגוף כואב. חשבתי שזה בגלל שישנתי מתחת לחבר שלי. ובאמת, התעוררתי ומצאתי את עצמי ישנה מתחתיו. אולי בגלל שחיפשתי מסתור או משהו. כשמצאתי את עצמי יותר ויותר ישנה מתחתיו, הפרדנו את המיטות לאיזו תקופה. נכנסנו לחורף קשה כשאנחנו ישנים על מיטות נפרדות.

„יום אחד, בחורף, החלטנו החבר שלי ואני ששנינו זקוקים לבדיקות רפואיות. קראנו לו שבוע הבריאות הבינלאומי והלכנו לרופאים.

„הגעתי לרופאה בזמנהוף, שם הייתי במשך שנה אוחזת. הגעתי לשם במצב רוח מצוין, אופטימית, מאוהבת. בדיוק העברתי אז את אמי לבית אבות שאני בחרתי, היא נקלטה שם יפה. סוף סוף, פעם ראשונה בחיי, הייתי לבד, עצמאית. הרגשתי נפלא, אף פעם לא הרגשתי טוב כל כך. למרות שכשהרופאה השכיבה אותי אצלה, לא יכולתי לתקופה, וכאבו לי העצמות והעורף. היא נתנה לי תור

הפסנתר ולנגן אותו: 'פרט שולי/ את תאמרי שזה היה חלום/ ואז אתן לך את כל כולי/ לאט לאט לאט/ רק תבואי אלי/ אם תבואי אלי/ אתן לך כל מה שתרצי'.

„אני תמיד אומר זה סוג שירים כזה, את תבואי, אני אלך, אבל כשזה בא ממך, פתאום זה לא נדוש. ההמשך זה קטע ארצי כזה, קשור לעץ האבוקדו. בכניסה עומד עץ אבוקדו, שבזמנו מאוד השפיע עלי, והכנסתי אותו יותר מאוחר. מתוך מחשבה. חצי שלו נותן אבוקדו בקיץ, וחצי בחורף. אלה של הקיץ, הם קטנים ומתוקים. ואלה של החורף, הם גדולים וקשים יותר. אותו עץ. בחיים שלי לא ראיתי דבר כזה. 'עץ האבוקדו כבר יודע/ אולי הוא כבר ידע מזמן/ אל תלכי/ יש לי את כל הזמן שבעולם/ לשוב אלייך/ בלי גופי'. מאז שיונה נפטרה, האבוקדו לא נותן כלום. ואני משקה אותו, וזה מה שאני לא מבין".

■■■

„השיר הזה, למרות שהוא לא הדבר היחידי שהתעסקתי איתו כל היום, הוא איזשהו ציון דרך להבנה שאתה חי בנפש ובגוף של מישהו אחר. בישיבה הזאת מול הפסנתר, אתה קולט שאתה לבד, וזה אתה, ורק אתה, לבד, מול עצמך. אף פעם בחיים לא התנסיתי בתחושת בדידות חריפה כזאת. וזה היה השלב שהבנתי שאני לא חי את החיים שלי, שלאט לאט אני הופך להיות יונה, שאני רק ממשיך את מה שהיא רוצה שיהיה.

„הייתי חולה, ואי אפשר היה לאבחן את זה, מין חור כזה בנשמה. האמנתי שזה ילווה אותי כל החיים. זה אף פעם לא מגליד לגמרי. אבל, מהיום שהבנתי שאני חי את יובל ולא

יונה וולך. תצלום: מיכאל וייס

את יונה, זה כאב פחות. עד היום, יש לי כאילו מין רפלקסים, למלא את הרצונות שלה, רק שהיום, כבר לא בכל מחיר.

„החלק הקל של ההתמודדות עם העניין היה ללכת לבית הקברות. חיפשתי אותה, מצאתי, דיברתי קצת, ניקיתי, השקיתי. החלק הקשה היה להשתחרר מהמיתוס. משהו בך אומר, צא מזה. מה העניין. תפסיק להגיד לעצמך שהיא חיה. היא לא. באיזשהו אופן, היא מיצתה את עצמה פחות או יותר. אי אפשר לשנות.

„אז התחלתי לחשוב איך אני משתחרר מהמיתוס, מתחיל לבנות את החיים שלי מחדש, מתחיל לחיות. התחלתי להבין שגם אם לא היתה יונה, הייתי קיים. יכולתי גם ללכת לכיוון אחר, ולחשוב שבחיים לא אבגוד בה. רק אז לא הייתי קיים, מכל מה שמשתמע מזה, החל מהיצרים הכי בסיסיים, עד העניין של הרוח, והתחושה של לא להיות לבד.

„אז הבנתי, שלא רק בבן אדם אחד אתה מוצא את הדברים המשותפים לך. יש עוד אנשים. לאדם יש צורך טבעי לחפש לעצמו דרך ביטוי. יותר מאשר המציאות, זה ההשלמה איתה.

■■■

„ההחלטה שלי לסגור את האולפן, היתה חלק מההתמודדות שלי עם המצב. כל הבנייה של האולפן, היתה מהכוח שלה ושלי. פה מדובר על ציוד שאתה קונה, ותוך חצי שנה מאבד מערכו, ואתה חייב כל הזמן להתחדש. במלים אחרות, מי שאין לו כסף, קשה לו להחזיק.

„יונה שיכנעה אותי להחזיק את האולפן, ואני דווקא רציתי להתפתח לכיוון המוסיקה. בדיעבד, חבל שלא עשיתי את זה. אני מוסיקאי, אני מעבד ומלחין ומנגן, ואלה היו שנים בהן יכולתי להתפתח.

„התחלתי לחשוב, אמרתי לעצמי או. קיי, אתה יוצר, יש לך כישרון ליצור, עברת את השלב שאתה צריך להצטנע בפני עצמך בדבר הזה. הרגשתי צורך לדעת יותר, דברים שאחרים יודעים ואתה לא. התחלתי להבין שאני צריך ללכת ללמוד. הלכתי ללמוד מוסיקה ב'רימון'".

■■■

לקח לו זמן להגיד, לספר, לסכם מין סיכום על תקופה בחייו. עד היום, הוא לא מנותק ממנה. יונה 'דאגה' לכך. שלושה ימים לפני מותה, כתבה בבית החולים צוואה שממנה ניתן להבין כי הורישה לו את כל רכושה המוחשי והרוחני. כשהגיש בקשה לקיום הצוואה, באמצעות בא כוחו עו"ד אבי מלכה, קמה לו מתנגדת, אחותה, נירה שנצר, שהיתה מסוכסכת איתה שנים ארוכות.

החודש, שלוש שנים אחרי מותה, אחרי תצהירים, עדויות וחקירות, הכיר בית המשפט באהבתם. וביובל ריבלין, כיורש בציבור של המשוררת המנוחה.

בפסק הדין, ציוותה השופטת, בלנש קיי, כי ירושתה של המנוחה יונה וולך ז"ל תחולק באופן שלמבקש, יובל ריבלין, יהיו שני שליש מעיזבונה כולו, ואילו המתנגדת, אחותה נירה שנצר, תקבל את השליש האחר. עוד קבעה השופטת, כי נירה שנצר תשלם ליובל ריבלין את כל הוצאות המשפט ואת שכר טירחת עורך־הדין.

בכך, לפי שעה, הסתיים פרק המריבות עם אחותה, שהתחילו עוד בחייה, ונמשכו אחרי מותה, דרך יובל. בראיון שנתנה בזמן מחלתה, אמרה יונה: „באותה שעה, לא ידעתי שבין לבין אחותי תתפתח מריבה עכורה על הבית, על הרכוש. דאלאס מקריית אונו. כך או כה, ניסו לנשל אותי מהבית".

במכתב תגובה למערכת, כתבה אז נירה שנצר: „יונה גרה בבית אמי בקריית אונו, היא רצתה שאחתום שאני מוותרת לה על החלק שפעם יגיע לי בבית. כשאמרתי לה שכל עוד אמא חיה אין מה לדבר על כך, ענתה לי, את עוד תצטערי על כך; את תשארי עם התחתונים ביד. והוסיפה שהיא לא רוצה לראות אותי. הדבר התרחש לפני מספר שנים. וזה כנראה הרקע לאיבה ולשנאה שהיא חשה כלפי".

ויונה כתבה בשיר, „כל הצרות התחילו ממרים, שאמי התחילה לתת לה אהבה במקומי".

■■■

שלוש שנים אחרי מותה, בביתה של יונה בקריית אונו, שני אנשים גרים לעת עתה בבית, יובל בחלק שלו, ובת אחותה של יונה. ועדיין משהו שם נראה עזוב. השער שבור, בגן הגדול המקיף את הבית צמחו עשבים שוטים, עץ תות הבר, והאפרסק, האבוקדו, הגויאבות, והמנגו, צהובים משהו.

אנחנו יושבים קצת. מרגישים קצת לא בנוח, כאילו פלשנו למקום של מישהו אחר. יוצאים לחצר. פתאום, בא הדוור. דוור חדש כנראה. „גב' וולך?" הוא קורא. „לא בדיוק" אומר יובל בשקט. ■

רק בנק גדול אבל לא גדול מדי יכול להציע לך

ביזנס

חבילת השרותים הכוללת לניהול יעיל של עסקיך

אם אתה בעל עסק, בנק המזרחי מציע לך ביזנס. ביזנס — חבילת שרותים כוללת המתוכננת במיוחד לטובת אנשי עסקים כמוך. ביזנס — לניהול וקידום העסק שלך — בעלות נמוכה יותר וביעילות רבה יותר. ואלה לא רק מילים. בנק המזרחי משקיע עכשיו מאמצים כדי להרחיב את היקף החשבונות העסקיים. כבנק גדול אבל לא גדול מדי, בנק המזרחי יכול להרשות לעצמו ללכת לקראתך יותר ואף להבטיח לך יתרונות בלעדיים. מהירות תגובה, יכולת לסגור דברים במקום ומהר ללא סחבת ובירוקרטיה מיותרת, דלת פתוחה למנהל הסניף, ייעוץ מקצועי צמוד, הטבות מיוחדות, אשראי מוגדל. מי כמוך יודע עד כמה הדברים הללו חשובים בניהול עסק ובקשר עם הבנק. כן, כך עושים ביזנס בבנק המזרחי. בנק שהגישה שלו לעסקים היא תכליס. אם זו גם הגישה שלך, אתה מוזמן לנהל את החשבון העסקי שלך אצלנו — ולהנות מכל שירותי הביזנס שלפניך:

הלוואות נוחות להתרחבות עסקית

הלוואות שיאפשרו לך לקדם את העסק שלך, להרחיב אותו ולממן פרוייקטים מיוחדים.
- הלוואות לזמן קצר בריבית נמוכה.
- הלוואות לזמן ארוך צמודות למדד או לדולר בריבית נמוכה, עם אפשרויות פרעון גמישות ביותר.

הון חוזר

מסגרת אשראי בריבית מועדפת שתאפשר לך לנהל ביתר קלות את ההוצאות השוטפות של העסק.

נכיון שיקים

אפשרות למכור ללקוחותיך בתשלומים — בשיקים דחויים, ולקבל תמורתם מזומנים מהבנק.

מערכת מיחשוב מהמשוכללות במערכת הבנקאית

מערכת מתקדמת לקבלת דוחות מידיים ומפורטים על מצב החשבון וההשקעות. תוכל לקבל מידע מעודכן ON-LINE באמצעות מכשירי הבנק האוטומטיים "שיאון" ו"שיא-כלי" ודרך מחשב העסק שלך הקשור ישירות למחשב הבנק. בקרוב, תוכל גם לתת הוראות למחשב הבנק, לביצוע פעולות בחשבונך, דרך מחשב העסק שלך.

קופות גמל, קרנות השתלמות וקופות פיצויים לעובדים

לרשותך מגוון רחב ביותר של קרנות וקופות מהרווחיות ביותר במשק. ביניהן, קרנות שנתנו תשואות שיא ב־1987.

תנאים מועדפים בחשבון הפרטי

כשתנהל את החשבון העסקי שלך אצלנו, תהנה אוטומטית גם בחשבון הפרטי שלך ממלוא ההטבות והתנאים הטובים ביותר במערכת הבנקאית.

אשראי ללקוחות העסק שלך

הבנק מאפשר ללקוחותיך לקנות אצלך בתשלומים, כאשר אתה מקבל את סכום הקניה במזומן.*

* בהתאם לסיכום עסקי עם הבנק.

תכל'ס בנק המזרחי

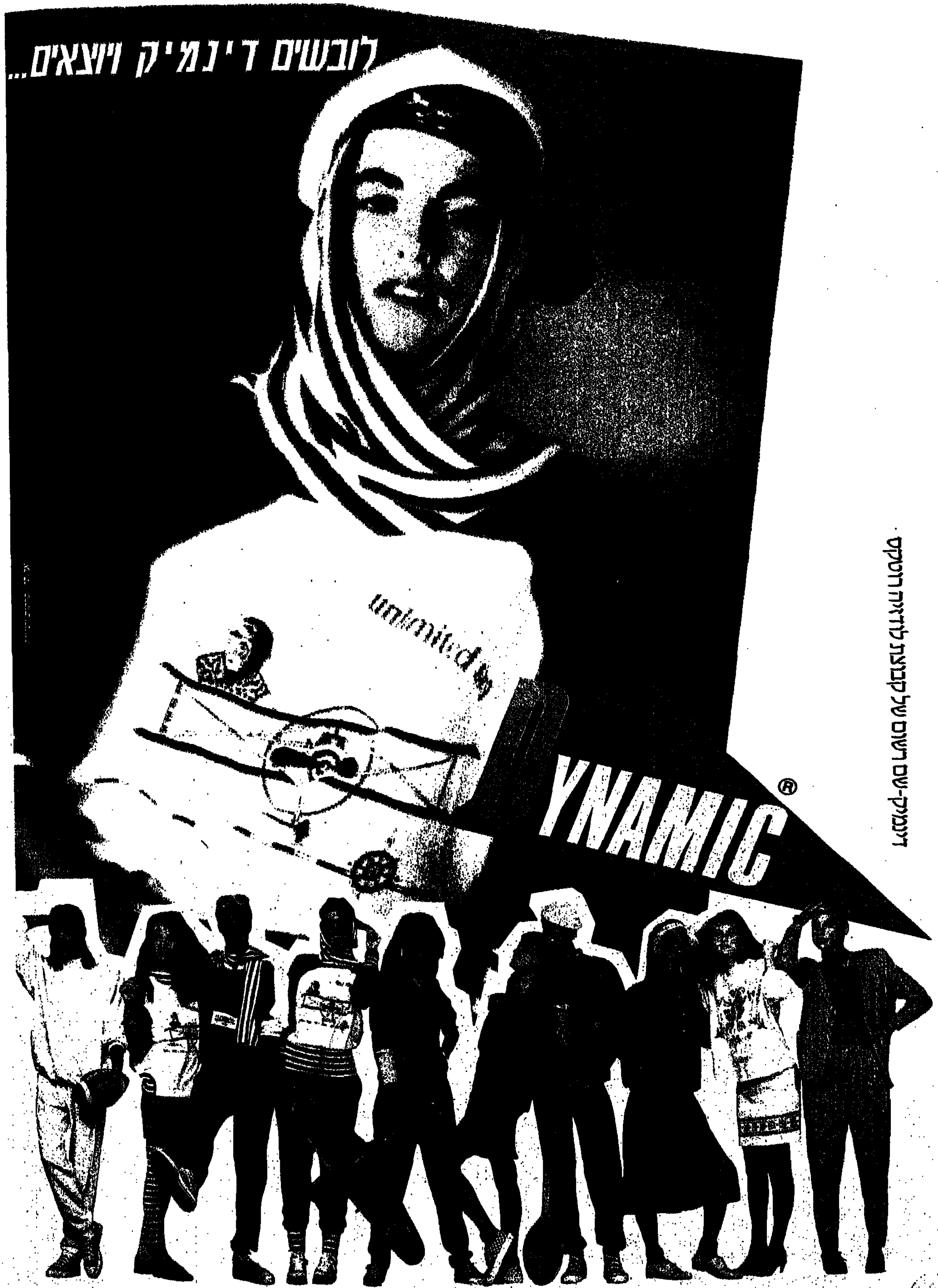

דינמיק-שם רשום של קבוצת לודזיה רוטקס

בשבועות האחרונים, מתפרסמות בעיתונות מודעות ענק נגד הנהלת רפא"ל, הרשות לפיתוח אמצעי לחימה. עובדי המחקר מתריעים על הידרדרות חמורה ברמת המחקר הביטחוני ● את ההנהלה מדאיג יותר ההיבט הכלכלי: המפעל צובר הפסדי עתק ● מדובר בוויכוח עקרוני: האם רפא"ל, בגודלה הנוכחי, צריכה להיות מעבדה לאומית – או מפעל כלכלי

מה קורה ברפא"ל

נחמה דואק

מודעות ענק של עובדי המחקר ברפא"ל, מתפרסמות בשבועות האחרונים בעיתונים היומיים. מודעות אגרסיביות, המתריעות על המצב המידרדר של פיתוח אמצעי לחימה מתקדמים. על הערך מחקרי תשתית במידה שתבטיח את ביטחון ישראל. מודעות שתוקפות את מדיניות משרד הביטחון. „החזון הטכנולוגי של מנהיגות המדינה הידרדר לפיתוח מערכות מתקדמות כגון: כדורי גומי (דור א'), כדורי פלאסטיק (דור ב'), חצציות" – נכתב באחת המודעות.

מודעות אלה הן חלק ממלחמה מתמשכת בין הנהלת רפא"ל, בראשותו של המנכ"ל מוסה פלד, לבין עובדי המחקר במוסד. מהות הסכסוך – האם רפא"ל – הרשות לפיתוח אמצעי לחימה, צריכה להיות מעבדה לאומית, שבה נערכים המחקרים והפיתוחים הנחוצים לבטחון העתיד, או שעליה להיות בית חרושת לייצור אמצעי לחימה, בתנאים תחרותיים של השוק המקומי והבינלאומי, בית חרושת שיוכל לעסוק במחקר ובפיתוח אם וכאשר יהיו לו רווחים.

וכמו כל מאבק מקצועי בזמן האחרון, גם זה נעשה בעזרת מומחה ליחסי ציבור ששכרו עובדי המחקר. וזו אולי הסיבה למודעות בעיתונים. לא יוצאים היום למאבק בלי יחצ"ן צמוד.

תחילה טענה הנהלת רפא"ל שמדובר בסכסוך שכר. שעובדי המחקר מבקשים להגן על שנת השבתון שלהם ועל קרן ההשתלמות הדולרית. עובדי המחקר זעמו. לא זה העניין, אמרו, המחקר הטהור בסכנת הכחדה. כיום, לא יאמר פלד שעובדי המחקר מבקשים להגן על שכרם. הוא, לא פחות מעובדי רפא"ל, מודע לפגיעה שקיימת במחקר והפיתוח, שהם הבסיס לכל התפתחות טכנולוגית, אבל לדעתו אין ברירה. אי אפשר להתעלם מההפסדים העצומים שצברה רפא"ל בשלוש השנים האחרונות.

■■■

ישראל נחשבת מעצמה בתחום התעשיה הבטחונית. אפילו יצחק רבין, שר הביטחון, טען באחרונה שישראל קטנה על תעשיות הביטחון שלה. מאחורי הקמת תעשיות ביטחוניות עומדת ההנחה, שישראל חייבת להיות עצמאית בפיתוח ויצור חלק ממערכות הנשק שלה, למקרה שאפילו מדינות ידידותיות יסגרו את הברזים. יש גם לזכור, שמדינות בעלות טכנולוגיות מתקדמות אינן ששות למכור אותן למדינות זרות.

כחלק מתפישה זו, הוקמה ב־1948 רפא"ל. תחילה כחלק מהמערכת הצה"לית, והיא נקראה אז חיל מדע (חמ"ד), ולאחר שצברה 'גוף', הועברה ב־1959 לרשות משרד הביטחון.

רפא"ל נחשבת כיום ליחידת סמך של משרד הביטחון. לא חברה ממשלתית, כדוגמת התעשיה האווירית, ולא חברה בכלל. כל החלטה משמעותית דורשת אישור הדרגים המתאימים במשרד הביטחון.

כושר הפיתוח הטכנולוגי של רפא"ל הלך והתפתח, יחידות המחקר גדלו. פיתחו מערכות נשק מתוחכמות והציעו פתרונות לבעיות עוד בטרם נוצרו. במיוחד הוכיחו עצמם תוך כדי לחימה במלחמת יום הכיפורים.

בתחילת שנות ה־70, חל מהפך ברפא"ל. הוחלט שתהיה יחידה כלכלית סגורה, שאמורה לאזן עצמה תקציבית. ב־1973, בנו את קווי היצור הראשונים. רפא"ל הפכה מגוף מתכנן, לגוף מפתח ומייצר. ב־77' החלו ביצוא. ב־84' פרצו לשוק האמריקני.

ההחלטה לעבור מפיתוח בלבד לפיתוח ויצור היתה, אולי יותר מכל, בגלל אגו. זה החל בפיתוח טיל ים־ים בשם „לוז". רפא"ל פיתחה את הטיל עד לשלב הסופי, לפני הייצור. את הייצור עצמו קיבלה התעשיה האווירית. שם הטיל שונה ל„גבריאל", והוא הפך ל'להיט' של התעשיה האווירית: הכניס במהלך השנים לקופתה עשרות מיליוני דולרים. ברפא"ל התקנאו. למה שאנחנו נעבוד שנים והם יגרפו את הכסף? וכך נבנו קווי היצור הראשונים.

לכך, חברה התפתחות נוספת: בשנות ה־70 המוקדמות, החלו להתפתח מוקדי ידע נוספים בארץ. התפתחו מעבדות מחקר בתדיראן, בתעשיה האווירית, באלביט, באל־אופ ועוד. כולם התחרו, בעצם, על אותו נתח שוק – מערכת הביטחון.

התפתחה תחרות. במערכת הביטחון הרגישו מחויבות גם לתעשיות הפרטיות. בראש חלק מהחברות מהן עמדו חברים, שהשתחררו לא מכבר בדרגות בכירות מצה"ל. רפא"ל, שקודם נהנתה מתנאי חממה, נאלצה להפשיל שרוולים ולהתמודד. יחד עם זאת חייבים לציין, שעדיין יש פרוייקטים בטחוניים מסווגים, שמועברים אך ורק להפא"ל.

■■■

אנשי המחקר ברפא"ל מודאגים. לטענתם, יש הזנחה של המחקר התשתיתי (בסיסי) לעומת העדפה של יצור מוצרים מכירים. „מוכרים את סודות ההווה על חשבון הביטחון של המחר", הם אומרים.

כמה מלים על 'מחקר תשתיתי'. מדען או קבוצת מדענים חושבים על רעיון. לאט לאט מתגבש משהו על הנייר. מנסים לבחון אפשרות מימוש. יושבים עם מהנדסים ובוחנים את הרעיון. אחר כך מנסים לבנות דגם ראשוני. השלב הבא הוא מכירת הרעיון ללקוח שיהיה מוכן לשלם עבור השלבים הבאים, שם הכסף הגדול. כאשר מוצאים, בונים אב טיפוס אמיתי. ורק אחר כך מתחיל התהליך של העברתו מהמעבדה לקווי היצור.

התהליך עשוי להימשך בין 10 ל־15 שנה.

לעתים, אחרי שנים של השקעה, מחליטים שאי אפשר ליישם את ההמצאה, או שיצורה יקר מדי, ומפסיקים את המחקר. זה עולה מיליונים, אך מחוייב המציאות. בלי מחקר ופיתוח אין ייצור עצמי של אמצעי לחימה חדישים.

חוקרי רפא"ל מודאגים מירידת רמת המחקר והפיתוח כיום. הם אומרים, שבינתיים מתגלגלים פרוייקטים, אך בעוד 10 שנים נעמוד בפני שוקת שבורה. לדבריהם, העמדת היצוא בראש סדר העדיפויות תוך הפיכת רפא"ל למרכז רווח והפסד על כל המשתמע מכך, מסכנת את היעוד לשמו הוקם – ציוד צה"ל ב'הפתעות' נגד אוייביה.

„ברגע שאתה שם את הרווח במקום הראשון, אתה מקדם פרוייקטים מכירים על חשבון מחקר. לפתח רעיון עולה כסף, ואילו מכירת מוצר קיים, הרבה יותר פשוט וזול", אומרים חוקרי רפא"ל.

בעיה נוספת שנובעת מהמצב – איבוד מדענים. „כאשר לא נותנים למדענים תנאי יצירה ברפא"ל, הם נודדים למעבדות מחקר בחו"ל. יש נהירה של מיטב המוחות מרפא"ל למעבדות בארה"ב", מסבירה עדנה ז. מראשי ועד עובדי המחקר.

הם מספקים מספרים מדאיגים – ב־'86 הושקעו 63.2 מיליון שקל בפרוייקטים במימון עצמי. חלק מהתקציב, הופנה למחקר. ב־'88, רק 32.6 מיליון שקל, ירידה כ־50 אחוז.

■■■

יש, כמובן, גם צד שני לבעיה. רפא"ל, שהרוויחה בתחילת שנות ה־80, מפסידה סכומים ניכרים מאז 1985. בשנת 1986 הפסידה 30 מיליון דולר. ב־1987, 50 מיליון דולר, וגם השנה יציגו מאזן גרעוני של כ־30 מיליונים.

רפא"ל, שהעסיקה באמצע שנות השבעים 1600 עובדים, הגיעה ב־1983 ל־7400 עובדים. הגידול המרהים בכוח אדם נבע, כנראה, מהתקציבים שזרמו: היו הזמנות חשובות מצה"ל וכמה עסקות יצוא מוצלחות.

מספר החוקרים גדל, מספר עובדי היצור גדל, ומעליהם קמה הנהלה שמנה. ואז, בא הקיצוץ הענק בתקציב הביטחון. 600 מיליוני דולר.

אנשי־המחקר: „עם המדיניות החדשה של מכירת מוצרים לחו"ל, חלק מהמערכות שהכנו למלחמה הבאה חשופות. מוכרים את גורם ההפתעה"

בעצם, ככר בראשית שנות ה־80 החלו הקיצוצים בתקציב הביטחון. אז, היו ליבראלים כלפי רפא"ל והתירו להם לייצא. אבל לקיצוץ הגדול של תקציב הביטחון שהחל ב־1984 לא הכינו ברפא"ל שיעורי בית. בבת אחת ירדו התקציבים. רק לפני שנה וחצי הבינו את גודל הקטסטרופה והכינו תוכנית תרום, 400 עובדים פרשו. הביאו את מוסה פלד, אלוף מיל. ומינו אותו למנכ"ל.

עד סוף השנה, יפוטרו או יפרשו מרצון 1000 עובדים. כוח האדם יעמוד אז על 6000 עובדים. יש אומרים שחייבים לפטר 1000 עובדים נוספים. המקטרגים אומרים שהפיטורים גרמו לאסון נוסף – פוטרו עובדי המחקר הצעירים. הדם הטרי שהיה במערכת.

„מה אני יכול לעשות שאלה הסכמי העבודה ברפא"ל", אומר מוסה פלד. „אני לא יכול לפטר עובדי מחקר ותיקים, גם אם הם לא מוסיפים הרבה למערכת. יש להם קביעות. נאלצתי לפטר את הצעירים, וזה אסון".

פלד חושב, שיש לשנות את כל הסכמי העבודה ברפא"ל. להביא למצב שיהיה סולם שכר הגיוני, שיתן שכר הולם לעובדי המחקר. שיאפשר יציאה לפנסיה בצורה מכובדת ולא כפי שהדבר היום, שמדען לאחר 30 שנה מקבל פנסיה עלובה. פלד היה רוצה לראות מצב בו יש לו גרעין קשה של עובדים, בהתאם לגודלה הריאלי של החברה, ויתרתם יבואו מחברות לכוח אדם זמני, על פי צרכים משתנים. שרפא"ל תהיה גוף גמיש, שמתאים עצמו לצורכי השעה.

זאת ועוד – ישנה טענה שעובדי מחקר רבים עובדים ביצור ולא במחקר. משרד הביטחון מעריכם בלמעלה מ־1000. עובדי המחקר ברפא"ל אומרים שמדובר בכ־200 בלבד. כלומר, מדענים, שעקב צוק העתים עושים עבודה שטכנאי מיומן יכול היה לעשותה. במסגרת תנאי עבודה של עובדי מחקר, הם זכאים לקרן השתלמות דולרית ולשנת שבתון אחת לשבע שנים. יש לכך השלכה ישירה על עלות המוצר של רפא"ל וכושר תחרותו בשווקים בארץ ובחו"ל.

■■■

מנרי מירון, אלוף מיל. מנכ"ל משרד הביטחון בשנים 86־1983, היה זה שהחל בתוכנית הקיצוצים ברפא"ל. „קרו מספר תהליכים טבעיים, שנעלמו מאנשי רפא"ל", הוא אומר. „נוצרו מוקרי ידע נוספים בארץ ובחו"ל. בהרבה נושאים שרפא"ל היתה יחודית, נוצרו אלטרנטיבות.

„במקביל, ולא בשליטת רפא"ל, היו קיצוצים בתקציב הביטחון, שהפכו את החיפוש אחר מקורות זולים יותר, אקוטי יותר. עקב כך, רפא"ל מוצאת עצמה במצב בו היא חייבת להוכיח כדאיות כלכלית, אחרת זה פוגע בטובת המדינה".

מירון מסכים שברפא"ל יש פוטנציאל אדיר מבחינה מרעית־מחקרית, שחשוב וחיוני לישראל, אך לדעתו אנשי רפא"ל חייבים להגיע למסקנה שהם חייבים להיות יעילים גם מבחינה כלכלית.

כאים וטוענים אנשי המחקר ברפא"ל, שיש דברים שאינם נמדדים רק בכסף. מירון: „אם כך, יש לקבוע את הגודל של רפא"ל בהתאם ליכולת התקציבית. שיחזיקו קבוצה נבחרת של 1600 איש, כמו בימי הזוהר של רפא"ל, שיהפכו את רפא"ל לגוף מחקרי טהור, בלי יצור".

עדנה ז. מראשי ועד האנשי המחקר: „אי אפשר לפתח פרוייקט ולא ללוות את היצור שלו, זה מחקר אימפוטנטי. עובד המחקר חייב לראות את המוצר שלו קורם עור וגידים, לעשות את הניסויים וללוות אותו בכל השלבים".

מירון: „לא כל העובדים הם מדענים דגולים. ניתן יהיה לגשר בין שתי הגישות רק אם עובדי רפא"ל ישנו את גישתם. הם לא יכולים להתעלם מכך שיש אלטרנטיבות, כשהייתי במשרד הביטחון, לא הבדלתי בין מוצרים של רפא"ל, התעשיה האווירית או של תדיראן. לרפא"ל אין עוד מונופול על דברים שבעבר היו לה. מול"ט, לדוגמא, פותח מחוץ לרפא"ל. מערכת הביטחון מחוייבת, על פי חוק, לגופים האחרים ולא רק לרפא"ל".

מירון אומר שאנו בעידן של שחיטת פרות קדושות. כור, המושבים ועכשיו רפא"ל. „היא חייבת לקחת את עצמה בידיים. יעילות ופיתוח אינם עומדים בסתירה אחד לשני. למען שימור הפנינה ששמה רפא"ל, צריך להתחיל לחיות על פי חישובים כלכליים".

■■■

מתקפת עובדי המחקר לא תסתיים במודעות בעיתונים. הם ביקשו פגישה עם שר הביטחון, יצחק רבין, שלדבריהם מוסה פלד מוציא לפועל את מדיניותו. עם המנכ"ל שלהם, עדיין לא קיימו הידברות ממשית. הכל נעשה ברמזים. בחצאי אמירות. על ידי שליחים. אומרים שהנושא אינו חשוב מספיק לשר הביטחון, אחרת היה מתפנה לפגוש אותם לפני הבחירות. הם לא יודעים, שרבין מוכן היטב לפגישה.

עדנה ז.: „מוסה פלד מעמיד את נושא הרווח כמטרה בפני עצמה, ואנחנו חושבים שהמטרה של רפא"ל היא לתת פתרונות יחודיים. תגובות מהירות. יכולת הרתעה. את כל אלה הוא הפך לדבר צדדי. תוכנית ההבראה של מוסה פלד נכשלה בגדול, בעיקר בכך שאין בה כל התייחסות למו"פ, מחקר ופיתוח".

הפגישה עם כמה מאנשי המחקר הבכירים ברפא"ל מתקיימת בבית קפה תל־אביבי. מביאים חומר כתוב. מעבירים תחושת כאב נוקבת. מגינים בלהט על חופש היצירתיות של איש המחקר. „שיקולי רווח והפסד אינם יכולים לחיות ברפא"ל. מוכרים את העתיד למדינות זרות, מייצרים מערכות שפותחו לפני שנים, כדי למכרם לחו"ל. אין שום איסטרטגיה ארוכת טווח והמחקרים צומצמו".

שלמה פ. חבר ועד וראש פרוייקט: „האם מישהו יודע למה את טיל אוייב לא פגע בספינות חיל הים במלחמת יום הכיפורים? תכל תודות למערכת שפותחה אצלנו. תוך כדי לחימה, בזמן אמת, נתנו פתרונות נגד מערכות נשק של האוייב. עבדנו 24 שעות ביממה. כעת, עם המדיניות החדשה של מכירת מוצרים, חלק מהמערכות שהכנו למלחמה הבאה, חשופות. כל ילד יודע שמלחמה מופתעת באמצעות מערכות הפתעה. אם כלכלני משרד הביטחון הין מודדים את הערך של המערכות שאנו ממציאים כמומחים של עלות ימי לחימה, הכל היה מתגמד. כל מערכת כזו חוסכת ימי לחימה וקורבנות. פיתוח מערכות כאלו אינו יכול ואינו צריך להיות על פי חישובים כלכליים".

■■■

ברפא"ל 4 חטיבות, שבראש כל אחת מהן מנהל. על פי תוכנית ההבראה, כל מנהל נמדד במונחים כלכליים של רווח והפסד. המנהלים בלחץ, צריכים להראות רווחים. התוצאה – השקעה ביצור מוצרים קיימים על חשבון הפיתוח. השבוע הציגה אחת החטיבות את תוכנית העבודה השנתית שלה. להפתעת העובדים, גוף מוסה פלד בראש החטיבה ואמר לו שאין מספיק התייחסות למחקר בסיסי. ביקש שינוי סדר העדיפויות על חשבון היצור.

הסמרטוט האדום של ההנהלה הוא שנת השבתון וקרן ההשתלמות הדולרית של עובדי המחקר. לטענתם, כאן טמונה הבעיה שמביאה להפסדים ברפא"ל.

שלמה פ. חבר ועד: „אי אפשר לעקוב אחרי התפתחויות טכנולוגיות מספרים וממגזינים. חייבים להיות במרכז העניינים, ולצורך כך קיימים השבתון וקרן ההשתלמות, שמאפשרים השתתפות בכנסים. כדאי לזכור שלימודים פורמאליים מתיישנים מהר מאוד, בעיקר בקצב של התפתחות הטכנולוגיה. מוקדי הידע שישנם ברפא"ל קיימים, בחלקם, בגלל השבתון. חוקרים שלנו יושבים שנה במרכזי ידע בחו"ל ולומדים דברים אותם הם מיישמים בארץ".

מוסה פלד: „אין לי דבר נגד שנת השבתון, אלא נגד אלה שעשו אותה קרדום לחפור בו. ישנם עובדי מחקר, לא כולם, שמעבירים ברפא"ל שש שנים, רק כדי להגיע לשנת השבתון, לנסוע לחו"ל ולעשות כסף. העיקר עבורם אינה העבודה ברפא"ל, אלא הרווח בחו"ל".

ועד העובדים: „70־60 אחוזים מעובדי המחקר שיוצאים לשבתון, עובדים במכוני מחקר בחו"ל ללא תשלום".

חוקר בכיר באחת המערכות החדיץ רפא"ליות, חרד מאוד לגורל המוסד, אומר שחייב להמשיך להיות מחקר תשתיתי ברפא"ל בלי קשר ליצור. אומר שאסור להשוות בין מספר התחלות מחקרים ברפא"ל לבין המספר בגופים פרטיים. לדעתו, המניעים מאחורי החלטות של גוף פרטי שונות מאלו שצריכות לעמוד מאחורי החלטות של הנהלת רפא"ל ומשרד הביטחון. הוא נותן דוגמאות ממעבדות מחקר לאומיות בחו"ל, שנתמכות על ידי המדינות. אומר שמאז שנאסא – סוכנות החלל האמריקנית – הפכה למוסר רווח והפסד, ירדה הרמה.

יחד עם זאת, יש לו גם על אנשי רפא"ל. אומר שרמת המחקר ירדה בלא כל קשר לרווח והפסד. שככנס שנערך לאחרונה הציגה מחלקת המחקר של התעשיה האווירית חמישה מחקרים חדשים ורפא"ל רק שניים. ועם זאת הוא אומר, שאת כל נושא הטילים, בעיקר טילי אוויר אוויר, יש להשאיר בידי רפא"ל, שם יש את הידע הגדול ביותר.

מוסה פלד: „רפא"ל עוברת שינויים, וכמו בכל גוף שעובר תהליך מסוג זה, יש לתצים. חוסר הביטחון לגבי העתיד אוכל את האנשים, וכל שמועה מקבלת עוצמה גדולה יותר. ההתפכחות קשה על עובדי המחקר".

ומה באשר למחקר הבסיסי? „כשיש מאבק על משאבים, דברים של היום לוחצים יותר מדברים של מחר. סביר להניח, שאם צריכים לעמוד בתחזית יצוא מסויימת, יפנו אנשים לכך במקום למחקר. יחד עם זאת, אם מבקשים מרפא"ל שיהיה גוף שמאזן את עצמו, במקביל צריך לתת תקציב לאומי למחקר תשתיתי, שיהיה משוחרר מחישובים כלכליים. אני מרבר על תקציב בהיקף של 40־30 מיליוני דולר בשנה, ועל קבוצה של 500־400 מדענים. הכי מבריקים. נחזיק אותם בצמר־גפן וניתן להם תנאי יצירה הכי טובים. בתנאי אחד – שתקציב כזה יהיה תחת פיקוח אותו גורם שמקצה את המשאבים.

„חוקרי רפא"ל חייבים לזכור שאנחנו בתחרות. מרבית המערכות שלנו אינן בלעדיות. חייבים לבנות כלים כדי לעמוד בתחרות הזו".

רפא"ל היא המפעל הגדול ביותר בצפון. 6000 מפרנסים ו־1000 נוספים שמתפרנסים מעבודות קבלנות. „אסור לתת לה ליפול", אומר פלד, „חייבים לקבל החלטה לגבי עתידה. הבעיה היא שאם רפא"ל לא תתנהג כלכלית, איש לא יקבל החלטה ולאט לאט היא תפסיק להתקיים".

שנה ורבע בתפקיד. האיש הרע בסיפור, שאולי, אם יצליח, יהיה האיש הטוב. פנים חזקות. דיבור נחוש. על שולחן העבודה שלו תמונת בנו צחי, שנספה בתאונת מטוס. בן 62. רוב שנותיו בשירות מערכת הביטחון. המשימה הנוכחית קשה יותר מכל תפקיד אחר שעשה. מדובר באנשים יוצרים. באמנים. אנשים בעלי חשיבה אבסטרקטית, לא תמיד ריאלית. לא חיילים שעוברים לדום על פי פקודה. מצער שאין הידברות הצדדים. לדעתו, יש הרבה מן המשותף בעמדות ההנהלה ועובדי המחקר.

„אין הרבה קבוצות אנוש, בארץ או בחו"ל, באיכות של עובדי רפא"ל. יחד עם זאת, קשה לשנות את תרבות ההתנהגות שלהם", אומר פלד, „רבים מהם עדיין בגישה שאיפיינה את תחילת רפא"ל. בימים שהיתה מרכז הטכנולוגיה של ישראל. הימים האלה אינם. לרפא"ל יש יחודיות ויש יתרונות של גודל. היא מסוגלת לתקוף בעיה מהרבה זוויות בפרק זמן קצר.

„בגלל מצוקת תקציב ובגלל עיסקת יצוא גדולה, קטן היקף תקציב הביטחון לרפא"ל ב־40 אחוזים. ירידה גדולה מאשר במפעלים אחרים, וזה אינו המקום לעמוד על השיקולים, האולי מוטעים, של משרד הביטחון. זה קרה לאורך תקופה של 3 שנים. היום, חזרנו לנפח התקציב שהיה ב־1986. אנחנו במצוקה".

אמרנו כבר שפלד בעד יחידה נפרדת של חוקרים שתעסוק במחקר בסיסי מנותק משיקולים כלכליים. הוא גם חושב שאסור לפזר את מרכזי הידע על פני יותר מדי מוקדים. לדעתו, העיקרי שבהם צריך להיות רפא"ל. הוא רוצה להקטין את כוח האדם ב־15 אחוזים ולהגדיל את התפוקה כ־15 אחוזים. זו נוסחת ההבראה הבסיסית שלו. מבקש לבטל כפילויות. שואל מדוע בישראל שלושה שדות ניסויים, כעוד בצרפת רק אחד. אומר ששדה הניסויים בשרמה עבד ב־1980 עם 90 עובדים והפעיל 100 ימי ניסוי, ואילו ב־1988 יש בו 180 עובדים שהפעילו 17 ימי ניסוי בלבד. תעשיות בטחוניות אחרות, הוא אומר, מעדיפות להשתמש בשדה הנסויים של חיל האוויר ולא בשלנו, שהוא מאוד יקר עקב עודף כוח אדם.

לדעת פלד, התחרות האמיתית היא לא על השוק הפנימי, אלא השוק העולמי, עקב דלות המשאבים, מוצדק לדבריו, למכור את סודות ההווה, כדי לפתח סודות חמחר. הוא גם אומר, שעם מכירת המערכות בחו"ל הוא מוזיל את המחיר לצה"ל לשליש המחיר. כדוגמא הוא נותן את טיל פופאי, טיל אוויר קרקע מתקדם מאוד, שנמכר לאחרונה לצבא ארצות־הברית. הביקורת נגדו טוענת שהוא מכר להם במחירי הפסד, שחשף מערכת מתוחכמת לשווא.

„המדובר בחשיפה מול קיום", אומר פלד, „הייתי מבקש שיתנו בידי את כל הסמכויות שמפוזרות היום בין גורמים שונים, כדי שאוכל לפעול. לא קל להוציא מפעלים ממצוקה. המבחן שלי יהיה אם אצליח לשכנע את העובדים שמה שאנו עושים טוב למערכת הביטחון, וטוב להם". ■

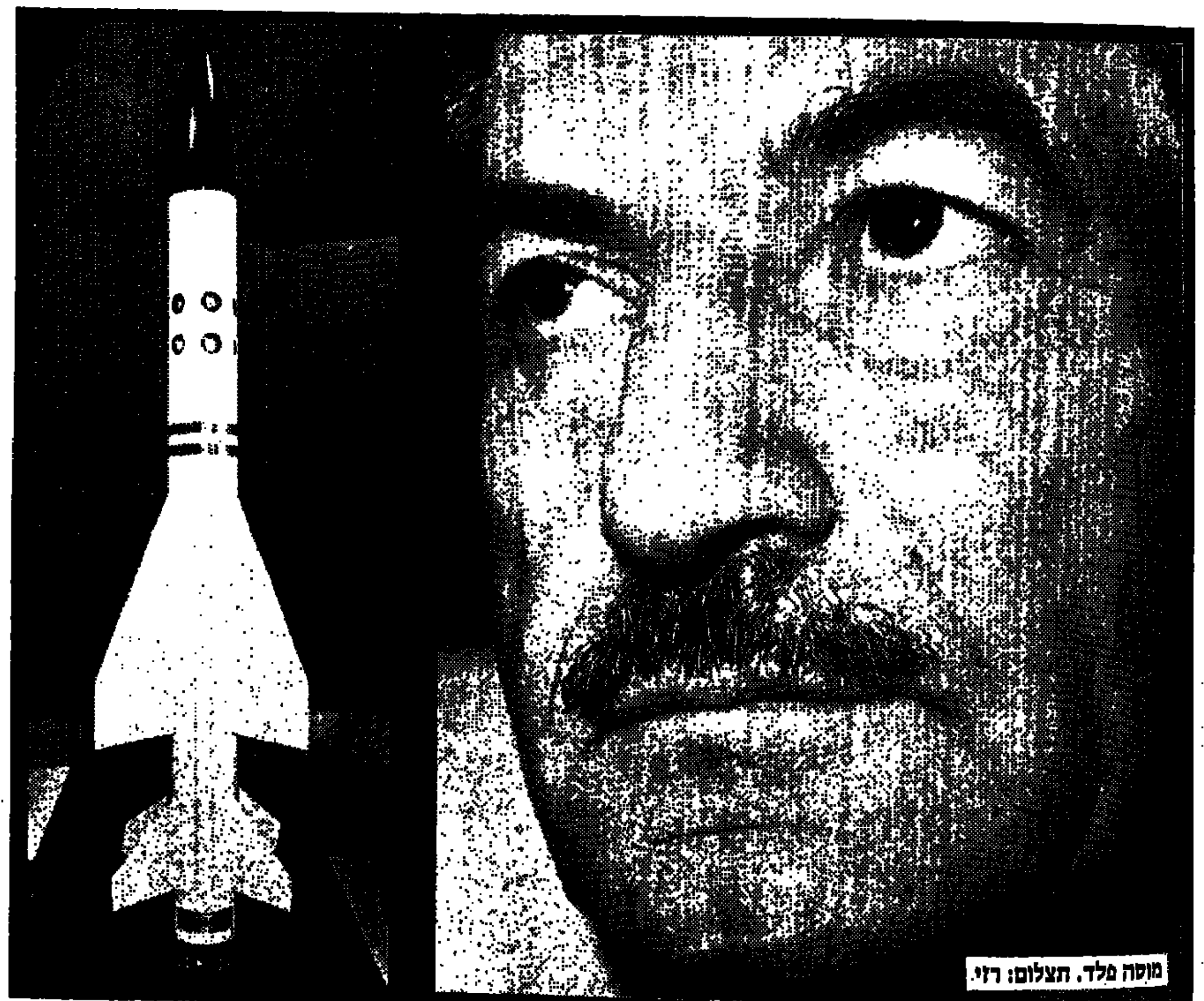

מוסה פלד. תצלום: רזי.

פלד: „צריך לתת תקציב לאומי למחקר מקורי. אני מדבר על 500־400 מדענים, הכי מבריקים. נחזיק אותם בצמר־גפן וניתן להם תנאי יצירה הכי טובים"

פעמיים בחיים מתחדש לאדם שיער: כשהוא תינוק וכשהוא משתמש בניו-ג'נריישן.

ברישיון משרד הבריאות.

היום זו כבר עובדה. ל־60% ממשתמשי ניו־ג'נריישן חלה התחדשות שיער. ל־96% נעצרה הנשירה.
הצלחה חסרת תקדים!
היום אנחנו כבר מדברים על עובדות. בכוח טיפול פשוט של שלושה חודשים אתה יכול להראות אחרת.
גש לבית המרקחת הקרוב ובקש ניו־ג'נריישן. תתחדש.

ניו ג'נריישן

השיער מתחדש שוב.

להשיג בבתי־המרקחת וברשת הסופר־פארם.
למידע והזמנות - כליל סחר בע"מ. טל: 08־401340/3

זרמון-ברזילי

לא, סר ג'ראלד

ג'ראלד רונסון. תצלום: יוסי רוט. „פגשתי את מרגרט תאצ'ר בהזדמנויות רבות, גם אצלה בבית. היא גם טובה מאוד לישראל"

המיליארדר הבריטי ג'ראלד רונסון הסתבך בפרשת 'גיניס', אחת השערוריות הגדולות ביותר שידע עולם העסקים הבריטי בעשור האחרון • בביקור בארץ חנך בית ספר של 'אורט' • עם שובו לאנגליה, יפקיד את הדרכון במשטרה

ג'ודי ניר־מוזס

בחדר הישיבות של מלון „היאט" בירושלים חיכו שני אנשים. לא קשה היה לזהות מי הוא בעל המאה והדיעה. מאה? מיליארד ושלוש מאות מיליון דולר, זה קצת יותר מדוייק, אם מנסים להעריך כמה האיש הזה שווה. התנצלתי על האיחור (המכונית שלי נתקעה בדרך), ג'ראלד רונסון לא עשה מזה עניין, והזמין אותי לסוויטה שלו.

בישראל, השם שלו לא אומר הרבה. באנגליה, מי ששמע על מרגרט תאצ'ר, שמע גם על רונסון, ועל החברה שלו, „הרון". רונסון הוא חבר אישי של תאצ'ר. היום, היחסים ביניהם קצת עכורים, אחרי שרונסון הסתבך באחת השערוריות הגדולות ביותר שידע עולם העסקים הבריטי בעשור האחרון. כשיחזור הביתה, ייאלץ להפקיד את דרכונו במשטרת הגבולות, עד היציאה הבאה.

רונסון מואשם שהשתתף, יחד עם קבוצת אנשי עסקים, ב„הרצת" שערי מניותיה של חברת משקאות ענקית בשם „דסטילרס". בין המעורבים בעיסקה – סוכן הבורסה בעל המעמד הרם ביותר בלונדון, זה שהמלכה עושה את השקעותיה דרכו, וגם סר ג'ק ליונס, ידיד קרוב מאוד של תאצ'ר, המואשם בקבלת ארבעה מיליון סטרלינג בצורה לא חוקית, מחברת המשקאות „גיניס".

עוד שם גדול בעולם הבנקאות הבריטי מעורב בפרשה. רוג'ר סילינג, שנחשב לבנקאי החשוב ביותר בלונדון, עושה עכשיו דרכו „מהאולימפוס לגיהנום", כהגדרתו שלו.

סיפורו של סילינג מזכיר במקצת את יפת שלנו. מלבדם, מוזכר בפרשה גם אפרים מרגוליס, זה שרצה לבנות את עמנואל בשומרון.

■■■

ההסתבכות אירעה באביב 86'. חברת „דסטילרס" היא בעלת הזכיונות למשקאות ידועים כגון „ג'וני ווקר", „הייג", „גורדונס", ועוד רבים וחריפים. מניותיה של החברה נסחרות בבורסה האנגלית. במשך שנים, נוהלה החברה בצורה כושלת, ולמרות הנכסים האדירים שלה, צברה הפסדים. חברה לסופרמרקטים בשם „ארגייל" החליטה להשתלט על „דסטילרס". המחיר – שני מיליארד ליי"סט.

„ארגייל" הציעה לשלם חצי במניותיה, וחצי במזומן. שמעו על כך יצרני הבירות „גיניס", שמניותיהם נסחרות אף הן בבורסה בלונדון, והחליטו להשיג לעצמם את השליטה ב„דסטילרס". מנהלי „גיניס" הציעו 2.2 מיליארד סטרלינג. „אורגייל" באו והעלו את המחיר, ו„גיניס" אחריהם.

אבל העיסקה היתה יקרה מדי, ומניותיה של „גיניס" החלו לרדת. במקום 10 סטרלינג למניה, צנחו ל־9. בעלי השליטה בחברת „גיניס" פנו לרונסון ולאחרים, וביקשו שירכשו את מניות החברה, כדי להחזיר את שערה לגובה הקודם. בתמורה התחייבו בעלי השליטה שאם ירדו שערי המניה, יפוצו הרוכשים בסכומי ההפסד שנגרם להם. אם יצליחו להריץ את שער המניה – יזכו בעמלות נאות.

■■■

רונסון הבטיח לקנות מניות בערך של 100 מיליון ליי"סט, ועל זה הוא אמור היה לקבל עמלה של 5.8 מיליון סטרלינג. הסוף היה עצוב. הדבר התגלה, רונסון הוזמן כאחרון־העם לחקירה במשטרה, „גיניס" הוכרזה כפושטת רגל, וכל נכסיה הוחרמו.

חוק החברות באנגליה, כמו בישראל, אוסר על חברות הנסחרות בבורסה לקנות מניות של עצמן. בעוד זמן קצר יועמדו רונסון וחבריו למשפט. על סיכוייו במשפט, הדיעות חלוקות. יש הסבורים כי ייצא זכאי, אחרים מדברים על שנתיים מאסר. תאצ'ר, מכל מקום, ציננה את היחסים איתו, והתואר „סר" שעמד לקבל, לא יוענק לו.

רונסון טוען כי בעת שבוצעה הפעולה, לא ידע שמשהו בה לא כשר. הוא עשה מה שעשה, לדבריו, כי האמין ביושרם ובניסיונם של אלו שפנו אליו וביקשו עזרה.

■■■

הוא נזכר באותו יום שחור, ה־13 באוקטובר לפני שנה, בו נעצר ושוחרר בערבות. הוא שב אז למשרדו ומצא את צוות המנהלים שלו מתאבל על החברה. תגובתו, כך הוא מספר, היתה קצרה. „אמרתי להם, העסקים כרגיל. בואו נמשיך".

אך העסקים לא נמשכו כרגיל. רונסון האיץ את קצב הגידול של החברה, שהלכה והתרחבה אל יבשת אירופה, רכשה מקרקעין ואינטרסים מיסחריים בספרד, בבלגיה, ובצרפת.

לאחר פיצוץ הפרשה, החליט לבקר, אישית, בכל אחת מהחברות שבבעלותו. „היה לי חשוב להיראות בכל מקום, כשראשי זקוף. רציתי לפגוש כל אחד מהעובדים, החל מהמנהלים הבכירים ועד אחרון המנקים, כדי שיראו שכבודי העצמי לא נפגע. יש לי אחריות לאנשים שתמכו בי לאורך השנים".

„אצלנו", אומר רונסון, „השימוש בכסף הוא צורה של משמעת. אם איננו יכולים להרוויח 20 אחוז לשנה לפחות, לאחר כל ההוצאות, כולל הוצאות המימון, איננו מוכנים לקחת את הסיכון. איני עובד על סמך תחזיות לעתיד, אלא בהווה".

■■■

רונסון, איש מוצק רחב כתפיים, שיער חום מבריק, בן 49, נראה היום בטוח בעצמו, לא מודאג. שעתיים אחרי הפגישה שלנו, חנך בית ספר של רשת „אורט", שהוא התורם העיקרי שלה, במעמד ראש הממשלה ושר החוץ. בדרך – תרומה נוספת להקמת חמישה בתי ספר של הרשת, בתנאי שעל כל דולר שלו תיתן גם המדינה דולר אחד משלה.

רונסון הוא דור שני באנגליה. סבו וסבתו הגיעו מרוסיה בתחילת המאה. כשהיה בן 15, הודיע לאביו שדי לו בלימודים, ועכשיו הוא כשיר להיכנס לעיסקי הרהיטים של המשפחה.

„אני חניך האוניברסיטה של החיים", הוא מסביר. „לי זה הספיק. אבל הייתי מאוד רוצה שארבע בנותי ילמדו באוניברסיטה".

כשרונסון הצעיר נכנס לעניינים, ב־1957, הילווה לו אביו 150 אלף ליי"סט, והשניים הקימו חברה לנדל"ן, בה היו שותפים שווים. החברה החלה לפעול בפיתוח איזורים מוזנחים בפרברי לונדון, מכרה אותם, והזינוק הגדול כלפי מעלה החל.

„כשהתחלנו לגדול, רציתי משהו אחר, בנוסף על עסקי הקרקעות. רציתי להמציא משהו, והיום אני יכול להתגאות שהייתי הראשון באנגליה שהחל את שיטת השירות העצמי בתחנות דלק. מהכסף שהרווחנו בתחנות הדלק התחלנו את המהפיכה שהביאה את 'הרון' למעמדה הנוכחי, כחברה הפרטית השניה בגודלה באנגליה. המחזור שלנו מגיע היום לשני מיליארד דולאר לשנה. את הרווחים השקענו בעיקר בארמות. בפאריז, ברצלונה, מדריד, מינכן, ועוד.

„אבי נפטר לפני שש שנים, כשכבר היינו בצמרת. הוא היה איש חזק מאוד. אחרי שהעניק לי את ההזדמנות להצליח, כשהייתי נער, כל חיי הרגשתי שאני צריך לתת לו סיבות להתגאות בי. האחריות, עם האמביציה, הביאה את 'הרון' להצלחה".

■■■

מדי שנה מודיעים לציבור על רווחי החברה בארוחת צהריים מצומצמת. בחודש יולי האחרון, בסעודה שבה הוצגו המספרים, ישבו סביב השולחנות ראשי הבנקים הגדולים והמוסדות הפיננסיים הבולטים באנגליה. בין המשתתפים – הלורד זיו, נשיא מרכס אנד ספנסר, לורד בורדמן, יו"ר בנק נשונל ווסטמינסטר, ועוד. ההסתבכות בפרשת „גיניס" כבר החלה.

באותה ארוחת צהריים אמר רונסון לאורחיו: „כשאני מביט סביבי כיום, ברור לי שאיני חסר ידידים". הכיסא היחיד שנשאר ריק היה זה שיועד לאיל העיתונות הבריטי, רוברט מקסוול.

■■■

בתחילת דרכו בעולם העסקים האנגלי, רונסון לא היה פופולארי במיוחד בקהיליית העסקים של לונדון. הוא היה צעיר מאוד, ומבטאו הסגיר כי נולד הרחק מחוגי החברה הגבוהה. לפעמים היה מזמין אליו, בשבתות, בנקאים אנגליים, ומכריח אותם לסייר בין 250 תחנות הדלק שלו. היום הוא אורח מבוקש בחדרי האוכל הפרטיים של הבנקים בסיטי, אבל עדיין יוצא־דופן. הוא דורש שכל האוכל המוגש לו יהיה כשר.

רונסון מתגורר בבית יפהפה בהמסטד, אחת השכונות היקרות והיפות ביותר בלונדון. הוא עובד שישה וחצי ימים בשבוע, מקדיש הרבה גם לצדקה. „אני מאמין שאם מישהו מאושר בחייו, הוא צריך לדאוג גם לסביבה בה הוא חי. לתת לאלה שאין להם".

שעות העבודה הארוכות שלו בקושי מותירות לו זמן פנוי לבילוי עם המשפחה. הוא משתדל לפצות את בנות־משפחתו בסופי שבוע ארוכים. „הבילוי האהוב עלי הוא סופשבוע עם המשפחה וארבעה זוגות חברים טובים, על יאכטה. הבנות שלי לא מפונקות מדי. שתי הגדולות, בנות 18 ו־20, מעורבות כבר בקרנות הצדקה שלי. לפעמים אני חושב על החתנים שלהן, מקווה שיהיו בחורים נחמדים עם חינוך טוב, ושלא יתחתנו איתן מהסיבות הלא־נכונות".

■■■

אני מתעניינת בידידתו־לשעבר, מרגרט תאצ'ר. „פגשתי את תאצ'ר בהזדמנויות רבות, גם אצלה בבית. אני חושב שהיא מנהיגה חזקה, מקדישה את כולה לחברה. היא גם טובה מאוד לישראל, אשה עם עקרונות, עם כושר החלטה בלתי־רגיל.

„כל אדם חייב ללמוד ולרכוש לעצמו עיסוק", מסכם רונסון את השקפת החיים שלו. „בתשעה מתוך 10 מקרים, מי שיש לו עיסוק ימצא תעסוקה. כאשר יש לאדם תעסוקה הוא רוצה להיות בעל בית. כבעל בית יש לו גישה שונה לשכניו, לעבודתו, ולמקומו בחברה. אולי את חושבת שזו גישה מיושנת. אני מאמין בזה. בפירוש". ■

בסה"כ רציתי לחזור הביתה

אהרון שמי, איש „דבר אחר", המזוהה עם השמאל, עבד השנה בשביל המפד"ל. הוא המציא את נהג המונית שלהם. „יתכן שבסה"כ רציתי רק להרוויח כסף"

ענת טל־שיר

ר ק לקראת סופה של המערכה, עלה שמו של אהרון שמי. התברר שהועסק כתסריטאי תשדירי המפד"ל. קצת משונה, מה עושה הסאטיריקן המזוקן מ„דבר אחר" במטה מפלגת הציונות הדתית. במוסף הסאטירי „דבר אחר", המופיע בעיתון דבר, בימי ד', כותבים אנשים עוקצניים ומצחיקים, ששייכותם לשמאל איננה מוטלת בספק. המפד"ל או ראשיה נחתכו קשה ב„דבר אחר". לשמי, ־60, יליד קיבוץ, חילוני, אין זיקה רעיונית למפד"ל.

ב־20 השנים האחרונות, ייצר שמי מספר עצום של תשדירי בחירות, סרטי פירסומת וסרטי קידום מכירות, שהמכנה המשותף ביניהם הוא הצ'קים בחשבון הבנק שלו. הוא ביים את תשדירי הבחירות של ישראל אלדד (ימין קיצוני), רק"ח ושל"י. שמי כבר שייט בחייו מקצה האחד של הסקאלה לקצה השני,

לעולם כאיש מקצוע, לא עסקן ולא פוליטיקאי.

כאוגוסט 86', אמר לידיעות אחרונות: „יש לי ידידים דתיים, שאני מסוגל לקיים עימם יחסי ידידות, כי הם רואים את הדת כעניין שבין אדם לאלוהיו. מובן מאליו, שדתיים כאלה לא אתקוף (בסאטירה שלי - ע.ט.). אבל את הממסד הדתי, כמה שיותר. כי אלה הם דתיים הסבורים שרק אם אחייה ואנהג כמותם, נוכל למצוא שפה משותפת. אז אין לי איתם שפה משותפת. כי יתכן שאנחנו באמת שני עמים".

■■■

בשנים קודמות רק ביים. השנה, כתב שמי את הטקסטים של תשדירי המפד"ל. הפעם נדרשה בקיאות רבה במצע, מעורבות בגיבוש קונספציית הפירסום. וכך, בעוד שבמטה המערך מעלים וגונזים רעיון להעסיק את שמי, דני קרמן ויאיר גרבוז כבותבי טקסטים – מצלצל אודי קדישזון, מפיק תשדירי המפד"ל לשמי ומציע לו עבודה.

– וזו לבטיפוס?

„בפירוש לא. לפני ארבע מערכות בחירות, עוד הייתי אומר: זה המקצוע שלי, אני צריך לתת שירותים. אין המערכת אחראית לתוכן המודעות. הם זכאים לשירותי בדיוק כמו שחולה נזקק לרופא, או עבריין לעו"ד.

„היום, ברור לי שאני צריך להילחם על כך שבעל דעה שונה משלי, יוכל להביע אותה. איך הייתי מרגיש, אם למשל הייתי חי במדינה שממשלתה ימנית, והיו אומרים לי שבגלל דעותי השמאלניות לא יסכימו אנשי מקצוע ימניים לעבוד איתי?"

– עם זאת, יש מי שלא היית מוכן לעבוד עבורו בבחירות?

„כנראה שלא הייתי עובד בשביל כהנא. אבל, זה היה מצביע רק על חולשה שלי. זה כישלון שלי, אם בא מישהו ומבקש את שירותי ואינני מסוגל להיענות לו".

– והמפד"ל?

„לא רק שאני יכול. אני מוכרח. גם אם אני מתנגד בכל תוקף למה שאומר האיש מהמפד"ל, הוא חי עימי בארץ אחת, מזמין את שירותי המקצועיים, ומי שמסרב פוגע בזכות הזולת לבטא את דעותיו".

– אבל, אתה לא נגר שמנסר ארונות לפי מידה. אתה יצרן מלים, רעיונות, מחשבות.

„אני לא כותב מהבטן. רק מהראש. ואני עוזר להם, כי אני לא רוצה שיסתמו להם את הפה".

– אהרון שמי, איש „דבר אחר", מזוור סאטירי ששוחט את הדתיים בקביעות, אתה באמת לא מרגיש שום אי נוחות?

„שום כלום. נכון שהיה לי קל יותר לעבוד עבור אלה שאני מאמין בהם. אבל, במקרה זה, היה לי די קל, כי הם נלחמו בעיקר בליכוד ובתחיה".

– גנדי והטרנספר?

„יתכן שהייתי מסכים לעבוד בשבילו, אם כי היתה לי בעיה. גנדי לא מפלצת. הוא מבטא משאת נפשם של אנשים רבים בארץ: שבהינף שרביט יעלמו כל הערבים מכאן. הוא אומר ששני עמים בארץ הזו לא יחיו".

– המתקדמת?

„בטח שהייתי מסכים. למרות שהיהודים ברשימה הם פאתטיים. מסכן הגנרל ההוא שיושב שם עם מיערי. נסחפו באהבת הרוצחים".

– כסף מהמפד"ל?

„לא הרבה ולא מספיק ביחס לכמות העבודה שהשקעתי".

■■■

בפגישה הראשונה עם המפד"ל נשתררה מבוכה ואי נוחות. אחר כך, לפי שמי, המפד"לניקים ראו שאני לא מפלצת, וגם אני לא חשבתי שהם מפלצות. יש לנו 40 דקות שידור, אמרו לו המפד"לניקים. מה הם האילוצים שלכם, שאל שמי את נציגי המפלגה השסועה. מיד המציא להם את בוכניק, מורה שהתחזה לנהג מונית, וחתם את תשדירי המפד"ל בשורת מחץ. בתשדיר האחרון, יצא בוכניק מהאוטו, אמר מספיק עם הבדיחות, עכשיו ברצינות, צריך להצביע מפד"ל.

חיים שקדי, מנהל קריאטיבי בפירסום ורשבסקי־ פריילידך דובר, עבד בצמוד לשמי, בחודשים האחרונים, על קמפיין המפד"ל. „כאילו נולד לתוך המפד"ל", אומר שקדי על שמי, „איש פורה, מקצועי, ואני חושד שיש לו רקע ובקיאות במקורות. ראינו את הדברים עין בעין: כל עוד מפלגה מוכרת על־ידי החוק, אם נעבוד בשבילה, ניתן יד לדמוקרטיה".

שמי: „יתכן שכל טיעוני ונימוקי שהובאו כאן, נאמרו כדי להצדיק את זה שבסך הכל רציתי רק להרוויח כסף".

רייסר: 2 סיפורים קטנים

רייסר חוזר מכוונת לספר את כל האמת על פרשת־אלבין. רייסר, ללא הנסיכים של חרות, לאחר ההדחה מראשות ועדת הכנסת

חיים שיבי

ל כל מי שחי פוליטיקה, יש תמונות עם מיכה רייסר. הנה, שתי תמונות. דצמבר 1987: מזנון חברי הכנסת, רייסר יושב לבד, אוכל. זה היה אחרי החלטת היועץ המשפטי, שחילצה אותו כמעט סופית מפרשת אלבין. רייסר היה מהורהר, כמעט שקט. תיק יד שחור, קטן, היה מונח לידו על השולחן. הוא נתן לי רבע שעה של חשבון נפש מאורגן היטב. הוא רצה חלק מהדברים בעיתון של מחר, חלק בכתבת דיוקן ליום ששי. הוא רצה את הרבע שעה הזאת בעיתוני שלו, אבל לא לפירסום עד לאישורו הסופי. רצה לפתוח דף חדש אחרי שנתיים עם צילו של אלבין.

ורייסר אמר: „עברתי בשנתיים האחרונות את הימים הקשים של חיי. פרשת אלבין, הפירסומים, הורדת הפרופיל והשתיקה שגזרתי על עצמי בבית הזה. נצרתי את לשוני בכוח. הפעילות האישית ירדה. הקריירה שלי ניזוקה. אנשים מבחוץ לא הרגישו הכל. מי שעבד איתי ידע. אני חייב לנוח. עכשיו צריך להיות סוף לסיפור הזה".

רייסר דיבר על „הרהורים קשים בדבר מחיר התהילה המדומה של העבודה הציבורית". זה היה לפני שנסע לנוח בלונדון. סיכמנו שניפגש לילה לפני הטיסה ונגמור את הסיפור. הכתבה עליו היתה אמורה להתפרסם ביום ששי. הוא רצה להשאיר את הסיפור ולנסוע. הוא התלבט בשאלה ההיא, שגם פוליטיקאים משופשפים מאד עדיין לא פתרו: חשיפה בגדול, מתי היא גומרת פרשה ומתי היא מלבה אותה מחדש?

לפני הנסיעה, רייסר צילצל, ביקש להוריד את הסיפור. הוא החליט לשמור את הירהורים על מחיר הכוח לעצמו. „אבל, לרגע אחד שלא יחשבו שהשתיקה הנוכחית שלי בפרשה הזאת, פירושה שאין לי מה להגיד, או שאני מסכים עם כל מה שנשפך בנושא".

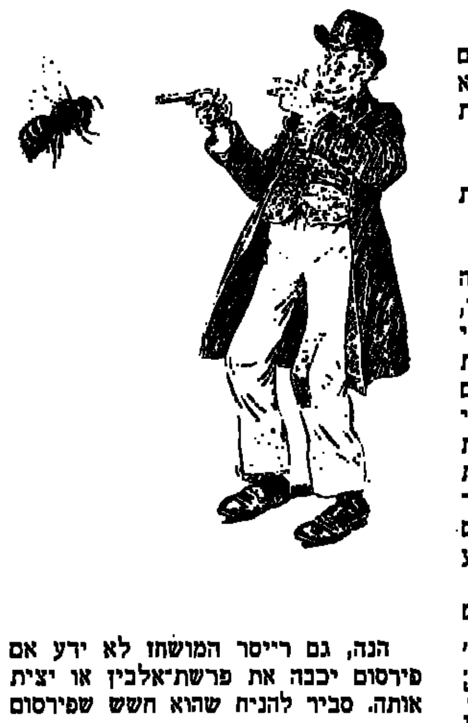

הנה, גם רייסר המושחז לא ידע אם פירסום יכבה את פרשת־אלבין או יצית אותה. סביר להניח שהוא חשש שפירסום יצית.

■■■

יולי 1988. רייסר עומד ליד הטלפון בכניסה האחורית למזנון, ממתין להחלטת בג"ץ בפרשת הדחתו מראשות ועדת הכנסת. מסה ג'ינג'ית צנומה וממוקרת של אנרגיה פוליטית ביום עמוס אלימות מליאה.

וזהו רייסר אחר, משוחרר מאימת תיק אלבין, כוחני, מפתח את מלוא עוצמתו, משחק עם רפי אדרי על מגרש התרגילים, שבו המנצח לוקח הכל, והכל כשר.

שלא כדרכו, הוא יורד למסדרון העיתונות ונכנס לחדרי. רייסר כבר יודע שהמערך לקח את הסיכוב הזה, והבחירות לרשויות המקומיות לא תתקיימנה בצמוד לבחירות לכנסת. הליכוד רצה את ההצמדה הזאת. רייסר ביצע את ההוראה. הוא עשה את זה בקרב בלימה ארוך ועיקש, שעלה לו בראשות ועדה. בסיבוב האחרון, אדרי טיפל בו בלי כפפות.

השעה מאוחרת. הנסיכים של חרות כבר הלכו הביתה. רייסר עומד ליד הדלת, ומנסה להעביר לי משפטים של צמצום הנזק. עושה את העבודה השחורה. נסיכים לא אוהבים את העבודה הזאת. רייסר מטפל בתבוסה בהשלמה של מפא"יניק. מנסה לעבור על הכותרת של מחר.

רייסר אמר: „קצת מוזר, ביום הזה שבו הבאתי לכנסת לקריאה שניה ושלישית את החוק, שאסר על חברי כנסת לעסוק בעבודה נוספת – באותו יום עצמו שבו שיבחו אותי רבים על שעמדתי בלחצים, והבאתי את החוק הזה – מדיחים אותי מרשות הוועדה. בפרשת הבחירות המקומיות פעלתי על פי השקפתי, ועל פי התקנון. נשלחתי לתפקיד על ידי תנועה פוליטית. אני רואה בהדחה הזאת אות כבוד".

קראו לו הרמטכ"ל של דוד לוי. אלה שאהבו אותו פחות, קראו לו קצין המבצעים של לוי. יודע לארגן סניפים. יודע לארגן כוח.

באותו לילה של שלהי הכנסת ה־11, הנסיכים של חרות הלכו לישון. רייסר ניסה לארגן גם את המפלה.

עכשיו, יבואו לכנסת הרבה נסיכים חדשים. רייסר היה יכול ללמד אותם שיעור של מי שדמו איננו כחול, אבל האדמומיות שלו עובדת. פוליטיקה עד מוות. ומיכה, תדאג שם, למעלה, שיהיה לך, תמיד, רוב.

בכל זאת, דברים נשארים

על מות ראובן גלעד ועל חיי נלי, איש גבוה ואשה קטנה, שראיתי מטפסים על הר טורקי, לראות זריחה על קבר מלך קומגנה

יגאל סרנה

ב יום רביעי בבוקר, לפני שבוע, שלוש שעות לפני שבאו התלמידים לשבת סביב מיטתו, לשיעור הראשון על ברגסון והצחוק, מת הפילוסוף ראובן גלעד, בשניה אחת גואלת. „דום לב", אומרת אשתו נלי, „ועוד הספקנו לדבר קצת על כלום. אמר לי שאנוח קצת. כי התעוררתי בחמש בבוקר ולא הצלחתי להירדם שוב".

מזכירות החוג לא הספיקה להודיע לכל שמונת התלמידים, ושלושה הגיעו בסביבות עשר לשיעור בדירת מורם, כדי לשמוע על מותו.

אני, שלא הייתי מתלמידיו, אזכור תמיד מראה אחר של האיש גבה הקומה החסון הזה, שמחלה איומה כירסמה בעצמותיו, וכבר שמונה שנים שהוא נלחם בה בעקשנותו הנחרצת, ולא מוותר.

נסענו יחד, לפני ארבע שנים, קבוצה של אנשים, למזרח תורכיה. גלעד היה אז כבן 73 וחולה. איזור פראי, חרוץ נקיקים עמוקים, שהרים גבוהים מתרוממים מעליהם, הפרת והחידקל, הר אררט, שרידים של תרבויות גדולות.

ביום השלישי של הטיול, נדמה לי, קמנו בסוף הלילה, ועוזי דהרי הוביל אותנו לטיפוס על הגבוה בהרי הסביבה, נימרוד דאג, לראות את עליית השמש. דרך תלולה וארוכה וגלעד, שברכיו כבר בגדו בו, התעקש לטפס. נעזר במקלו עלה לאט, חשוק שפתיים, ידו השניה אוחזת בנלי הקטנה שלו. כך ראה איתנו את הקרניים האדומות הראשונות מגיחות מתוך ערפילי השחר הטורקי, מאירות את ראשי האבן העצומים על קברו של אנטיוכוס הרביעי מלך קומגנה, שם על הפסגה.

גלעד, שכבש ברגליו והכיר בארץ כל הר, לא יכול לשאת את בגידת הגוף, את הדפיקות, קריסת העצמות. חצי שנה אחרונה של חייו כבר לא יכול לנוע ממקומו, רותק לכיסא. לבית, המשיך ללמד. לפני השיעור, היה מתיישב במיטתו, לוקח כדור נגד כאבים. לימד קנט. לפני שבוע, בראשית שנת הלימודים הזאת, התכוון להתחיל שיעור לתלמיד מ.א על ברגסון.

■■■

על קברו דיבר, ביום חמישי, חברו הטוב האב מרסל דיבואה. הם הכירו אחרי שגלעד כתב את הדוקטורט שלו על אדית שטיין, פילוסופית יהודיה שהתנצרה, עברה למנזר וסופה שהלכה מרצונה למחנה ההשמדה. דיבואה וגלעד נפגשו ונותרו חברים. קשורים יחד באותה תסבוכת יהודית נוצרית, אירופאית ישראלית, המפרה את המחשבה והופכת את החיים לנסבלים, בעולם בו נתון קיום האלוהים בספק.

כך היה גם בשבוע האחרון לחיי גלעד. כשסבל יסורים קשים עם גבור המחלה, דיבואה ביקרו, והם דיברו על הסרט החדש על ישו, וזמזמו את „הכל בגלל מסמר קטן", הבדיחה הזאת, אומרת עכשיו נלי, הצחיקה את גלעד עד הסוף, והצליחה לחדור מבעד למסך הכאבים והתרופות.

מהעליה להר התורכי אני זוכר את שניהם, את נלי ואת ראובן, ולא ניתן להפרידם. גודל קומתו, קוטן קומתה, הצחוק שמרעיד את גופה תמיד.

ב־1956, הכירו ומאז חיו יחד בהפסקות גדולות, כשכתב ספר, או כשנסעה לערוך סרט, כל אחד ועולמו המלא. כל חייה עסקה נלי, היא לנוצקה בוגורוב, רוסיה צרפתית, בעריכת סרטים, ועד היום אפשר לראות אותה קורסת תחת משא כבד מדי של גלילי סרטים במסדרונות החוג לקולנוע. עם העליצות הבלתי נכבשת שלה והעיניים המבוגרות, הממשיכות לבלוע את העולם.

■■■

ביום ששי, יום אחרי שטמנו את ראובן בבית הקברות של בני עטרות, נסעה נלי לירושלים להעביר את השבת, לא בבדידות, בבית חברתה, זהרה שץ, הבת של בוריס שץ, מייסד בצלאל האגדי. דירה שנראית כמו סטודיו פריזאי נהדר, באחורי בית ספר בצלאל. הן חברות מאז למדו יחד בפאריז, בבית הספר לאמנויות. ורד ורוד התפוצץ נודר בבקבוקון זכוכית ירוקה על השולחן. קיסוס הקיר רישרש ברוח החורף המתחיל.

ב־1954, הגיעה נלי ארצה מצרפת, אחרי שעבדה שם עם במאים כמו רנה קלמנט וז'ק בקר. פה הכירה את ראובן גולדשטיין ויחד, על פי ספר הטלפונים, בחרו בשם החדש: גלעד.

ראובן עלה מגרמניה, בשנותיו הראשונות של היטלר, היה ממייסדי קיבוץ דורות, ועזב ללימודי פילוסופיה. ב־1956, אחרי שהכירו, נסע לעשות דוקטורט בפריז, ונלי הפריזאית נשארה פה לערוך את „גבעה 24 אינה עונה", יומני גבע ו„דברים אחרים שאת רובם שכחתי".

„הוא היה איש רך, ביישן כל כך, שהייתי צריכה תמיד לתת לו שוטס כזה, דחיפה, כדי שיעז. פחד נורא".

ברגע שהיה להם גרוש וזמן, החלו לחרוש את העולם, ועד גיל מבוגר מאוד טיילו בפרו ובבוליביה ובמקסיקו, וגם פעם אחת, בדרכונה הצרפתי, נסעה נלי לבד, כשראובן היה שקוע באחד מספריו, לדמשק ולרבת עמון. רעדה מפחד פן תתגלה, ונהנתה מכל רגע. ההרפתקנות הפרועה שלה שלא נרגעת עם השנים.

■■■

ראובן מת בדירתם הצופה לכיכר דיזנגוף, קומת גג, מרפסת ענקית למסיבות, סלון נוח לפגישות ספרותיות. בלי ילדים. „כי ראובן צריך היה תמיד ללמוד ואני, אידיוטית, אמרתי עוד שנה ועוד שנה... תמיד צחקנו ואמרנו שאנחנו זוג כזה עדין: אחרי 19 שעות קריאה רצופה, ראובן הרגיש כאבי עיניים ולי היו כאבי רגליים אחרי 12 שעות עמידה במוויאוך".

המון אנשים צעירים עברו אצלם, תלמידים וקולנוענים שעשו סרטים כמו „בגלל המלחמה ההיא" של אורנה בן דור, שנלי גאה בה, כך שלא הכל לשווא ודברים נשארים. נלי עוד לא החליטה מה לכתוב על המצבה, והיא יושבת מבולבלת עדיין אצל זהרה שץ.

ואני רציתי שבאיזשהו מקום יכתב על מותו של ראובן גלעד ועל חייה של נלי, איש גבוה ואשה קטנה, שראיתי מטפסים באומץ על הר טורקי גבוה, לראות זריחה ארומה על קברו של מלך קומגנה.

במעמד צד אחד
אנשים ארועים מגמות

סקסי ברגר

עם מרימוביץ, מאמן מכבי ת"א, לפני המשחק נגד חיפה, בשבת שעברה. ברקע, 10:0 לטובת חיפה, בעונה הקודמת, והיאכטה של שרה ברגר

אדם ברוך

ב סוף יצא תיקו, אחד אחד, שני השערים במחצית השניה, דריקס לת"א וארמלי לחיפה. אי אפשר להגיד שיוסלה מרימוביץ, מאמן מכבי ת"א, לא היה מרוגש, לפני המשחק, למרות השנים הרבות שלו בעסק הזה. בעצם, הוא והעסק הזה ששמו 'כדורגל ישראלי' באותו גיל, פחות או יותר. המשחק האחרון של מכבי נגד מכבי חיפה נגמר ב־10:0 לטובת חיפה, וזו היתה בושה אחת גדולה. והעיתונים כתבו שזו בושה. וכאשר מישהו רצה להדגים בושה, הוא ציין את הבושה הזאת. המאמן והמנהל, מהעונה הקודמת, עזבו את מכבי מרוב בושה.

ובאמת, כשיוסלה הגיע השבת לבלומפילד, הקהל מהיציע, בעיקר נערים, קידם אותו בספירה קולנית: אחד, שנים, שלוש, ארבע, חמש, עד עשר. מרימוביץ, שהתחיל לשחק כדורגל ב־1941, וראה דבר או שנים בחיים היפים והמסוננים שלו, לא ענה לנערים שביציע, מיהר לחדרי ההלבשה,

אולי חולם על תיקו עם חיפה. קיבל תיקו, לאחר שהוביל אחד אפס משער של דריקס. בחור גדול שרק הגודל שלו צריך להיות שווה אחד אפס בזכות עצמו.

בשבת הקודמת, תל אביב ספגה 4:1 מחולון, וגם זה היה בושה. כך שהשבת מעל לראשו של יוסלה היו שתי בושות. זו החיפאית, וזו מחולון.

„תראה, אני רגיל לכל מיני דברים, וגם להצלחות. העונה רק נפתחה. הבחורים שלנו בלחץ עצום. העונה הקודמת הסתיימה כפי שהסתיימה, לא טוב. הבחורים צריכים ביטחון. אתה לא מזריק להם ביטחון במנה אחת, בזריקה אחת, זה תהליך. אם הייתי נגיד מאמן את כפר־סבא, אולי לא היית מגיע אלי. אתה מגיע כי זו מכבי ת"א, כלומר פירמה. חוץ מזה, הכל הרי בעצם קורה בת"א, כולל העיתונות, אז הכל בודקים את מכבי. מה קורה, למה, איך, מי. אין רגע מנוחה, לא יכול להיות רגע מנוחה".

שבת בבוקר, 4 שעות לפני המשחק, מועדון הקבוצה ברחוב הירקון, שומעים את הים. חורף קל, אולי יירד גשם. „אם יירד, לא לשכוח את פקקי הנעלים". יוסלה, בינתיים לבדו בחדר המאמן, מצייר על לוח ירוק, בגיר לבן, את מערך קבוצתו ואת מערך החיפאים. קירות החדר מכוסים תצלומים, גביעים, תעודות הוקרה. מכבי קבוצת פאר, גם אם בעשר השנים האחרונות לא. באחד התצלומים, אחיו של יוסלה. האח נפל באוסטרליה, חייל בצבא האוסטרלי, בחור ישראלי שנסע לשם, אימן שם, חלם שם, נפל שם. ליתר דיוק, נפל בגיניאה החדשה. עינו של יוסלה דומעת כשהוא מספר על אחיו.

■■■

איך ולמה אני מגיע אליו. אנחנו חברים שנים. אבל, אנחנו חברים תל אביביים, בנוסח תל אביבי. מה זה? או זה ככה: אנחנו בעצם לא חברים ממש, אבל יש לנו לא מעט חברים משותפים, שאף אחד מהם לא ממש חבר של אף אחד משנינו. וזה חברים נוסח ת"א.

זה שנים, פעם בחצי שנה אנחנו נפגשים ומשוחחים בעיקר על איך היה בפגישה הקודמת. ועל עוד משהו. על שרה ברגר, חברה משותפת, הילדה הכי יפה בתל אביב שלפני 15 שנים, שנעשתה תעשיינית־אופנה מצליחה בהונג־קונג, ולפעמים רואים אותה בת"א או בלוס אנג'לס, ומדברים איתה בעיקר על איך היה בת"א לפני 15 שנים.

קראתי את העיתונות של שבוע שעבר, על יוסף מרימוביץ, לאחר ההפסד לחולון, ואמרתי לעצמי, תעשה לעצמך טובה, תכנס ליוסלה.

אין שני יוסלה מרימוביץ בכדורגל הישראלי. כמו שאין שני רוביד שווייצר. יש, אחרי הכל ולמרות הכל, רק שניים שונים, מרימוביץ ושווייצר.

יוסלה לקח השנה את מכבי, ויש בכך גם מעין מימוש חלום וגם צרות, כי הקבוצה בצרות. השחקנים שלו צעירים, חוץ מאבי כהן, המנהיג, שכבר עשה קאריירה באנגליה, וחלקם פצועים. איוניר נכנס לחדר המאמן ומציע לעלות. אבל, הוא עוד פצוע. „כל הכבוד לעצם הרצון, אבל חבל לאבד עוד חודש בשביל המשחק הזה. וחוץ מזה, כבר לא בעטת הרבה בזמן האחרון, עם הפציעה הזאת. אז לא, אבל כל הכבוד".

השחקנים מתאספים באולם המרכזי של המועדון המושטח, שליד מלון טל. במרכז האולם, שולחן ביליארד ירוק. מרימוביץ, עובד עם לוח מצוייר, חוזר ומסביר כל מיני דברים ספציפיים וכלליים, ובעיקר את הצורך לשחק בכוח, מהר, ליצור מצבי בעיטה לשער, להעביר במהירות כדור, להימנע מחורים בהגנה, להקשיב לאבי כהן, ולקחת בחשבון את המהירות ואת הכוח של החיפני קלינגר, „ששינה להם את המשחק".

■■■

יוסלה עבר את ה־60. הוא והדור שלו עשו את הכדורגל הישראלי למשהו. הדור שלו כולל את חודורוב, גלזר, בנדורי. הם באמת היו משהו. והם היו משהו בתקופה שעיתונות־הכדורגל לא היתה גדולה מהכדורגל עצמו. היום, היא גדולה מהכדורגל עצמו.

„תראה, יירד גשם. יהיה מעט קהל, אולי 5 אלפים, אולי 7 אלפים, הקהל מפונק, נשאר בבית. פעם, מספיק היה שחיפה ות"א ישחקו בשביל להביא 20 אלף צופים. השבת בבלומפילד משחקות 6 קבוצות, ולא יהיו 8 אלפים. תראה, חיפה והעשר אפס זה בטח טראומה, אפילו שעשר אפס לא מייצג אפילו את העונה הקודמת. אני צריך זמן, הליגה רק התחילה, אני צריך הנהלה ואוהדים שיתנו לבחורים לנשום. יש לנו שחקן צעיר, עכשיו בטירונות, זוהר, הוא יהיה שחקן גדול, הוא שחקן נבחרת בפוטנציאל".

מהמועדון נסענו למכבי הישן, להתלבש ולהצטייד, משם יוצאים לבלומפילד, ומגיעים בערך שעה ורבע לפני המשחק עצמו. ואז, במשך שעה וחצי הבחורים במתח מה יהיה בעוד שעה וחצי.

מכבי הישן, ליד הים, בכיוון לרידינג, מקום עצוב, מוזנח. השחקנים מתלבשים, מקבלים עיסוי, מקפצים, מורידים שריריהם, מעודדים אחד את השני. מרימוביץ מטלפן למישהו שיאפשר לזוהר להשתתף ביותר אימונים וביותר משחקים.

זוהר זה מחמם את לבו. כמו מפקד חיל אוויר הרושם מטוס על שמו, מאמן רושם כוכב צעיר על שמו, וכך שנים. המאמן, כאשר הוא מאמן, יצפה שאותו כוכב יזכור כי נתגלה על ידו, כמה אבות היו להצלחתו של אלי אוחנה, יותר מאב אחד. ואולי זוהר זה הינו מעין שלוחה של יוסלה עצמו. „יש לו את תכונות היסוד של ג'ורא שפיגל, אתה יודע, ויכול להיות שהוא יהיה יותר פעלתן מג'ורא, ואז, אתה יודע, יש לך כדורגלן מאיכות מיוחדת".

יוסלה מוכרח להצליח השבת. תיקו לא יהיה כישלון. הנהלות הספורט והאוהדים אגרסיביים. צריך להיות הבדל גדול בין הנהלה לבין אוהדים. ההנהלה צריכה לחשוב בטווחים ארוכים. לאוהדים מותר לחשוב על הטוטו של היום. אבל, לא תמיד יש הבדל גדול. ההנהלה והאוהדים רוצים תוצאות מיד. מאמן שקיבל קבוצה מרוסקת נלחץ לספק תוצאות של קבוצה בנויה היטב.

■■■

ההיסטוריה המפוארת של מרימוביץ ככדורגלן וכמאמן הינה נתון. „אבל, מה זה היסטוריה והישגים אישיים שלך כמאמן, אם אתה לוקח קבוצה את כל הדרך עד למשחק המכריע נגד האוסטראלים, ואז מגן שלך, גדי מכנס, מעביר כדור לחלוץ אוסטראלי על יד השער, ואת הסוף אתה כבר יודע. כולם יורדים עליך, האוהדים, ההנהלה, ובעיקר העיתונות. לך תעשה משהו.

„בשביל מה אני צריך את זה בגילי? מה זה בגילי? אני אוהב את זה. אני לא יכול בלי זה. אני אפילו אוהב את החדרים האלה, את הנסיעה באוטובוס לאיצטדיון, את המתח, ואת המשחק עצמו".

יוסלה, לא ילד, יושב בחדר המאמן הקטן, במגרש מכבי, לכיוון רידינג. מהחלון, רואים את הים. אב ובנו, חובשי קסקטים צבעוניים, נושאי חכות, מציצים בחלון. „זה מרימוביץ", האב אומר לבנו.

אני מנחש שיוסלה מוכן לסגור על תיקו עם חיפה. הוא מדבר על ניצחון. בשיחה עם השחקנים, הוא מבקש החלטיות וגבריות ודבקות במטרה. „ושכל זה יהיה לטוטפות בין עיניכם", הוא אומר.

אוטובוס לוקח את מכבי לבלומפילד. אני מרגיש כמו ילד בבוקרו של טיול שנתי. יוסלה יושב בספסל ראשון, שותק. יש לו מאניירות של משפטן ותיק ומשופשף, שלוקח איתו עדת־מתמחים לעוד משפט־מזונות אחר, לא חיים ומוות, אבל חשוב. לפני שעלינו לאוטובוס, דיברנו על שרה ברגר, כי על המשחק הצפוי יוסלה כבר אמר כל מה שהיה לו לומר. „תראה, למה לא ניסע אליה לביקור, בוא ניסע, מה אתה יודע, יהיה יופי, יש לה בהונג קונג יאכטה משלה, ועליה כתוב 'סקסי שרה ברגר', באנגלית, ויש לה תורן, ומעליו מתנפנף דגל ישראל גדול".

„המסע לקיתרה" של הבימאי תיאודור אנגלופולוס – סרט יפה ומעמיק על האדם, הבדידות, המסע והקיום. חוויה אנושית מדהימה ● החל מהשבוע ב'בית לסין', תל אביב

סרט גאוני

נחמן אינגבר

תיאודור אנגלופולוס. שמעתם עליו? סביר שלא. בימאי קולנוע. יווני. גאון. כן, נכון, בימאים ברמתו נדירים מאוד. יש היום אולי חמישה בימאי קולנוע פעילים, שניתן לכנות אותם גאונים. ברגמן, ונדרס, קורוסאווה, ברטולוצ'י, פליני. אין לי אף הצעה נוספת לליגה הבינלאומית הזאת. מלבד שם אחד: תיאו אנגלופולוס.

רק סרט אחד שלו, לא מן הטובים ביותר, הוקרן בבתי הקולנוע שלנו: „מגדל הדבורים" בכיכובו של מרצ'לו מסטרויאני. מסעו של מגדל דבורים מזדקן, מסתגר, אפוף דיכאון, אל הדרום, מקור השמש, האור, החום והחיים. מסע שסיומו מוות מתוך ייאוש, אובדן דרך, חוסר שורשים. סרט קשה, איטי, מורכב, כמו כל סרטיו הגדולים של אנגלופולוס (שביקר כבר פעמיים בארץ).

עכברי סינמטקים מכירים אותו היטב: הם ראו עוד שלושה סרטים שלו. „ימי 1936", על עיצוב תודעה פוליטית בבית סוהר יווני בשנות ה־30. „מסע השחקנים", יצירת מופת יחודית, שזכתה בעשרות פרסים, מסע של להקת שחקנים לאורכה ולרוחבה של יוון, על רקע ההיסטוריה היוונית במאה שלנו. וכן „אלכסנדר הגדול", סרט סמלי על השאיפה לחופש על רקע הכפר היווני המסורתי.

נושאים מועטים לו לאנגלופולוס, והוא חוזר עליהם שוב ושוב. עד למיצויים המוחלט, עד לזיקוק היסודות העדינים ביותר שבתוכם. כך דרכם של אמנים גדולים. השמות העולים מייד בהשוואה: קפקא. ג'ויס. בקט.

נושא מרכזי: המסע. מסעו של אדם אל תוך עצמו. אל זכרונותיו, אל גוף ילדותו, אל כלל נופיו, תחושותיו, אל תודעתו, הכרתו העצמית. מסע שהוא קודם כל גיאוגרפי, בחלל (נזכור ש„האודיסיאה" היא יצירה יוונית). בדרך כלל מסע בתוך יוון, אך גם מסע היסטורי, בתוך הזמן, בדרך כלל בהיסטוריה היוונית במאה ה־20, בעיקר מאז שנות ה־30.

אך בראש וראשונה זהו מסע הכרתי אל תוך הנפש. ומה מוצא אנגלופולוס בחללו? חורף קר, גשם טורדני, ערפל כבד. ומה בזמן, בהיסטוריה? טרגדיה, נישול, גלות, עקירה. ומה בתהומות הנפש? ייאוש, בדידות, ניכור, משאלת מוות.

הקולנוע של אנגלופולוס איננו קל. כל מי שיציץ פנימה, ימצא את עצמו. בשעות היותר שחורות. בשעות היותר אמיתיות, אנושיות, כואבות.

אנגלופולוס. יליד 1936. למד משפטים. ואז שינה כיוון. פאריז, לימודים בביה"ס הגבוה לקולנוע. מדגרה של כשרונות. חזרה ליוון. ארבע שנים של כתיבת ביקורת קולנוע. בימוי סרטים קצרים. הרבה פרסים יוקרתיים באירופה. ואז שישה סרטים ארוכים, ההופכים אותו לשם דבר. „המסע לקיתרה" הוא החמישי שבהם (ורזי ההפצה בישראל גורמים לכך שנראה אותו אחרי הסרט השישי, „מגדל הדבורים").

■■■

„המסע לקיתרה" הוא קודם כל קולנוע מרהיב ביופיו, בדיוקו, בשליטתו בחומרים שהם הוא בנוי, בחוש הקצב שלו. וזוהי תפנית מסוימת, אך גם המשך, לסרטים הקודמים של אנגלופולוס. לא עוד רישומי ענק היסטוריים ופוליטיים, עלילות קולקטיביות של קבוצות והמונים. לא עוד ניסיון לעצב זמן קולנועי במונחים חדשים וטכסים פולחניים של תוכן אידיאולוגי.

במקום כל אלה, קולנוע אינטימי יותר, צנוע, המתרכז בגיבור יחיד והשומר על קו סיפורי פשוט וקל למעקב. סרט על ספקות ועל משבר. סרט המנסה להבין את המצב האנושי לאשורו, מבלי לזייף או לייפות דברים. סרט כן, מרגש עד דמעות, שילוב נדיר של האנושי והאבסורדי.

הסרט נפתח בתמונת הקיום: שביל החלב, מערכת הכוכבים. הכל בתנועה מתמדת, שום דבר אינו נח. סמלי? ארעיות הקיום לסבל האדם? תיאור רצף ההיסטוריה? ביטוי למצב האנושי?

מעבר חד לתמונה של זכרון ילדות. מלחמת העולם השנייה. גיבור הסרט, בימאי סרטים, הוא אז ילד המתגרה בחייל נאצי. מודרך בסימטאות. תחושה חריפה של סכנה. זכרונות הילדות נותרים עם הילד שהתבגר. לעד. אותו משחק ישנות. משחק. ילהום. „קלאס". בדומה לאותן תנועות ילדותיות אופייניות שעושה גיבור סרטו של פליני, „שמונה וחצי".

בימאי הסרט עסוק בליהוק של סרט שהוא מתכנן. הוא מחפש זקן לתפקיד מרכזי. יותר מאוחר נבין שמדובר באביו, לוחם קומוניסט שגלה מארצו בתום מלחמת האזרחים. עשרות זקנים, שונים ומשונים, ניגשים אל הבימה ואומרים, איש־איש בתורו: „זה אני".

הסרט עוסק איפוא בבעיית הזהות. מהי זהות? כיצד נוצרת זהות? האם אפשר לקבע את הזהות? אנו עוברים אל אחותו של הגיבור. היא איבדה את האמונה בכל. רק גופה נותר לה כקשר יחידי עם המציאות. הנושא מתבהר: אובדן כל ממשות רוחנית, כל אידיאולוגיה, כל אמונה. נותר הגוף בלבד ותיקונו של הגוף: מין, אכילה, שתיה, סמים, תרופות.

לפתע מושך זקן כפוף, קודר, לבן שיער, את תשומת לבו של הגיבור. מוכר לבנדר. הוא עוקב אחריו. מגיע לנמל, ושם מתחיל חוזר על דברי הזקנים שפתחו את הסרט בניסיון לקבל את תפקיד האב בסרט.

במה עוסק איפוא הסרט אותו אנו רואים? בזכרונות? בסרט שנעשה על פי הזכרונות? אין תשובה ברורה. מה זה חשוב בעצם.

■■■

הזרות הקשה שבפגישה עם האב. הריחוק, הניתוק, השתיקה, המבוכה. „לא נתנשק?", הם שואלים. כך נפגשו יום־יום בארץ בני משפחות שהשואה הרחיקה אותם זה מזה לעשרות שנים. נסיונות ההתקרבות של הבת והבן אל אביהם פאתטיים, מלאכותיים כל כך. האם מחכה בבית. לא עמד בה כוחה. „מה צבע העיניים שלהן", שואל האב, ששכח את קיומו הקודם. מנותק, חסר שורשים, תלוש, עקור. שני חיפושים מקבילים אחרי שורשים: הבן המבקש את אביו, והאב המבקש את שורשיו.

השיבה הביתה. הפגישה עם האשה והאם. על רקע של בניין הרוס. שתי מסיכות דוממות משפילות עיניים, שלא לקלוט זו את בתוך ערפל כבד, ההולך ונעשה קודר במהלך הדרך. בכניסה לכפר מקדמות שריקות את פנינו. אות הצופן המחתרתי משכבר. האב שורק תשובה. מתוך הערפל הכבד מתחיל להיווצר קשר: האב מדבר עם חברו ללחימה מן הימים ההם.

שורשים? הנה השורשים. שריקות בערפל. האם מתרגמת את השריקות למילים: ברכות לפגישת ידידים ותיקים. איזו תמונה נפלאה בתוך סרט כה מורכב ויפה. לשיא יכולת הביטוי מגיע הסרט בתמונת האב על ראש הגבעה, כפוף, לבן שיער, במעילו הכבד, ולצידו עץ בשלכת (התמונה משמשת בסיס לפוסטר הנפלא של הסרט). כי האדם עץ השדה.

האב, קומוניסט לוחם, נותר עקשן כשהיה. חברת מקרקעין מנסה לקנות את אדמות הכפר. הכל מעוניינים בכסף הקל. רק הוא מתנגד. הכפר כולו יוצא נגדו. גם המשטרה.

מלח יוצר קשר מיידי עם אחות הגיבור, בנמל, בציפיה לגירוש. תמונה מתוך „המסע לקיתרה"

הסיפור האמיתי של הסרט, או הסרט בתוך הסרט. הכל ערפילי, אפרורי, קודר, גשום.

שני חופים תמימים צילם אנגלופולוס את הקור. חורף העצמות הזה, את החורף הנצחי, הגשם הנורא, הערפל הכבד בו מהלכים טולנו. נושא הזהות מתגלגל עתה בבדיפה אחרי דמות אב. הנושא האריפלי המרכזי של חיינו, חלק משורשי הזהות האנושית.

מעבר חד: מרמות הזקן הנעלם אל רמות האב האמיתי היורד בסולם מן האוניה הסובייטית „אוקראינה" העוגנת בנמל. 32 שנים חלפו מאז ראו האח ואחותו את אביהם.

„לא ידעתי שהוא מנגן בכינור", אומרת האחות, למראה האב הנושא נרתיק של כינור. „חשבתי שהוא יותר גבוה", אומר האח, גיבור הסרט. ההבדל בין הזהות שנותרה בתודעה לבין הזהות המציאותית. „זה אני", אומר האב פניה של זו. האם: „אכלת משהו?", הבנאליות הנוראה במלוא עוזה. יותר מאוחר מנסה אחד הנוכחים להחיות את האווירה הקפואה בטקס המשפחתי. „ודאי יש לך הרבה מה לספר על רוסיה". „בחורף יורד שם שלג", אומר הזקן.

והכל איטי כל כך, בקצב של החיים, ברקע תחושה עמומה של חורף נצחי. העיר האפרורית רטובה, נזילה, קודרת, עלובה, קרה ומנוכרת. כמו בית המלון אליו הולך הזקן. הבן מנסה להבין את הפגישה שלא פלתה יפה בין האב לאם: „והרי היא היתה למען שובך". מדוע נעלה האם את עצמה בחדרה? מדוע ביקש האב לעזוב את הבית? שאלות נוקבות. אין מענה. הדברים נותרים קשים כל כך. איך אפשר למחוק 32 שנים. לאט לאט חוזר הזיכרון אל האב. הוא שומע רכבת עוברת ליד המלון, הוא נזכר: „רכבת הלילה לסלוניקי".

■■■

ושוב חיפוש אחרי שורשים. עמוקים יותר. הנסיעה אל הכפר: מקור מחצבתו של האב. הרי הוא אורח ביוון. איננו אזרח. הוא מחזיק אזרחות זרה, סובייטית.

מתקבלת הוראה לסלק את המפגע הזה מן המדינה מהר, ויהי מה. הספינה הרוסית מסרבת לקבלו. אנשי משמר החופים נוטלים את הזקן הכפוף, העצוב, הטראגי, ומסיעים אותו אל מצוף בלב ים, מחוץ למים הטריטוריאליים, שם יבלה את הלילה, עד שתימצא אוניה כלשהי שתסכים לקחת אותו.

עומד הזקן בלב ים, כינורו בידו, מזוודתו לצידו, והוא מנגן אל החוף. נעימה שבורה, חלולה, החוצה את הערפל הנורא. האם תיאר מישהו כך ובעוצמה כזאת את מצב האדם כתלוש, מנותק, עקור, חסר שורשים?

„המסע לקיתרה" הוא אחד הסרטים היפים ביותר שנראו בעת האחרונה אצלנו, ואם כי ברור לי שהעורך ימחק כל מלה, אני מוכרח לכתוב כי מי שלא ישתתף בחוויה נדירה זו, לא יבין לעולם את כוחו של הקולנוע, את גדולתו של אנגלופולוס ואת האנושי שבאדם.

מבצע מדהים
199 ש"ח
החל ממוצ"ש
לשבוע ימים בלבד
480 שטיחים
3×2 מ' לסלון
באריגה מלאה
שתי וערב
רק 199 ש"ח
כולל מע"מ
לכל השטיח
שטיח כרמל עגול
קוטר 125 ס"מ
עם פרנזים
חיסול
רק 99 ש"ח
(כולל מע"מ)
שטיח כרמל
מבחר השטיחים מקיר לקיר
הגדול במדינת ישראל
תוצרת כרמל, ארה"ב, בלגיה, אוסטריה וגרמניה
החל מ- 17 ש"ח כולל מע"מ
סטים לחדרי שינה
החל מ- 95 ש"ח לכל הסט כולל מע"מ
שטיחים לחדרי ילדים
החל מ- 90 ש"ח לכל השטיח כולל מע"מ
שטיחים לפינות אוכל
החל מ- 170 ש"ח לכל השטיח כולל מע"מ
יוסף מלך השטיחים בע"מ בבית מרס
ת"א - בית מרס, הרצל 158, טל. 829188, 836286, אוטובוסים: אגד 90, 85, דן 1, 2, 3, 41 - פתוח כל יום מ־8:30־19:00, יום ו' עד 14:00
פתוח במוצ"ש 18:00־23:00
אפשרות תשלום ב- דיסקונט

50 שנה לליל הבדולח

הכדור שירה הרשל גרינשפן, צעיר יהודי בן 17, בדיפלומט גרמני בפאריז, היה הסימן. יומיים אחרי, ב־9 בנובמבר 1938, פרצו בגרמניה מהומות „ליל הבדולח" ● עמוס נבו פגש בגיסתו של גרינשפן ומשחזר את ימיו האחרונים

היריה

עמוס נבו

ב־7 בנובמבר 1938, חדר הרשל גרינשפן, בן ה־17, לשגרירות גרמניה בצרפת, וירה למוות במזכיר, ארנסט פום ראט. מן היריה ההיא החל הפוגרום הנורא.

לפעמים, אומרת רבקה גרינשפן, היו באים אליה ייקים מרירים בטרוניה: תראי מה גיסך עשה. בשביל מה ירה? סתם הביא צרות על העם. טיפשים, היתה עונה. אתם לא יודעים, שאת ליל הבדולח תיכננו הגרמנים לפני היריה?!

„אני חושבת, שהמעשה של הרשל היה אות אזהרה. בעקבותיו הם התעוררו וברחו. לייקים חסר פילפל. היה צריך לעורר אותם. הם לא הבינו שצריך לברוח".

היא לא הכירה אותו, רק שמעה זכרונות. היה גיבור, היא אומרת. עכשיו, הוריו כבר נפטרו, האחים נספו, ורק האח מרדכי, בעלה, נותר לפליטה. היום הוא מוטל בכיסא גלגלים, אבריו מדולדלים, מקשיב, מנענע בראשו. לא מסוגל לדבר.

„לפעמים אנחנו יושבים ככה, ואני מדברת על הרשל ומלטפת את ראשו. הוא שומע, הוא מבין. ואני אומרת שאם הרשל היה בחיים, בטח היה היום ראש ממשלה".

■■■

שבעה ילדים נולדו לגרינשפנים, שלושה מתו, אחד נהרג בתאונה. הרשל פייבל נשאר הקטן. אמו קראה לו „הירשוש" בחיבה.

הוא נולד בהאנובר שבגרמניה. הוריו עקרו לשם מפולניה. אביו „קוזק", איש אמיץ, תקיף. זינדל קראו לו. בהאנובר פתח חנות בגדים. עשה חסדים, חינך את ילדיו על ברכי התורה. הרשל, אומרת רבקה, דמה לו.

היה תלמיד מצטיין. מורה פרטי לימדו בבית תנ"ך וגמרא. כשחדרה האנטישמיות לבית הספר, נתקף אימה. כל אימת שהצביע בכיתה, זכה לגערה: שתוק, יהודי מלוכלך". החברים רדפו אותו, היכו אותו, הוא לא שתק. „יהודה המכבי", קראו לו. בבית בכה.

בן 14, שולח אותו אביו לישיבת פרנקפורט. הרשל מתכונן לעלות לארץ ישראל, אבל בארץ פורצות המאורעות, ותוכניותיו משתבשות. הוא עובר לצרפת, גונב את הגבול, מחפש את דודו, אברהם. מקבל אשרה בקושי רב.

כמו בחלום, הוא מתאר את פאריז. בן דודו, אריה גלברד, כותב לו מהארץ כמה יפה היא, כמה טובה, והרשל מלא קנאה. מחכה.

מגרמניה מגיעות ידיעות מדאיגות. הנאצים משתלטים על הרחוב. אחיו ואחותו מפוטרים מעבודתם; חלון הראווה של אביו מכוסה בשלט „יהודי". הרשל חרד לגורל משפחתו. מתגעגע.

לא פעם, סיפר דודו, נראה מדוכא. כשהיה מביע את חששותיו בקול, הרגיעו אותו: „אתה סתם ילד רגיש, מלא דמיונות".

הגיסה רבקה תגיד השבוע, שדווקא הרשל היה חכם מכולם. „פשוט ראה את הנולד, וכולם היו ארלישים".

■■■

הרשל מכר בגדים בחנות של הדוד. אחרי שנתיים, נתבקש לעזוב את צרפת: תוקף האשרה שלו פג. התרוצץ ממקום למקום, ביקש ארכה. הקונסול הגרמני אמר לו: „ליהודים ולכלבים אין עזרה".

ללא אשרה, הסתגר בחדר ולמד תנ"ך. המשטרה חיפשה. כתב לנשיא רוזוולט, שיתיר להוריו להתיישב באמריקה. לא ידע שכבר מאוחר: הגרמנים חתמו על צו גירוש לכל היהודים הפולנים שבארצם.

בין לילה הפכו חסרי מולדת. פולין ביטלה את אזרחותם. ב־22 באוקטובר 1938, חמש שנים וחצי אחר עלותם לשלטון, פתחו הגרמנים במבצע גירוש המוני של יהודים. ילדים נחטפו ברחובות. זקנים וחולים הועמסו על קרונות משא. הגרינשפנים הושלכו לרחוב עם שמיכה בלה ומזוודה מרופטת. הגרמנים שיסו בהם כלבים.

כל הלילה נסעו הרכבות. היה קר. המצלמות קלטו מבטי חרדה בעיניים. 17 אלף יהודים גורשו לפולניה. הפולנים אסרו כניסתם. הם שוכנו במחסנים ובאורוות על הגבול. לא אכלו, חלו, מתו.

הרשל ירד לחנות. בתיבת הדואר חיכתה לו גלויה. „אחי היקר", כתבה לו ברטה אחותו. „ודאי שמעת על אסוננו" – וביקשה שישלח כסף. הרשל נתקף חרדה, ניסה לשלוח יד בנפשו. פעמים אחרות עמד להשליך עצמו אל מימי הסיין אך תמיד, ברגע האחרון, עלתה מול עיניו תמונת הוריו המיוסרים, והוא נסוג.

מאותו יום, סיפרו מכריו, נראה רדוף ומסוגר. לא שיתף איש במצוקותיו ובתוכניותיו. הרשל נטל מזוודה קטנה, ועזב את הבית. במלון נרשם בשם בדוי, כתב להוריו גלויה.

„זה היה לילה איום בשבילי", כתב אחר־כך. „מלא סיוטים ובלהות. חלמתי, שהנאצים חונקים אותי. ראיתי תמונות בלי סוף מהאנובר. ראיתי בתמונות האלה איך הנאצים יורקים בפני גרמנים אחרים, הקונים משהו אצל יהודים. מה רע עשינו אנחנו, היהודים, שגורל כזה פגע בנו?"

■■■

בבוקר הלך לחנות הנשק של ארון קארפ, וחיפש אקדח. הוא סוכן טקסטיל, הסביר, הנוסע ממדינה למדינה וזקוק להגנה. קארפ זכר, שהרשל התלבט בין אקדח אוטומטי לאקדח רגיל. לבסוף נתן לו קארפ „ברײלה" 6.35 מ"מ וחמישה כדורים. הרשל שילם 245 פרנק.

סמוך ל־10 בבוקר, ב־7 בנובמבר, התדפק על שערי השגרירות הגרמנית ברחוב דה־ליל. גשם חזק ירד, הקור היה עז. לבש מעיל ארוך,

> **בבוקר הלך לחנות הנשק של ארדון קארפ, וחיפש אקדח. קארפ זכר, שהרשל התלבט בין אקדח אוטומטי לאקדח רגיל. לבסוף לקח „ברײלה" 6.35 מ"מ וחמישה כדורים**

צווארונו מורם, ידיו היו תחובות עמוק בכיסיו. ביקש להיפגש עם אחד מעובדי השגרירות. אומרים שביקש את השגריר עצמו. אבל השגריר לא היה.

השוער הפנה אותו, על כן, אל חדרו של המזכיר פום ראט. הרשל פגש דיפלומט צעיר (29), חסון. הם שוחחו דקות אחדות. לפתע קם גרינשפן מהכורסה וצעק: באתי לנקום את נקמת היהודים הנרדפים שבגרמניה, שלף אקדח ממעילו וירה. פום ראט נפצע, הרשל נעצר.

ההנהגה הנאצית הוכתה בהלם. נאצים יצאו להפגין ברחובות. היטלר שלח אל פום ראט את רופאו האישי, ד"ר קארל ברנדט. פום ראט נפצע בכתף ובבטן, קליע הוצא מגופו. העיתונות הגרמנית תקפה ואיימה. העיתונות הצרפתית היססה; לא נקטה עמדה. רק לאחר התערבות משרד החוץ הגרמני, החלו הצרפתים לכנות את גרינשפן „רוצח פנאטי". אביו של פום ראט העלה את החשד, כי ההתנקשות בבנו אינה אלא פרובוקציה שארגנו הנאצים, כדי לערוך פוגרום ביהודים. סערה קמה בגרמניה.

כעבור יומיים, ב־9 בנובמבר, בשעות אחר הצהריים, מת פום ראט מפצעיו. הידיעה השיגה את היטלר במינכן. אותה שעה, ב„מרתף הבירה" בעיר, חגגה ההנהגה הנאצית את יום השנה להקמת מפלגתם. הרדיו הפסיק את שידוריו. פום ראט מת גיבור.

היטלר מיהר לעזוב את המקום. גבלס, שר התעמולה, קם ונאם בפני הקצינים. נאום שיטנה נגד היהודים. המפלגה, באופן רשמי, אמר, לא תארגן פרעות ביהודים, אך אם אלה תפרוצנה – המשטרה לא תתערב. קציני האס.אס הבינו את הרמז ורצו לטלפונים לחלק פקודות לאנשיהם. בלילה, הוצתה אש ברחבי גרמניה.

■■■

בבוקר ידעה הארץ. הסוכנויות הזרות שלחו דיווחים מפוהטים על החורבן באירופה. אריה גלברד שמע על ההתנקשות בעת ששכב בחולתא.

הרשל גרינשפן ביום מעצרו. ה„שפיגל" דיווח כי החל תיים חדשים בצרפת

מה היית נותן עכשיו כדי לצאת לחופשת חורף בשוויצריה?

פחות מ-$1000 מספיק!

כן. מהיום חופשת סקי בשוויצריה זה לא ענין לעשירים בלבד. סוויסאיר מביאה לך את שוויצריה היפה, הנוף המדהים והאויר הנפלא במחירים שאינם באויר. לדוגמא: **טיסה + 6 לילות במלון מובחר + חצי פנסיון + 5 שיעורים בבי"ס לסקי והכל בפחות מ-$1000.** באמת פנטסקי! ואם אתה לא יודע לגלוש נלמד אותך בקורס מיוחד, אחריו גם אתה תחליק כמו שוויצרי. חופשת סקי חורפית בשוויצריה, מה כבר לא כתבו עליה. אין צורך לחזור שוב על מאות ההצעות בעשרות האתרים. בוא תרכיב לעצמך את החופשה המתאימה לך ולכיסך. החורף הצטרף אל החלום השוויצרי של סוויסאיר.

בקש את חוברת פנטסקי במשרדי הנסיעות ובסניפי סוויסאיר או שלח התלוש.

לכבוד סוויסאיר
ת.ד. 3511 תל־אביב 61034
נא שלחו אלי בהקדם האפשרי את חוברת **פנטסקי 88/89**.
שם ______
כתובת ______
מיקוד ______

swissair

הטלוויזיה החינוכית של ארה"ב היתה אצלם לפני שבועות אחדים והתעניינה איך חיים עם סמל. הטלוויזיה ההולנדית שאלה, מה אומר השם גרינשפן בישראל אחרי 50 שנה

רבקה גרינשפן. תצלום: רזי. „שום רחוב לא נקרא על שמו, ומי בכלל לומד עליו בבית־ספר"

סמוך ל־10 בבוקר, ב־7 בנובמבר, התדפק על שערי השגרירות הגרמנית ברחוב דה־ליל. אומרים שביקש את השגריר, אבל השגריר לא היה

משרדו של ארנסט פום ראט. כאן נורה למוות. גרינשפן ישב על כורסת העור

גרינשפן נבדק על ידי פסיכיאטרים. גרמניה חשדה שלא פעל לבדו, אלא נשלח על ידי „חוג מאורגן". בכיסו נמצאו שלושת אלפים פרנקים.

„הארץ", במאמר מערכת, טרח להדגיש, שמעשהו של גרינשפן היה מעשה אישי, ואין העם היהודי בכללו אחראי לו. „ומה החטא שחטא העם היהודי?" מעשה נואש של צעיר, שאיבד את שיווי משקלו, כתב העיתון, חרד לבאות. העיתונות בגרמניה איימה בנקם. והארץ חייה את חייה, כאילו דבר לא אירע.

יהודים גורו מהמארב, שטפונות חסמו את הדרכים. העם עישן „נרקיס", קראסו ייבא „שכרולטים". ב„עדן" הקרינו את „חיי אמיל זולא", אצל פוגל באלנבי למדו לרקוד, תל אביב הלכה לקונצרט הגדול, שפתח את העונה. היצירה „מייסטר זינגר" של ואגנר לא בוצעה בשלמותה, „בגלל בקשת הקהל, בשל הרדיפות בגרמניה". הקהל ביקש הרדן.

משפחתו של הרשל ישבה אותה עת במחנה בפולניה, וחיכתה למכתב. דודו ודודתו נעצרו בצרפת. הרשל הובא בפני שופט חוקר.

בחקירתו הראשונה סיפר, כי לא ירה בפום ראט מתוך רגשי שנאה ונקם, אלא מתוך אהבה להוריו ולעמו. בתחילה, סיפר, חשב להתאבד בשגרירות כאות מחאה על סבל משפחתו, אך לאחר שפום ראט העליב אותו וקרא לו „יהודי מזוהם", ירה בו.

„כשנודע לי שהוא מת", סיפר, „חשתי לא בנוח. נדרתי לצום בכל יום שני. אני מצטער על המעשה, אך לא היתה לי אפשרות אחרת להגיע אל המטרה. בכל מקום בגרמניה קראו לי יהודי מזוהם. לא מצאתי עבודה, חשתי כמו חיה נרדפת. האם זה פשע להיות יהודי? אין אנו כלבים. באתי לצרפת, כי שם לא רואים את היהודי ככלב. אבא שלח לי כסף. הייתי בלחץ, הייתי מדוכא, לא הרשו לי לשבת שם. חלמתי לחיות חיי חירות, אך לא מצאתי עבודה. רציתי להתאבד".

■■■

החוקרים שיחזרו עמו את המעשה. פגשו ברוזר, הלכו לבית המלון, נכנסו לחנות הנשק. כשהגיעו לשגרירות, סרב הרשל להיכנס. הגלויה שכתב להוריו בבית המלון, שימשה לחוקרים הוכחה שהרצח תוכנן מראש.

„החלטתי איתנה לנקום את נקמת דם אחינו היהודים", כתב בגלויה. „אני בטוח שאחרי יבואו עוד כאלה, שלא יניחו בשום אופן למוטט אותנו... אולי נזעזע את מצפון העולם... סלחו לי, הורי היקרים וכל בני משפחתי, אם אגרום לכם צער וכאב על־ידי צעדי... הקדוש ברוך הוא יסלח לי ויביא את הישע לעמנו האומלל". הרשל הודה שההחלטה לפעול גמלה בלבו, בעת שקיבל את הגלויה מאחותו.

הפסיכיאטרים אבחנו שהוא נורמאלי. „הוא בעל תבונה ויש לו מידה של חריפות", כתבו. קבעו שאת מעשיו כלכל בתבונה. גורל הוריו, הגלויה שקיבל מאחותו, מצב היהודים – כל אלה, קבעו הרופאים, לא ערערו את מצבו הנפשי. את מעשהו הגדירו „פשע, שנעשה מתוך תשוקה".

גבלס ביקש להסגירו לגרמניה, אך צרפת התנגדה. נאספו עדויות, הוכן משפט. עורך הדין, ד"ר פרידריך גרים, מונה לייצג את הוריו של פום ראט. איזידור פרנקל ודה מורו ג'פרי, מעורכי הדין הנודעים של צרפת, מונו להגן על גרינשפן.

אהדה גדולה היתה להרשל בעולם. העיתונאית דורותי טומפסון אספה ממאזיניה ב־סי.בי.אס 30 אלף דולר. בכסף זה מומנה הגנתו של גרינשפן. התאחדות הסופרים בארה"ב שלחה לו המחאה בסך 40 אלף דולר, אך הרשל סרב לקבלה, והעבירה למחנה הפליטים זבונשין, בו ישבו הוריו. אלמונים שלחו פרחים ומכתבי אהדה. מו"לים אמריקנים הציעו לו לכתוב את זכרונותיו. הרשל סרב לעשות ממעשהו הון.

בכלא פרסנס זכה ליחס מיוחד. היו לו שני חדרים מרווחים, הרשו לו להחזיק רדיו. נערות באו לבקרו. מורו ג'פרי ופרנקל לחצו על שר המשפטים הצרפתי לזרז את ההליכים המשפטיים, אך השר לא נחפז. „הזמן לא מתאים לעריכת משפט", השיב לעו"ד פרנקל. „פאריז פוחדת מתגובתו של היטלר, במקרה וחבר המושבעים ימצא את גרינשפן חף מפשע".

■■■

האנטישמיות בגרמניה ובצרפת גברה. ולפגנג דיברגה חיבר „ספר צהוב" נגד גרינשפן, ובו טען, כי יהדות העולם מתכוונת לנצל את המשפט, כמכשיר תעמולה נגד גרמניה. הגרמנים הגדילו את הקרן לתעמולה אנטי יהודית בפאריז. בית המשפט הצרפתי דן את אברהם גרינשפן, דודו של הרשל, ל־6 חודשי מאסר ולקנס, ואת דודתו, חנה, ל־3 חודשים ולקנס, על שאיפשרו להרשל להתגורר בביתם, בניגוד לחוק.

בינתיים, פרצה המלחמה. הגרמנים פלשו לפולין. גרינשפן ביקש להתנדב לצבא הצרפתי, „כדי שאוכל בדמי לכפר על מעשי ועל הפגיעה שפגעתי במדינה, שנהגה כי מנהג של הכנסת אורחים", אך בקשתו נדחתה.

„אני מאמין כי כבר ברור לך מה מעשה היאוש שביצעתי", כתב לבן דודו, גלברד. „מקווה כי צרפת תתחשב בנימוק למה עשיתי זאת, ולא תתייחס ולא תטפל בי כאילו הייתי רוצח. בדרך כלל הולך לי טוב... כתוב לי פעם משהו על החיים בפלסטינה, כי זה מעניין אותי מאד".

גלברד, בארץ, דרש נקמה. מעשהו של הרשל דירבן אותו לפעול. לחבריו אמר, שהוא רוצה ללכת בדרכיו, מספיק סבל מהנאצים בגרמניה. בגללם נמלט ארצה. ואכן, כשנקרה בפניו, התנדב.

ב־18 במאי 41', הצטרף אל כ"ג יורדי הסירה, שיצאו לפעולת חבלה בבתי הזיקוק של טריפולי. הסירה נעלמה. גורל אנשיה לא נודע.

■■■

פרקליטיו של הרשל לחצו כל העת על שר המשפטים הצרפתי לשחררו. לא, אמר השר: הוא חושש, שאם ישוחרר גרינשפן, יתחוללו הפוגרומים. הוא הבטיח לשחררו רק כאשר תאיים סכנת כיבוש על פאריז.

משפחתו של הרשל ברחה מהמלחמה. כבר היו הרחק מפולין. פגזים נפלו בדרך. אחותו, ברטה, נהרגה. כשהגיעו לרוסיה נעצר האח, מרדכי. חשדו בו שהוא מרגל גרמני. רק לאחר שהאב, זינדל, סיפר לרוסים שהרשל הוא בנו, שוחרר מרדכי.

„לא יכולתי לנהוג אחרת", כתב הרשל למשפחתו מהכלא. „כיהודי הייתי מוכרח לעשות את אשר עשיתי. אני חושב, שהעולם הנאור לא יראני כפושע אלא כיהודי גאה, שהגיב כיאות על מעשי הפשע, שהעם הגרמני המיט על עמי..."

כאשר פלשו הגרמנים לצרפת, הועבר גרינשפן לאורליאן ומשם לבורז'. המוני פליטים הציפו את העיר. מנהל הכלא החליט לנצל את המהומה, ולאפשר לגרינשפן „להסתלק" מתאו.

עקבותיו נעלמו. הוא סבב ברחובות, ישן בגנים ציבוריים, רעב ללחם. לא היה לו לאן ללכת. אנשים פחדו לעזור לו. שבועיים חי בחוץ: רעב ותשוש התדפק על שערי הכלא, והסגיר את עצמו. כדי שלא תתגלה זהותו, רשם אותו מפקד הכלא בשם בדוי, אך כאשר נודע הדבר לפרקליט גרים, דרש להסגירו.

ביולי 1940, הושלך גרינשפן לכלא הגסטאפו בברלין. משם הועבר למחנה הריכוז זאכסנהאוזן. התביעה הגרמנית החלה להכין את כתב האישום נגדו.

גבלס ביקש להפוך את המשפט למשפט ראווה. רק כך, חשב, יוכלו הגרמנים להוכיח לעולם, כי גרינשפן שימש מכשיר בידי היהדות העולמית לפגוע ברייך הגרמני. גבלס ביקש להושיב את כל העם היהודי על ספסל הנאשמים. על כן שמרו על הרשל מכל משמר. הקלו עמו. הוא היה פטור ממדי אסירים.

■■■

היטלר עקב מקרוב אחר המשפט. פרקליטו הצרפתי מורו ג'פרי בא לבקרו בכלא. הוא הציע לגרינשפן קו הגנה חדש. על פי הגירסה החדשה היה על גרינשפן לטעון, כי היו לו קשרים אינטימיים עם פום ראט. הוא היה צריך לספק לפום ראט, תמורת כסף, גברים למשכב זכר, ומשפום ראט לא עמד בהתחייבות וסרב לשלם לו, חיסל גרינשפן את החשבון עמו, באמצעות אקדח.

מורו ג'פרי העריך נכון. היטלר, מתברר, חשש ש„קורבן השנאה היהודית" יוצג כסוטה מין. גירסתו של הסניגור הצרפתי היתה מטילה כתם על המשטר הנאצי. „אם ניתן פומבי לסיפור", כתב גבלס ביומנו, בינואר 1942, „ישתמשו בו אויבינו כנושא עיקרי בתעמולתם. לכן דאגתי לכך, שרק חלק מן המשפט יתנהל בדלתיים פתוחות, ואילו השאר יושלם בדלתיים נעולות".

המשפט אמור היה להיפתח בתחילת 1942. המנהיגים הנאצים לא הצליחו להגיע ביניהם להסכמה על מה, בעצם, צריך גרינשפן להודות. התובעים התרשלו בהכנת כתב האישום. גבלס נואש.

„בעיית סעיף 175 (הומוסכסואליות)", כתב ביומנו, „מערפלת את המשפט עד כדי כך, שאין אנו יכולים עכשיו לפתוח אותו". ריבנטרופ, שר החוץ, טען באוזני ה„פיהרר", כי המשפט עלול לחבל במאמצים להשיג שיתוף פעולה עם צרפת.

לגרמנים כבר לא היה ראש למשפט. בנות הברית הפציצו את ערי גרמניה. בסטלינגרד הובסו. היטלר דחה את המשפט, „לפי שעה". גרינשפן נותר בכלא. גורלו לא נודע.

רק בתום המלחמה, במחנה ברגן בלזן, שמעו הוריו של גרינשפן, מפי פליטים יהודים, כי הרשל נשלח לתאי הגזים. החוקר הגרמני, לוסיין שטיינברג, דיווח מאוחר יותר, על־פי תעודה שמצא, כי עוד ב־1944 היה גרינשפן בחיים, ואחר כך הומת. שמועה רדפה שמועה: סיפרו ששוחרר על ידי בנות הברית. ה„שפיגל" דיווח לקוראיו, כי גרינשפן החל חיים חדשים בצרפת. הוא נישא, הוליד שני ילדים, והחל לעבוד במוסך. את שמו שינה, מחשש לנקמה.

■■■

לא ייתכן, תגיד הגיסה, רבקה, בתל אביב. המשפחה חיפשה אותו. אחרי המלחמה עלו ההורים והאח ארצה. רבקה נישאה למרדכי. „חיפשנו אותו דרך הצלב האדום, דרך עיתונים, דרך המדור לחיפוש קרובים ברדיו. אם היה בחיים, היה בא".

ביוני 1960, הודיע בית המשפט בגרמניה רשמית, כי גרינשפן מת ב־8 במאי 1945. זינדל בכה כל ימיו. חילק חלב בבתים וגמל חסדים, והאח, מרדכי, המשיך לחפש.

סופר בשם סולטיקוב, לא הירפה מהפרשה. הוא שב וטען, כי המניע לרצח היה מיני. משפחת גרינשפן נפגעה. זינדל התבייש, „אבל ידענו שזה לא נכון". משפחתו של פום ראט תבעה את סולטיקוב לדין על הוצאת דיבה. משפחת גרינשפן ביקשה להצטרף לתביעה, אך באין כסף, ויתרה. סולטיקוב הורשע. הדיבה הוכחה.

היה להם טוב עם השם גרינשפן, אומרת רבקה. גיבור כזה אין בכל משפחה. עשו להם כבוד: שז"ר, הנשיא, הזמינם לשיחה. גולדה התעניינה.

אט־אט, השם גרינשפן התעמעם בתודעה. היסטוריונים כתבו, שמעשהו היה נקודת מפנה ביחס גרמניה ליהודים, הקטליזטור של הפרעות. ורבקה המשיכה לצעוק: עוול, עוול, שום רחוב לא נקרא על שמו, שום אנדרטה לזכרו. „ומי בכלל לומד עליו בבית־ספר".

50 שנים אחרי, החליטה לעשות מעשה. „אמרתי, ילדים, צריך לעשות טראסק. השם של הרשל נשכח. גיבורים פחות ממנו זוכים לתהילה. ביקשתי מהבנות שלי להקים ועד פעולה. שילמדו עליו, שיכתבו חיבורים, שיקראו רחוב על שמו. הרשל הוא סמל, שכמותו לא קיים בעם היהודי. צריך ללמוד ממנו, כדי שהשואה לא תחזור".

הטלוויזיה החינוכית של ארה"ב היתה אצלם לפני שבועות אחדים והתעניינה איך חיים עם סמל. הטלוויזיה ההולנדית שאלה, מה אומר השם גרינשפן בישראל אחרי 50 שנה.

ומרדכי גרינשפן, בכיסא גלגלים, גופו משותק, הביט במצלמות הגדולות ושתק. ■

50 שנה לליל הבדולח

ההרג, ההרס והביזה נמשכו מה־9 בנובמבר, עד לבוקר ה־11. „באור הירח היה זה מראה מרהיב עין", דיווח אחד ממארגני האירועים, „הרחובות והכיכרות נצצו, כאילו כוסו בשיכבת בדולח". כך נולד הכינוי, „ליל הבדולח"

זאת היתה רק ההתחלה

נח קליגר

למחרת היום בו התנקש הרשל גרינשפן, בדיפלומט הגרמני בפאריז, פירסם ה„פלקישר ביאובכטר", ביטאון המפלגה הנאצית בגרמניה, מאמר מערכת קצר. „ברור שהעם הגרמני יסיק את מסקנותיו מאירוע זה", נכתב שם. „אין לסבול מצב בו ימשיכו מאות אלפי יהודים לשלוט בתחומי מסחר שלמים, ויתגגו בהמוניהם במועדונים... בעוד שבני גזעם בארצות חוץ יקראו למלחמה בגרמניה, ויפגעו בשליחים גרמנים".

המשפטים הקצרים האלה, שראו אור ב־8 בנובמבר, 1938, בישרו למעשה את אירועי ה־9 בנובמבר. הם היו הסתה ברורה נגד היהודים, והוראה לנאצים הנאמנים – לפעול. הם היו אות הפתיחה ל„ליל הבדולח".

כעבור יומיים, כאשר שברי הזכוכית כבר ציפו את הרחובות ברובעי היהודים בגרמניה, פירסמו עיתוני גרמניה ידיעה של סוכנות הידיעות הרשמית ד.נ.ב, בזו הלשון: „אחרי שנודע כי הדיפלומט הגרמני, חבר המפלגה ארנסט פום ראט, מת מהפצעים שנגרמו לו על ידי רוצח יהודי שפל, פרצו ברחבי הרייך באופן ספונטני הפגנות אנטי יהודיות. כעסו העמוק של העם הגרמני התבטא, במקרים רבים, בפעולות נגד יהודים".

המאזן של אותן „הפגנות ספונטניות" הסתכם, בתום יומיים, בכ־220 בתי כנסת שהועלו באש או נהרסו. למעלה מ־10 אלפי חנויות של יהודים, ועוד אלפי דירות, נהרסו או נבזזו. כ־35 אלף גברים יהודים נעצרו והובאו למחנות הריכוז דכאו, בוכנוולד וזכסנהאוזן.

■■■

יותר מ־100 יהודים נרצחו באותם יומיים, במקומות מגוריהם ובעת הבאתם לתחנות המשטרה או למשרדי הס.א., פלוגות הסער של המפלגה הנאצית. כ־500 נרצחו מיד עם הגיעם למחנות הריכוז, או בימים הראשונים לשהותם שם. קרוב ל־500 יהודים התאבדו בימי האירועים, או בימים הסמוכים. הם לא יכלו להכיל את גילויי „הכעס העמוק" של אלה שהיו שכניהם, לקוחותיהם, חבריהם ללימודים ועמיתיהם בשורות הצבא, מימי מלחמת העולם הראשונה.

ד"ר אלברט ויינשטוק מנירנברג, למשל, עד ראייה תיאר בפני בית משפט, ב־1954, את אירועי ליל ה־9 בנובמבר 1938, בדירתו של הרופא היהודי: „מראה מזעזע ממש, הרס מוחלט. שברי זכוכית, חרסינה ובדולח כיסו בשכבה עבה את כול החדרים. הרסו את הריהוט העתיק עם גרזנים ומוטות ברזל. גם את פסנתר הכנף. את הרופא, אשתו ושני בניהם, בני 14 ו־12, העמידו אנשי הס.א. עם הפנים אל הקיר, ומדי פעם הם ספגו יריקות, מכות, ובעיטות, תוך איומים בנשק חם".

ד"ר ויינשטוק קפץ, בעקבות האירועים האלה, מחלון דירתו, ומת.

ההרג, ההרס והביזה נמשכו מה־9 בנובמבר, עד לבוקר ה־11, ובכמה מקומות אפילו עד ל־13. „באור הירח היה זה מראה מרהיב עין", דיווח אחד ממארגני האירועים. הוא הוסיף בהתלהבות: „הרחובות והכיכרות נצצו, כאילו כוסו בשיכבת בדולח".

כך נולד הכינוי, „ליל הבדולח". כינוי פיוטי כמעט, המסמל את התחלתה של ביצוע תוכנית ההשמדה של העם היהודי, על פי תורתו של היטלר, ובסיועם הפעיל של נאמניו ואוהדיו, באותו לילה הבהירו מנהיגי גרמניה ומיליוני אזרחיה, למי שהשכיל לשמוע, כי לא יסתפקו עוד בהגבלות ובגזירות שכבר הוטלו על היהודים. ביטול זכויות היהודים, השפלתם, ורדיפות ספורדיות, לא יהיו הסוף. „ליל הבדולח", הפוגרום האנטי־יהודי הגדול והאכזר בתולדות העמים, הראה לכל כי המטרה היא חיסולו הפיזי של העם היהודי.

■■■

העיתונות הגרמנית האשימה את היהודים בפרוץ האירועים. הם התכוונו להרשל גרינשפן, הצעיר היהודי בן ה־17 שירה ב־7 בנובמבר בדיפלומט הגרמני ארנסט פום ראט. גרינשפן, כמובן, לא היה האשם ב„ליל הבדולח". הדרך נסללה בשורה של אירועים שהתרחשו באותה שנה, שנתנו לגרמנים את התחושה כי אין להם עוד ממי לחשוש. ה„אנשלוס", הסיפוח (מרצון) של אוסטריה, כניעתן של בריטניה וצרפת בנושא צ'כוסלובקיה בוועידת מינכן, וגם ועידת אוויאן על נושא הפליטים – מכול אלה אפשר היה ללמוד כי הרייך הגרמני יוכל להרשות לעצמו הכול, מדינות העולם החופשי לא יגיבו ברצינות, אולי לא יגיבו כלל.

ביולי 1938, כונסה ועידה בעיר הקייט הצרפתית, אוויאן, ביוזמתו של הנשיא האמריקני רוזוולט. המפגש בא, למעשה, לדון בגורלם של יהודי גרמניה, ובדרכים לעזור להם. כדי שלא להכעיס את הגרמנים, הסוותה הפגישה כ„דיון על פליטים".

לגרמנים לא היה על מה לכעוס, ממילא. נציגי 24 המדינות ועשרות הארגונים והגופים ההומניטריים שבאו לאוויאן, לא קיבלו החלטה ברורה. בתום מספר ימי דיונים, כאשר כמעט כול נציגי המדינות הסבירו מדוע לא יוכלו ארצותיהם לקלוט פליטים (קרי: יהודים), התפזרה הוועידה האומללה והעקרה הזו, המהווה את אחד הכשלונות האיומים ביותר בתולדות העולם החופשי.

ועידת אוויאן לא עזרה, איפוא, ליהודי גרמניה ואוסטריה, שנרדפו ע"י השלטון הנאצי. להיפך – היא העניקה „אור ירוק" להיטלר ולאנשיו. אם היו זקוקים להוכחה נוספת כי העולם החופשי אינו מתכוון כלל לבוא לעזרת היהודים, הם קיבלו אותה באוויאן. אין פלא, אם כן, ש„ליל הבדולח" לא גרם לזעזוע עמוק במיוחד בדעת הקהל ברחבי תבל, וגם לא לתגובות ולמחאות חריפות אצל מרבית הממשלות.

■■■

הביקורת נשמעה דווקא בתוך גרמניה עצמה. עוזריו הקרובים של היטלר, הרמן גרינג ויוזף גבלס, התקוטטו ביניהם על האחריות לתוצאות „ליל הבדולח". איש לא טען לרגע כי האירועים לא היו מוצדקים.

במישור זה היו הכול תמימי דעים, בהחלט. אך היו חילוקי דיעות לגבי ביזת תכולתן של חנויות ודירות רבות, במסגרת הפוגרום ההמוני. קשה היה להסביר ביזה בקנה מידה כה גדול, במסגרת אירועים שהיו אמורים להביע „כעס ספונטני".

במגמה למנוע אי נעימות ושאלות מיותרות, המשיכה גרמניה לטעון, כי הפוגרום לא תוכנן על ידי גורם רשמי כלשהו. למחרת ליל האימים הראשון ריווחו העיתונים, כי למרות הכעס הרב על רצח הדיפלומאט בפאריז, האזרחים התנהגו ב„איפוק ראוי לציון", ובמשמעת. הביזה סתרה טיעון זה. באותו פוגרום גם אירעו מקרי אונס רבים, שהיוו, בנוסף לכול, גם הפרה של חוקי נירנברג מ־1936, שאסרו מגע מיני בין ארים ויהודים.

על כול אלה יצא כעסו (האמיתי...) של הרמן גרינג, שכיהן אז כשר לענייני תעופה, אך היה, למעשה, יד ימינו של היטלר. גרינג כעס על עמיתו, יוזף גבלס, שר התעמולה של הרייך, שהיה זה שהורה על ביצוע הפוגרום. גרינג כעס גם על ריינהרט היידריך, צעיר שאפתן מצמרת המפלגה. היידריך, שכיהן כמפקד הגסטפו, פיקד על יחידות הס.א., המשטרה, וה„היטלר יוגנד" שהשתתפו במבצע. „הייתי מעדיף שתהרגו כמה מאות יהודים, במקום שיהיו מעשי ביזה ואונס", צרח גרינג, והיידריך ניסה להתגונן: „הרי בכול זאת הספקנו להרוג כמה עשרות".

היידריך אכן הצדיק, לבסוף, את התקוות שתלו בו עמיתיו למפלגה: כעבור שנים מועטות היה מפקד עליון של האס.אס ושל הגסטפו בגרמניה. הוא היה האיש שעמד מאחורי ביצועה של תוכנית „הפיתרון הסופי".

■■■

הריב בין מנהיגי הרייך לא נמשך זמן רב. גרינג הורה על סריקות נרחבות כדי לגלות את הכמויות הענקיות של תכשיטים ודברי ערך שנבזזו. כמה מאות ממשתתפי הפוגרום, אצלם נתגלה רכוש גנוב, נעצרו. איש מהם לא הוענש בצורה רצינית, כמובן. המעצרים נערכו רק כדי להוות אליבי בפני התביעות האפשריות לתשלומי ביטוח. הרכוש שניזוק, שנאמד בכמיליארד מארקים, היה עדיין מבוטח. ברור היה שאם יצטרכו חברות הביטוח לשלם את הפיצויים, תיפגע קשות הכלכלה של גרמניה כולה.

לכן כעס גרינג. לכן נעצרו הבוזזים, וחלק מהרכוש הגנוב נתפס. גבלס פירסם ב„פלקישר ביאובכטר", ב־10 בנובמבר, את ההוראה הבאה: „עתה ניתנת לכול תושבי המדינה הפקודה להימנע מכול הפגנה ומכול מבצע נגד היהודים. התשובה הסופית והראוייה לרצח בפאריז תינתן ליהודים באמצעות חוק ותקנות".

בשטח, התברר, לא מיהרו הגרמנים להישמע להוראת גבלס. הרס בתי הכנסת, החנויות, והדירות, נמשך. אך כלפי חוץ, יכלה גרמניה לטעון, כי נקטה בכול האמצעים האפשריים נגד המתפרעים.

לא חלפו יומיים, ו„התשובה הסופית והראוייה" עליה דיבר גבלס, ניתנה ליהודים. כבר ב־12 בנובמבר החליטו שליטי „הרייך" לבצע שלבים של תוכנית שנקבעה זמן מה קודם לכן. למשל, ה„אריזציה" המוחלטת של הכלכלה בגרמניה. במילים אחרות, החרמת כול המפעלים, העסקים, והחברות שהיו בבעלות יהודים, והעברתם לניהול גרמני.

גם במגזר הפרטי, נאלצו יהודים למכור את רכושם (חנויות, בתי קייט וכדומה) במחירים מגוחכים, שנקבעו על ידי שמאים „ארים". לעיתים „הועבר" רכוש ללא כול תמורה.

גם לבעיית סכומי הביטוח מצאו הנאצים פתרון. חוק מיוחד קבע, כי החברות אמנם ישלמו את הפיצויים, אך הסכומים יוחרמו מיד מידי היהודים, משום שאלה היו האשמים והאחראים האמיתיים לאירועי „ליל הבדולח", וממילא לא היה להם כול זכות להחזיק ברכוש השייך לגרמנים. שליטי הרייך אף קבעו כי היהודים, כאשמים ואחראים, גם ישלמו כופר. גובה הסכום נקבע למיליארד ו־120 מיליון מארקים, ויהודי גרמניה אכן שילמו כופר זה. היה זה תשלום ראשון, במחיר הנורא שעוד יידרשו לשלם. ■

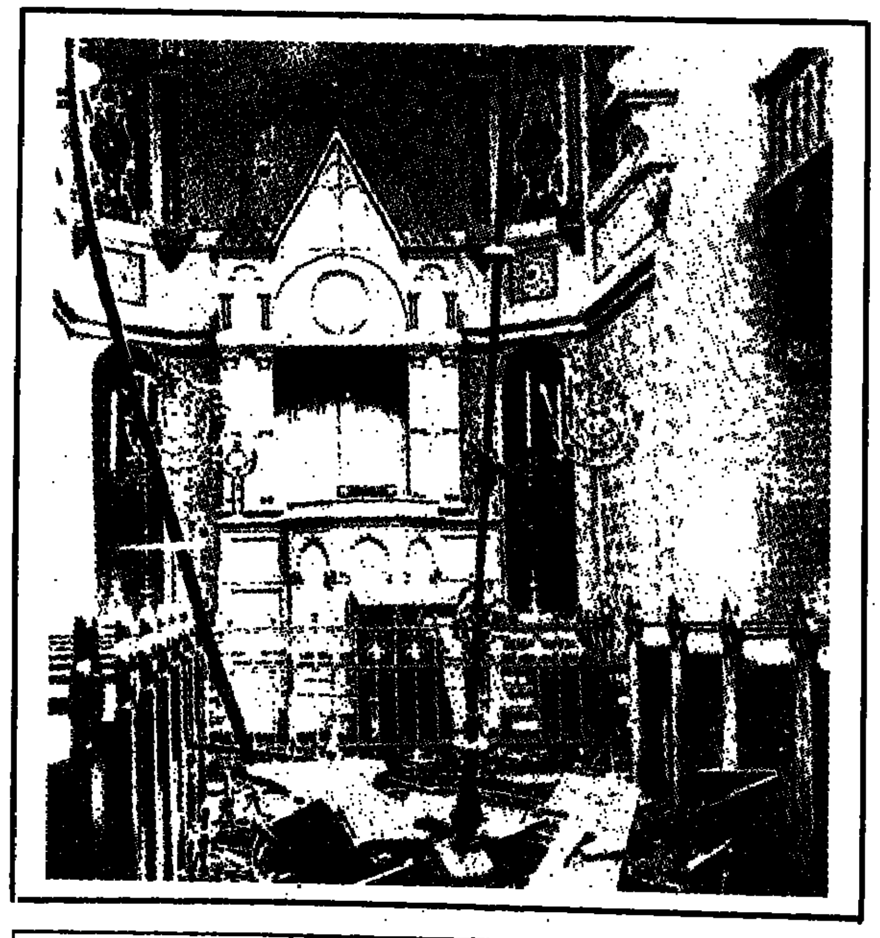

ספרי קודש במדורה

בנו קרן היה ילד בן 11 בנובמבר 1938. הוא היה עד ראייה לזוועות „ליל הבדולח", נוסח וינה. „אפילו היום", הוא אומר, „אחרי 50 שנה, עדיין קשה לי לספר על הזוועות של אותה יממה".

„גרנו בלב הרובע היהודי, הרובע מספר 2, בפינת הרחובות קרומבאום ושיף. בלילה של ה־9 בנובמבר העירו אותנו צרחות של המוני אנשים, וקולות נפץ של שמשות שבורות. מחלון הדירה ראיתי שהרחובות הפכו חומים ממש: מאות אנשי ס.א. ונוער היטלר במדים מילאו את הרובע כולו. הם שברו את השמשות של כל הבתים והחנויות, אפילו את החלונות בקומות העליונות, באמצעות גרזנים, מוטות וקרשים. לקומות האחרונות ירו הנערים אבנים, בקלעים.

„בטווח הראייה שלי היו שני בתי כנסת ושמונה בתי מדרש. לפתע פרצו בכולם שריפות. עשרות מתפרעים רקדו בשמחה, והשליכו ספרי קודש לתוך מדורה ענקית שהבעירו במרכז הרחוב. המדורה הזו בערה במשך כל היממה. הנשים הצטרפו בהמוניהן לפוגרום, ודאגו להביא למדורה מה שרק יכלו, מהרכוש של יהודי הרובע.

סובארו GL

פלמוליב בלים
איכות בכל טיפה
Palmolive
LIQUID
כשר
COLGATE-PALMOLIVE
מוצר מלהיב של קולגייט-פלמוליב

מכשף

הוא שונא אנשים, משמיץ את הקולגות, יורד לחיי הנגנים, לועג לקומפוזיטורים — המנצח סרג'ו צ'ליבידקה. בשבוע הבא בישראל, עם תזמורתו, הפילהרמונית של מינכן. בא לנצח — ולנקום

חנוך רון

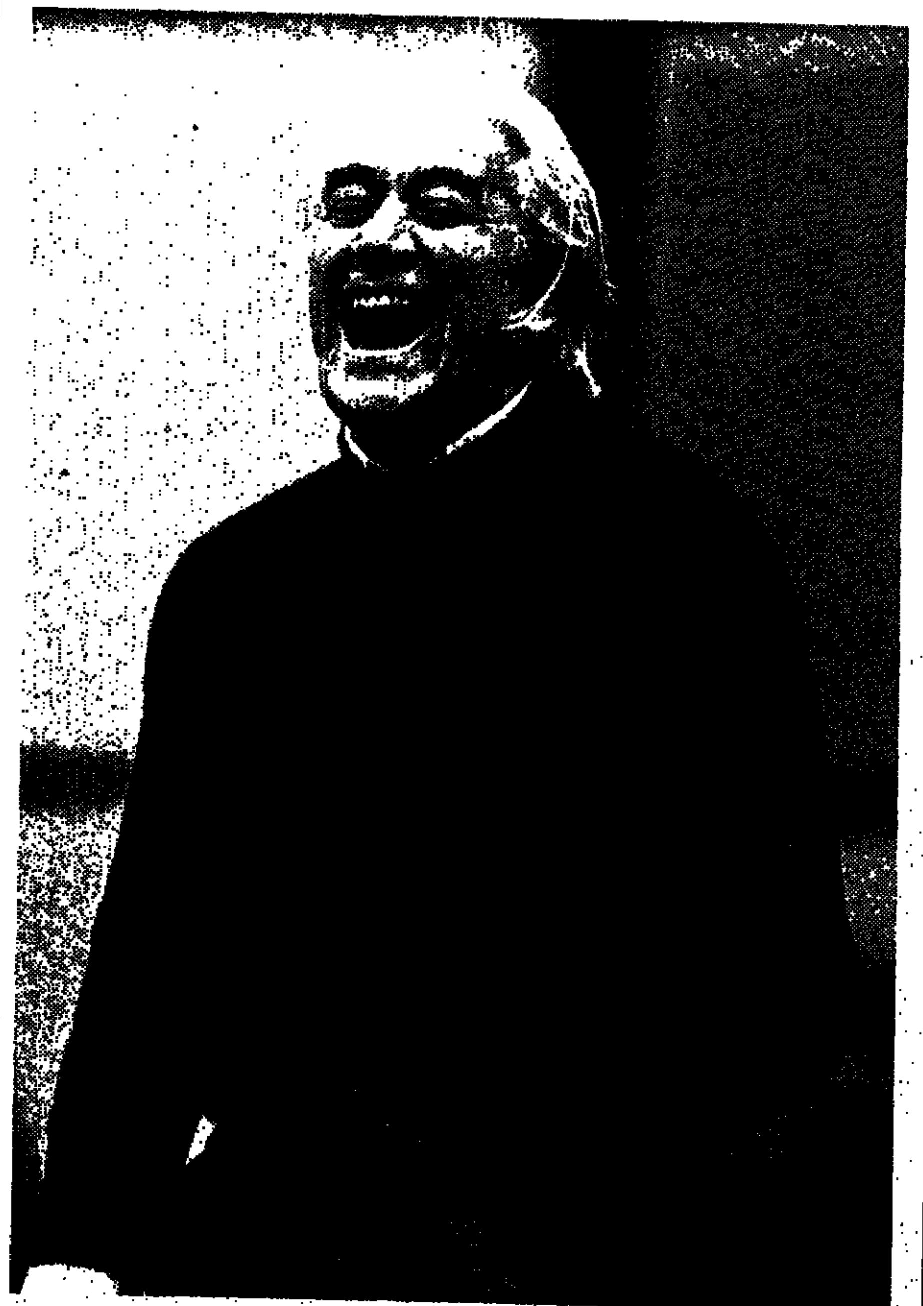

סרג'ו צ'ליבידקה. תצלומים: היינץ גבהארדט. אוהב אהבת נפש את יצחק פרלמן. מעריץ את דניאל בארנבוים

על הבמה יושב המרצה, מציג דעות, מעלה השערות, מספר בדיחות חבוטות. בתום הדברים, שואל את השאלה הנצחית: יש שאלות?

הס באולם. רק בחורה אמיצה אחת מרימה את האצבע. בפנים אדומות מנסה לשאול משהו.

ואז, מהבמה, באה הצעקה: „האם תמיד את נוהגת לשאול שאלות טפשיות כאלה?"

כזה הוא המנצח סרג'ו צ'ליבידקה. שונא אנשים. משמיץ בעקביות את כל הקולגות. קורע את כולם לגזרים. על רקע הקהילה המהוגנת כביכול של המוסיקה הקלאסית – הוא שונה ומשונה.

ועם כל הטרוף הזה, כולם רוצים לשמוע אותו. סולחים לו על הכל, ובלבד שינצח. שיעשה מוסיקה. בכל מקום בעולם ירדו על כרטיסים כדי לראות אותו. לראות את שערותיו מתבדרות במהלך פורטיסימו אחד גדול.

הילד הנורא הזה, בן ה־76, מגיע בימים הקרובים לישראל עם תזמורתו – הפילהרמונית של מינכן. זה הסיכוי לפגוש מוסיקאי ענק. מכשף.

יצאתי למינכן לראיין אותו. אין סיכוי אמרו לי בהנהלת התזמורת, הוא שונא עיתונאים ומתעב מבקרים. לוחצים עליו, אני ממתין. המאסטרו מוכן לדבר איתך, מודיעים לי. יש לו עבורך ארבע דקות, כך אמר. אבל שלא תעיז לקרוא לזה ראיון.

העיניים הירוקות שלו מתבוננות, כאילו הייתי אויב העם. „ראיון איננו נותן לאיש. זה עקרוני אצלי. זה ביזבוז זמן. העיתונאים הביאו לחורבן התרבות. והמבקרים – לא יודעים שום דבר. האנשים האלה מרעילים הכל. הם צריכים לכתוב על גניקולוגיה. בשטח הזה, לכל אחד יש קצת ניסיון:" והוא מסיט בהינף יד את שערותיו לראות מן הצד איך אני נבהל מההתקפה החזיתית.

ואז הוא שולח תנועת אגרוף מהצד: „אתה רוצה לכתוב כתבת דיוקן עלי, את מי מעניינת האישיות שלי? רק המוסיקה שלי צריכה לעניין אתכם". הצניעות החסורה שלו. בחוץ, חצי שעה מאוחר יותר, הוא צועק במסדרון על כתב עיתון גרמני חשוב: „אתה לא יכול לכתוב על עבודתי בלי לדעת מאומה על אישיותי!" סתירה? – מה פתאום. הניגוד הדיאלקטי של צ'ליבידקה, יאמרו לי מקורביו.

■■■

מנצחים גדולים באמת, יש רק מעט. וביניהם, רק צ'ליבידקה אחד. אי אפשר לקטלג אותו. האחרים – אבאדו, שולטי, לויין, קלייבר, מוטי, ברנשטיין – אתה יכול לראות את מקורות היניקה שלהם. אבל צ'ליבידקה – הוא טופס יחיד.

המאסטרו מזמין אותי לחזרה. על הדוכן לא ניצב מנצח, עומדת תופעה. גוף גדול שממנו נשפכות ידיים רכות. אצבעות ארוכות מאוד. ומתוך הגוף כאילו צומח הראש המפורסם, הזה עם רעמת שערות ארוכות, לבנות לגמרי, משוכות לאחור. כאילו ליסט בכבודו ובעצמו יצא מתמונת מחזור של המאה הקודמת.

אל הדוכן הוא נע בכבדות, סובל ממחלה קשה ברגליים, גורר אותן. אבל כשהוא מנצח על ראוול – „אלבורדה דל גרציוזו", איתו יפתח את הקונצרטים בישראל – כאילו ניתק מכוח המשיכה. הידיים מתחילות להתרומם, והירכיים לנוע לפי קצב המוסיקה.

כל גילויי התוקפנות שלו כאילו נעלמים בשעת המוסיקה. ואת הסיבות לתוקפנות ולעלבונות שהוא מטיח לכל עבר יש לחפש בטראומה הגדולה של חייו, ממנה איננו יכול להשתחרר.

נולד ב־28 ביוני, 1912, בעיר יאסי, רומניה. למד בפאריז. השתלם בברלין. אבל הכל התחיל בשנת 1946. אותה שנה, מיד לאחר מלחמת העולם, משקמים את גרמניה וגם את הפילהרמונית של ברלין. פורטוונגלר, שנאשם בשיתוף פעולה עם הנאצים, אינו יכול לחזור לנהל את הפילהרמונית.

זו היתה שעתו היפה של צ'ליבידקה. הוא מתמנה למנהלה הזמני של ברלין. 5 שנים ניצח עליה והביא אותה לשיאים חדשים. ברלין הופכת אותו לכוכב מפורסם. אולם אחרי מותו של פורטוונגלר, בשנת 1954, הוא חוטף את הנוקאאוט שלו, ומאז הוא לא קם מהקרשים.

זה הזמן למנות מנהל קבוע לברלין. כולם בטוחים שהמישרה בכיסו. גם הוא חשב כך. אלא שאז ממנים את הרברט פון קאראייאן במקומו. את דמו וחלבו הוא השקיע בתזמורת, והנה בא קאראייאן לקטוף את הפירות. מאז – קאראייאן זו הטראומה הגדולה של חייו.

את האשם הוא צריך לתלות רק בעצמו. בברלין, הוא תובע 7־8 חזרות לפני כל קונצרט. יורד לחיי הנגנים. הנגנים נופלים מהרגליים. אבל צ'לי, כך הם קוראים לו, לא מתפשר. זה אולי סוד הקסם שלו. אבל זה גם סוד הטרוף שלו.

צ'ליבידקה בורח מברלין. שנים שהוא מסרב לקבל ניהול תזמורות אחרות. מחפש מקומות נידחים, לברוח מהטראומה. כך הוא מגיע לישראל.

באותה השנה, 1954, הוא מופיע לראשונה בתל־אביב. הלם באולם „אוהל שם". חברי הפילהרמונית יושבים מולו כלא מאמינים: אף פעם לא ניגנו כך את „האיטלקית" של מנדלסון. מעולם לא נשמע ראוול כזה („קברו של קופרן") בישראל. וכשהגיעו ל„אורני רומא" של רספיגי – נידמה היה שצ'ליבידקה מוריד ארצה את תיקרת אהל שם בקרשנדו האדיר שלו.

והטרוף הזה, הנקרא צ'ליבידקה, הפך לסיפור אהבה בישראל. הנגנים מעריצים אותו, מוכנים לכל העלבונות והשגעונות.

ואחרי הקונצרט, יעמוד תור ארוך של נשות תל־אביב, צעירות ומבוגרות, ליד דלתו. ולו לזכות בחיוך אחד שלו. במבט חיבה אחד.

■■■

לחזרה במינכן הוא נכנס, כהרגלו, בלי תווים. לנצח בלי פרטיטורה – מנהג נפוץ היום. אבל חזרה ללא תווים – רק מיטרופולוס יכול, וצ'ליבידקה. לשניהם זיכרון פנומנלי.

„לשירו" – הוא גוער בנגנים. התזמורת מנגנת ברוקנר, הסימפוניה השמינית. מעולם לא שמעתי ברוקנר כזה. הוא מפסיק את התזמורת. מסביר לנגנים. מדבר, מרצה באסתטיקה. בפילוסופיה. קשה להכיר אותו, הוא ידידותי, עניני מאוד. משוחח בנחת. הדיקטטור הגדול נעלם. „הוא הגדול מכולם על הדוכן, הוא עושה אהבה עם המוסיקה לעיני כל העולם", אומר אחד הנגנים המהופנטים.

„כל המנצחים האורחים הבאים הנה יכולים להגיד לכם מה שהם רוצים, אבל אתם לא צריכים להקשיב להם, פיאנו זה לנגן אחורה" – ואז הוא מדגים ומשלב את שתי ידיו על חזהו לאחור, כשהוא משחרר חיוך ממזרי.

זן כזה של מנצחים אין יותר היום. כשמגרדים את הקליפות של התוקפנות והפארנויה – מגלים דמות מורכבת. מקשת של רגישות. שכבות גיאולוגיות של תרבות. שלושה דוקטורטים – במוסיקה, במדעים...

...גרד שיכבה זו, ותגלה צייר. ...ותגלה את הארכיטקט שבו. אולי ...הוא נצמד לברוקנר – הקתדרלה של המוסיקה הרומנטית. ...– הוא כוריאוגרף. מנצח ...בפנים. בעיניים ובגבות. עצמות ...נעות לפי קווי המוסיקה. אם ...אותו רוקד כאן לפני 20 שנה – ...היום הוא עצור יותר, אבל לא ...דומה יותר לפורטוונגלר, מורו ...התנועות שלו איטיות. אך ...– כאילו הוא יוצר לפנינו יצירות ...„אני רוצה לגלות לכם סטרוקטורות ...לא המהירות חשובה. המתח ...של היצירה, הוא זה שחשוב".

...– אל תלך לקונצרט של ...חבל אצלו שהצלילים ייעלמו. ...יסתיים הקונצרט, לא כדאי לעזוב ...האולם. עכשיו מתחילה הצגה שניה. ...האחרון, כאשר מתחיל הקהל ...הוא אפילו איננו מפנה את ראשו ...ממשיך להראות לך את הגב.

...– הוא מתחיל את הטקס: מכל ...או הנגנים שמצאו חן בעיניו בערב ...הוא מבקש לקום, אחד אחד. צ'ליבידקה ...מחלק להם תעודות גמר. מה זה טקס ...על יד הטקס שלו. וכשאחד הנגנים ...על ידו קם בטעות, הוא מיד מורה ...לשבת במקומו. והטקס הזה נמשך ...כעשר דקות.

...הוא יורד וניצב בתוך התזמורת, ...כצד הבמה, שם את הראש שלו „על ...ומביט בשיעמום מופגן בקהל.

...מינכן והפילהרמונית שלה, שהיתה ...סוג ב' והפכה תחת ידי צ'ליבידקה ...סוג א'. היום היא אחת הגדולות ...קיבל את הנהלתה בשנת 1979. ...לא יעצור אותי. בעוד שנתיים ...את מה שהבטחתי לכם – תזמורת עולמית", הבטיח – וקיים. זו האמביציה שלו להכניס את מינכן לתחרות עם ברלין. אגב, בזכותו מקבלים נגני מינכן את השכר הגבוה ביותר בין התזמורות בגרמניה.

היום אין תזמורת באירופה, שיש לה את „תרבות הפיאנו" של מינכן. כך זה היה לפני עשרים שנה בפילהרמונית הישראלית: כשעמד לפניה צ'ליבידקה, שמעת אפילו בשורה האחרונה של היכל התרבות את הפיאנו המופלא שלו. וכשהלך מאיתנו, הלכה איתו גם תרבות הפיאנו.

■■■

לא רק מנצחים גדולים הוא שונא. גם מלחינים. גדולים נמצאים אצלו ברשימה: „מאהלר זה בן אדם קרוע. תמיד מתחיל טוב אבל אף פעם לא גומר. עם הנושאים שלו הוא לא יודע מה לעשות. לא הולך איתם לשום מקום. מאהלר הוא השיבוש של זמננו".

ויעיז מישהו לטעון נגד. חסר לך רק להזכיר לידו את המלה „פרשנות", להגיד שיש פרשנויות המוסיקאלית. ואז הר הגעש ישחרר לבה רותחת: „המונח פרשנות הוא סיפור קוקטי של חבור. לכל יצירה יש רק פרשנות אחת, וזו הפרשנות שלי. היתר הם הבלים, שטויות".

בכל שיחה הוא ידגיש את השאיפה לצניעות, ישים את הדגש על חוסר גנדרנות. אך את כל המילים הללו הוא משחרר בצורה של גנדרנות חיצונית. הפסיכולוגים קוראים לזה הסובלימציה של הגנדרנות.

והכל, לדעתו, בגלל מיסחור המוסיקה. הכל „בגלל התקליטים שהופכים את המוסיקה לסחורה מנוונת". כל השטויות שמדברים היום לדעתו במוסיקה היא תוצאה של עובדה פשוטה: „הפסקנו להיות בני תרבות. בני אדם היום הם יצורי־תקשורת שהכניסו אותם לתוך בילבול גדול".

החינוך המוסיקאלי של היום הרס את הכל: „המפעל התרבותי מקולקל", הוא תולה את תקוותו בהקמת תזמורת נוער. ואז יוצא הפלא: באמריקה עבר חודש ימים עם תזמורת נוער. הגיעה לניו־יורק והעיר רעשה. המבקרים יצאו מכליהם: מזמן לא שמעו תזמורת מקצועית באיכות שכזו.

רק עם מעטים הוא מסוגל ליצור קשר רגשי: עם הפסנתרן מיכלאנג'לי, למשל. את יצחק פרלמן הוא אוהב אהבת נפש. יש אפילו מנצחים שעליהם הוא מוכן לומר מילים טובות. ולפני הכל: פורטוונגלר – מורו ורבו. המודל הגדול. אבל מכולם היום, הוא מעריץ את בארנבוים. וזה הדדי. אולי משום ששניהם יכולים לשבת לילה שלם ולשוחח בהערצה על פורטוונגלר.

■■■

לפני כעשרים שנה, נעלם לפתע מהנוף הישראלי. איתו הלך גם הקסם. זו השעה וזה המקום לספר את מה שקרה מאחורי הקלעים בתל־אביב.

בשנת 1968, החליטו בפילהרמונית למנות מנצח קבוע ומנהל אמנותי לתזמורת. צבי הפטל המנוח, מי שהיה אז האיש החזק בפילהרמונית, שוחח איתו בצורה בלתי רשמית על אפשרות מינויו.

צ'ליבידקה הסכים, אולם הציג שני תנאים: הראשון – 6־7 חזרות לפני כל קונצרט. עבודה קשה הבטיח. „בלי עבודה אין תזמורת, אין קונצרט, אין חווייה", אמר. שנית – „אגיש לך רשימת 13 נגנים חלשים אותם יש להחליף בתזמורת. הפילהרמונית ראויה לטובים ביותר ואסור להשאיר בה את הבינוניים".

כששמע הפטל את שני התנאים – החוויר כסיד. ועד הנגנים התכנס בשקט, כל אחד חשש שהוא ברשימה, ומיהר למנות צעיר לא ידוע, בן 29, כיועץ מוסיקאלי, ובלבד להיפטר מצ'לי. הלה נפגע מעומק נשמתו ונשבע שכף רגלו לא תדרוך על מפתן הפילהרמונית.

איך זה, שעל אף שיש לך חברים בתזמורת שלנו, הקהל הישראלי מעריץ נלהב שלך אתה ממשיך לסרב להופיע אצלנו, אני שואל אותו.

ואז הוא משלח בי אש ומרים את הקול: „יש לי ויכוח קשה עם הפטל שלכם".

אבל מאסטרו, אני מתגונן, אתה יודע שהפטל מנוחתו עדן זה 18 שנה?

„אותי זה לא מעניין", הוא משיב, „חי או מת, לי יש עדיין ויכוח איתו".

זה האיש. אחד המוסיקאים הגדולים של ימינו. מנצח גאון, אבל גם אדם כפייתי. בלתי אפשרי.

ובעוד ימים אחדים יגיע לכאן. הוא בא להציג לכולנו את הנקמה המתוקה שלו. הוא יעלה על בימת היכל התרבות, אבל עם הפילהרמונית של מינכן.

צ'ליבידקה סוגר חשבון. מנקה את הטראומה השניה שלו. הפיאניסימו שלו ירחף באוויר, והתקרה של היכל התרבות בסכנה. זו תהיה ההצגה הגדולה של השנה. ■

המנצחים הגדולים:

„קאראייאן – גורא! אצלו זה אחד מהשניים – או שהוא איש עסקים ממולח, או שאיננו יודע לשמוע".

„קאראייאן הוא קוקה קולה" – הצהיר צ'ליבידקה בניו־יורק. „לא נכון, את זה לא אמרתי, הוא כועס. זו המצאה מרושעת של העיתונאים".

„טוסקניני – הוא היה מוסיקאי מסכן".

„ריקארדו מוטי – בור ועם הארץ בדומה לטוסקניני".

„עם ברנשטיין ומהטה אין לי מה לדבר ומה לעשות".

עמנואל בר־קדמא

המלט של רינה ירושלמי

מי נשאר פייטר אחרי 30? אמני תיאטרון אחרים, בגילה, כבר מתרווחים בכורסות מנהלים. רינה ירושלמי עדיין מאמינה, פייטרית, מדברת על לעשות אחרת ● הפעם, העמיסה על עצמה משא כבד ויומרני: 'המלט', בתנאים הכי קשים

שאלתי את רינה ירושלמי, בימאית תיאטרון, כמו שגמרה להיטיב את ישיבתה על הכיסא ממול: הגיד", את לא עייפה? לא שהיא נראית רע. ההיפך. נראית כמה שנים טובות מתחת לגילה. היא צוחקת. שיער שחור. עיניים כהות, יפות. כמו תמיד, כמו לפני שנים, התיאטרון, ה'קונספציה', אצלה בתיק. נאבקת. מכאן, מהקפה, היא תרוץ לחזרה עד מי יודע מתי בלילה.

אמני תיאטרון אחרים, בגילה, כבר לא רצים. הריצות כבר מאחוריהם. הם מתרווחים בכורסות כאלו או אחרות, לעתים קרובות בכורסות מנהלים, ומקטרים על המיליונים החסרים, נוסף למיליונים שאמור לעבור אליהם מהכיס הציבורי. בצעירותם, היו, בחלקם, כמו רינה: מאמינים. פייטרים. דיברו על לעשות אחרת. אומנם, כאן לא ניו יורק ולא פאריז. אני לא מכיר אף אחד שהתמיד, או אפילו ניסה, בהפניית הישבן לעומת המימסד. ובכל זאת, לכל אחד מהם היה פעם רצון להגיד. אבל ההווייה קובעת את ההכרה. צריך מודעות מיוחדת בשביל להתמיד ולהישאר קרבי. מי נשאר פייטר אחרי גיל 30? מה גם, שהמימסד הישראלי הוא פומפה אדירה. כולם נשאבים פנימה.

אני מתפעל מהסיבולת של רינה ירושלמי. קרוב לוודאי שהיתה רוצה, גם היא, להסתופף ליד האח בסלון. אורות רכים, אינטימיים. אנשים נחמדים. מבחוץ, מאוהל הסיירים העני, נראה כל חלון מואר כמו ארמון מהאגדות. קשה לשמוע מעבר לקיר, בקור, את שקשוק קוביות הקרח בכוסות המשקה ואת המיית הלחש התרבותית, השבעה, של הטרקלין התיאטרוני.

■■■

הערב, כמו בכל אחד מערבי השבועות והאחרונים, היא תלך לחדר החזרות שהוקצה לה, במרכז התרבות העירוני ברחוב ביכורי העתים, בזכות טוב לבו של מנהל המקום, יוסי שיפמן. הפעם, העמיסה על עצמה משא כבד ויומרני: 'המלט'. לא פחות. הצגה קשה, מורכבת, שרק תיאטרונים גדולים וממוסדים לוקחים אותה על עצמם. תיאטרון עברי, מאז היותו, התמודד עם זה אולי שלוש פעמים. אם אני לא טועה, אף פעם לא בבימויו של ישראלי. כל מנהל תיאטרון יאמר לך, ש'המלט' זו השקעה גדולה, ולעומת זאת מסוכנת. כמה דיביזיות יש לנסיך הדני, שלא ידע, עד שנהרג באיבו, אם להיות או לא להיות.

וכאן, חוצפה לא קטנה. עד עכשיו, עומד לרשות ההפקה סכום עתק של 2,500 ש"ח, ממת"ן (מרכז תיאטרון נסיוני) שליד קרן תל אביב לספרות ואמנות. לא מכסה את הטלפונים. שלא לדבר על קפה, סנדוויץ' בחזרות. או כיסוי הוצאות מיזעריות כמו דמי נסיעה של הצוות, שכולו, כמובן, מתנדב.

תריסר שחקנים. קבוצה יפה מאוד של יוצרים. ביניהם התפאורן משה שטרנפלד, המוסיקאית שוש רייזמן, עדנה סובול יועצת התלבושות, ועוזרת הבימאי תניר. הסיפור לא נגמר בסתם התנדבות. הם נכנסו להתחייבות ארוכת טווח עם רינה.

'המלט' שרוי עכשיו בחזרות. עבודה רצינית של יומיום, כולל שבתות וחגים. רינה מדברת על חשיבות התהליך. 'המלט' תובע משך הבשלה ממושך. בעוד שבועיים שלושה יהיה מוכן שלד ההצגה, יוצג בפני מי שיצטרך להחליט אם התוצאות מצדיקות תוספת תמיכה. ואחר כך, תימשכנה החזרות עד פברואר.

בפברואר, יוצאת הבימאית לביים מחזה של תום סטופארד בתיאטרון שליד האוניברסיטה הניו יורקית, בה היא משמשת פרופסור. היא תחזור במאי או ביוני. ואז, יחזרו כולם ויתכנסו לתקופה נוספת של עבודה. הבכורה צפויה, איפוא, לקראת הקיץ. זה חסר תקדים בתיאטרון הישראלי. השחקן הישראלי, ככלל, לא חותם על שטרות מהסוג הזה. תמיד יש תיאטרון שיש לו מה להציע, והפיתויים הם מהיום להיום.

■■■

בלהקה הזאת, העושה את 'המלט' בתנאים הכי קשים, יש כמה שחקנים שתיאטרונים לא היו מסרבים להם. שולי רנד, המשחק את המלט, הוא אומנם שחקן חדש וצעיר מאוד, אבל בכמה חודשים כבר הספיק לעשות את חנן ב'הדיבוק' ואת שיילוק ב'משפט בוונציה' של משה שמיר. עכשיו, המלט. המלך הוא רמי הויברגר, שגם שמו רשום ביומנים של רוב התיאטרונים. אופליה היא דינה בליי, ששיחקה בהצטיינות כמה עונות בתיאטרון חיפה. פולוניוס הוא שלמה סרן, מי שהיה שחקן תיאטרון באר שבע.

השחקנים האחרים הם: בהט קלצ'י (גרטרוד), אילן כרמי (לארטס), משה מלכא (הורציו), דני לוו (שחקן הלהקה), אסתי חיים (רוזנקרנץ), אסתי נסים (גילדסטרן), אמנון דוייב (הרוח), מריו רוקץ (אוסריק).

„שאלת על עייפות", מזכירה לי רינה. „מה אני יכולה לעשות. כבר שנתיים אני באה ומדברים עם תיאטרונים. מדברים, דנים, ושום דבר לא יוצא. לא אומרים לי לא. לא דוחים אותי על הסף. אבל שום דבר לא יוצא מזה. הכל מסתכם בדיאלוגים עקרים. איך אני מסבירה את זה? תיאטרונים פוחדים ממסירת רפרטואר קלאסי — וזה מה שמעניין אותי עכשיו — לבימאים מקומיים. או שהם מביאים זרים או שהמנהלים האמנותיים מביימים את החומר הזה בעצמם".

■■■

רינה ירושלמי כבר ביימה בתיאטרון המוסד. לפני שנים רבות ביימה את 'מלון הולך למות', של סמיואל בקט, בתיאטרון חיפה. לפני שנתיים, באותו תיאטרון, ביימה את 'שש דמויות מחפשות מחבר', של לואיג'י פיראנדלו, ואת 'מקבת' של שקספיר. עבודתה בתיאטרון בישראל ובאקדמיה (היא מורה באוניברסיטת תל אביב ובסמינר הקיבוצים), היא רק אפיק פעילות אחד. בניו־יורק, היא חיה חיים אמנותיים מקבילים. גם שם, שיירה משולבת תיאטרון ואקדמיה.

היא מוכרת כיוצרת מקורית, אבל לא אלה שהוססים להעסיקה, אולי בגלל היסודיות הזאת, התובעת תהליכים כל כך ממושכים. תיאטרון מבקש לפעול קצר, יעיל וחסכוני. רוצים תאריך פרמיירה לפני התחלת החזרות. שלא תמיד זה יוצא, עניין אחר. אולי כך זה צריך להיות. אבל, אולי, בתיאטרון האמור להיות להגשים יעדים מטעם הציבור המסייע לו בפרנסתו, צריך להיות אפשר גם לרינה ירושלמי, אמנית שהוכיחה את עצמה, לעבוד עם קבוצה קבועה, על פי דרכה המיוחדת.

■■■

— כן, אבל למה המלט, למה כל כך קשה?

„המלט מאחד כמה פרשות דרכים, על כמה מישורים. ההתמודדות עם החומר. המלט תובע גבורות בעבודה, לא מספיק אינסטינקט. צריך באלנס. צריך הבנה. מחזה שיש בו סינתיזה רחבה של מחשבה ופעולה דרמטית. זה תיאטרון מירדי. התיאטרון (וזה שבתוך התיאטרון) משמש מנוע למעשיו של המלט. המלט תובע להגדיר התייחסות של כלפי התיאטרון: מה זה, בידור או מכונת אמת? מציג שאלות באשר למהות האמנות ומקומה בחיים.

„המלט גם מציג את השניות, הדואליות, של החופש של התלות בהורים ואולי התוקש של חיים בלעריהם. פנטזיות על איך אדם היה חי בלי הורים, ואולי גם בלי חברה מחייבת, בלי מדינה. מחזה על אדם המחפש את קו התיחום שבין החרות האישית והמסגרת הסביבתית.

„בהמלט יש גם צד פוליטי. כולם יודעים שהמלך נרצח. אף אחד לא פועל. משאירים הכל להמלט. המלט מתנקו בנקם. אבל המשמעות יותר רחבה, של השמעת קול מצפוני. להגיב, לא לשתוק כשצריך. לא להתעלם, לא לשתוק מול עוולות. ראיתי בטלוויזיה האמריקנית את האינתיפאדה בגירסה הקשה. לא מגיבה עליה כמו שאני מבינה שצריך".

— יש לך דיעה על אינטרפרטציה מקומית של קלאסיקה?

„כבר עשו כאן קלאסיקה בלבוש מקומי. עשות טריויה? כמוי צה"ל. לדעתי, לא צריך לשלול מהבן אדם את האפשרות לעשות לבד את ההעברה מהמסירה הקלאסי אל הנמשל המקומי. הבעיה היא להגיש הצגה מובנת. היושב באולם אינו חייב להתכונן התכוננות מוקדמת, אינו חייב להיות שקספירולוג.

„עיקר העומס, אני חייבת לומר, נופל, בסופו של דבר, על השחקן. אגב, זה כבר לא כל כך קשה. התיאטרון, השחקן, כבר למדו את הדרך להוביל את הקהל אל החומרים והטקסטים האלה.

„אצל שקספיר, הסיפור בדרך כלל טוב. הבעיה היא הקשר אל המלים העבריות. זאת אומרת: התרגום. אנחנו חזרנו לתרגום הישן של אברהם שלונסקי. בגלל בעיות של זכויות, לא ניתן לנו להשתמש בתרגום החדש יותר, של ט. כרמי. אני לא מצטערת. התרגום של שלונסקי יפהפה. יש בו דינמיקה סוחפת. כתוב כמו משורר. אומנם, פה ושם, יש בו ביטויים קשים וארכאיים. את הביטויים אלה נצטרך, בעצה עם הממונים על עזבונו הספרותי של שלונסקי, לשנות".

■■■

'המלט' של רינה ירושלמי לא יהיה הצגה רומאנטית. אופליה של דינה בליי אינה הדמות הנפוצה של נערה מתולתלת, בלונדינית, עיניים כחולות ופעורות, שמתפייטת על סף ובתוך השיגעון. יהיו בה אלמנטים מודרניים. וידיאו, אולי. היא תסמוך הרבה על פעולת השחקן על פי הטקסט, לא על התערבות הבימאי.

— למה בעצם הרג שקספיר את המלט?

„אולי", היא מחייכת, „מכיוון שלא רצה לתת לו להזדקן. אהב אותו צעיר. שקספיר מעולם לא נתן חיים לגיבוריו מעבר לעלילות שיעד להם במחזותיו. מלבד זה, המלט עמד בפני הרבה דילמות, כל אחת כבדה מכוח הלב. לא יכול היה לשאת הכל".

— המלט הוא משימה, שקשה לעשות אותה בכלל. ואת עושה את הזה בדרך הקשה.

„המלט, כמו שאני עושה אותו, עם קבוצה וולונטארית, בשלבים, הוא בשבילי פתיחת דרך לתיאטרון נסיוני. טוב לעשות כך, במתינות ולאורך זמן, ואולי גם ההפסקה היא לטובה, את המלט. הצמיחה של ההצגה צריכה להיות אורגאנית".

— לא סוחרת ששחקנים ינשרו?

„זו סכנה. זה עלול לקרות. זו הטלת אחריות על השחקנים. השחקנים יודעים שהתפתחותם תלוייה בהתמדתם. יכול להיות, ששחקן יעדיף לעמוד באחריות על פיתוי של מישרה".

הבימאית סבורה שהתיאטרון של היום אינו עשוי בשביל לפתח שחקן, אלא בשביל לפתח רפרטואר. התיאטרון, לדעתה, משתמש בשחקן בלי לדאוג להתפתחותו. לכן, על השחקן, כאקט של מרידה, לדאוג להתפתחות זו.

רינה ירושלמי תראה בהצלחת 'המלט' תקדים. אולי גם קבוצה זו תישאר יחד להפקות הבאות. היא מבקשת להגיע למצב, כן תוכל לעשות כל שנה הפקה מחוץ לתיאטרון. בלי לחץ של מנויים. „רק כך", היא אומרת, „ניתן להצמיח תרבות מקורית, לא תרבות של העתקה".

— ההצגות המועלות על ידי מת"ן, אינן רצות הרבה. לרוב, יורדות אחרי כמה פעמים. כלום כדאי לעבוד כך כל כך קשה בשביל כמה ערבים?

„לא. אם כך יהיה, זה יהיה בזבוז. פניתי לכמה כתובות, ואני מקווה שנעשה משהו כסגנון תיאטרון קיץ. אולי נצליח להעלות כמה הצגות על רקע מיוחד כמו מיבצר עתיק או חשהו כזה. וכמובן, רצוי להגיע לרצף יותר ארוך. קבוצה נסיונית של ממש.

■■■

רינה ירושלמי נשמה בימה מגיל ארבע. בגיל 12, שמעה הרצאות בתיאטרון אצל ד"ר חיים גמזו. יותר מאוחר, למדה ריקוד, אצל ירדנה כהן, רינה גלוק. השתלמה בלונדון, עם שובה, עבדה אצל גיורא גודיק בתור מנהלת הצגות וסגנית בימאי. בין היתר, הכניסה את שמואל רודנסקי ואת חיים טופול לתפקידיהם ב'כנר על הגג' ואת יוסי גרבר — ל'המלך ואני'. גרבר נתן לה דחיפה. „את צריכה לביים", אמר לה. גם ג'ימי המרסטיין האמריקני חשב כך, וכשהגיעה לניו־יורק מימן לה את לימודי שנה א' בקרנגי יוניברסיטי.

הגיעה לניו יורק של סוף שנות ה־60. תקופה מרגשת. אוואנגארד פורח. נקלטת בתיאטרון לה־מאמא, מעון חדשני. „העקרון של התיאטרון גוף, תיאטרון תנועה, כניגוד לתיאטרון הפסיכולוגיסטי, מדבר אלי". אצל משה פלדנקרייז חידדה את המודעות לדבר חלקי של הגוף ככלי יצירה. לימדה את שיטת פלדנקרייז בתיאטרונו של פיטאר ברוק בפאריז. עברה תקופת השתלמות ביפן. עיקר העבודה: להגיע לסינתיזה מושלמת של עבודת הגוף, הקול והרגש — שהם, לתפיסתה, עבודת השחקן.

ביימה ב'לה מאמא'. בין היתר, חלקים מ'מלון הולך למות', משלים של קפקא, גירסה של 'הדיבוק' בשלוש שפות: התפילות בעברית, הסיפור ביידיש והדיאלוגים באנגלית, 'יוסלה גולם' של הני הורביץ.

הפגישה היתה יכולה להיות ארוכה יותר, לולא חזרה. אבל יכלה להיות קצרה יותר, לולא שבתו האוניברסיטאות. צריך מזל. ■

תפקיד חיים

[illegible]

עד עכשיו, עומד לרשות ההפקה סכום עתק של 2,500 ש"ח, ממת"ן (מרכז תיאטרון נסיוני) שליד קרן תל אביב לספרות ואמנות. לא מכסה את הטלפונים

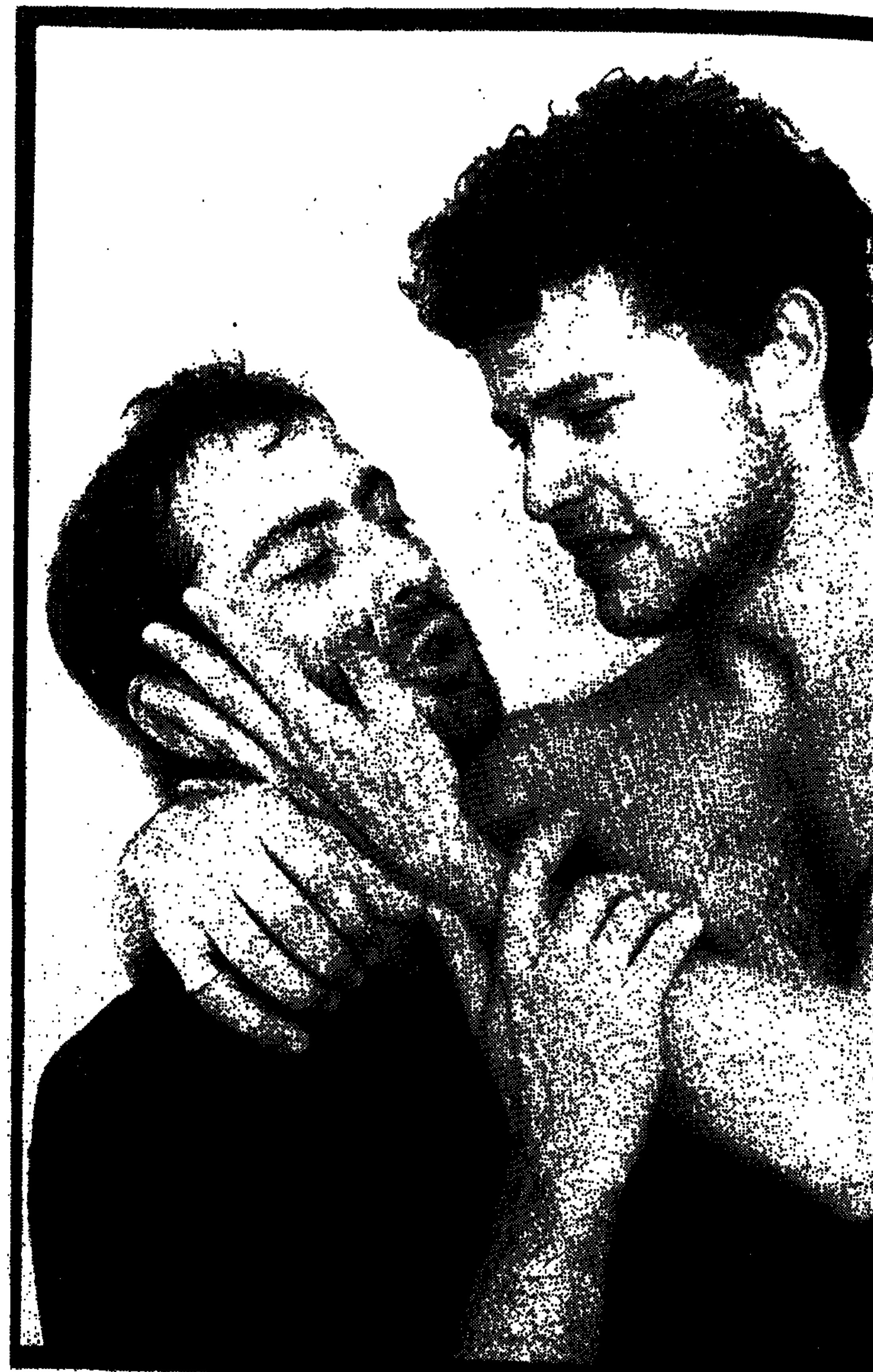

המלט – שולי רנד (משמאל) והמלך – רמי הויברגר, בשעת חזרה

תצלומים: אסנת קרסנוסקי

הגיעה לניו יורק של סוף שנות ה־60. ביימה ב'לה מאמא'. בין היתר, חלקים מ'מלון הולך למות', משלים של קפקא, גירסה של 'הדיבוק' בשלוש שפות

המלאך של ילדי החושך

הדסה לוי אספה אליה את ילדי החושך, בעלי הכרומוזום העודף, והעניקה להם בית ● חוג המעריצים האמיתי שלה נמצא במחתרת: הורים לילדים עם תסמונת דאון. אנשים שהולידו ילד פגום ונטשו אותו, ועד סוף ימיהם נדונו לחיות עם האומללות של הסוד ועם חרדת הגילוי

הדסה לוי (צילום: ציפי מנשה). משלמת עכשיו את מחיר השחיקה האיטית והמתמשכת, של המאבק הסיזיפי במימסד, באטימות לבה של החברה

אביבה שאבי

סיפור של הדסה לוי הוא סיפור על שיגעון עמוק של אהבה. ככה קראה לזה, ברגע של פיוט, אשה ספרדיה אחת, שעברה דרך המעון למונגולואידים של לוי. שיגעון שנגע בהרבה ... של אנשים אחרים, שהיה עטוף בהרבה ... אנושית. אפשר היה לומר, שבסוף ... מחבה תבוסה. נכון יותר לומר, שהלוחמת משלם עכשיו את מחיר השחיקה ... והמתמשכת, של המאבק הסיזיפי ..., באטימות לבה של החברה.

הדסה לוי עייפה, חולה, תולה תקווה ... נמסר אמריקאי, שלקח תחת חסותו את הילדים שלה'. אותם ילדים שיום בהיר ... לפני שנתיים, נעקרו מן המעון החם ..., והועברו למוסד לחוסים בירושלים. ... לה עוד חוב למלא", היא אומרת, "והיא ... להילחם, רק שצריך לגנוז את האלומות.

היא אשה ממוצעת קומה, בעלת תווי פנים ..., וקול צרוד, שמשתלח בשטף ריבור .... יש לה מוניטין של אשה קשה, ... מה שעל ליבה בלי משוא פנים. ... המתוספס מכסה על נשמה גדולה. בת ..., היא אחותו הצעירה של האלוף יקותיאל ... (קוטי), מוכרת יותר כ„מלאך של המונגולאך", ככה היא מכנה אותם.

חוג המעריצים האמיתי שלה נמצא במחתרת: הורים לילדים עם תסמונת דאון. אנשים שהולידו ילד פגום ונטשו אותו, ועד סוף ימיהם נדונו לחיות עם האומללות של הסוד ועם חרדת הגילוי. הדסה אספה אליה את ילדי החושך, בעלי הכרומוזום העודף, העניקה להם בית, טיפלה בהם במסירות ..., נלחמה על כבוד האדם שלהם. ... להיות מאושר.

המוסד שלה, שנקרא „מעון לתינוק", היה ... יחיד בארץ לילדי תסמונת דאון. ... פתחה את „המעון לילד", שהיה בית ... הראשון, אירגנה את הקייטנה ... לילדים מפגרים. „רציתי לעזור ... ילדים, שאלוהים לא חייך אליהם".

■■■

... המשוגעת, אמרו. אבל השיגעון הוא ... למשהו עמוק יותר, שמגיע עד ... אל תל אביב הקטנה של שנות ה־30. ..., בת למשפחה אמידה, אבא מראשי ... הקווקזית, איש מכס, יודע שפות, ... עליית יהודי קווקז ארצה דרך וינה.

... שלה מצד אמה, יקותיאל רביוב, ... השומר, נרצח על ידי ערבים .... סבתה מתה בלידה. אמא שלה, ... אדמוביץ', גדלה במוסד ליתומים ..., ואומצה על ידי ביאליק. כשחלתה ..., הביאליקים מצריימה, והילדה ... למוסד. אחרי שהבריאה, עברה ... בביתו של ראש העיריה דיזנגוף.

קוטי, הבכור נקרא על שם סבו. כשנשלח ... למלחמה בפריז, קיצר את שמו .... ישראל, האח השני, נולד בעמק, ... בעפולה, אז כלפוריה, בתקופת שירותו ... כשוטר במשטרת המנדט. הדסה בת ... גדלה בתל־אביב. הנסיכה של אבא. ... בתמונה ישנה עם עניבת קרוקודיל ... ועל שרוולי השמלה.

... הנביאים, כשמסביב היו חולות, ... עברו שם, ולכל הערבים היא ... „אסמע" (שמע). כשההורים הלכו ..., קוטי שמר על הילדים. היה סוחב ... על הכתפיים, ופעם אפילו איבדה סנדל ... כשקפצו תעלת מים פתוחה.

... מוקדמים: אמא של הדסה לוקחת ... לשוק הכרמל, ובדרך היא רואה את ... התינוקיים הקטנים מהכרם, מרושרשים ... ובכו חוטם בכוץ. כשתגדל, היא ... עצמה, תפתח מוסד לילדים .... כך הדסה הקטנה הולכת לגן ... בית הספר למפגרים „נצח ... ורואה איך מכים את החוסים ....

... בבית הספר היוקרתי ... איתה יחד בכיתה תאומים ... שהיה להם אח מונגולואיד. ... כלים בחוץ, תמיד ריחמתי ... נותנת לו סוכריות". אמא שלה ... שאסור להציק למפגרים, ... אותם.

■■■

היא נישאה בגיל צעיר, עם נישואיה עברה ... לצד ההורים, במושב .... נולדו שתי בנות, היום ... ואמהות לילדים, כשהבת הצעירה ... עברה לגבעתיים. מאוחר יותר ... מבעלה. בשנים האחרונות היא ... בישוב מעלה־שומרון, „מטעמים ... מאמינה ביישוב ארץ ישראל. ... לא בשתי גדות לירדן". הבנות הלכו ... קוטי נתן את בירכתו, והיה בא ... לבקר בשבתות בבוקר. היו קשורים

מאוד, ועד היום מותו הוא פצע פתוח. עם הזמן, גוברים הגעגועים אליו.

אחרי שירות של כמה שנים בצבא קבע, התחילה בלימודי רפואה, למדה פסיכולוגיה וקרימינולוגיה, ולא סיימה („התואר שלי הוא בן־אדם"). אחרי מלחמת ששת הימים פתחה את המעון לילד ברמת גן, מעון יום פרטי, שתוקצב על ידי משרד הסעד. התקבלו לשם גם ילדים קטנים. עד אז הוחזקו המפגרים עד גיל 12 בבית, ואחר כך הועברו למוסדות.

יום אחד הגיע המפקח מן השירות למפגר. מה עושה אצלך ילד כל כך קטן? שאל. הוא נמוך, היא ענתה, מה לעשות, יש מפגרים שהם גם גמדים. אז התחילו המלחמות הראשונות. צעד אחר צעד שונתה המדיניות.

„וכך החלטתי שאני אקח ילדים מונגולואידים, ואגדל אותם". אבל בעצם כל עניין 'המונגאלאך' של הדסה קשור בנדר. היא היתה אז חולה מאוד, ושכבה זמן ממושך בבית החולים. שם הבחינה לראשונה בתינוקות נטושים. יש לה סיפורי זוועה על הדרך שבה הוחזקו התינוקות הללו.

„היו מניחים אותם ליד חלון פתוח בחורף, כדי שיקבלו דלקת ריאות. בקיץ היו שמים אותם בחדר מלוכלך, עם שילשולים, והילדים היו נרבקים במהירות ונפטרים. הרופאים לא ידעו איך לנהוג. אמרו להורים לעזוב וללכת. ההורים, בדרך כלל, סיפרו שהילד מת". זה היה לפני 15 שנה. תסמונת דאון היתה קללה, שנלחשה בחדרי חדרים. היא נדרה שאם תחלים, תיקח את התינוקות הללו ותטפל בהם.

היא רצתה להקים מוסד ייחודי. בית בטוח ואוהב, שישמש גם למטרות מחקר ומעקב אחר ילדי דאון. במאי '77 נפתח המעון, ברחוב עטרות בבני ברק. הדסה יצאה עם נהג מונית, מצויידת בבגדי ילדים, ואספה את ה„דראונים" מבתי החולים של אזור המרכז, ירושלים והדרום. תינוקת אחת, בת שבועיים, נמצאה בתוך ארגז תפוזים, שעמד בחצר בית, ובקע ממנו קול בכי. היו תינוקות שהונחו בלילה על מדרגות המעון. לחלק מן הילדים לא היו אפילו שמות. הדסה העניקה להם את שמותיהם הפרטיים.

„היה מקרה של תינוק בן שבוע, מבית חולים באזור המרכז, שביקשתי מן האב שיעשה לו ברית מילה, וייתן לו שם. הוא לא רצה, בשום אופן. אחרי שכנועים רבים הסכים, בתנאי שיקראו לילד אלוהים. הרי כתוב: 'ויעשהו בצלמו'. הסברתי לו שזה בלתי אפשרי. אחרי דיונים ממושכים התפשרנו על השם אלקיים. הילד נפטר אחרי מספר חודשים, מבעיות לב ומעיים".

והיתה ילדה שקראו לה כתם, כתם על המשפחה. האב ביטא בדרך זו את מחאתו על שהשאירו את התינוקת בחיים.

■■■

כל ילד כזה, סיפור אנושי כאוב. רובם המכריע של ההורים התנכר לילדים. ניתק מגע, או שמר על קשר טלפוני רופף. הדסה לא לחצה. „לידת ילד מפגר היא כמו מוות, הרי זה לא הילד שציפו לו". היא אוהדת את ההורים בדרכים משלה, לפעמים מתוך הבנת ההקשר המשפחתי. אמרתי: אל תבואו, ידעה שלא יוכלו להתמודד.

לפעמים התחננה שיבואו לראות את הילד, ולו פעם אחת ויחידה. אירגנה פגישה חשאית בבית קפה סמוך. היה מקרה של זוג שסיפר בבית שהילד נפטר, ואחר כך לא יכול לחזור בו. יכול להיות, שאלה פעם הדסה בהומור השחור שלה, שאני בכלל מנהלת בית־קברות?

בהתחלה היו לה 18 ילדים. משנעשה צפוף בבני־ברק, עברה עם הילדים שלה לווילה דו־קומתית ברחוב מעלה הצופים 4, רמת גן. רחוב שקט ומוצל, שמוביל אל „גן הקופים" המפורסם. תמיד בחרה מקום בתוך הקהילה. „הילדים שלי הם בני אדם. והם חלק מהחברה. אז הם לא חכמים, אז מה? לא כולם צריכים להיות איינשטיין. אף אחד מאיתנו לא הולך עם האייקיו שלו ברחוב. ולאף אחד אין חוזה עם אלוהים, שלא יוולד לו, חלילה, ילד כזה".

רק היא יכולה להגיד על ילדה שלה, שהיא טיפשה כמו בלטה, אבל יש לה זכות לאהבה. רק היא מסוגלת לומר למישהו: אם היית מונגולואיד, אולי היית בן אדם. זה האני מאמין של הדסה לוי: „ברגע שנולד ילד, והוא ילד לא רגיל, אנחנו צריכים לגדל אותו ולתת לו את הכי טוב שיש, אפילו הוא נטל חברתי. או שיהרגו את המפגרים מיד עם לידתם. אבל אם משאירים אותם בחיים, צריך לדאוג להם. ואני חושבת, שלחברה יש חוב מוסרי ומצפוני לדאוג לחלשים. חברה שלא יודעת לדאוג למפגרים שלה, היא לא חברה, ולא עם".

במסיבת הפתיחה המפוארת של המעון בירך ראש עיריית רמת גן דאז, ד"ר ישראל פלד. אותו פלד שמאוחר יותר הוציא נגד הדסה לוי צו פינוי, בנימוק שאין לה רישיון להפעלת עסק. עוד לפני הכניסה הודיעו השכנים, שהמעון יפתח על גופתם המתה.

עכשיו הדסה לוי חולה. את כל חייה הקדישה לטיפול בילדים שאיש לא רצה בהם. המוסד שלה נסגר עכשיו. ילדים עם תסמונת דאון מועברים לחו"ל, למשפחות שמוכנות לאמץ אותם

„אלווין", אירגון אמריקאי, נכנס לתמונה ● צריך 1,200 גופיות חורף, 200 דובונים, 600 חולצות טריקו ● הדסה: „אני אביא במבי ושפנים, לחורשה הקטנה שלמטה. וגם כבשים"

פחדו מירידת ערך הדירות. טענו שהילדים דופקים את הראש בקיר, ומקימים רעש. היה שם פרופסור לעבודה סוציאלית, שהלך לראש העיריה. בתמימותה באה הדסה והודיעה לאנשים על בואה הקרוב. הם הציבו משמרות בלילות ליד הבית כדי למנוע את הכניסה. בשעות הבוקר, כמו במבצע צבאי, ארזה את הילדים ובאה בשיירה של מכוניות ונכנסה פנימה. בשלוש התקשרה אליה גב' נ.: אנחנו לא ניתן לך להיכנס לפה. על מה את מדברת, היא אמרה, אנחנו כבר בפנים.

■■■

אני גרה בסוף הרחוב הזה. שנים הייתי עוברת שם בדרך הביתה, ומעולם לא ידעתי שמפגרים חיים במקום הזה. לא הבחנתי בהם, שאונם לא הגיע לאוזני מעבר לגבעת החול, שהפרידה בין הבית לכביש. למדתי לראשונה על קיומם כשבאתי להכין כתבה על תופעת הנטישה של ילדי דאון. במעון של הדסה גרו אז 38 ילדים. „אימת הסיגנון", כמו שקרא לזה יותם ראובני, כבר אחזה בדיירי הרחוב. ומעל הילדים ריחפה סכנת גירוש. אני זוכרת אותם שולחים ידיים לחבק, ואת הדסה אומרת: אני לא מרחמת עליהם, אני אוהבת אותם. הילדים שלי נותנים לי מיליון אהבה, מיליון אהבה.

הילדים של הדסה קראו לה אמא. היא קנתה להם מיטות עץ, וסדינים צבעוניים, ועגילי זהב לאוזני הבנות. היו להם שיעורי דיבור ומוסיקה ופיזיותרפיה, ובפורים הם לבשו תחפושות של כלה ושודד ים, ומנקה ארובות ורובין הוד, ומלאך וצוענייה, וכל זה בשביל רגע של שמחה. בבוקר ביקרו בבית הספר למפגרים „קדם" ברמת גן. ופעם בשבוע היו הולכים לסרט בקניון.

היא תבעה מהם לאכול בסכין ומזלג, והאכילה אותם בדיאטה מיוחדת, המבוססת על אבץ ויוד, כדי שיצמחו לגובה, במקום לרוחב. את מה שלא אישר השירות למפגר, השלימה מכיסה הפרטי. פעם באה המפקחת על התזונה, ומצאה אצלה פריילי במקרר, בניגוד להוראות. היא אומרת, שמדדו לה את פרוסות הלחם. בכספה רכשה מכשיר אינהלציה, לטיפול בקשיי נשימה. החזיקה רופא ילדים צמוד. בבתי החולים ידעו שכשמגיע ילד של הדסה, יש לאשפזו מיד. כשילדים נפטרו, דאגה לקבורה והקימה להם מצבה. עם כל אחד מהם, היא אומרת, מתה לי חתיכה בלב.

סיפור שמעלה גם היום דמעות בעיני הדסה: „ילד נפטר, ולא ידעתי מי ההורים. אני תמיד דרשתי שבקבורה יהיה מישהו מהם איתי. צלצלתי לעובדת הסוציאלית ואמרתי: את הגופה של הילד אני מביאה אליך. ובבוקרו של יום, נכנס חייל צעיר, ללא חתימת זקן, ואומר: אני זה וזה. אמרתי: אתה אחיו של הילד. לא, הוא אומר לי, אני האב. אנחנו לא ידענו איפה הילד. אם הייתי יודע, הייתי בא. היתה הרגשה מאוד כואבת. ובהלוויה עמדנו שנינו, הוא ואני, והרב רצה לקרוע קריעה בבגד, שהיה של מדי א'. חסכתי לו את הכאב. ואז הוא עמד מול הקבר והצדיע".

■■■

קוטי נהג לבקר במוסד. היה בא, הדסה זוכרת בחיוך, כמו גנרל, עם החיוך מתחת לשפם, ידיים בכיסים; מציץ בחדרים: למה הילד בוכה? שואל אם הכל בסדר. יעל דיין כתבה ביומן סיני שלה על החיוך של קוטי. „זה היה קוטי. עדין נפש, נשמה טובה. לא היה פטפטן. אני חושבת, שנשאר חידה בעיני המון אנשים, כי לא ידעו מיהו. פעם עלה בשביל למעון, וירד משם זוג, עם בחורצ'יק במדים, וקוטי בא אלי מזועזע למשרד: כואב לי הלב, את מוכרחה לעזור להם. את יודעת כמה חיילים פשוטים היו באים אליו בדברים של כאב?" לפעמים היו מגיעים אליה אנשים במצוקה בדרכים לאדרכים. לא פעם גילתה שהחוטים הובילו אל קוטי.

קוטי נהרג ב־'82, מלחמת לבנון. על מותו הודיעו לה בביפר: תתקשרי לאמא שלך, אחיך נהרג. שנה וחצי לפני כן נפטר אביה בייסורים גדולים בבית לוינשטיין. היה רגע של שבירה. מותשת מן המלחמות האינסופיות עם הממסד, אשה לבדה, סגרה את המעון לילה. 70 הילדים פוזרו למעונות יום, וחלקם הועברו למוסדות.

באותן שנים היה לה חלום, שקראו לו סמדר וילג'. כפר סמדר, על שם אחת הילדות, בת 10, שההורים הודיעו שנפטרה. כפר חקלאי, בן 200 דונם, ליד ראש־העין וכפר־קאסם, שנועד לכ־150 ילדי דאון מגיל יום ועד בוגרים.

מקום שיגדלו בו כבשים ותרנגולות, שהמפגרים יעבדו בו ויקבלו תחושת ערך עצמי, במקום לאכול לחם חסד. פיתרון של קבע לילדים שהפכו לנערים, וכבר אי אפשר להחזיקם בבית או במעון. הוכנה תוכנית מרהיבה, הושג אישור ממינהל מקרקעי ישראל, והיה גם מימון ראשוני של מיליון דולר. תרומה של מיליונר קשיש, לא יהודי, מיוסטון, טקסס, שהדסה הזכירה לו את סבתו היהודיה. החלום הזה נגנז, והכסף הוחזר לבעליו. הדסה התעייפה.

השנים ברמת גן היו מלוות אינספור משפטים ובג"צים, שהגישו השכנים והעיריה נגד המעון של הדסה לוי. בבית המשפט התגמד אפילו החוק היבש לנוכח העוול. השופטת פסקה לה קנס של שקל אחד, בצד ארכה של שנתיים, עד שיוסדר עניין הרישיון. הרישיון, כצפוי, לא הוענק מעולם. אחרי הרבה פניות, אורגנה לה פגישה עם ראש העיריה הנוכחי, אורי עמית.

הוא העניק לה תקליט, שעל עטיפתו רשם: בהערכה לפועלך. אבל ההערכה לא עמדה מול לחצם של התושבים. בסיומה של הפרשה המכוערת הזאת, שפורסמה ברבים, נאלצה לפנות את המקום בצו בית המשפט. היא הפסידה את המערכה, וקיבלה התקף לב ראשון.

עד לרגע האחרון חיפשה מקומות חליפיים. אפילו נרשמה כעמותה, „בית ארם", על פי דרישת השירות למפגר. נחתם הסכם עם סגן שר העבודה והרווחה, רפאל פנחסי, לפיו יינתן להדסה לוי לפתוח מסגרת חדשה, בתנאי שתעמוד בדרישות המשרד. הדרישות כללו ערבויות בנקאיות על ההפרש בין דמי השפירות לבין מה שמשלם משרד העבודה.

כל רעיון שהועלה נפל, בשלב מוקדם או מאוחר. „המקומות שמצאה היו יקרים מדי", היא אומרת, ששמו לה מקלות בגלגלים. מנהל השירות, ד"ר יצחק קנדל, טוען, שהיא לא עמדה בתנאים הכספיים של ההסכם. קנדל, שגם הוא משבח את מסירותה לילדים, אומר שהמעון של הדסה לוי היה נסגר בכל מקרה, בשל הצפיפות ורמת התחזוקה הלקויה.

במהלך המאבק גייסה לעזרתה את ח"כ

(המשך בעמ' 51)

שושנה חן

מצאו אותה בתחנת־רכבת

אביה, יהודי אמריקאי מתבולל, מצא אותה על ספסל בתחנת רכבת בעיירה קטנה בטייוואן. תינוקת סינית. היום, משפחת שוורצבאום מתגוררת בירושלים, משתייכת לעדה החרדית. סיפור חיים

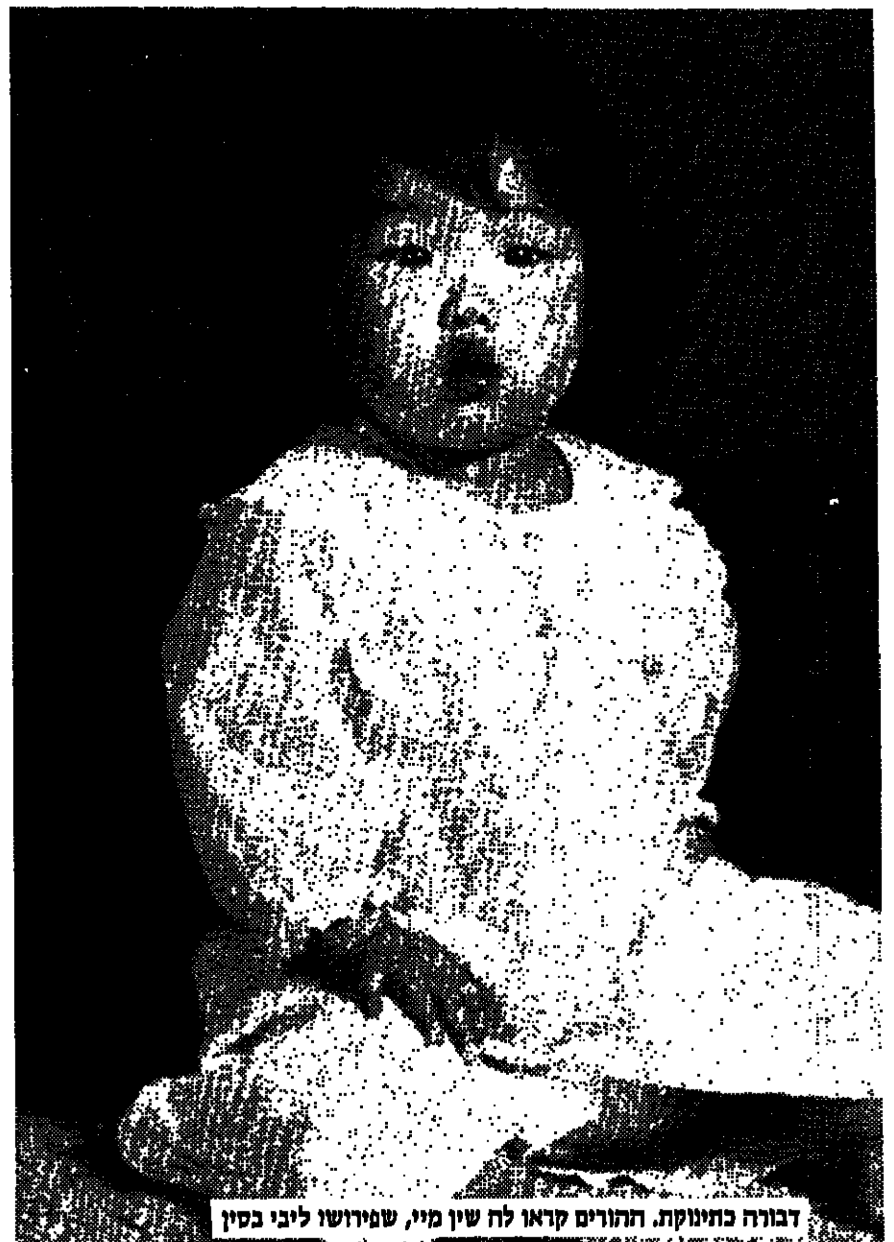
דבורה כתינוקת. ההורים קראו לה שין מיי, שפירושו ליבי בסין

אבא של דבורה שוורצבאום מצא אותה בתחנת רכבת. תינוקת בוכיה, עטופה בשמיכה אדומה, מונחת על ספסל בתחנה בטמסואי שבטייוואן.

שעת בוקר מוקדמת ביום אביבי קריר, 1972. שוורצבאום, יהודי־אמריקאי, פרופסור אורח בסין הלאומנית, מיהר להרצאה באוניברסיטה המקומית. חבילה אדומה על ספסל בתחנה ההומה צדה את תשומת ליבו. הרים את החבילה ונתקל בזוג עיניים כהות נוצצות. פתח ברכות את העטיפה וגילה תינוקת בת יומה, שחבל הטבור עדיין מחובר לבטנה. מבין קפלי השמיכה נשרה פיסת נייר: „לכל המוצא תינוקת זו, אנא, העניק לה חום ואהבה, והמזל הטוב ילווה אותך כל ימי חייך".

אברהם ורחל, אז אלן וברברה שוורצבאום, זוג אקדמאים בשנות ה־30 לחייהם, תוצר טיפוסי של האקדמיה הבורגנית היהודית־אמריקאית. הורים ממוצא מזרח־אירופאי. ילדות בשכונה לא יהודית בברוקלין. יהדות על קצה המזלג. קאריירה. הוא אנתרופולוג־ סוציולוג, בעל תואר דוקטור מאוניברסיטת קורנל; היא מאסטר בהוראה ובשפה הסינית. כשקיבל הבעל הצעה לכהן בטיוואן, כמרצה אורח מטעם קרן פולברייט היוקרתית, קפצו על ההזדמנות.

כאוהבי סין ויודעי סינית, השתלבו באוכלוסיית הישוב ההררי טמסואי. אפילו שמות סיניים ניתנו להם. חייהם התנהלו על מי מנוחות, עד אותו בוקר בתחנה, כאשר גילה אלן את התינוקת. לקח אותה לתחנת המשטרה המקומית. הסינים הכניסו אותה לבית יתומים מקומי צפוף.

אלן וברברה, זוג חשוך ילדים אחרי שבע שנות נישואין, החליטו לאמץ את האסופית. אחרי התעקשות והתפתלויות בבבכי הביורוקרטיה הסינית והאמריקאית – הצליחו. קראו לה שין מיי, שתרגומה: ליבי בסין.

אימוצים בין־גזעיים הם אירוע נפוץ בחברה האמריקאית. משפחת שוורצבאום עם בתם החדשה חזרו לארה"ב, והחלו במסלול הרגיל של חיי פרוור אמריקאי אמיד: בית פרטי, דשא, שתי מכוניות, הרצאות ולימודים באוניברסיטה.

■■■

בראש השנה הראשון אחרי שובם, החליטו לעשות את ליל החג בחברת יהודים. הגיעו לתפילה בקהילה רפורמית מקומית. אז נזכרה ברברה, שפעם שמעה כי יהודי הוא רק מי שהתגייר או נולד לאם יהודיה. מכאן, שבתם לא יהודיה. משום מה זה הפריע להם.

השוורצבאומים מתחילים בדרך הגיור של בתם המאומצת. פונים לרבני כל הזרמים – לרב רפורמי, קונסרבטיבי ואורתודוכסי. צורות הגיור שמציעים להם שני הראשונים נשמעות להם שטחיות מדי. „באותו הזמן, עברה הילדה את תהליך קבלת האזרחות האמריקאית, שנראה לנו מכובד ומרגש. צריך להמתין שלוש שנים, אחר כך יש הליכים חוקיים וטקס חשבעה פומבי. מה שדרשו הרבנים עורר בעינינו גיחוך", מספר היום אברהם שוורצבאום. האחר, לדבריו, דרש מהם למלא מסמכים אצל המזכירה; השני – שיתנו הרצאה על סין לפני בני הקהילה.

הרב האורתודוכסי הציב בפניהם תנאים קשים. על פי ההלכה, הסביר להם, מותר לגייר ילד לא יהודי רק אם יגדל בבית שומר מצוות, אחרת הגיור לא תופס. יתירה מזאת, כאשר הילד יגיע לגיל בר/בת מצווה, קיימת בפניו הבחירה להמשיך את חייו כיהודי, או להודיע שהוא רוצה להיות גוי.

השוורצבאומים בחרו באפשרות הקשה. ילדתם גוירה גיור אורתודוכסי ושמה נקרא דבורה. דבורה היתה אז בת ארבע, זוכרת מאז את הטבילה במקווה. זוכרת שלא ידעה לשחות: „אבא החזיק אותי, והטיל אותי למים. תפס אותי והשליך אותי למים עוד פעמיים, ואני חשבתי שאני טובעת".

זוג חודשים אחר מכן, נולד בן למשפחת שוורצבאום, רב חיים, אחרי 12 שנות נישואים. אחר כך נולדו עוד שלושה בנים. המשפחה עשתה בינתיים דרך איטית וממושכת משמירת מצוות בודדות אל חיק הקהילה החרדית. דבורה זוכרת את השלבים במעומעם. איך היו פעם פחות דתיים, יותר מודרניים.

■■■

שעת צהריים אצל השוורצבאוכמים בדירתם בירושלים. ילדים נכנסים ויוצאים. אברהם, עינים כחולות, כיפה שחורה גדולה וזקן שהשיבה זרקה בו, מרצה במכון אסיה־אפריקה התל־אביבי, מכון גולדה החיפאי לחקר אפריקה ובעוד כמה מוסדות אקדמאיים.

ריהוט פשוט מאוד, לא יומרני. כמו האנשים. על קירות הסלון, תמונה צבעונית של הרב משה פיינשטיין זצ"ל, מגדולי הפוסקים שהלך לעולמו לפני כשנתיים, לצד ציורים מעוטרים אותיות סיניות שנתנו להם חברים סיניים כשי לפני שעזבו את טיוואן. ספרי קודש בכריכות כהות ואותיות מוזהבות ושידת עץ מחוטבת שמקבלת כלה סינית ליום נישואיה.

בני הזוג שוורצבאום אינם מסתירים את אהבתם לסין. דבורה פשוט לא מתעניינת. לא יודעת סינית, ולא רוצה לדעת. „אני יהודיה" היא מחייכת בפשטות.

לומדת בירושלים במסגרת בית ספר על־תיכוני חד־שנתי חרדי, המיועד לתלמידות יהודיות־אמריקאיות. מתחברת לטלפון למשך שעות ארוכות כמו כל בנות גילה. מתנדבת פעם בשבוע במחלקת הילדים בבית החולים „שערי צדק". אוהבת את אחיה ומצטערת שלא נולדה לה אחות.

„בכל פעם שאמא ילדה את אחד מאחי, היה המשפט הראשון שלה אחרי הלידה: 'דבורה המסכנה, כל כך רצתה אחות'", היא צוחקת. אוהבת לקרוא ספרי מתח. אוהבת ילדים ושונאת להצטלם. ויודעת, כמה שהיא יודעת, שנולדה סינית.

בארצות הברית, לא סבלה כלל מחיצוניותה. תווי פנים סיניים הם מראה מצוי בכור ההיתוך האמריקאי. אפילו בחברה היהודית לא הרימו גבות. בישראל, המצב אחר.

המפגש הראשון היה לפני שנים אחדות, כשאלן הגיע ארצה עם משפחתו לשנת שבתון. דבורה נשלחה לבית ספר דתי לבנות בירושלים, והתחילה להרגיש שהיא שונה. כתבו לה על השולחן: גוי. נהג אוטובוס נסע אחריה ברחוב וצעק לה „יפנית". אנשים נעצו בה מבטים ברחוב.

הנורא מכל היה, כשנסעה פעם באוטובוס וראתה שני נערים ונערה נטפלים לצעירה אתיופית. „לעגו לה בקולי קולות. קראו לה בשמות. תפסתי אומץ, ניגשתי אליהם והתחלתי לצעוק עליהם, עם דוגמאות מפרשת משפטים בספר שמות. הם כל כך נדהמו שנערה סינית מטיפה להם מוסר מן התורה, ועוד בעברית, ששתקו כל הדרך".

יש גם מקרים מצחיקים. כשביקרה בקיץ שעבר בארצות הברית, עמדה בתחנת האוטובוס הנוסע בין העיר מונסי לניו־יורק. לצידה עמדה אשה ישראלית. דבורה, שלא ידעה מתי אמור האוטובוס להגיע, פנתה אליה בעברית ושאלה: מתי מגיע האוטובוס? האשה ההמומה השיבה לה באנגלית רצוצה: אני לא מדברת אנגלית.

„כסוציולוג", צוחק אברהם, „אני יכול לומר לך שהגברת הזו אפילו לא קלטה שדבורה מדברת אליה עברית. היא ראתה סינית. ובאיזו שפה תדבר סינית בארה"ב? אנגלית. התגובה שלה היא רפלקס צפוי".

דבורה מתבלת את סיפורי הלעג הקשים כלפיה בהרבה הומור, אבל זה לא תמיד היה מצחיק כל כך.

„פיתחתי שיטות התחמקות. הייתי מורידה את הראש על השולחן ומעמידה פנים שאני ישנה. נועצת מבט מהופנט בשעון, מדמיינת שאני לא שם ומתפללת שיעזבו אותי במנוחה. רחמתי על הורי. עם כל הבעיות של עליה לישראל, הם היו צריכים להתמודד גם עם ביתם הסינית שנועלת את עצמה בשירותים ובוכה שעות".

■■■

גם רחל זוכרת את ההתחלה הקשה. „כשילדים התחילו איתה, לקחו ממנה את הסל, השליכו מתוכו את המצרכים, היה קשה לומר לה ללחום חזרה. איך יכולה ילדה אחת להלחם בקבוצה של בנים? אחר כך ניסינו גישה אחרת. היינו אומרים לה שה' רוצה לנסות אותה. 'את מייעדת את עצמך להיות מורה. וכאן יש לך הזדמנות להורות לאחרים סובלנות'. גם זה לא עבד. קשה לצפות מילדה בת אחת עשרה שתתקן את העולם".

„היום התמעטו התקריות והעלבונות", אומרת דבורה באנחת רווחה. החברה החרדית קיבלה אותה, ואם יש גילויי לעג לא תשים להם לב. בדרך כלל תקפיד לצאת לרחוב עם חברות.

„אני רגישה", היא מודה. אולי יותר מאחרים פיתחה הזדהות עם חריגים מכל הסוגים. „נכים. ילדה שלא מקובלת בחברה כי היא שונה. לא יפה. לא אופנתית. זה לא אומר שאני צדיקת הדור, אבל אשתדל יותר להתקרב אליה. לשאול מה מעניין אותה. אני יודעת מה זה להיות שונה".

לא פעם שואלים אותה אם היתה רוצה לעבור ניתוח פלסטי לשינוי העיניים המלוכסנות. דבורה משוכנעת שלא. „קודם כל, מי רוצה שרופא יתחיל לשחק לך עם העינים. והעיקר. הקב"ה ברא אותי כפי שאני, ומי אני שאשנה את מראי. למה לשנות? זו הדרך בה נבראתי וכך אשאר".

אין לה שום סיבה להשתנות. דקיקה, יפיפיה, מקרינה כריזמה. עיניים מלוכסנות, שיער חלק בוהק, שחור כפחם, וחיוך קורן הדומה באופן מפתיע לחיוכה של רחל. „אומרים לי לא פעם שאני דומה לאמא שלי", היא צוחקת. גלויה מאוד, פורשת את רגשותיה, בוגרת מגילה. המסלול מסין לארצות הברית וישראל עושה משהו לבגרות של נערה בת 16.

לפני כשנה וחצי, התחיל אביה לכתוב ספר על מסע המשפחה מסין. קרא לספר „עריסת הבמבוק". בסינית ובאנגלית. כריכה באדום עז. צילום אחד של דבורה התינוקת, צילום שני של היום, עם אביה תכול העיניים.

כתב בלילות, כשהילדים ישנו. סיפר על חוויית האימוץ. על דרכו אל היהדות בעקבות בתו. על לידת בניו. על התלבטויותיו. כתב שלושה חודשים, בעיפרון על בלוק הכתבות צהוב. היה מסיים פרק ונותן לרחל אשתו לקריאה. „אני מקבל טלפונים. מגברים. אומרים לי שקראו את הספר ובכו, ואני אומר להם: גם אני בכיתי כשכתבתי".

בסוף הספר כתבה רחל פרק מרגש קצר ודבורה הוסיפה פרקי יומן מן התקופה הראשונה בישראל. סיפור מהמם, שילוב של רגש והיגיון, הומור שזור בדמעות.

הספר, שיצא לאור בתחילת השנה, הפך בסט־סלר בציבור החרדי. 13,500 עותקים כבר נמכרו, כרבע מתוכם בארץ, השאר בקהילות אנגלו־סכסיות חרדיות בתפוצות. ארבע מהדורות באנגלית. המו"ל, הוצאת „פלדהיים" החרדית, לא ציפה ללהיט כזה. מכרו תחילה רק בחנויות בשכונות חרדיות. לאחרונה החלו לפרוץ לשוק החילוני. לקראת חנוכה תצא המהדורה העברית.

בחברה החרדית האנגלו־סכסית, הם הפכו מפורסמים. אברהם ורחל אומרים שזה מעורר אצלם תחושת אחריות. דבורה לא כל כך אוהבת את הפרסום. „לא אוהבת ילדים שניגשים אלי וצועקים: ילדת הבמבוק. אני סתם ילדה נורמלית עם סיפור חיים שונה. זהו".

המשפחה הוצפה במכתבים ובטלפונים. „פתאום גיליתי עוד סינית יהודיה שומרת מצוות. אשה שהתגיירה, נישאה ליהודי והיא היום סטודנטית באוניברסיטת קולומביה. כותבים זוגות חשוכי ילדים, זוגות חרדים שלא העלו מעולם את האפשרות לאמץ ילד לא יהודי. ואני מספר להם שאפשר. קשה, אפילו קשה מאוד. אבל עובדה, הצלחנו". כותבים כל מיני אנשים שנחשבים חריגים. „דבורה שונה, כי היא סינית. ואנשים רואים בספר את סיפור השתקפות נסיונות חייהם", אומרת רחל.

בקיץ, מימן יהודי אמריקאי לדבורה כרטיס טיסה לארצות הברית, כדי שתעבור בין מחנות קיץ של נערות חרדיות במדינת ניו יורק ותספר על חוויותיה. במשך שבוע ביקרה בתשעה מחנות. „הייתי מספרת את סיפור חיי בשלוש דקות. הרגשתי מטופשת להרצות מול בנות גילי. ואחר כך הייתי עונה על שאלות. הרבה שאלות".

שאלו אותה אם היא רוצה למצוא את אמה הביולוגית. היא משיבה בשלילה. „כשהייתי קטנה יותר, בת 6, אפילו 11, הייתי מבלה הרבה שעות במחשבה על אמא שלי. מי היתה. למה עזבה אותי. אחר כך עלינו לישראל והיו לנו די והותר בעיות קליטה. לא היה לי זמן להפליג בהרהורים. אבל כשיצא הספר לאור ואנשים החלו לשאול, שוב צצו התהיות.

„היום אני משוכנעת, שאמי הביולוגית רצתה שאחיה, לכן דאגה להשאיר אותי בתחנת רכבת, במקום שעוברים אנשים. אם היתה רוצה שאמות היתה מניחה אותי בשדה נידח".

קשה לה להחליט אם היא מעוניינת לפגוש באמה הביולוגית. „הייתי רוצה לומר לה תודה, שנשאה אותי בבטנה תשעה חודשים. אבל אין לי שום רגש אליה. היא לא אמא שלי. אמא שלי היא מי שגידלה אותי ועשתה אותי למי שאני".

אברהם אומר שאם יום יבוא ודבורה תרצה לחפש אחר הוריה, לא יפריע לה. להיפך. הוא סקרן אולי יותר ממנה לגבי אישיותם. „אשתי ואני מסתכלים על דבורה ורואים אצלה הרבה תכונות שירשה מהוריה הביולוגיים. אצילות, כריזמה, מנהיגות. אני משוכנע שהיא איננה בת איכרים אלא דם אצילים זורם בעורקיה". בסין הסבירו להם, בת מביאה בושה למשפחה. אשה מבית טוב, שטרם ילדה בנים, עלולה לנטוש את בתה כדי לא לבייש את המשפחה.

דבורה אומרת שהיא לא מעוניינת לנסוע לטייוואן, אולי תיסע יום אחד, אחרי נישואיה, עם בעלה. לא לבה. קצת סקרנות וזהו.

בפסטיבל סרטים בירושלים הקרינו סרט בשם „אבק נישא ברוח", על חיי היום יום בטייוואן מול האיום ההונק של סין העממית. בני הזוג שוורצבאום הרגישו מחוייבות לבנות לצפות בסרט ביחד עם דבורה, לאפשר לה להציץ אל הווי חיי ארץ מולדתה שהם כה אוהבים. שניהם צפו בסרט ובכו. המראות הביאו אליהם את זכרונות הימים הטובים שלהם בטייוואן. דבורה ישבה אדישה. בדרך הביתה שאל אותה אביה על התרשמותה. „סרט לא רע, אמרה. קצת איטי". אחר כך הוסיפה „יש לכם בעיה. אתם חושבים שצריכים להיות לי איזה שהם רגשות אל טיוואן או לסינים, כי נולדתי שם. אני מעריכה את מאמציכם לקרב אותי לאוכל, לכתב, לשפה ולמוסיקה סינית. אני רוצה שתדעו שאינני מתביישת שנולדתי או שאני נראית סינית. אבל זה באמת לא משנה לי".

מאז, הפסיקו השוורצבאומים לדחוס את תרבות סין לביתם.

■■■

כשהגיעה דבורה לגיל מצוות, ידעו במשפחת שוורצבאום שזו בת מצווה אחרת. לפני בתם עמדה אז הבחירה בין שני עמים. המשפחה טסה לארצות הברית כדי לחגוג את חגיגת הבת מצווה במחיצת הסב ושתי הסבתות הקשישות. דבורה אומרת בחיוך שלא היתה לה שום בעיה להחליט. „נולדתי בסין, גדלתי באמריקה ואני יהודיה. זהו. אין שאלות".

תוכניות? דבורה חושבת על משפחה. היא והוריה מודעים שיהיה לה קשה. עוד מעט יתחיל שלב השידוכים בחייה. בחברה החרדית, המדגישה מאוד את היחוס המשפחתי, אין דבורה יודעת אפילו מי הם הוריה מולידיה.

„פעם דאגתי מאוד. הייתי באה הביתה ובוכה שעות. מי יתחתן איתי? מילא, אולי אמצא מישהו שיהיה מוכן לשאת אשה סינית, אבל מי יסכים שיוולדו לו ילדים סינים? אבל אחר כך התחלתי לומר לעצמי. אם הקב"ה הביא אותך כל כך רחוק בדרך חייך, מסין לאמריקה ומשם לישראל, הוא לא ישאיר אותך בלי שידוך. היום אני דואגת, כמו כל נערה בת גילי, אולי קצת יותר". חולמת על חתן בחור ישיבה, שישב כמה שנים וילמד ב„כולל" ואחר כך יצא לפרנס את המשפחה. יעבוד וילמד תורה.

■■■

אחרי שיצא הספר לאור התקשר לאברהם יהודי בשם שוורצבאום, תושב רחובות, וטען לקירבה משפחתית. שוורצבאום, שם נדיר, סיפר המטלפן, ובילדותו אמרו לו שכל השוורצבאומים הם קרובי משפחה. הסתבר עוד, שאותו קרוב־רחוק חרש מרחובות חקר את אילן היוחסין המשפחתי וגילה כי בסוף המאה התשע עשרה, גויס שוורצבאום אחד לצבא הצאר, הועסק בצבא הרוסי כקניין מזון, התגלגל במרוצת שירות והכפיה הצבאי לסין שם חלה, מת ונקבר בחרבין ב־1880. או אולי, אומר אברהם, נסגר כה מעגל בצורה מופלאה. כמו שאומר פתגם סיני עתיק יומין: „אפילו אם העץ גבוה עשרת אלפים אמה, ינשרו עליו אל שורשיו". ■

צילום: אייל יצהר

בבית הספר הדתי לבנות בירושלים הרגישה לראשונה שהיא שונה. כתבו לה על השולחן: 'גוי'. נהג אוטובוס נסע אחריה וצעק לה 'יפנית'. אנשים נעצו בה מבטים ברחוב

הספר „עריסת הבמבוק", על קורות המשפחה, הפך בסט־סלר בציבור החרדי. 13,500 עותקים, ארבע מהדורות באנגלית ובסינית. לאחרונה פרצו גם לשוק החילוני

שלמה פינטו חזר בשבוע שעבר מאולימפיאדת הנכים בסיאול, עם 7 מדליות ומקומות ראשונים בתחרויות השחייה • בבית, על הקירות, תלויות תמונותיהם של הרבי מלובביץ' והבאבא סאלי • עובדה שזה עבד

שלמה פינטו בשדה התעופה בן־גוריון. הצלום: יוסי רוט. „הספורט העמיד אותי על הרגליים"

3 זהב, 2 כסף, 2 ארד

עדית נעמן

בשבת הוא לא מתראיין, כי הוא כתהליך של חזרה בתשובה. רק במוצאי שבת. עכשיו זה כבר יוצא מוקדם, בגלל החורף. בדרך אליו אפשר לשנן את כל הפראזות הנהדרות על ניצחון הרוח על החומר. איך, לצערנו, בגלל המלחמות, בורכנו בנכים, מיטב הנוער וספורטאים עזי רוח. אבל כשבאים לבית של שלמה פינטו בגבעת סביון, נמוגים כל המשפטים המוכנים באוויר. יש משהו כל כך פשוט במשפט שפינטו אומר בין אלף דברים אחרים: „אני הולך לבריכה לשחות ולהביא מדליות, וגם כבוד למדינה".

הוא יודע בדיוק מהו אומר. חזר בשבוע שעבר מאולימפיאדת הנכים בסיאול עם 7 מדליות ומקומות ראשונים בתחרויות השחייה בהן השתתף. 3 זהב, 2 כסף, 2 ארד. רק צריך לראות אותו מהלך בבית, נשען על הקירות, לבוש בטריינינג כיתי וכיפה על הראש. לא סופרמן ולא כנדוד של סופרמן.

■■■

לפני חודש ומשהו, יצאה משלחת ישראלית של עסקני ספורט וכמה ספורטאים לידם, להשתתף באולימפיאדת סיאול. עם חזרה, אפילו לא מדליה אחת. לפני שלושה שבועות, יצאה משלחת של 60 ספורטאים נכים להשתתף באולימפיאדת הנכים. חזרו הביתה עם לא פחות מ־45 מדליות. בלוד חיכתה להם תזמורת חיל האוויר וכבוד השר. בכל עלה למטוס, לחץ כל יד באופן אישי וחילק לכל אחד מהם תקליט של אמ"י, עם מכתב תודה.

פינטו אומר, שלא ציפה לקבלת פנים כזו ולכל כך הרבה כבוד.

הבית של פינטו מלא זרי פרחים, שעוד לא יצאו מהצלופן. גם המזוודות על הרצפה, ובתור קישוט קרוקודיל בייבי מפוחלץ. מעליו, על הקיר, תמונה של הרבי מלובביץ'.

בכל התמונות של פינטו מסיאול, ניצב במקום מס' 1 או 2, רואים אותו מנפנף בדגל ישראלי קטן, או עוטף את ברכיו בדגל כחול לבן גדול. המומנט הלאומי בהחלט חשוב לו. לא רק ההישג השיקומי אישי.

■■■

כשמלי האשה, בהריון מתקדם, נכנסת עם הטרנזיסטור ומודיעה: רק משפט אחד שלך אמרו ברדיו, הוא כבר עסוק בלתאר את מלחמות המים שלו: „אני שחיין של 400 מטר, 200 מטר מעורב, 50 דולפין ו־100 מטר ותירה. עובר במים רק עם חלק הגוף העליון, ועובדים קשה בשביל זה, שהגוף יהיה מאוזן במים ולא ישקע. חייב לשחות מאוד מהר, ובכל זאת יש הבדל של איזה עשר שניות בינינו לבין אלופי השחייה הרגילים, שעובדים גם עם הרגליים.

„זאת האולימפיאדה הרביעית שלי. על כל משחה שעשיתי היו לי תקוות למדליה. השתתפתי ב־9 משחים, אז היו לי ציפיות ל־9 מדליות. חזרתי עם 7, אבל לא מאוכזב.

„בימים הראשונים לא הרגשתי טוב, סחרחורת וחולשה מהטיסה הארוכה, והיו גם בעיות עם האוכל הכשר, למרות שהקוריאנים הבטיחו שיהיה בסדר. ראשי המשלחת הפכו את סיאול עד שהגיעו לצי האמריקני והרב הראשי שלהם שהוא יהודי חרדי, ודרכו השיגו את האוכל. שלח לנו עופות ואת המיקרוגל והטוסטר אוכן הפרטיים שלו, ואני הפכתי לטבח של המשלחת.

„בימים האלה פחדתי שלא אוכל יותר לשחות, ושנתיים של עבודה ואימונים ירדו לטמיון. פחדתי גם משחיינים שלא הכרתי, ואף פעם לא התחריתי איתם. קוריאנים, סינים, פיליפינים, כולם צעירים ממני. הכי מבוגר ביניהם היה בן 26, ואני בן 35, ממש קשיש בגיל, אבל מרגיש צעיר.

„שברתי את השיאים של עצמי ב־2 עד 6 שניות. באולימפיאדות הראשונות קיבלתי 3 ו־4 מדליות, מהאחרונות חזרתי עם 7. הכל באימונים מטורפים. בשנתיים האחרונות התאמנתי בלי סוף".

■■■

הדתיות החדשה שלו אילצה אותו להקריב קורבנות גם בסיאול. בטקס הפתיחה של כל המשלחות, לא השתתף, כי זה היה בשבת. כשנודע לו שאחד המשחקים בהם הוא משתתף נקבע לשבת, התארגן 24 שעות מראש כדי שיוכל להשתתף בשחייה, מבלי לנסוע מכפר המגורים לבריכה. יחד עם חבר המשלחת חיימוביץ', מרים המשקולות שזכה במקום שלישי, נשארו ללון אחר התחרות באולם מרימי המשקולות, שנמצא במרחק כ־200 מטר מהבריכה.

„היו שם תאים עם מיטות מסאז', ומזרון דקיק שובר עצמות, ועל שני ספורטאים ישראלים שמרו אולי 15 אנשי ביטחון קוריאנים, שעשו רעש איום ובקושי נתנו לישראלים לישון. בסוף יצא הכל טוב, ברוך השם. המשחה שלי נקבע לתשע וחצי בערב, מוצאי השבת, וגיליתי שיכולתי לישון לי בשקט בחדר שלי, ולא לחלל שבת.

„כשהשתחררתי מבית החולים, הייתי צמוד לכיסא גלגלים, היום כבר לא. השחייה היא דבר שיקומי, מחזקת לי את השרירים המנוונים, ואני מרגיש שאני מייצג קצת את העניין הדתי בספורט".

■■■

הוא לא נולד נכה. יליד טורקיה, גדל בנהרייה, התגייס לגולני, אחרי מלחמת יום כיפור, היתה הפגזה סורית על אחד המוצבים הישראלים בתל שאמס. שלמה בא לעזור בפינוי הפצועים, ונפגע בעצמו. רסיס פגע לו בחוט השדרה ושיתק את כל החלק התחתון בגופו. ובכל זאת, הוא אומר, קיבלתי את הפציעה שלי בצורה קלה.

איך בנאדם שמאבד כל תחושה בגופו התחתון יכול לקבל פגיעה כזו בצורה קלה, אתה תוהה והוא משיב: „אולי בגלל האופי שלי. אולי לא הבנתי את חומרת הפציעה. אצלי הפגיעה במערכת העצבים לא היתה טוטאלית, אלא חלקית. ואולי מפני שהיה ברור לי שאשתקם. ידעתי שאקום ואלך. עד היום יש לי ציפיות, וגם היום המצב הולך ומשתפר. מידי פעם אני מגלה חלקי אברים שלא זכרתי, והם מתעוררים.

„השחייה היא הפיזיותראפיה שלי. בשחייה אני מצליח לפעמים לעבור עם הרגליים יותר טוב מחדר כושר. בחלק התחתון של הרגל, השרירים יותר מנוונים מבחלק העליון. אני הייתי אחד האחרונים שנכנס לבית החולים ואחד הראשונים שיצא ממנו. בפברואר 74' נפגעתי, הייתי 4 חודשים לפני השחרור. חודש שכבתי בלי לזוז ברמב"ם, שלושה חודשים בתל השומר בלי תזוזה, ואח"כ התחילו בפיזיותראפיה. סה"כ הייתי 7 חודשים בבית חולים, וזו תקופה מאוד קצרה יחסית לפגיעה כמו שלי, ששוכבים עליה גם שלוש שנים".

עוד בבית החולים, כשהתאמן בשחייה שיקומית, ראתה אותו המאמנת מרגלית וונפלד, החליטה שיש בו גרעין טוב לשחיין תחרותי, ושיבצה אותו באליפות הנכים בארץ, חודש אחד לאחר שחרורו מבית החולים. פינטו נכנס למים הקרים וזכה בשני מקומות ראשונים. המפגש הזה דירבן אותו להמשיך בשחייה.

לפני הפגיעה היה טוב בכדורסל ובאתלטיקה, אחרי הפגיעה עבר לגור בת"א, קרוב לבית הלוחם ואימוני השיקום שלו. המשיך בענפי ספורט שונים לצד השחייה (כדורסל, טניס שולחן, זריקת כידון, הדיפת כדור ברזל) עד שב־83', פרש מכל הצדדים לטובת העיקר – השחייה.

■■■

עם כיפה על הראש וטריינינג, קצוץ פאות וללא זקן, הוא מספר על החזרה בתשובה, תהליך שעדיין לא נגמר: „זה תהליך די ממושך, שהתחלנו בו לפני חמש שנים".

מלי: „לי לא היתה בעייה, כי אבי היה 'מורי' (תואר רבנות תימני). אני מבית דתי, לא כפייתי, ולכן הרגשתי חופשייה ללכת לצבא. כששלמה התליט לחזור בתשובה, הלכתי איתו לסמינרים".

על השאלה איפה הפיאות והזקן משיב שלמה: „היו תקופות שגידלתי וזה הפריע לי, לאו דווקא לשחייה, כי אני ממילא שוחה עם כובע. אז הורדתי. בישיבה אני הולך לבוש עם חליפה, בשעות אחרות לובש ספורט. לא החלטנו עדיין לאיזה פלג ביהדות אנחנו הולכים. הישיבה שלי שייכת לפלג הליטאי, של הרב ש"ך".

– אז מה עושה אצלך התמונה של הרבי מלובביץ'?

„זה בגלל אולימפיארת 76', בקנדה. אחריה הוזמנו לביקור בניו־יורק, כולל אירוח בברוקלין, אצל הרבי מלובביץ'. היינו אולי 100 איש. הוא דיבר איתנו ביידיש, חילק ונתן לכל אחד מטבע דולר במקום ברכה. הייתי המום מהמראה שלו, עם הזקן הלבן, השיער הלבן, כמו מלאך אלוהים. פשוט הוקסמתי ממנו. חזרתי ארצה, וכשהייתי באחת ההרצאות בכפר חב"ד בנושא הדת קניתי את התמונה שלו, שתהיה בבית. יש לי גם את הרב ש"ך וגם את הבאבא סאלי".

■■■

את מלי (מלכה) אשתו הכיר עוד בנהריה, אחרי הפציעה, בשלבי המעבר לת"א. מלי: „המצב שלו היה קשה יותר, אבל לי זה לא הפריע. בבית היתה התנגדות, אמרו למה לך נכה? אבל אין זוג נכה שלא היו לו בעיות בתחילת הדרך. היום כולם מעריכים את שלמה במשפחה שלי ואמא שלי מתה עליו".

מלי עובדת היום כמזכירתו של מאיר שיטרית, גזבר הסוכנות, לא לובשת מכנסיים, מקפידה על שבת וכשרות, לא חובשת פיאה, אבל מכסה את השיער במטפחת בעת קידוש והבדלה.

אומר שלמה: „הייתי רוצה לשבת וללמוד כל היום תורה וגמרא, אבל הפגיעה שלי לא מאפשרת את זה. גם הרבי יודע שהשחייה עוזרת לי ושולח אותי לשחות. הספורט העמיד אותי על הרגליים. הדת היא לא עניין שיקומי".

הוא לא שמע ולא יודע על סמים וסטרואידים בספורט הנכים. „אם מישהו זוכה בהמון מדליות, מי ישלם לו מיליונים לפרסומת כפי שזה מקובל אצל אלופי הספורט האחרים?"

עכשיו, עם המדליות וזרי הדפנה, הוא מתכוון לקחת לעצמו חודש פגרה מהאימונים ומהבריכה, כולל ז' של מכבי קריית אונו. בין השאר, גם כדי לעזור ולהתכונן ללידה של הילד הבא שלהם, בסביבות חנוכה. לא חשוב בן או בת, העיקר שיהיה בריא.

מה הוא עוד מאחל לעצמו לעתיד? „חסרות לי עוד כמה אולימפיאדות. כל זמן שאני יכול לעסוק בספורט תחרותי ברמה בינלאומית, אני מתכוון להמשיך. עוד 2 אולימפיאדות ועוד כמה מדליות". ■

מה 7?

למה קוראים ל- **נקה 7** נקה 7?

אוסטין מטרו והמון פרסים בחידון הענק

לקוראי "ידיעות אחרונות"

הוא כחול, הוא ירוק, הוא ורוד וכבר 25 שנה הוא הסבון הנמכר ביותר במדינה. לרגל המאורע, עורכת חברת "נקה" חידון ענק שצריך להשיב בו רק על שאלה אחת: "למה קוראים לנקה 7 – נקה 7?"

לא, אין צורך לאסוף ולשלוח אריזות. אם יש לכם תשובה נכונה, שלחו אותה אלינו על-גבי התלוש שבמודעה זו ותוכלו לזכות במכונית מיני מטרו ועוד המון פרסים:

20 טבעות יהלום משובצות.
5 מתקני גריל לגן, מצופי אמייל.
אופני BMX תוצרת **"סטיל מסטר".**
מרכז קניות "קניון **בית בובות של ברבי** 8792.
מערכת לגו בסיסית לגו 366.
7 בובות "ברבי" מקוריות.
7 משחקי "תשבץ עת" תוצרת **דידקטה.**
7 סטים ספרי פבולנד (אלי חדק וחבריו).
1000 ספרים מתנת ספריית **ידיעות אחרונות**

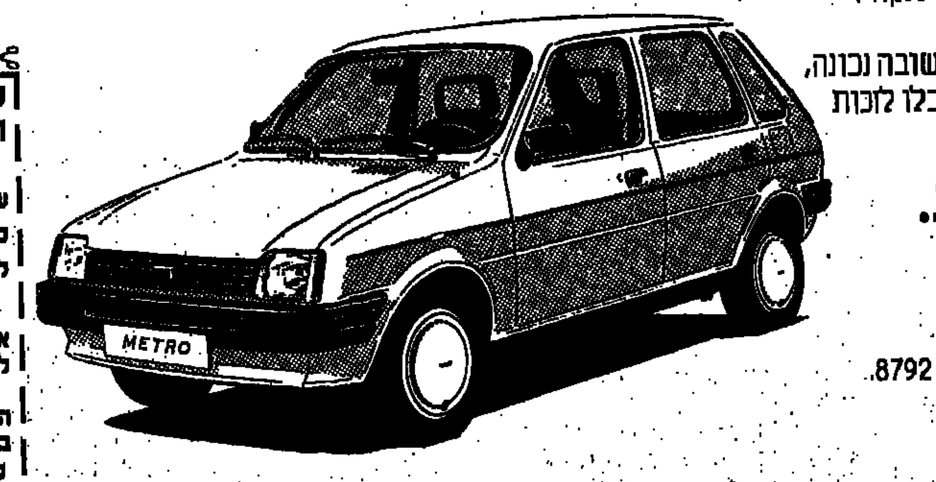

לכבי נקה חידון „למה 7?"
ת.ד. 4612 פתח תקוה 49102
שמי ______ טלפון ______
כתובתי ______
לנקה 7 קוראים כך כי: ______

אם ברצונך שתשובתך גם תתפרסם בעיתון, צרף למכתבך תצלום שלך (רצוי צילום פנים).

ההגרלה תערך בתאריך 25.12.88
בהשתתפות רואה חשבון וצ"ג משרד הפרסום.
כל התשובות הנכונות שתגענה לכתובת שלעיל עד ה־15.12.88 תשתתפנה בהגרלה.
תוצאות ההגרלה תתפרסמנה בידיעות אחרונות.
ההשתתפות במבצע אסורה על עובדי "נקה" ופרסום "גלר נסיס" ובני משפחותיהם.

גלר נסיס

AUSTIN ROVER

חתום קבע על נקה 7

המבצע בתוקף מ־4.11.88 עד 30.11.88 או עד גמר המלאי

קלאסי וקל

הצעה מיוחדת!

LIFE 50

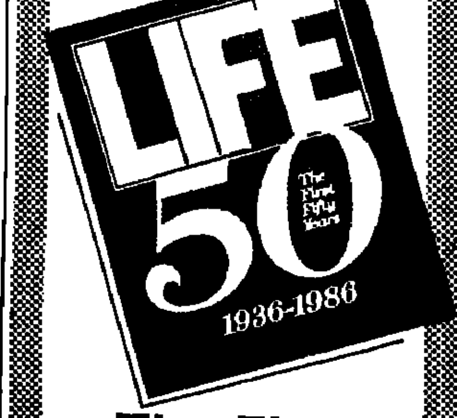

The First Fifty Years 1936—1986

39.— ש"ח בלבד
במקום ~~68.20~~ ש"ח

מאוצר מוסיקאי העולם

מבחר קלטות וקומפקט־דיסק (תקליטור) תוצרת חוץ, ברמה מעולה, במיטב הביצועים, מיצירותיהם הנודעות של בטהובן, וויוואלדי, שופן, צ'ייקובסקי, רימסקי־קורסקוב, באך, רוול, מוצרט, ברהמס, ועוד רבים אחרים — במחירי מבצע חד פעמי של — 9 ש"ח לקלטת ו־18 ש"ח לתקליטור.

רבי מכר בעברית בהנחה

סלטים
נירה רוסו
28.00 ש"ח במקום ~~37.90~~ ש"ח

החרדים
אמנון לוי
22.00 ש"ח במקום ~~29.90~~ ש"ח

שמרי על החלום
ברברה ט. ברדפורד
29.00 ש"ח במקום ~~39.00~~ ש"ח

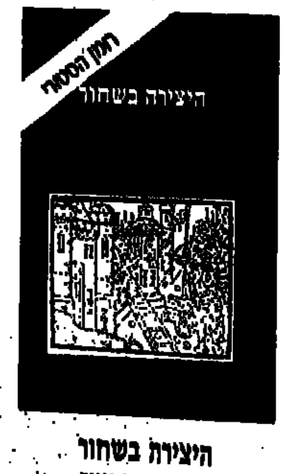

היצירה בשחור
מרגריט יורסנאר
24.00 ש"ח במקום ~~32.50~~ ש"ח

תנ"ך ליסבון
120 ש"ח במקום ~~160~~ ש"ח

דרך הלב
מיכל סנונית
12.50 ש"ח במקום ~~17.00~~ ש"ח

דנה כותבת יומן
סמדר שיר
14.50 ש"ח במקום ~~19.50~~ ש"ח

השנים האבודות
יובל אליצור
19.50 ש"ח במקום ~~27.50~~ ש"ח

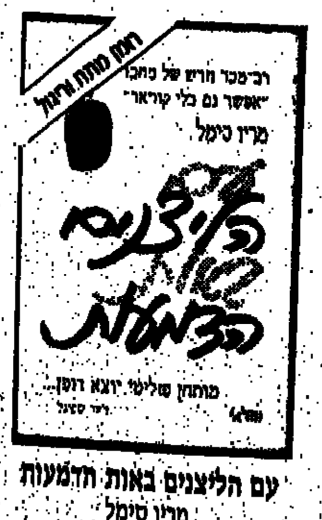

עם הליצנים באות הדמעות
מרין סימל
27.00 ש"ח במקום ~~38.00~~ ש"ח

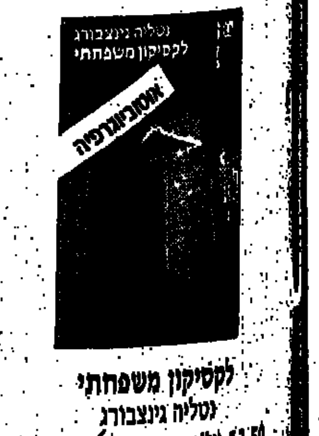

לקסיקון משפחתי
נטליה גינצבורג
13.50 ש"ח במקום ~~18.40~~ ש"ח

ספרים זה סטימצקי
מבחר הספרים הגדול בישראל

גורידה רקורדז

יואב קוטנר

אלוהים (ג'ון לנון)

ג'ון לנון. בזמן האחרון קוראים עליו יותר מאשר שומעים אותו ואת המוסיקה שלו, וזה חבל. לנון המת מהווה, כנראה, מטרה נוחה לפורנוגרפים שונים, אלה שכותבים עליו גילויים מרעישים ואלה הששים לפרסם את הזבל הזה, ולא משנה אם יש לרכילויות האלה בסיס באמת או לא. מה זה בכלל משנה? המוסיקה של ג'ון לנון לא מתה, וכדאי מידי פעם לחזור לתקליטים הנהדרים שלו, ובעיקר לשני הראשונים אחרי פירוק הביטלס, "ג'ון לנון ותזמורת אונו הפלסטית", ו"דמיין". גם באחרים, אפילו באלה שלא היו מושלמים, היו (יש עדיין) שירים מצויינים, שלא התקלקלו עם השנים.

עכשיו, מצטרף תקליט חדש לרשימה. אלבום כפול של פסקול הסרט החדש "דמיין: ג'ון לנון", המוקרן בימים אלה בניו יורק. הסרט כולל קטעים נדירים ומעניינים מחייו ומיצירתו של לנון, ונקווה שהוא יגיע בקרוב להקרנות כאן.

התקליט, שכבר הגיע לארץ ביבוא ("בית התקליט" בת"א), הרבה פחות מרתק. מתוך 21 הקטעים באלבום הכפול, רק שניים לא הופיעו קודם לכן בתקליטים רשמיים של לנון: שיר יפה בשם "אהבה אמיתית", בהקלטה ביתית, וגרסת סקיצה ל"דמיין", כשלנון לבד עם פסנתר (ולא עם מתופף ובאסיסט כפי שכתוב, משום מה, בקרדיטים).

השאר מוכר וידוע מימי הביטלס: "טוויסט וצעקה", "הצילו", "בחיי", "שדות תות לנצח", "יום בחיים", "מהפכה", "הבלדה על ג'ון ויוקו", "ג'וליה", ו"אל תאכזבי אותי", ומימי הסולו: "תנו צ'אנס לשלום", "איך?", "דמיין", "אלוהים", "אמא", "עמדי לצדי", "ברנש קנאי", "אשה", "ילד יפה", ו"(ממש כמו) להתחיל מחדש". כלומר: סתם עוד אוסף להיטים של לנון והחיפושיות.

ההערה על עטיפת התקליט מתרצת את העניין: "כל השירים הכלולים כאן מופיעים בסרט... אך מטעמים טכניים ובכוונה לספק גרסאות מלאות, חלק מההקלטות כאן שונות מאלה המופיעות בסרט עצמו".

בקיצור, הפסקול בסרט צריך להיות הרבה יותר מעניין, ובכל זאת, זאת הזדמנות לחזור אל שיריו של לנון, ולהיזכר באחד היפים בהם, מהתקופה בה ניסה להתנער מהילת הביטלס והאגו־טריפ שליווה אותה:

אלוהים

אלוהים הוא מושג בעזרתו אנו מעריכים את הכאב שלנו
אומר זאת שוב
אלוהים הוא מושג בעזרתו אנו מעריכים את הכאב שלנו
אני לא מאמין בקסם
אני לא מאמין באיי־צ'ינג
אני לא מאמין בתנ"ך
אני לא מאמין בטארוט
אני לא מאמין בהיטלר
אני לא מאמין בישו
אני לא מאמין בקנדי
אני לא מאמין בבודהה
אני לא מאמין במנטרה
אני לא מאמין בגיטה
אני לא מאמין ביוגה
אני לא מאמין במלכים
אני לא מאמין באלביס
אני לא מאמין בביטלס
אני רק מאמין בעצמי
ביוקו ובי
וזוהי האמת
החלום נגמר
מה אני יכול לומר?
החלום נגמר
אתמול
הייתי טווה החלומות
אבל נולדתי מחדש
הייתי ארי הים
אבל עכשיו אני ג'ון
וכך חברים יקרים
תצטרכו להמשיך
החלום נגמר

הצדעה לוודי גאטרי וללדבלי

האדי לדבלי, המכונה "לדבלי", זמר קנטרי ובלוז שחור שחי בין 1885 ל־1949, וודי גאטרי, זמר פולק וקנטרי לבן שחי בין 1912 ל־1967, היו מוסיקאים של העם, של המוסיקה העממית האמריקנית על כל מכאוביה ואהבותיה. כהצדעה למוסיקאים האלה, ובמטרה לאסוף כספים לבניית מוסד שיתעד את המוסיקה שלהם ושל אחרים, התכנסו לתקליט אחד כמה וכמה מוסיקאים גדולים, החשים שהם חייבים משהו לגאטרי ו/או ללדבלי. בוב דילן, ברוס ספרינגסטין, ג'ון קוגר מלנקמפ, "יו־2", "ארלו גאטרי (הבן שלו), ריצ'ארד הקטן, וילי נלסון, טאג' מאהאל, בראיין וילסון, פיט סיגר, "סוויט האני און דה רוק" ואמילו האריס. כולם בשירים של שני המוסיקאים הוותיקים, בתקליט חדש בשם "דרכי עם: חזון משותף". עכשיו גם בהדפסה ישראלית.

אלוהים, חלק ב' ("יו־2")

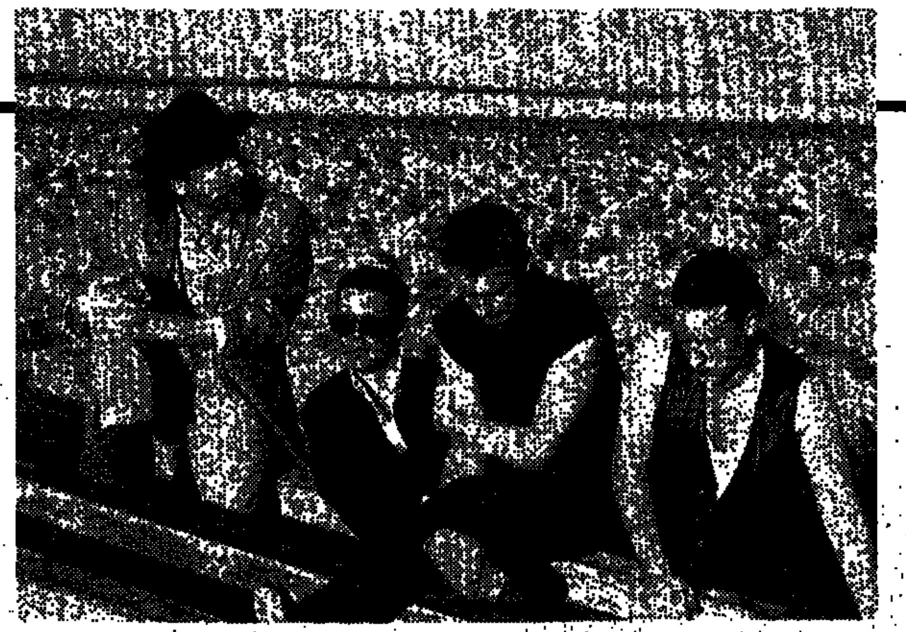

לא מאמין בשטן
אני לא מאמין בספר שלו
אבל האמת לא תיתה אותה אמת ללא השקרים שהוא המציא
אני לא מאמין בגודש שמביאה ההצלחה
אני לא מאמין בעושר אבל תראו איפה אני חי
אני...אני מאמין באהבה
לא מאמין בהדיוהה כוהנית
אני לא מאמין באונס
אבל בכל פעם שהיא עוברת מחשבות מראיות מתעופפות
אני לא מאמין בהוצאות להורג, במשכנות עוני ובכנופיות
אני לא מאמין בעוזי
הוא רק נעל לי ביד
אני... אני מאמין באהבה
לא מאמין בקוקאין יש לי כדור ספיד בתוך הראש
הייתי יכול לחתוך ולהרוס אותך... האם שמעת מה אמרתי?
לא מאמין בהם כשהם אומרים לי שאין תרופה
העשירים נשארים בריאים העניים נשארים חולים
אני... אני מאמין באהבה
אני לא מאמין בגולדמן, טיפוס כמוהו הוא כמו קללה
הגמול המיידי ישיג אותו אם אני לא אתפוש אותו קודם
אני לא מאמין שרוק'נרול יכול באמת לשנות את העולם
כשהוא מסתובב בספירלות ותפניות מהמכוניות
אני... אני מאמין באהבה
אני לא מאמין בשנות השישים בעידן הזהב של הפופ
אתם מהללים את העבר כשהעתיד לוטה בערפל
שמעתי זמר ברדיו מאוחר בליל אמש
אומר שהוא יבעט בחשיכה עד שהיא תדמם אור יום
אני... אני מאמין באהבה
אני מרגיש כאילו אני נופל, כאילו אני מסתובב על גלגל
זה תמיד נעצר ליד שם ליד נוכחות שאני יכול להרגיש
אני... אני מאמין באהבה

השיר הזה, שיר המשך ל"אלוהים" של לנון, מופיע בתקליט החדש והמצויין של "יו־2". על יד הטכסט יש הקדשה ללנון, והשיר, כפי שקראת, כולל גם התייחסות לגולדמן, כותב הספר המסריח על לנון. השיר לא מופיע, משום מה, בסרט הפנטסטי באותו שם, "שקשוק והמהום". לעומת זאת, יש בסרט כמה קטעים שלא מופיעים בתקליט (כמו ביצוע חי מהמם ל"יום א' הארור"). הסרט, שהוא תיעוד מרתק של מסע הלהקה אל המוסיקה ואל ההוויה האמריקנית, יתחיל לרוץ על מסכי הקולנוע בארץ בשבוע הבא. קטעים נבחרים מתוכו תוכלו לראות גם בתוכנית "עד פופ" הקרובה. "שקשוק והמהום" הוא אחד מסרטי הרוק המוצלחים שראיתי־שמעתי אי פעם. רובו מצולם בשחור לבן, והעריכה הקולנועית הפנטסטית גורמת לך להישאר מרותק למסך, כמו במופע רוק אמיתי. יש קטעי מעבר דיבוריים מעטים, אך הרוב הוא מוסיקה חיה, על הבמה ובכל מיני מקומות אחרים. "יו־2" הכי נפלאים שהיו מאז תחילת דרכם, ומאחר שאין סיכוי קרוב לראות אותם בהופעה חיה אצלנו, זהו הדבר הקרוב ביותר למפגש פנים אל פנים אתם. הסרט מומלץ לחובבי רוק בכלל, ולא רק לחובבי הלהקה. מי שיצליח להתגבר על הטראומה של ללכת לקולנוע "תל אביב" יהנה מסרט רוק פנטסטי.

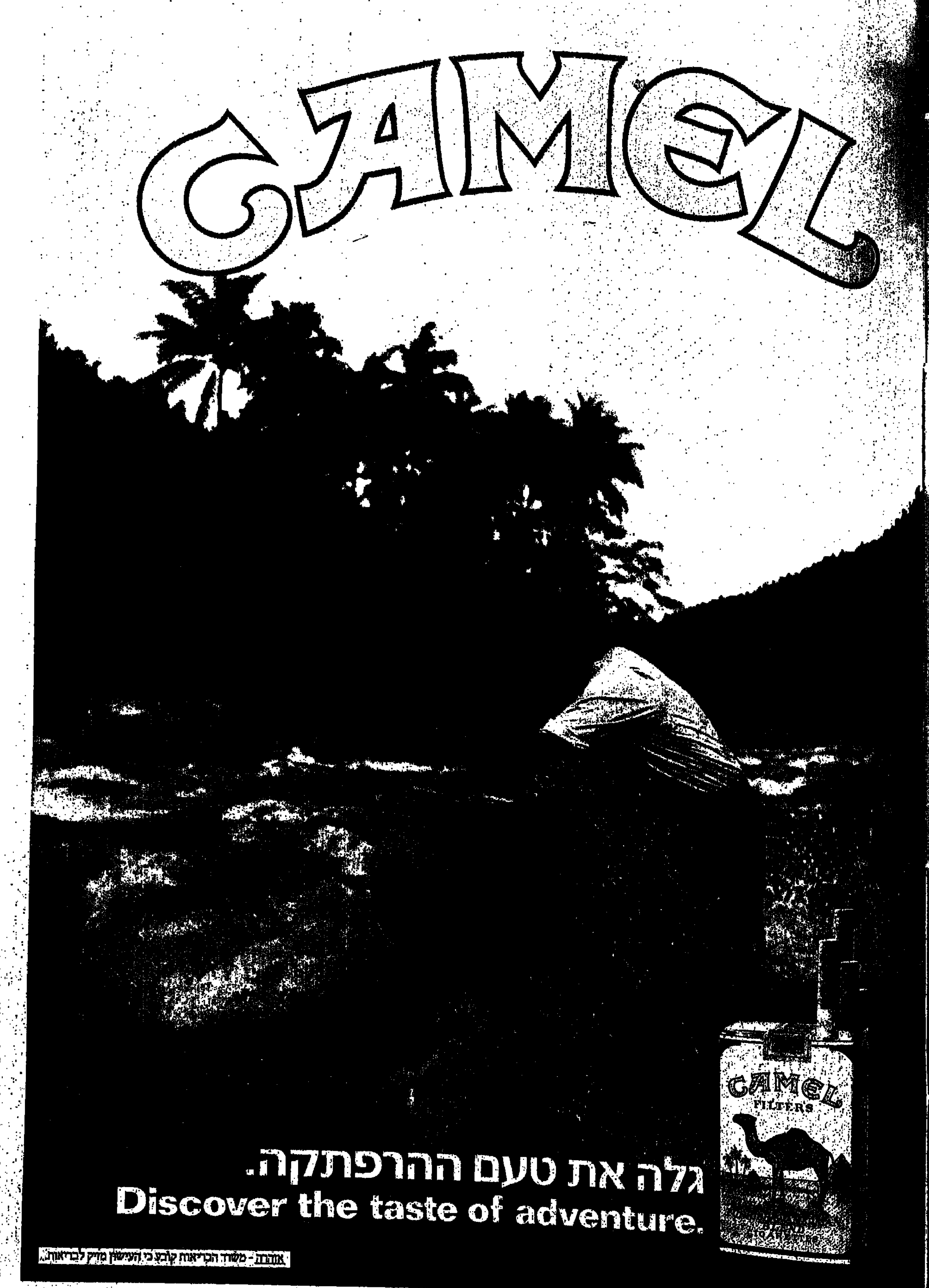

CAMEL
גלה את טעם ההרפתקה.
Discover the taste of adventure.
CAMEL
FILTERS
אזהרה - משרד הבריאות קובע כי העישון מזיק לבריאות.

מבצע המנויים המטריף
של ראש 1
קח/י את ההורים לקנות לך את
כל מה שרצית ב-10,000 ש"ח
CAT
מי יהיה ראש עשיר?
3 טוסטוסים יוגרלו בין המנויים
ב-3 הגרלות ביניים

כיופי

אורטה א רנין

על הפנים

התעמלות פנים לפי שיטת קתרין הורוביץ חלק ג' – סוף

4. עיניים:

להסתכל חזק למעלה, למטה, ימינה שמאלה, באלכסון למעלה, אלכסון למטה. אח"כ לבצע לאט סיבוב שלם לצד אחד, וסיבוב שלם לצד השני. מומלץ לבצע זאת בשכיבה, בבוקר …

5. עפעפיים, למניעת רפיון בעפעף עליון:

לעצום עיניים רפוי, בקלות, לא בכיווץ. עם אצבעות המורות של שתי הידיים לוחצים … במרכז העפעף. העפעפיים רוצים להיפתח, והאצבעות לא נותנות. לא ללחוץ … כדי מתיחות עור שורפנית כזו, ולא ללחוץ חזק במרכז העיניים עד שרואים … שחורים. מילת המפתח היא – קלות!

6. נגד קמטי ריפיון וקמטי צחוק בעיניים:

… לישראליות יש קמטים בזווית העיניים כי הן מצמצמות עיניים לסרקים, … פרצוף שתיית לימון חי ושואלות … (למ"צר־קין)

קצות האגודלים מונחים על עור העפעף התחתון, צמודים לריסים בשליש החיצוני של העפעף, כריות האגודלים כלפי התקרה.

האצבעות המורות צמודות לריסים באותו … – השליש החיצוני – של העפעף העליון, להציב את האצבעות על המיקום הזה, …, כשהעיניים חצי עצומות. אצבע … כאילו "בהיכון" לסגור צביטה, אבל … וניצמדים.

… את האצבעות מהמקום, לפתוח עיניים, כאילו האצבעות נישאות על גב העפעפיים, ואז לבצע מתיחה קלה של העפעף העליון לכיוון הפינה החיצונית של הגבה, לכיוון הרקה. מתקבלות מין "עיניים סיניות" … המתיחה הזערורית הזו נועדה למנוע … אודך על עור העפעף העדין.

… עשוק, ובזמן הנשיפה (6) – מתאמצים … את העיניים, והאצבעות לא נותנות. כשהתרגיל מבוצע טוב, אדם מבחוץ רואה … לובן בגלגל העין. פעמים ראשונות … סחרחורת קלה. בכל מקרה לזכור …, ולא ללחוץ חזק מדיי

7. מצח:

… שני קמטים במצח. קמטי זעף, לאורכו, … בין הגבות, וקמטי מחשבה, לרוחבו.

א. לקמטי הזעף:

… מאוד קשה לעבודה. רק אחרי חודשיים … לראות תוצאות, אבל הן מגיעות, ללא ספק.

… ידיים מכסות עיניים ופנים, כמו … של נרות השבת, קצות האצבעות על הגבות. "מותחים" את קמטי הזעף שבין העיניים עם האצבעות, ו"מותחים" אותם לצדדים. מנסים לכווץ, לקרב את הגבינים … לשני, והאצבעות המונחות על הגבות … מאפשרות זאת. זו תנועת הכיווץ … לא נותנות לה להתבצע. בכל מקום … הידיים רק מהווה התנגדות, בתרגיל … מגיעה לנסות לכווץ במאמץ … שש שניות. לא לבצע כיווץ והרפיה …

ב. לקמטי המחשבה:

… מאוד גם להקלת כאבי ראש:

… על הרקפת, מעל האוזן, כמו היו, … של חנוני התקוע שם. כפות … כמו שני קומפרסים לרוחב המצח, מונחות מעל הגבות. קצות אצבעות של שתי הידיים נפגשים, ז"א, ציפורניים של יד אחת נושקות לציפורני יד שניה כמו שני דשי – מעיל. לוחצים קלות על המצח, ובמשך שש שניות רצופות תוך כדי נשיפה מנסים להרים גבות, וכמובן לשווא, כי הלחיצה אינה מאפשרת זאת. המצח אינו יכול להתקמט בגלל הלחיצה, והשריר מתאמץ כך מאוד קשה, ומתחזק.

לא לשכוח שהשיטה הזו מחטבת מאוד את הקונסטרוקציה – אבל אינה מוחקת את הקמטים הקיימים. וגם אם זה מאיט תהליכי הזדקנות, זה אינו עוצר את השעון הביולוגי של העור. לקונץ הזה, שממש מסובב את השעון לאחור, הומצא הפילינג הממיס את העור, אבל על כך במאמר נפרד.

אגב, מרוב שכתבתי, סוף סוף אני זוכרת איך מבצעים את כל התרגילים. נתפסתי להם די סדיר, כי כמאמר הבדיחה, היה כתוב בעיתון שזה טוב, ובאמת שאני רואה הבדלים!

טוב, אז זהו. שהגיענו וקיימנו, תם ונישלם.

שאלות בנושא, אך ורק בכתב למדור זה.

ג'ימבורי – להעניק לילד את ה"עוד"

מוחו של הפעוט מתוכנת החל מן היום הראשון לחייו, בעיקר ע"י פעילות מוטורית וגרויים חושיים. אבל בגלל שהתינוק זוכה לקלט מועט יחסית, כי הוא לא מדבר ואמצעי התקשורת שלו מועטים יחסית, אנחנו מרבים להתעלם מחשיבות הקלט המוקדם.

"חוויות חושיות הכרחיות לתפיסה חושית, ותפיסה חושית הכרחית לעיצוב מושגים", מסביר ד"ר פול דאן, רופא ילדים ומנהלו הרפואי של המכון להשגיות הפוטנציאל האנושי בשיקאגו. "המושגים, מצידם, הם שקובעים את התפקוד העתידי. ללא מושגים אנחנו לא יכולים לפעול היטב. ככל שרב הגירוי החושי, כן רבות התפיסות. ככל שרבות התפיסות, כן רבים המושגים. וככל שרבים המושגים, כן מיטיבים אנו לפעול.

"השנים הראשונות לחיים הן השנים בהן מייטיב המוח לקלוט ולרשום חוויות חושיות", מציין ד"ר דאן. "לכן, על ההורים להעניק לתינוק את מירב ההורמנויות (בגבולות הביטחון וההגיון) ללמוד באמצעות מגוון רחב של גרויים חושיים. התינוק זקוק לחוויות רבות של שמיעה, ראיה, נגיעה, תנועה, ובמידה פחותה לחוויות של טעימה והרחה. ההורה צריך לזכור, שהתינוק אינו נכה הנדרש לבלות את ימיו בשקט במיטה, אלא ילד חי ומתפתח, הזקוק לפעילות, להתעמלות ולגרוי. חשוב שהילד יהיה חופשי לחקור, לעסוק בדברים, ללא לאווים מרפי ידיים ומרגיזים מצידם של מבוגרים, אפילו שהוא זקוק לפיקוחם הצמוד והמתעניין. אם תחטפו דרך קבע חפצים מידיו, תסטרו לאצבעותיו ותגערו בו, חזקה עליו שיכניס לראשו את הרעיון שרע הדבר להיות סקרן, ולא טוב לחקור".

הפסיכולוג ז'אן פיאז'ה ניסח תורה של התפתחות שכלית בשלבים: התקופה הראשונה – מן הלידה ועד לרכישת הדיבור, בגיל שנה וחצי עד שנתיים – נקראת התקופה הסנסומוטורית; התקופה החושית־תנועתית. בתקופה זו לומד הילד, בתוצאה מכך שהוא נע וקולט בחושיו. הדגש הוא על פעלתנות. ילד שאינו פעיל מוטורית די הצורך, יתקשה גם בהתפתחות השיכלית.

בנימין ס. בלום מסכם בספרו "קביעות והשתנות באיפיונים אנושיים" אלף מחקרים שונים שנעשו בחמישים השנים האחרונות בנושא גדילתם של תינוקות. מכל המחקרים האלה עולה מסקנה כמעט אחידה: התקופה הפעילה ביותר של גדילת הילד, הן הגופנית והן האינטלקטואלית, היא בין יום היוולדו לבין גיל ארבע, שאז נעשית מנת המישכל שלו (IQ) יציבה למדי. כלומר, עפ"י מנת המשכל בגיל 4 אפשר לנבא, במידה סבירה של דיוק, מה תהא מנת המשכל בגיל 17. שנות הילדות הראשונות הן המועד שבו יש להורים השפעה עמוקה ומכרעת על משכל ילדם בעתיד ועל פוטנציאל הלמידה שלו.

מנת המשכל של תינוק נמדדת ביכולתו המוטורית, בפעולותיו הגופניות, ובעירנותו. בוחנים את מנת המשכל ע"י תצפית בפעולותיו ותגובותיו של התינוק, והשוואתן לממוצעי התפתחות מקובלים של תינוקות אחרים בני אותו גיל. לצורך קביעת הממוצע או הנורמה של כל רמת גיל, נערכו תצפיות מדוקדקות בהתנהגותם המוטורית של אלפי תינוקות, והתוצאות נרשמו בקפדנות.

כעת אני מגיעה לג'ימבורי, רשת עולמית בת מאות מרכזים בכל העולם, שסוף סוף עלתה ארצה. הרשת מפעילה תוכנית תנועה/מישחק/הקניה מיוחדת לילדים מגיל שלושה חודשים (!) עד גיל ארבע – ולהוריהם – בדיוק למטרת הפיתוח האופטימלי של הסנסומוטוריות המהוללה הזו. פעוטות שעסקו בפעילות סנסומוטורית בגיל הרך, גילו מחקרים, גדלו להיות נערים ונערות בעלי ביטחון עצמי, כושר עמידה בלחצים, אופטימיים יותר מאחרים, מוכנים לאתגרים, נענים להתנדבות ובעלי דימוי עצמי גבוה. עד כאן, זו היתה התאוריה.

התאכלס שראיתי: היו 40 מתקני ספורט ומשחק צבעוניים מתוך עליסה בארץ הפלאות המתנפחות, הטרמפולינות, המנהרות, קוביות הענק המרופדות, המצנחים, ובועות הסבון. הילדים והוריהם יצאו פשוט מרעתם מרוב שמחה ועליצות. זה היה כיופה לנשמה, זמן אושר מסוייג ופרטי לילד ולהורה, בדרגת 12 מתוך סולם של 10.

לא, לא איפה זה היה לפני 9 ר' 4 שנים, כשהדרדסים שלי קטנים וכו'; איפה זה היה לפני 35 שנים, כשאני, ריבונו של עולם, כשאני, וכו'...

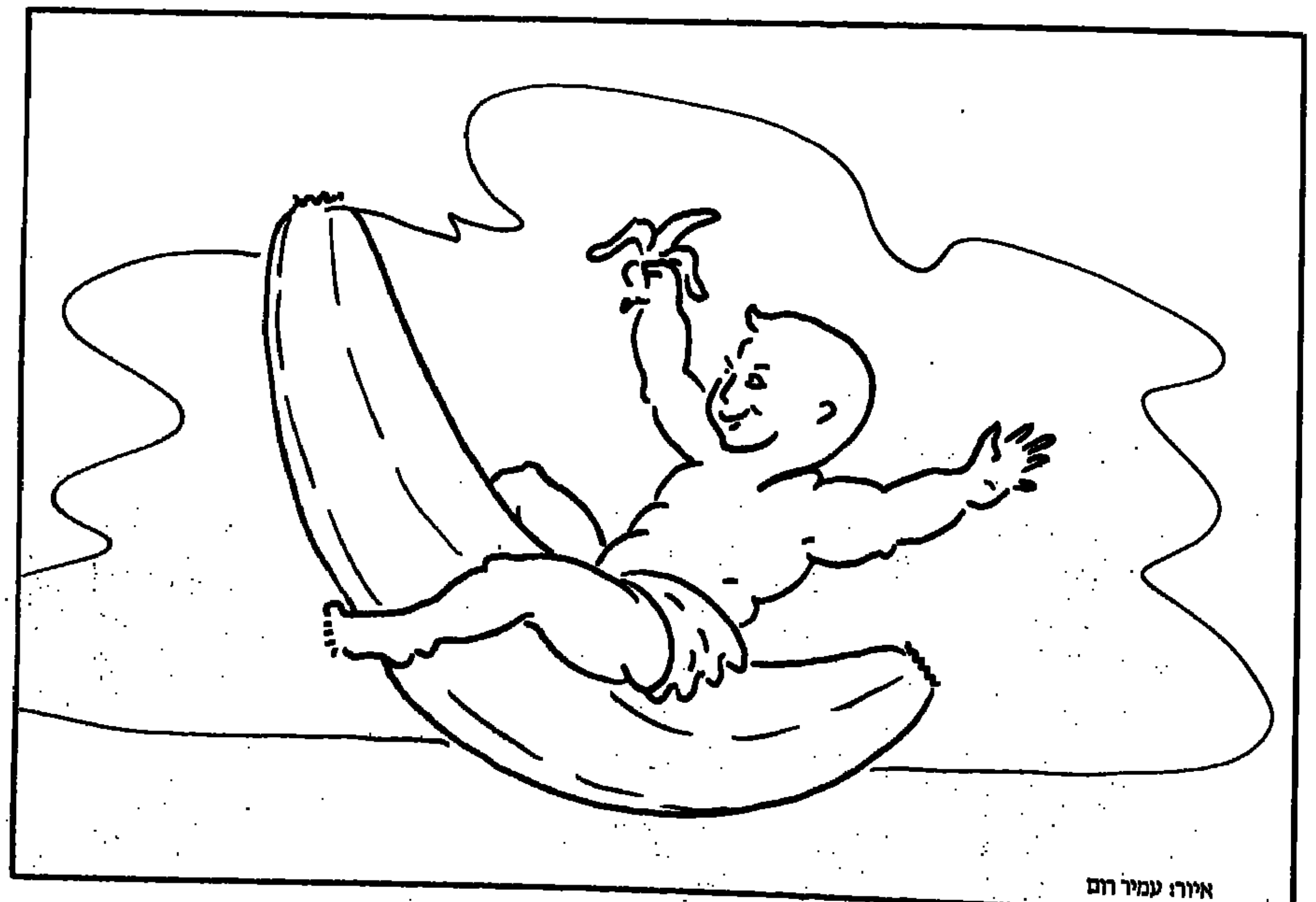

איור: עמיר רום

הורות

מדריך לתזונת תינוקות

את כל ספרי הבישול שבעולם ניתן להשיג אצלנו – הודי וסיני, ויהודי וצמחוני, אבל ספר בישול לתינוקות, חיה כזו עוד לא היתה, ותודו שזה בינגו היסטורי.

ענת רז ואירית ששון חיברו ספר הדרכה יוצא מן הכלל לאמא ההיסטורית, "לא רק דייסה" שמו. מדריך לתזונת תינוקות עם 100 מתכונים.

בתוך הדפים, כל מה שרק ניתן לחלום מבחינת אינפורמציה על תזונת התינוק. תפריטים לברנים הכי גדולים, דרכים לחבב את הארוחות על התינוק ולהפוך אותן לקלות ונעימות, מניעת בעיות אכילה, שלבי הזנה. הכל. אני רק יכולה לשאול איפה איפה היה הספר הזה לפני תשע, וארבע שנים, כשחלתי מתחת למיטות עם הבננה בחיפוש אחרי הפה המאון של דרדקי, ופי, באמתו

התינוק הוא המלך!

מבצע אשראי

קנו ב-75 ש"ח – שלמו בשנה הבאה! (2.1.89)

(המבצע בכרטיסי אשראי בלבד).

סופר-פארם

נעים מאוד ועוד!...

רשת חנויות ארצית לתרופות, מוצרי יופי, בריאות ונקיון

לשבוע המתחיל ב־4.11.88 והמסתיים ב־10.11.88

איפיון ילידי השבוע

ילידי השבוע נמנים עם השלישון השני של מזל עקרב. שלישון זה נשלט על ידי הכוכבים פלוטו מאדים ונפטון.
ילידי ה־4 בנובמבר – רגישים וניתנים להשפעה. מתקשים לשלוט במצבי הרוח ונוטים לרברבנות. ידועים כחובבי מסעות ארוכים, טיולים וביקורים בארצות רחוקות. קשר חזק לטבע ולנופים.
ילידי ה־5 בנובמבר – בעלי כושר ריכוז וחשיבה מבריקה. ניחנים במגנטיות אישית חזקה וביכולת התמודדות במצבי לחץ. נוטים לעסוק ולהצליח בעולם העסקים. מתקשים ליצור גישה אופטימית.
ילידי ה־6 בנובמבר – בעלי קסם אישי, שקט נפשי ופתיחות כלפי הסובבים אותם. יודעים לרכוש ידידים בעלי כוח השפעה. מזלם הטוב מתקבל על ידם כמובן מאליו.
ילידי ה־7 בנובמבר – הופעתם מרשימה ומטופחת ושליטתם בגינוני טקס ונימוסים טובה מאד. גישתם מעשית אך לאינטואיציה יש מקום נכבד. בולטת הנטייה להתחמק מאחריות.
ילידי ה־8 בנובמבר – מסורים ותומכים בקרובים אליהם אך מאידך נוטים להרשים את הסובבים אותם ולחיות ברמת חיים מעבר ליכולתם הממשית, ולאמצעים העומדים לרשותם.
ילידי ה־9 בנובמבר – מקוריים, נועזים ובעלי שליטה עצמית. כח הרצון שלהם חזק במיוחד. בולטת שאיפתם ללכת בדרך משלהם. הצלחתם בתחום העסקים והקריירה מובטחת.
ילידי ה־10 בנובמבר – מתקשים לשלוט במזגם הסוער. רגשותיהם עמוקים במיוחד ותחושותיהם חזקות. נוטים לחלום בהקיץ ולפרש באופן מוטעה את המציאות. בעלי יער יצירתי.

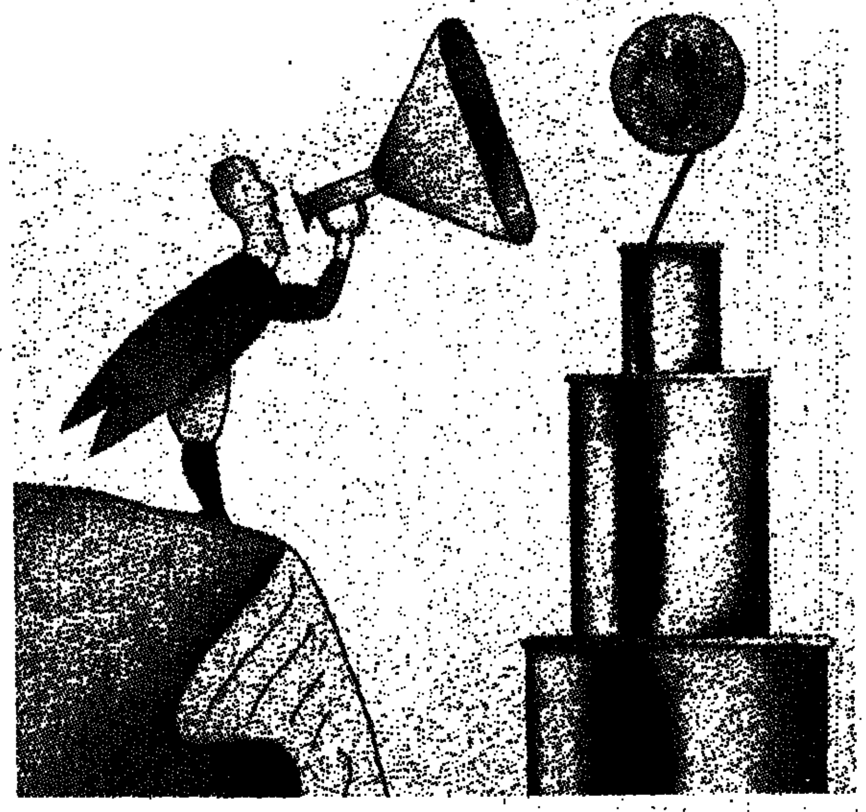

מסעותיו של כוכב פלוטו בגלגל המזלות

כוכב פלוטו, אחרון כוכבי הלכת במערכת השמש שלנו, הוא הכוכב השליט על מזל עקרב. (אחת מהתיאוריות האסטרונומיות, רואה בו ירח לשעבר של כוכב נפטון, אשר יצא ממסלולו ויצר מסלול עצמאי סביב השמש). בתורת האסטרולוגיה רואים בכוכב זה את האחראי על פעילויות חשאיות, מזימות ותככים, תהליכים המתרחשים מתחת לפני השטח, הרס הסדר הקיים וצמיחה חדשה, וכן על תחום תת ההכרה האנושית. בעשור הנוכחי נמצא כוכב זה במקומו הטבעי, היינו במזל עקרב (עד לאמצע שנות ה־90).
במשך שנות המאה ה־20 עבר פלוטו במסעותיו חמישה מזלות בלבד (תאומים, סרטן, אריה, בתולה, מאזניים, ועקרב). על כן השפעתו של כוכב זה מתמקדת על דור שלם. כוכב פלוטו עבר במזל סרטן בין השנים 1914 עד 1939, במזל אריה בין השנים 1939 עד 1957, במזל בתולה בין השנים 1957 עד 1971, במזל מאזניים בין השנים 1971 עד 1983, ובמזל עקרב בין השנים 1983 עד 1996. כניסתו למזל חדש גורמת בדרך כלל לשינויים בתפיסת עולם ולסדרים פוליטיים חדשים בתחום הבינלאומי. כך נראה את מלחמת העולם הראשונה פורצת זמן קצר לאחר כניסתו של כוכב זה למזל סרטן, את מלחמת העולם השניה פורצת זמן קצר לאחר כניסתו למזל אריה, את מלחמת וייטנאם זמן קצר לאחר כניסתו למזל בתולה, ואת מלחמת יום הכיפורים ומשבר האנרגיה העולמי, זמן קצר לאחר כניסתו למזל מאזניים. במהלכו הנוכחי במזל עקרב, אמור כוכב זה להשפיע על האנושות ליצור סדרי עדיפות חדשים ושיווי משקל חדש בתחום הגיאופוליטי. גובר בתקופה זו החיפוש אחר משמעות החיים, ואחר חשיפת סוד הקיום האנושי אך במקביל גובר גם יצר ההרס של הסדר החברתי הקיים. בכל מקרה לבני מזל עקרב בדור זה יש מקום מרכזי בעיצוב פני החברה והמשך דרכה.

תחילת השבוע מאופיינת על ידי פעילות שקטה ובילוי בחברת ידידים וקרובים. הפעילות מאחורי הקלעים מקבלת דגש חזק. באמצע השבוע הירח מבקר במזלכם ומשרה עליכם אווירה של דרמטיות ותחושה שדברים גורליים עומדים להתרחש סביבכם. פעילות סודית עדיפה בימים אלה על פני חשיפה, מאחר שהיא אמורה לשרת אתכם באופן יעיל יותר. מידע מגיע אליכם ומעלה את האופטימיות.

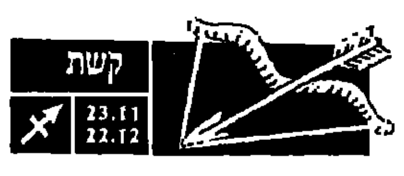

אתם חשים מתוסכלים בתחילת השבוע אך מאוד אופטימיים בסופו. ענייני קריירה עומדים במרכז ודורשים מכם מאמץ רב וההתמודדות קשה. היזהרו מהתרגזות היחסים עם הבוסים או עם שותפים. ידידים באים לעזרתכם והרגשות הרומנטיים גוברים בהדרגה. מוטב בימים אלה להמנע מיוזמה חדשה, ולהתרכז בהשלמת פיגורים וניקוי השולחן. היזהרו מאויבים נסתרים המנסים לפעול נגדכם מאחורי גבכם. בעיות בריאות דורשות תשומת לב מיוחדת.

קשרים עם ידידים מתהדקים ואתם חשים יותר מתמיד את הצורך בתמיכתם ואת החשיבות של הידוק היחסים עמם. אתם זוכים לשעות יפות בחברת הקרובים אליכם ונוטים להשקיע את מאמציכם בשיפור תנאי המגורים, ברכישת ריהוט וציוד, או בשיפוץ הבית או בהחלפת מכונית. הפופולריות שלכם נמצאת בעלייה ויוקרתכם המקצועית עומדת במבחן. עם זאת עליכם להזהר ולא להסחף לאשליות או מלתת אמון באלה אשר טרם למדתם להכירם.

יוקרתכם המקצועית נמצאת במבחן רציני ומסובך, ונראה כי אתם מצליחים לעבור את החלק הקשה שלו. מתגבשת תוכנית לשינויים בעתיד הקרוב בתחום הקריירה אולם אין עדיין תמיכה, מצד הקרובים אליכם, בכיוון זה. הרגשות הרומנטיים חזקים אך אינכם מצליחים לקדם את התנאים לקיומו של קשר יציב ושותף. קרובי משפחה משיכים לגרור אתכם למצבי לחץ.

נסיעות, ביקורים, השתלמויות והתכתבויות תופסות את רוב זמנכם. זה הזמן לקדם קשרים ולהתעדכן במידע חשוב בתחום המקצועי. בתחום הפיננסי מסתמן שיפור במצב אולם עליכם להמנע מצעדים חפוזים העלולים לגרום לכם להפסדים או לנזק לאינטרסים שלכם במישור זה. הוצאות כספיות בלתי צפויות עלולות לגרום לכם מצבי לחץ. שינוי במקום המגורים עשוי להקל על תפקודכם היום־יומי.

כוכב המאדים חוזר בתילוך ישיר למזלכם ומעלה לכם את רמת האנרגיות והתנופות למעול. יוזמה חדשה בתחום המקצועי או הפיננסי עשויה להניב פירות טובים ולקדם אתכם בתחום זה. הרגשות הרומנטיים נמצאים בעלייה חדה ואתם צפויים למפגשים מסעירים ולשיתוף פעולה מצד בני זוג או שותפים. לקראת סוף השבוע צפויה לכם נסיעה חשובה או ביקור לא מתוכנן של אורחים.

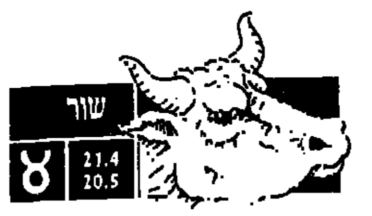

ענייני שותפויות או בעיותיהם של שותפים או בני זוג עומדים במרכז פעילותכם השבוע. אתם נוטים להסדיר את הבעיות באופן חד משמעי ולא להשאיר עניינים פתוחים. עם זאת, עדיין קיימת התחושה שאינכם שולטים במצב באופן מלא. על אף שיפור בתחום המקצועי מצב בריאותכם או בריאותם של קרובים עוצר בעדכם מלהכנס לפעילות מלאה. הרגשות הרומנטיים נמצאים בעלייה הדרגתית, ועם מעט סבלנות יכולת התימרון כאן תגבר.

ענייני עבודה נכנסים להילוך גבוה וגוזלים את רוב זמנכם ומרצכם. במקביל אתם נדרשים לתת תשומת לב מיוחדת למצב הבריאות שלכם או של בני משפחה ולמצוא פתרונות דחופים לבעיות בתחום זה. בכל הקשור לעצמכם זה הזמן להכנס לדיאטה או למשטר תזונתי מאוזן ולתגביר את הפעילות הגופנית. במישור היצירתי אתם זוכים להצלחה ולתמיכה. הרגשות הרומנטיים מקבלים תאוצה חזקה.

הפעילות היצירתית מקבלת תנופה חזקה ואתם שופעים אופטימיות. על אף לחצים מצד הקריירה והעבודה, אתם מוצאים פנאי לטפל בענייני המשפחה והבית. הרומנטיקה חוזרת בסערה, הקסם האישי שלכם עושה את שלו, ואתם הופכים למבוקשים אצל בני או בנות המין השני. מוטב לשמור על פרופורציות כדי למנוע מעצמכם אכזבות.

באמצע השבוע אתם מגיעים להחלטות חשובות בכל הקשור להמשך תוכניותיכם לעתיד. הבעיות בתחום הכספי עדיין חריפות מן הרגיל, ואתם חשים מתוסכלים ואובדי עצות. מכירת רכוש עומדת על הפרק אך גם תוכנית זו גורמת לכם להכנס ללחץ חזק. ענייני משפחה עדיין תופסים חלק גדול מזמנכם. דאגות לצעירים ממשיכות להתיש אתכם. הזהרו מלהסחף לסכסוך מיותר עם קרובי משפחה. נסיעות וביקורים קצרים ומפגש עם ידידים יקדמו לכם את האינטרסים האישיים והמקצועיים. בתחום הרומנטי אין עדיין הפתעות.

הרגשות הרומנטיים נכנסים לשלב סוער מאוד, אולם דווקא כעת עליכם להמנע מלהסחף שכן האכזבה נמצאת כבר מעבר לפינה, ואתם עלולים לצאת פגועים ומתוסכלים. אין זה הזמן ליצור קשרים חדשים ומוטב לבלות את זמנכם עם קרובים וידידים ותיקים. שיפור בתחום הכספי נותן לכם תקוה לעתיד ומשפר את כח המיקוח שלכם במכירה או קנייה של רכוש. בתחום המקצועי אתם זוכים להצלחה ולהערכה.

דאגות לבני משפחה דורשות מכם את רוב הזמן והכוח, ואינכם מוצאים זמן לטפל בעניינים אחרים. בתחום הפיננסי אתם זוכים לעלייה ברווחים או בהכנסות אולם ההוצאות הגבוהות אינן מותירות לכם לחגות משיפור זה. אלה אשר נולדו בתחילתו של המזל נוטים לעשות שינויים במהלך חייהם או בסגנון המגורים והלבוש. כוכב נוגה המבקר במזלכם מגביר את קסמכם האישי ואת הפופולריות שלכם.

הנהלת חשבונות ומחשבים
לומדים ב־ **גינת**
בית הספר עם מורים ומרצים המובילים בתחום מודיע על פתיחת קורסים חדשים:
הנהלת חשבונות
בפיקוח משרד העבודה | ציוני מגן מטעם ביה"ס
סוג 1+2 - ערב 9.11, בוקר 17.11
סוג 3 - ערב 16.11
אפשרות לתוספת לימודי הנה"חש ממוחשבת במסגרת הקורס 1+2.
חינם!!! בכל הקורסים - 8 שעות לימוד לנסיון.
הנה"חש ממוחשבת
חשבשבת - בוקר 4.12, ערב 8.11
עיבוד תמלילים
א'-ב' WORDMILL - בוקר 20.11, ערב 20.12
כולל כתבנות באמצעות מחשב
למודי יום שישי
הנה"חש סוג 1+2 כולל לימודי מחשב
נובמבר 88
רח' בן זכאי 6 (פינת אחד העם 35) ת"א
טל' 295977, 03-290775.
המכללה למינהל
לכל הקורסים הנחות לחיילים משוחררים ובשרות סדיר

מציעים: ספרי חמד
אנציקלופדיה 17 כרכים
בריטניקה לנוער
האנציקלופדיה לנוער המומלצת ביותר
אף אחד לא מנסה להתחרות בה.
אף אחד לא מעז לחקות אותה.
אף אחד לא מצליח להגיע לרמתה.
לכב' ספרי חמד, רח' מרכז בעלי מלאכה 20 ת"א
מצ"ב 6 שקים ע"ס 90 ש"ח כ"א לפקודת ספרי חמד עבור בריטניקה לנוער, 17 כרכים
שם משפחה ____ שם פרטי ____
כתובת ____ טלפון ____

ספרדית-אנגלית-ערבית-איטלקית
המכון לשפות פני המוביל בלימוד שפות בארץ
קורסים: לכל הרמות, אינטנסיביים, לשיחה שוטפת • מורים בעלי נסיון רב
התנאים ושיטת הלימוד מאפשרים שליטה מהירה בלשון • דגש בדיבור
קבלת קהל כל יום מ-16.30 עד 19.30, דיזנגוף 184, 481539, 03-220223

בית הספר לטכנולוגיה של האוניברסיטה הפתוחה
מפעל משותף של קרן ברכה ויד הנדיב
אל תוותר!
גם אתה יכול ללמוד אלקטרוניקה או תכנות בביתך בשעות הפנאי.
בשיטת הלימוד העצמי המונחה תוכל ללמוד קורסים בודדים ובמשך הזמן תגיע לתואר טכנאי או הנדסאי
הקורסים המוצעים:
מתמטיקה • פיסיקה • אנגלית טכנית • סטטיסטיקה
תורת החשמל • מערכות ספרתיות • מבוא לתכנות
תכנות פסקל • תכנות קובול • מערכות ספרתיות
אלקטרוניקה תקבילית • אלקטרוניקה ספרתית • בקרה ליניארית • עיבוד אותות ספרתי
תחזוקת טלוויזיה בצבעים • מיקרופרוססורים (8085)
אלקטרוניקה תעשייתית
מבני נתונים • מבנה המחשב • שפת אסמבלר
בסיסי נתונים • ארגון קבצים
חשמלאי מוסמך (4 סמסטרים)
לקבלת מידע וחומר הרשמה, מלא ושלח הספח או טלפן, בין השעות 11:30—15:00
03-419226, 422526, 429382
ההרשמה הסדירה לסמסטר אביב 1989 נמשכת עד 9.12.88
הרשמה אחרי 9.12.88 כרוכה בתוספת תשלום
האוניברסיטה הפתוחה המחלקה למידע, למרשם ולמעקב
ת.ד. 39328, רמת אביב, תל-אביב 61392
שם ____ כתובת ____
אבקש לקבל ידיעון ביה"ס לטכנולוגיה וחומר הרשמה

מנהל עסקים
קורס ערב לניהול עסק עצמאי
מפתה לפתוח עסק, אך מפחיד, ובצדק. ישנם כ״כ הרבה פרטים חשובים, עליהם יכול העסק שלך לקום, או ליפול. לצד ה"מצליחנים" בעסקים, היו הרבה שניסו ונכשלו.
אם פתחת עסק או שאת/ה מתכוון/ת לעשות זאת
הקורס למינהל עסקים עצמאיים של המכון הישראלי למינהל רצוי, כדאי ואפילו חובה! ללומדים יעוץ אישי חינם לפתיחה או ניהול עסק.
משך הקורס כשנה, פעם בשבוע, בשעות הערב.
תוכנית הלימודים מבוא לכלכלה, פרסום, שווק, מכירות, עקרונות הנה"ח, חוקי מס, תיכנון מיסים, חישובים מסחריים, יחסי אנוש, בנקאות, מו"מ, יצוא, יבוא ועוד...
חינם 24 שעות ביממה — חייגו לטל. 03-201392, 04-669041 ותוזמנו לאתת יעוץ ללא כל התחייבות מצידך.
משרדינו פתוחים בין השעות 9.00-19.00 רצוף	תל-אביב בן יהודה 32 בנין אל-על חדר 510 טל 201392	חיפה בלפור 5 טל. 671573 04-669041
מכון ישראלי למינהל

תפנית המרכז ללימודי גרפיקה ואיור מסחרי
קורסי ערב ובוקר
מורים בעלי הכשרה אקדמית
רח' רוטשילד 8 ראשל"צ 03-843232

הטכניון מכון טכנולוגי לישראל
היחידה ללימודי המשך ולימודי חוץ
מודיעה על פתיחת לימודי תעודה דו שנתיים בנושאים:
מינהל עסקים לאקדמאים מועד הפתיחה: 8.12.88
מינהל עסקים כללי מועד הפתיחה: 15.11.88
הלימודים בתל-אביב בשעות הערב
היות ובוגרי הקורסים: בהתאם להסכם עם נציבות שירות הציבורי והעיסקי, מוכרים הלימודים אלה כלימודי תעודה, תמורת גמול השתלמות.
פרטים והרשמה: הטכניון, היחידה ללימודי המשך ולימודי חוץ, רח' ליסין 14 ת"א.

אל תגמגם בחו"ל ובארץ
המורה לשפות בביתך
בכיף ובקלות תלמד שפה בביתך במהירות, יעילות ושטף ב־4 קסטות טייפ או וידאו ספר לימוד
אנגלית ★ צרפתית ★ גרמנית
ספרדית ★ איטלקית ★ ערבית
יידיש ★ אנגלית מסחרית וכו'
TUTORTAPE, OXFORD, HUGO, B.B.C
וידאו: אנגלית וצרפתית ברמות שונות
B.B.C: סדרה למתחילים ולמתקדמים ולילדים: „מזי" בארץ האנגלית
„מסדה", אלנבי 76 תל-אביב
פתוח מ־9.00 עד 13.00 ומ־16.00 עד 18.00
טל' 659395 ובבית 03-5616662, גם שישי-שבת

תקשורת
מכון ישראלי למינהל | מרכז ישראלי לתקשורת המונים
קורס דו שנתי לקומוניקציה ברמה אקדמאית לעיתונאות, יחסי ציבור, דוברות, פרסום וטלויזיה בהנהלת מר נח הלפרין.
לימודי תקשורת המונים כמקצוע, ברמה אקדמאית, עם מיטב מומחים בשטח.
פרט להרצאות והדגמות, הלימודים ילוו גם בסדנאות ופרויקטים מעשיים, הפקת סרטי וידאו, מסיבות עיתונאים, הוצאת עיתון וראיונות עם אישים מרכזיים.
הלימודים בשעות הערב
תכנית הלימודים כוללת:
עתונות — מבואות בעתונות • תחקיר עיתונאי • ידיעות וכתבות • דרכים להשגת ידיעות ומידע • טיפול בנושאים רגישים • שיכתוב • תורת הראיונות • סיקור עיתונאי ועוד דוברות ויחסי ציבור — מבואות • טכניקות עבודה • יעוץ תקשורת • יחסי ציבור למוצר • בניית תדמית • עיצוב תדמית לאישות • מסיבת עתונאים • ניסות תגובות • דובר שר • יעוץ והחלטות הדובר ועוד • פרסום — מבואות • השפעת הפרסום • סוגי מדועות • טכניקות לבניית תכנית פרסום • הרעיונות • קהל המטרה • תקציבאי • תמלילן • מעצב • סרט הפרסום • פרסום חוצות • שיווק • הפסיכולוגיה בפרסום • כתבה פרסומית ועוד • תקשורת אלקטרונית — מבואות • הראיון הפסיכולוגי • המגיש • התחקירן • כתבת תחקיר • חומר תיעודי • חדשות • התפיסה החזותית • המרואיין והמראיין • קריינות • כתב חוץ • כתבת שטח • כתבת אולפן • עבודה בוידאו • שידור חי • "בישולי" אולפן ועוד •
תל-אביב בן־יהודה 32 בית אל-על ח. 510 טל: 291858, 295529, 201392
תכנית לימודים מפורטת והרשמה: בין השעות 9.00-19.30 רצוף

ההסתדרות הכללית של העובדים בא"י
מועצת פועלי תל-אביב–יפו
המחלקה לתרבות ולחינוך
מערכת קורסים להשכלה ודעת
★ קרימינולוגיה — מרצה: אסתר בן־דוד
★ תולדות האמנות — מרצה: לילך שטרן
★ הסברת והאזנה מוסיקלית — מרצים: אבנר סודרי – שלמה בן זקן
★ פסיכולוגיה חינוכית וקשר משפחתי — מרצה: ד"ר מאירה כרמי לניאדו
★ פסיכולוגיה של תוקפנות וקונפליקט — מרצה: זיוית גלעד
★ קורסים: אנגלית, צרפתית וערבית
פרטים והרשמה: בבית ברנר, רח' ברנר 5 (מגרון) חדר 4 בכל יום (פרט ליום שישי) בשעות 09.00-12.30 לפנה"צ בשעות 16.30-18.00 אחה"צ טל' 282211 שלוחה 311-310

מדוע החלטתי ללמוד? אנגלית
בבית ספר "S פיקינג"
מפני שללמוד בספיקינג פרושו ללמוד לדבר אנגלית נכונה בשטף ובביטחון בדרך הטובה ביותר.
הלימודים יתקיימו פעמיים בשבוע בשעות הערב ב:
★ תל אביב - בית ציוני אמריקה, אבן גבירול 28
★ פתח תקוה - בר־כוכבא 63 (ליד אולמי גאולה)
★ נתניה - בית לינת נשים מקרונלד 8
מפגשי הסבר קביעת רמה ללא תשלום והרשמה
קורסים נפרדים למבוגרים ונוער	שיעורים פרטיים ע"י מורים מנוסים 03-9300598
אנגלית לומדים ב־"ספיקינג", טל. 9300596

ביה"ס הותיק והגדול להכשרת עובדי משרד וחשבונאות
אנו נכשיר אותך לעבודה מעניינת ומכניסה

הייני ברגע זה לטל 03-201392, 04-664505, 02-221933, 057-73714
WORDMILL ותוכנות אחרות
הנהלת חשבונות ★ קלדנות
מכון ישראלי למינהל
הכשרה מקצועית

אומרים ישנה ארץ

בטיול זה אנו סובבים את ממשית מכל עבריה, נהנים מהקניון הקצר והיפה, צופים לסכרים העתיקים ומסיימים בביקור באתר ממשית. אם מגיעים באביב ובסוף חורף גשום, מחכים לנו בנחל ממשית מירבצי פרחים, אבל אפשר לטייל כאן כל השנה וליהנות. מי שמתעקש להמשיך בנחל ממשית עד כביש אורון (206) יצפה גם בטרסות של חקלאות עתיקה.

המסלול

נצא ברגל מרחבת שער האתר של ממשית. מכאן ניפנה ימינה (מערבה) ונלך לאורך הגדר. סמוך לגדר עוברת דרך עפר. לא נתפתה ללכת בה, ונמשיך לפי הסימון האדום, בצמוד למדי לגדר.

ניפנה שמאלה (דרומה), נעלה מעט ואחרי־כן נרד לעבר מערכת הסכרים בנחל ממשית.

אנו נמצאים מעל נחל ממשית, כשמתחתנו הסכר האמצעי, השביל נמשך מכאן לדרום־מזרח. נלך בו עוד מעט ואז נראה במזרח את חורבות „המיגדל המינהלי" של העיר ממשית. מכאן נרד לערוץ נחל ממשית ונגיע אל מרגלות הסכר התחתון (הסימון נמצא על סכר בטון קטן, הסוגר ערוצון, הבא משמאל).

לרגלי הסכר מצויה צמחייה רבה, הפורחת בשפע באביב. צמחיה זו מלווה אותנו גם בהמשך המסלול.

נמשיך ללכת לפי הסימון ולאחר שנעבור קטע קצר באפיק, ניכנס אל הקניון.

השביל המסומן מטפס על סלע הגדה השמאלית (הצפונית) ויורד שוב לאפיק הנחל, ליד גב מים (זה מלא רק לאחר גשם או שיטפון). הדרך ממגרש החניה עד כאי נמשכת כ־30־40 דקות.

נמשיך את דרכנו בערוץ, בין עצי אשל ולאחריהם בין מפולות סלעים, כשפה ושם האפיק חולי. נעבור על פני עץ שיטה, שבפיתחו של ערוץ היורד מממשית, ואחרי כן נגיע לערוץ נוסף, שמעליו רואים משהו משרידי ממשית. יש לשים לב לערוץ זה, כי בו נשוב ונעלה בחזרה לאחר מכן. נמשיך ללכת באפיק נחל ממשית ונגיע עד באר ממשית, שממזרח לערוץ הנוסף. מתקדמים אליה בשביל המסומן כ־200 מ' מפתח הערוץ.

מבאר ממשית אפשר ללכת לכביש צומת רותם־אורון, או להמשיך בשביל המעגלי, שיחזיר אותנו לנקודת המוצא. כדי להגיע שוב למסלול המעגל נחזור כמאתיים מטרים ונתחיל לטפס בערוץ, בשביל בלתי מסומן (רק כ־15 דקות, לא נורא).

בתחילת המעלה נמצאת תוליה של עמוד עתיק. מיד אחריה יש לטפס על סלע, כדי להמשיך ולעלות באפיק. ממזרח לשביל נראים שרידי מערות השקיה וסכר.

ככל שנעלה, מתמתן המידרון, עד שנגיע למקום שממנו רואים את חורבות ממשית ואת מיגרש החניה. כאן מצויים שרידי קירות הקשורים במערכת המים. השביל מביא אותנו שוב לגדר ממשית. נלך לאורכה עוד 10־15 דקות, וכך נגיע עד מיגרש החניה, ולקיום מסלול ההליכה.

ממשית

בערבית נקראת העיר כורנוב, במקורות עתיקים – מאפס וממפסיס. בעברית של ימינו – ממשית. זוהי אחת הערים העתיקות בנגב, אחות לעבדת ולשבטה. לאחר החפירות ועבודות השיחזור נקבע בה מסלול סיור מעניין: ניכנסים בשער העיר (1 במפה) המרוצף, בו ניכרים סימני שריפה – אולי מאז חורבן העיר. ליד השער (בקטעים סביב לעיר (2) ניצבת חומה מחוזקת במיגדלים, הנראית יותר כקיר סוגר על העיר, מאשר ביצור של ממש. משער העיר פונים לשרידי בית המרחץ הרומי (3) בו מצויים מלתחה (אפודטריום), חדר מרחץ קר (פריגדריום), חדר פושר (טפידריום) וכמובן, חדר המרחץ החם, הוא הקלדריום). מכאן מטפסים לבניין המתנשא מעל האתר, ששימש בימי הבריטים את משטרת הרוכבים (4). בתחתית הבניין – השירותים, מעל הגג – תצפית יפה לחורבות ממשית. מכאן ממשיכים לכנסייה המזרחית (5) שאליה צמוד גם מבנה ששימש כמנזר.

צפונה מהכנסיה יורדים במדרגות רחבות לעבר האורווה, שלידה שרידי בנייה, עמודים וכותרות נבטיות עם קישוטים ובהם ראשי שור בעלי פני אדם (6). ליד האורווה – „בית הפרסקות" (7), כאן נמצאו ציורי ארוס, אל האהבה, פסיכה אלת הנשמה, גברים בעירום ו...מטמון גדול ובו 10,500 מטבעות כסף!!!

בבניין אפשר לראות גרם מדרגות, שעלה לקומה שנייה, בור מים ותעלה שהוליכה אליו.

מכאן ממשיכים באחד „הרחובות" לעבר הארמון הנבטי (8). נכנסים בו ליד חדר משמר ומסיירים בחדרים המפוארים יותר ומפוארים פחות (אחרי הכל לא כל הדיירים היו שווים...). כאן יש גם חדרי אחסנה, מגורים, „ארונות" בגומחות בקיר ואף שרידי טיח ועק. ליד הארמון מתנשא „המיגדל המינהלי" (9) שהוא נבטי מאוחר. בקומתו הראשונה – חדר מקורה (מקום מיפלט טוב למטיילים בימי גשם או חום...). מקומתו השנייה נשקפת יפה העיר. מדרום ל„מיגדל המינהלי" שוכנת הכנסייה המערבית (10), בה פסיפס יפה וכתובת הקדשה המספרת על נילוס שייסד את הבניין. ליד הכנסייה המערבית מיבנה נבטי נוסף ואורוה (11).

כאן תם הסיור בעיר. מי שלא הלך לסיור הרגלי בנחל ממשית, מומלץ לו שיילך מערבה, אל מחוץ לעיר, עד שיראה את הסכרים שבנחל ממשית.

כשחוזרים לרחבת החניה, מסיימים סיור בחלק החפור והמשוחזר של העיר, אך ליד השער יש עוד שרידים, ובהם שרידי פונדק עתיק, בית קברות ועוד.

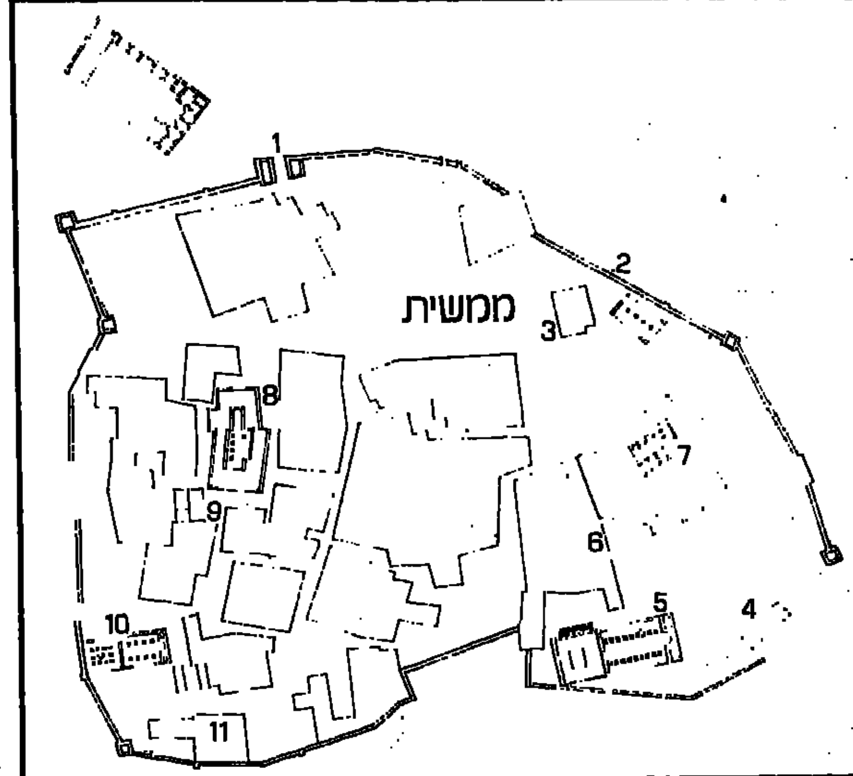

למממשית ובנחל ממשית

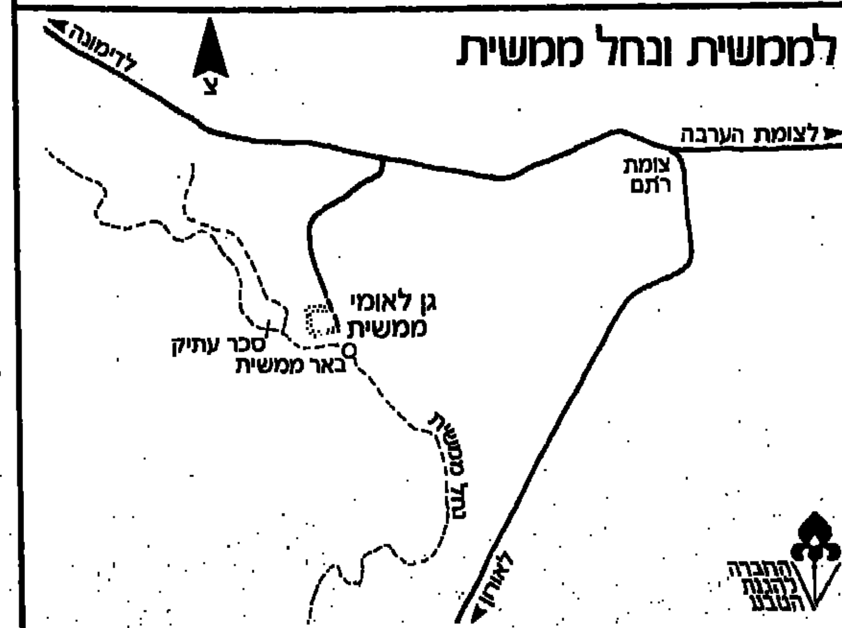

ידיעות אחרונות
החברה להגנת הטבע

נחל ממשית

בין הר אפעה מצפון להר צייד מדרום יש מעבר טבעי, אותו ניצלו כבר בתקופה הרומית לסלילת דרך קדומה, ובימינו עוברים בו גם מסילת הברזל וכביש 25 מדימונה לסדום. במעבר זה מצוי גם נחל לא גדול – ואדי כורנוב, הוא נחל ממשית.

ראשו של הנחל ליד דימונה, משם הוא פונה לדרום־מזרח. בשולי מישור ימין הוא פונה חדות דרומה וממשיך למרגלות הר צייד וחלק מחומות המכתש הגדול. בסוף דרכו הוא מגיע בקניון לנחל יקעם, היורד לנחל צין. למרות שאין הוא מן הגדולים בנחלי הנגב, מצוי בו מיפעל מים גדול ומיוחד לעיר ממשית, שאין עוד כמוהו לגודל בנגב.

נסיונות רבים נעשו בנגב בתקופות העתיקות כדי להתגבר על המחסור במים, שהרי הגשמים באיזור מעטים וכך גם המעיינות. במסגרת זאת נחצבו כאן בורות, נחפרו תעלות ונבנו סכרים קטנים במקומות שונים, המים שהושגו בדרך זו שימשו הן לחקלאות והן לצרכי היום־יום של התושבים. בסביבות ממשית ניבנו בערוצים מערכות אגירה שהסתייעו בסכרים. כך ביובל של נחל ממשית היורד מהר צייד וכך גם בערוץ שממזרח לעיר, הנופל לנחל ממשית ליד באר ממשית, ובו מומלץ לעלות בסיור רגלי. הגדולים והבולטים בכל הסכרים מצויים בנחל ממשית, ממערב לעיר. שטח אגן הניקוז של נחל ממשית באיזור הזה הוא כ־30 קמ"ר ודי בכך כדי להצריך מערכת סכרים גדולה. הסכרים, שלושה במספר, נבנו כנראה במאה השנייה לספירה. נוסף לאלה ניבנה סכר רביעי בינם לבין העיר, והוא המזרחי שבהם. אבל סכר זה, שאורכו 35 מטרים, אינו עתיק. הוא ניבנה בידי הבריטים (רואים את הבדלי הבנייה). אבל משטחי האגירה שמאחורי הסכרים מתמלאים בסחף ומדי שנה רואים מהם פחות ופחות. כך, למשל, ב־1914, עדיין היו תשופים בסכר הרומי הראשון 30 נדבכים, ב־1937 – 25, ב־1968 – 10, והיום? סיפרו נאו (בסכר זה נוסף נידבך בימי הבריטים, וגם זה נראה לעין!)

הסכרים השני והשלישי במעלה הנחל כמעט ואינם נראים. לידם היו עוד סכרי־עזר קטנים ושרידי מגדלי שמירה.

מי המאגרים שנתמלאו במי שיטפונות הועברו בחלקם לעיר הסמוכה, שם הוחזקו בבורות, כדי למנוע התאדות ולפנות מקום למי שיטפון חדשים, שאר המים הועברו, ללא ספק, לשיטחי העיבוד החקלאיים.

כדי שלא נקל ראש בכמויות המים שנאגרו כאן כדאי לדעת, שחישוב העלה כי אפשר לאגור בבת אחת בכל מערכות הסכרים סביב ממשית, כ־15,000 מ"ק!

משטרה וחוות גמלים

אולי בעתיד, כשמספר חוות הגמלים יהיה כמספר תחנות המוניות, נפסיק לכתוב עליהן. אבל בינתיים יש רק אחדות בארץ ואחת מהן היא ליד ממשית. גם הבניין הניצב בראש הגבעה באתר ממשית שייך איך־שהוא לסיפור הגמלים: בנין זה היה אחת מנקודות מישטרת המדבר בתקופת השילטון הבריטי, ששיגרה סיורים רכובים על גמלים או על סוסים למרחבי הנגב והערבה.

מנקודת משמר זו חששו הפלמ"חאים, שהתגנבו אל הנגב למרות איסור של השילטון הבריטי.

במלחמת העצמאות נתפסה המשטרה בידי סיירי חטיבת „הנגב" של הפלמ"ח, במיסגרת „מיבצע לוט", שהתקיים בנובמבר 1948 וכוון ליצירת קשר יבשתי עם סדום, דרך מעלה עקרבים ועין חוצוב, היא חצבה.

לאחר המלחמה נעזב הבנין והוזנח. רק מדי פעם השתמשו בו תיירי צה"ל, מטיילים ועוברי אורח. ב־1951 אף ישבו כאן סוללי כביש דימונה־סדום. בסופו של דבר חודש הבנין ושוקם, כאשר הפך להיות בית משלחת החופרים בממשית.

דרך עפר המסתעפת מזרחה מכביש הגישה לממשית מביאה לחוות גמלים, משם ניתן לצאת לטיול על גמל לאחר תיאום מוקדם.

□ אורי דביר

על פי ספרו „שביל בצד" הוצאת…

עורכת: דפנה מרוז

מידע כללי:

- עונה מועדפת: סתיו, חורף, אביב.
- קושי: מועט; כולל עלייה מנחל ממשית לממשית.
- משך הטיול ברגל: כשעתיים־שלוש, עוד כשעה – ביקור באתר ממשית. אפשר גם על גמלים.
- מפה: טיולים וסימון שבילים הנגב הצפוני 1:150,000. בהוצאת החברה להגנת הטבע.
- סימון שבילים: רוב השביל מסומן אדום (01).
- מידע נוסף: בית־ספר שדה חצבה, טל' 057-81546.
- חוות גמלים: אוריאל אולמן, טל' 057-961597.

הטיול בשבוע הבא:
לעין־כרם בהרי ירושלים וקונצרט בכנסיה

תחנת מידע וסיורים

בשבת, ה־5 בנובמבר, תקיים החברה להגנת הטבע תחנת מידע וסיורים ללא תשלום בנחל ממשית ובעיר הנבטית ממשית.

הסיורים יודרכו ע"י בית־ספר שדה חצבה ומיועדים לחברי החברה להגנת הטבע. הציבור מוזמן להצטרף לחברה ולטייל.

● תחנת המידע תוצב ליד הקופה בכניסה לעיר ממשית, בין השעות 10.00 עד 13.00, הכניסה בתשלום.

מודיעין טבע

מרכז המידע למטייל, של החברה להגנת הטבע בשיתוף קק"ל, פתוח לקהל בימים ב', ג', ד', ה', ו', בין השעות 09.00–13.00.
הכתובת: רחוב השפלה 3 תל־אביב (התחנה המרכזית), טל' 03-375222.

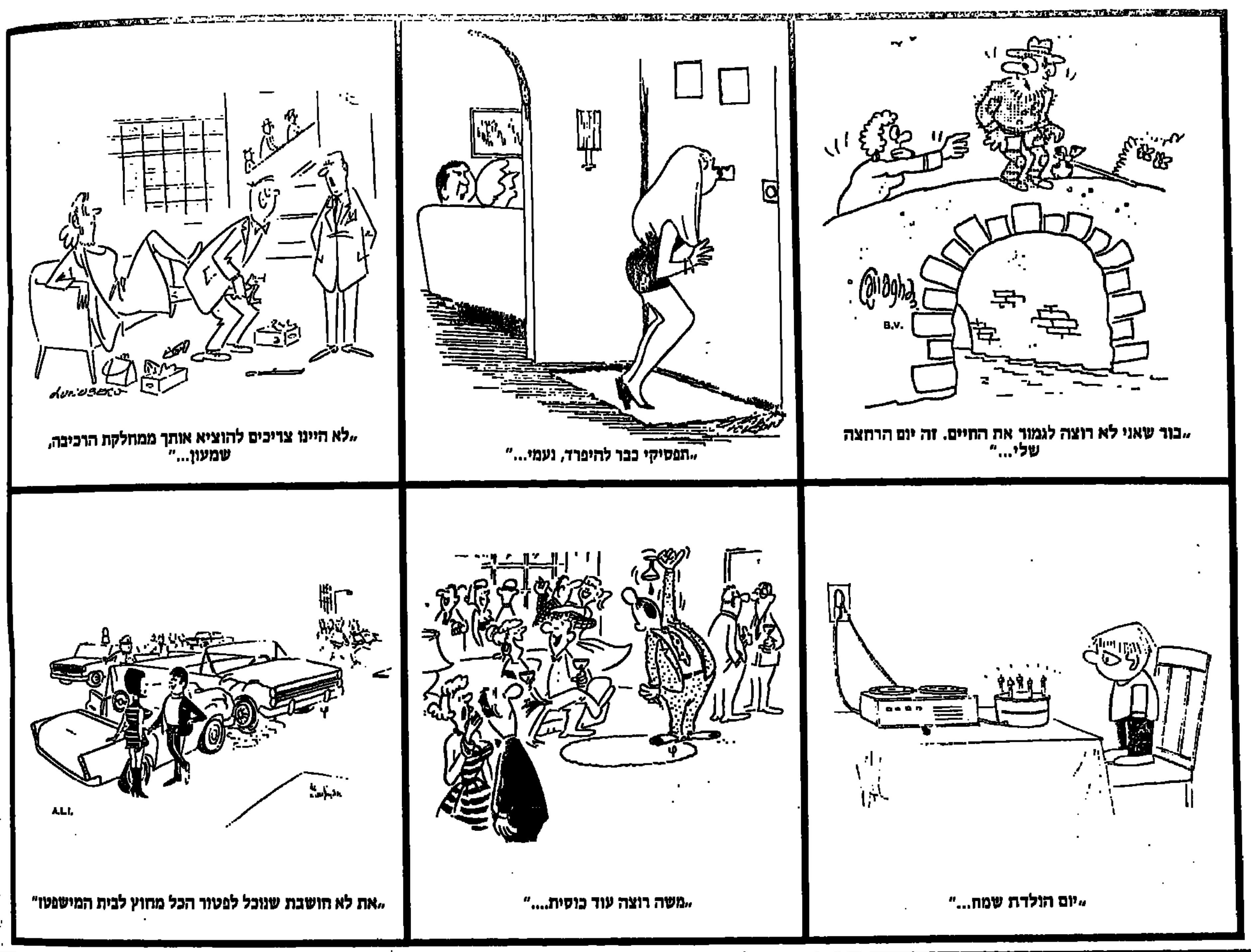

האוניברסיטה הפתוחה

נסגרת ההרשמה הסדירה ללימודים לסמסטר אביב תשמ"ט (26) פברואר - יוני 1989

לתואר בוגר B.A.

ההרשמה הסדירה תיסגר ב-18 בנובמבר 1988

האוניברסיטה הפתוחה מציעה לימודים בתחומים:

- מדעי הרוח
- מדעי היהדות
- היסטוריה
- ספרות
- מדעי החברה
- ניהול וכלכלה
- מדעי המדינה ויחסים בינלאומיים
- סוציולוגיה
- חינוך
- מדעי המחשב
- מתמטיקה
- מדעי הטבע
- מדעי החיים

ההרשמה ללימודים אינה מותנית בתעודה על השכלה קודמת.

- הלימודים מתבססים בעיקר על למידה עצמית בביתו של הסטודנט באמצעות חומר כתוב, מערכת מטלות הנבדקות על-ידי מנחים ובחינות גמר.
- בנוסף הסטודנט נעזר באמצעי למידה שונים ובפגישות עם מנחים הנערכות אחת לשלושה שבועות באזור מגורי הסטודנט.
- שיטת הלימוד מאפשרת שילוב של עבודה ולימודים

לקבלת מידע וחומר הרשמה מלא ושלח

לכבוד האוניברסיטה הפתוחה, המחלקה למידע למירשם ולמעקב, ת.ד. 39328, רמת-אביב, 61392
אבקש לשלוח את ידיעון האוניברסיטה הפתוחה וחומר הרשמה לסטודנט חדש.
שם ______
כתובת ______ מיקוד ______
4.11 N2

בגלל הזמן הקצר שנותר עד סגירת ההרשמה מומלץ לפנות לקבלת מידע וחומר הרשמה במרכזי המידע של האוניברסיטה הפתוחה כמפורט להלן (במרכזי המידע ניתן לקבל הבהרות ולעיין בחומר הלימוד)

תל-אביב - האוניברסיטה הפתוחה המחלקה למידע למירשם ולמעקב. רח' קלאוזנר 16, רמת-אביב. בימים א-ה בשעות 15.30-08.30, בימי ו' בשעות 12.00-08.30.

ירושלים - המכללה לחינוך ע"ש דוד ילין, רח' הרצל 89 (הכניסה מרח' המעגל) בית הכרם. הפעילות בימי ד בשעות 21.00-18.00.

מכללת עמק הירדן - המכללה האזורית בצמח. הפעילות בימים א-ה בשעות 13.00-08.00 ו-17.00-15.00.

מכללת תל-חי - המכללה האזורית תל-חי. הפעילות בימים א-ה בשעות 16.00-08.00.

קצרין - המועצה המקומית קצרין, המחלקה לחינוך, הפעילות בימים א-ה בשעות 13.00-09.00 ובימי ו בשעות 12.30-09.00.

טבריה - המרכזיה הפדגוגית, רח' ברוריה 8, קרית שמואל (מאחורי מלון אסטוריה). הפעילות בימי ד בשעות 19.00-16.00.

נהריה - עירית נהריה, המחלקה לחינוך. הפעילות בימי א בשעות 18.00-16.30.

מכללת הגליל המערבי - מזכירות המכללה. הפעילות בימים א-ו בשעות 13.00-08.00 ובימים א, ג, ד, ה גם בשעות 20.00-15.30.

ראמה - מועצת ראמה, המחלקה לחינוך, הפעילות בימי ה בשעות 13.00-09.00.

שפרעם - עירית שפרעם, הספריה הציבורית הפעילות בימי שבת בשעות 14.00-08.00.

מכללת עמק-יזרעאל - אהל-שרה (מול הכניסה לקבוץ מזרע). בימים א-ה בשעות 12.00-08.00 ובימים א, ג, ה גם בשעות 17.00-15.00.

מגדל-העמק - הספריה הציבורית, רח' בגד עור. הפעילות בימים א-ה בשעות 18.00-15.00.

חיפה - בית הספר להנדסאים וטכנאים מיסודו של בסמ"ת ליד הטכניון, מכון טכנולוגי לישראל, רח' בלפור. הפעילות בימים ב ו-ד בשעות 18.00-16.00 ובימי ו בשעות 11.00-09.00.

טייבה - עירית טייבה, מחלקת החינוך. הפעילות בימי שבת בשעות 12.00-09.00.

לוד - מכללה אזורית לוד, בי"ס ספיר, רח' חיים משה שפירא, גבעת הזיתים. הפעילות בימים א ו-ג בשעות 21.00-17.30.

רמלה - מרכז תקוותנו, רח' נורדאו 5, הפעילות בימי ג בשעות 19.00-16.00.

מכללת "אחווה" - מועצה אזורית באר-טוביה. בימים א-ג בשעות 13.00-09.00, בימי ד בשעות 13.00-10.00 ובימי ב גם בשעות 18.00-16.00.

אשדוד - מזכירות בי"ס תיכון מקיף א', רח' מורדי הגטאות רובע ב'. הפעילות בימים א ו-ג בשעות 21.0-17.00 ובימי ה' בשעות 13.00-9.00.

באר-שבע - בי"ס תיכון עירוני מקיף א', שכונה ב', רח' השלום 17. הפעילות בימי ד' בשעות 20.00-16.00.

אילת - מכללת אילת, דרך המלחה פינת שדרות התמרים. הפעילות בימים א-ה בשעות 13.00-08.00 ו-20.00-16.00 ובימי ו בשעות 12.30-08.00.

מרכזי לימוד ומקומות בהם ניתן לקבל חומר הרשמה בלבד:

מכללת מנשה (מרכז לימוד) - חדרה, במזכירות המכללה, שד' הנשיא 73. בימים א-ו בשעות 12.00-09.00 ובימים א-ה גם בשעות 18.00-16.00.

נתניה - הספריה העירונית, רח' שמואל הנציב 30 (ליד משרדי קצין העיר). הפעילות בימי א, ב, ג, ה ובשעות 19.00-14.00.

פתח-תקוה - עירית פתח-תקוה, אגף החינוך, חדר 407, בימים א-ו בשעות 13.00-08.00 ובימי ג גם בשעות 18.30-16.00.

ראש העין - (מרכז לימוד) פרוייקט שיקום שכונות, רח' החמישה, בימים א-ה בשעות 14.00-09.00, בימים ב ו-ד בשעות 18.00-16.00 ובימי ו בשעות 12.00-09.00.

גבעתיים - עירית גבעתיים, מינהל החינוך, רח' שינקין 2. בימים א, ג, ד, ה בשעות 17.00-08.00 ובימי ב גם בשעות 14.00-08.00.

קרית החינוך שער הנגב - (מרכז לימוד) - מזכירות מכללת הנגב ע"ש ספיר ד.נ. חוף אשקלון בימים א-ה בשעות 15.00-08.00 בימי ו' בשעות 12.00-08.00.

בת-ים (מרכז לימוד) - מזכירות בי"ס תיכון ע"ש שזר, רח' מוכרי הסיגריות 4, רמת הנשיא. בימים א-ה בשעות 12.00-09.00.

ראשון לציון - (מרכז לימוד) - ספרית הגימנסיה הריאלית ע"ש קרית רח' סמילנסקי, בימים א-ה בשעות 18.00-08.00 ובימי ו' בשעות 12.00-08.00.

רחובות - (מרכז לימוד) - הספריה והמזכירות בית-הספר התיכון ע"ש דה-שליט, רח' שטורמן ונחלה 58, בימים א-ה בשעות 13.00-09.00.

ההרשמה תיסגר ב-18 בנובמבר 1988

ילדי החושך

(המשך מעמ' 35)

ערנה סולודר, שהעלתה את נושא המפגרים בכנסת. סולודר הפנתה כמה שאילתות לשר קצב. התשובות שקיבלתי, אומרת סולודר, לא היו מספקות. נתקלתי בנוקשות בלתי מובנת מצד מי שמופקד על הנושא. התשובות ניתלו כרגיל בנימוקים של תקציב.

התרב מעל מעון לתינוק נשארה מונפת. במשך שנה לפני הסגירה ניהלה הדסה לוי מו"מ עם בעלי „נווה־און", לשעבר מוסד לחולי נפש, בגבול בני־ברק רמת־גן, שהיה שייך לליגה למלחמה בשחפת. המקום נמסר לקופת חולים, והפך לבית אבות. פניותיה לקבל את מבנה בית ספר "סביון" ברמת־גן, הושבו על ידי העיריה ריקם בתשובה: הילדים אינם תושבי רמת־גן.

באוקטובר 86' סוכם עם מנהל השירות על מגירה זמנית של מעון לתינוק, עד לפתיחת מעון חדש על ידי הדסה לוי. סוכם שעל מנת לשמור על חסיון ההורים, יודיעו להם טלפונית על ההעברה. באותו חודש בנתה עירית רמת־גן, מעשה חלם, קומה נוספת בבית ספר קרם, לטובת הילדים של הדסה.

היא מכרה רכוש כדי לשלם פיצויים לעובדים, העבירה את הציוד הרב למחסנים, וב־26.10 הלבישה את הילדים שלה בבגדים חגיגיים, הצמידה לבגד תגית זיהוי מפלסטיק, ואמרה שהם יוצאים לטיול. ב־11.30, באיחור רב, הגיע האוטובוס, שהסיע אותם לקרית־יובל בירושלים.

■■■

בניגוד למה שסוכם, נשלחו הודעות להורים הביתה. באזור הדרום ירדה נערה אחת למטה, ופתחה את המכתב, ששם הדוור בתיבת הדואר. היא באה אל אמא בשאלה: מאיפה יש לי אח כזה? אחר כך הסתגרה בבית, והפסיקה ללמוד. זה היה בתקופת הבגרות. באמצע הלילה הזעיקו את הדסה. „הבהרתי לה שההורים רצו להגן עליה, ועל הילדים האחרים. בעקבות המקרה הזה צלצלתי להורים אחרים, שידעו שמגיע מכתב, ויעמדו ליד תיבת הדואר. צרחתי על אנשי השירות: איך אתם נותנים שיעשו ככה להורים?"

מכתב ששלחה אם לילד מונגולואיד, חודש אחרי הפינוי: „גב' לוי היקרה, בקשה לי אישית אליך. אני לא מסוגלת מבחינה נפשית אפילו להכיר בילד הנ"ל. אני מבקשת ממך להעביר למוסדות החדשים, שלא יהרסו את החיים שלי ושל ילדי למען ילד שאינו מבין כלום, ושפגיעתו 100% נכות שכלית. איני רוצה בכלל שיפנו אלי, לא טלפונית ולא הודעות בכתב. בבקשה הדסה, את המצילה שלי ושל חיי המשפחה שלי, רק אותך אני מכירה ולא אוכל לשאת שוב הזעזועות נפשית.

„מספיק שאיני מסוגלת לשכוח ולו לרגע את רגע הולדתו, ובשורתו של הרופא על פגמו. אנא שמרי על חיי הנישואים שלי. הילדים ואני לא מסוגלים לעבור טרגדיה נוספת. אני פיזית לא קיימת בשביל הילד. שאלוהים יסלח לי".

הדסה יוצאת בזעם נגד מדיניות משרד הרווחה לפיה, ילד דאון מקומו בבית. "איך אפשר לדרוש מזוג צעיר, שזה לו ילדו הראשון, להתמודד עם דבר כזה, שמשנה את כל סידורי החיים בבית? באתי ואמרתי: תנו להורים להתגבר על הטראומה הזאת, אסור להצמיד להם אקדח לרקה ולהגיד: קחו אותו הביתה, הוא יהיה כמו ילד רגיל. מישהו בדק פעם מה קורה בתוך המשפחות האלה? גירושין, האשמות הדדיות? יש לי ילד, שההורים שלו החליפו שם פרטי ושם משפחה, ועברו לעיר אחרת. אני החלטתי לעזור למשפחות הללו בכל דרך אפשרית".

■■■

בשלב שלפני סגירת המעון, כשחשכה להיים ידיים, החלו להגיע טלפונים מהורים לילדים חדשים, שלא נמצא להם סידור מוסדי, או משפחה אומנת בארץ. הדסה נסעה לארה"ב, נקשרה שם קשרים עם אנשים שהיו מוכנים לקבל את ילדי דאון אליהם הביתה. נמצא גם מוסד פילנטרופי, שהיה מוכן לפתוח את שעריו לילדים מישראל. אז שבה ארצה ואמרה רבותי, יש כאן סידור מעבר לגבולות הארץ.

כמה שנים קודם לכן, היא מילאה בקשה מיוחדת במינה. ילד ראשון נולד לזוג הורים צעירים. היא איבדה שני אחים במלחמה, הוא איבד את. הדסה הכירה את המשפחה. ביום הלידה היא רצה מאושרת לבית החולים, ושם היא אומרת אלוהים, למהר איך תגידי להם, זה הילד שחיכיתם לו. „זה היה עצוב עד מאוד. אמרתי אתן לכם את כל העזרה. אם הילד הזה לא יתפתח, אקח אותו אלי. ואז הסבתא אמרה על גופתי המתה. אני אדרוג אותו, אני מוכנה לשבת בבית סוהר. אז מצאתי לו בית טוב, אצל משפחה עשירה מאוד, שחיכתה לילד בבית מלון, קראו לו יורי. הילד נפטר בגיל 7 חודשים, יום לפני שעבר ניתוח לב פתוח".

מקרה אחר, שהגיע עד בג"צ, היה זה של אורנה ועופר ירושלמי מגני־יהודה, שנתבעו על ידי משרד הרווחה לקחת את בתם רחל הביתה. במשך 9 חודשים נשארה התינוקת בבית החולים בילינסון. הדסה הסכימה לקחת אותה ללא תמורה כספית. אבל משרד הרווחה סירב לאשר. אחר כך מצאה לה סידור אצל משפחה טובה בחו"ל, ואז הוצא נגדה צו עיכוב יציאה מן הארץ. הילדה נמסרה לבסוף לאימוץ לאשה בודדה בדרום הארץ, ולמשפחה אין כל קשר איתה.

שנה אחר כך פורסם בעיתון על מבצע העברה של כ־15 ילדים, בני העדה החרדית בירושלים, למשפחות אומנות בברוקלין. אצל החרדים, ילד פגום בבית, עלול לפגוע בסיכויי הנערה להשתדך. לדברי מנהל השירות למפגר, רוב הילדים החרדיים הוחזרו מאוחר יותר ארצה. קנדל אומר, שהסיפורים על ייצוא ילדים חילוניים נותרו בגדר שמועות. הדסה מדברת על למעלה מ־10 ילדים כאלה. ההוצאה היחידה שההורים חייבים בה, היא מימון הטסת הילד לחו"ל. מעבר לזה, היא לא תרחיב את הדיבור, שלא לפגוע בסיכויי המשפחות.

■■■

היא סגרה את המעון בתוך רעש ציבורי, והמריאה לארה"ב. היתה לה הצעה מפתה לנהל מוסד למפגרים בלוס אנג'לס. אחרי תקופת מה חזרה הביתה. מאז חלפו שנתיים של סבל. במהלך אותה תקופה ניהל משרד העבודה מו"מ להעברת הכפר השבדי לידי „אלווין", אירגון אמריקני, שהתמחה בטיפול בילדים חריגים בעזרת שיקום קהילתי.

המו"מ היה מלווה במסע לחצים אדיר מצד עובדי הכפר, שחששו לאובדן מקום העבודה שלהם. להעברה התנגד גם הרופא הראשי של השירות למפגר, ד"ר שטרק, שבמקרה הוא גם בעלה של מי שהיתה מנהלת המעון, רחל שטרק. במסגרת מסע ההשמצות נגד האירגון נטען שהוא ממומן בידי אש"ף, ושהוא שייך למורמונים.

המאבק נתן את אותותיו במצבו של הכפר. אנשי אלווין, שנכנסו לשם ב־1 בספטמבר, מצאו הזנחה גדולה, מחסור בביגוד ובכלי מיטה, שירותים פרוצים לכל רוח. המטבח ששרץ חולדות, נסגר בהוראת משרד הבריאות. הדסה היתה באה כמה פעמיים בשבוע, עמוסה בממתקים. היא מספרת, שמצאה את הילדים שלה מוכים, עם סימני כוויות של סיגריות. לא היה חימום בביתן 12, והגג דלף. חלק גדול מהילדים ישן על מזרנים, שהונחו על הרצפה. בקיץ היו כמחציתם חולים בדלקת ריאות. יום אחד באה ומצאה אותם ללא תחתונים. קנדל פוטר כלא נכונות את הטענות על התעללות בחוסים.

כשבאה בטענות, נאסרה עליה הכניסה לכפר. היתה מתגנבת בלילות, ובוכה. כך הגיע התקף הלב השני. היא הגיעה עד לכנסת, והופיעה בוועדת שירותי רווחה עם קבוצת תורמים אמריקניים. עד לאחרונה עוד השתעשעה ברעיון לפתוח מוסד חדש. משחלתה ואושפזה, הבינה שעוד חלום שלה כבר לא יתגשם.

בינתיים נגנב הציוד שהונח במחסנים. נעלמו מכונות כביסה, לולים, מיטות לילדים, רכוש בשווי של עשרות אלפי דולרים, שלא היה מבוטח. וכמו לא די בזה, הוגשה נגדה תביעה משפטית על חשבונות מים של המעון, שלא שולמו וצברו ריבית והצמדה. כל פניותיה להיפגש עם ראש העיריה עמית נתקלו עד היום בחומה אטומה.

כל התקווה של הדסה לוי מונחת עכשיו ב„מעון אלווין". היא תסייע בהתנדבות, תגייס תרומות. כבר הביאה את האחים דוגה, קבלני עפר, שהיו חברים של אחיה קותי, שיסלקו את ערימות הזבל שמסביב. אחוות תזוית, היא מנהלת רשימת קניות לכל ילדי הכפר. צריך 1,200 גופיות חורף, 200 רובונים, 600 חולצות טריקו וכו'. צריך חימום לביתן 12. וכבר הבטיחה לפתוח על חשבונה חדר לפיזיותרפיה וחדר לריפוי בעיסוק.

והיא תביא את הקרן הקיימת שתיטע עצים לפארק קטן, עם שבילים מוארים, וילדים ישחקו שם, ועד לגדר הירוקה יהיו מתקני גן גדולים ויפים, ו„אני אביא במבי ושפנים, לחורשה הקטנה שלמטה. וגם כבשים". ■

על פי סקר* בלתי תלוי של חשיפה לאמצעי תקשורת טלסקר מרס 1988:

75.02%

מקוראי העיתונים בישראל קוראים

ידיעות אחרונות

עכשיו ברור איפה כדאי לפרסם

למה לפרסם במקום אחר, כאשר:
- 75.02% מקוראי העיתונים בישראל קוראים ידיעות אחרונות.
- 52.52% מכל קוראי העיתונים בישראל קוראים רק את ידיעות אחרונות.
- את ידיעות אחרונות בסוף שבוע קוראים 18% יותר ממספר צופי "מבט לחדשות" באמצע השבוע.

בעולם המערבי כמעט ולא תמצא עוד עיתון המגיע לשיעור קריאה כה גבוה באוכלוסיה. כך אתה מגיע ליותר קוראים, ולכן גם ליותר לקוחות, יותר בוחרים ויותר קונים.

קוראים בלעדיים מבין קוראי העיתונים

ידיעות אחרונות	מעריב	חדשות
52%	10.8%	0.8%

שיעור קוראים בכלל קוראי העיתונים

ידיעות אחרונות	מעריב	חדשות
75%	32.4%	9.4%

*כל הנתונים מתייחסים לקוראי עיתונים בסופי שבוע. הנתונים מבוססים על פי סקר בלתי תלוי של חשיפה לאמצעי תקשורת "טלסקר" מרס 1988.

ידיעות אחרונות העיתון של המדינה

שעה של פנאי

תשבץ מאת הלל הרשושנים

מספר 1497

21 פרסי ספרים יחולקו בהגרלה בין הפותרים נכונה. פרס א': הספר „ביבליוגרפיה", מאת אורי־צבי גרינברג (טור־מלכא); ועוד 20 פרסי ספרים שונים. המען למשלוח פתרונות: „הלל", תשבץ השבוע מס' 1497, ת"ד 20227, ת"א. (61201).

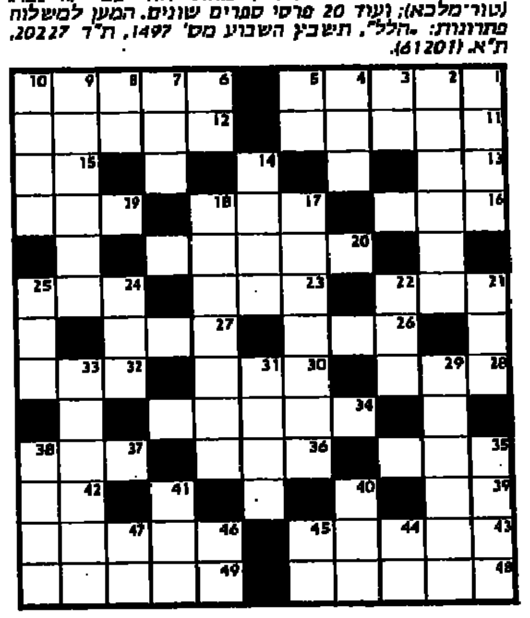

במאוזן — מימין לשמאל: 1) מקום מושב המפקדים 6) מקבל תנחומים 11) קובץ סיפרותי היוצא אחת לשנה 12) כלי לנוזלים 13) מושג במישחק השחמט 15) „עיר" ללא „ראש" 16) מין ארבה 17) אחורי הצוואר 19) „תרדיף" (שם נרדף) ל„גורם" 20) מכר את מערת המכפלה לאברהם אבינו בארבע מאות שקל כסף 21) אחת מארבע מיתות בית־דין לפנים בישראל 23) לח־הפה 24) מין ירק אכיל כשהוא מבושל 26) „למי המאה — לו ה..." 27) שורה בקו ישר 28) אבן מאבני החושן 30) „תרדיף" ל„נקיק" 32) בן הנכד 34) יציקה לכוס 35) עור בהמה לא מעובד 36) מזמורי תהלים הנאמרים בראשי חודשים ובמועדים 37) „תרדיף" ל„בחור" 39) צד מערב 42) חסר אמצעים 43) פרי הדר חמוץ 46) בנין ענקי במצרים הקדומה — „פירמידה" בלעז — מתחדישי הלשונאי הלל הרשושנים 48) התמלא אוויר 49) „תרדיף" ל„ארובה".

במאונך — מלמעלה למטה: 1) היפוכו של „משפט" 2) הבנין הגדול בן 5 הצלעות בוושינגטון 3) „תרדיף" ל„ידית" 4) קלחת 5) מלת־חיוב 6) נוגש, מציק 7) חכם המשנה 8) עוף דורס 9) מגדולי המצביאים בימי קדם 10) „תרדיף" לדורון 14) מבני לוי, נכד יעקב 17) כוכבת הטלוויזיה הלוהטת לשנת 1988 באירופה 18) מדינה באירופה 21) עוף אגדי — „פניקס" בלעז 22) „תרדיף" ל„מזרח" 24) דרגת קצונה בצה"ל 25) „תרדיף" ל„שופר" 29) אהובתו של המלך שלמה (שיר השירים ז') 31) „תרדיף" ל„שמחה" 33) בת משה דיין 35) בגדי נשים 38) „תרדיף" ל„מענק" 40) שם אות באלפבית 41) „תרדיף" ל„רקה" 44) דגן־שמים 45) השיכור הראשון בעולם — לפי המקרא 46) לא פיקח ביותר 47) חסר אמצעים.

הציור השבועי לילד

לאן הכלב נעלם?

על, רותם והכלב האהוב טיילו בחורש שליד ביתם ובעודן נהנות מריחות הסתיו, נעלם לפתע הכלב. אנא, עיזרו להן למצאו.

תשבץ תרתי־משמע © מאת נדיב אבידן

מספר 256

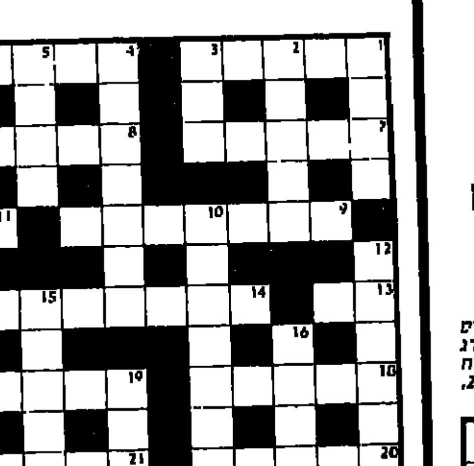

מאוזן:

1. הוא טיפש לא קטן – צריך לגרש אותו (מ) (5)
4. ליתר בטחון, נעבור (5)
7. בעירום הוא מרגיש אטרקטיבי (5)
8. הלוו זה מפעל של זרוקים (5)
9. שמענו שאפשר לקבל שם הלוואה, רק מגיל מסוים (4,3)
11. עם „13 אופקי" לא התיאטרון כולו מופיע בחושך (4)
13. ראו „11 אופקי"
14. לוחם אמיץ נמלט בשמחה (3,4) (עפ"י מנחם יצחקי)
18. גור לא מופיע בטלוויזיה (5)
19. למרות שעבדו עליו, מצבו טוב (מ) (5) (עפ"י תדי נאמן)
20. סמך על הארגון, אבל לא על הזכרון (5) (עפ"י אילן גולדהירש)
21. חפשו בית ברעננה או ליד הכורת (5)

מאונך:

1. כשהשפיץ מתרומם, זה לא נעים (4)
2. אין ספק שזו חולצה מאנגליה (5)
3. היא כבר לא ישנה בשדה (3)
4. דבר ראשון הוא התרומם על סוס (מ) (5,2)
5. אצלי ברפת זה מצפצף (4)
6. אצל השכנים, חצי ישנו בעליה (6)
10. גמד חש במחסור (7)
12. בבית־ספר, ישראלי השתמש בכוח (6)
15. רק בתחילת השנה אפשר לקבל מט"ח וחלקת אדמה (5)
16. כשאני לובש אותו, אל תהיי נאמנה (4)
17. אפשר לבחור, אבל החברה אומרים שזה לא טוב (4)
19. בסוף המשחק למד שזה לבניה (3)

בין הפותרים יוגרל סך 50 ש"ח
את הפתרונות יש לשלוח לפי הכתובת: תשבץ תרתי משמע „ידיעות אחרונות" ת.ד. 9177, מיקוד 61091 תל־אביב.

מי יוצא דופן?

אחד מבין כל המקומות שלפניכם יוצא דופן ושונה מהאחרים. מי יוצא הדופן, ומדוע?

בין הפותרים יוגרל הספר גימל מאת נעמי שמר.

שוטרים וגנבים

לפנות ערב, כשכבר חל להחשיך, הגיע המפקח ריילי לבית גדול באזור כפרי. משהבחין בו בעל הבית, הניח לגנרטור שעסק בהדלקתו, מחה את ידיו על בטן סרבל העבודה שלו ולחץ את ידו של המפקח. האיש ביקש מריילי להמתין וחזר לגנרטור.

„נעלה לחדר השינה שלי", אמר בשעה שטיפסו במדרגות. „זה המקום היחיד שהגנרטור מחובר אליו. כל שאר הבית חשוך. כבר שלושה ימים אנחנו בלי חשמל".

„ואיפה הגופה?", שאל המפקח.

„בקומה למעלה בחדר השינה השני. אנחנו לא ישנים ביחד". המפקח המהם.

„נצטרך פנס", הוסיף בעל הבית. „אני מעריך שזה קרה בין שש לשמונה בבקר", אמר. „בשש יצאתי, והיא בדרך כלל כבר לא במיטה אחרי שמונה".

בחדר השינה היה החלון פתוח כדי סדק, על מנת לאפשר את כניסתו של חוט החשמל הכתום, העבה, שעלה מהגנרטור. החוט התחבר לנורה חשופה שהיתה תלויה ממסמר בקיר ולסדין החשמלי שהיה פרוש על המיטה. בעל הבית פתח את ארון הבגדים והוציא פנס. יחד הם ניגשו לחדר השינה של אשתו.

גופתה של האשה היתה שרועה לרוחב המטה בכתונת לילה. דם ליכלך את הבד הדק של הכתונת וניספג בשמיכה ובסדין. ריילי ביקש מאיש להאיר לו ונגע בכתם הדם. נראה היה שהאישה נורתה בשעה שניסתה לצאת מן המיטה.

הם חזרו לחדר השינה. האיש ירד למטבח וחזר עם שתי כוסות משקה. „אני מניח שזה בגלל הפסקת החשמל", אמר האיש. „מהכביש לא רואים את חלון חדר השינה שלי והבית נראה חשוך. מישהו שעבר בסביבה, וזה צריך להיות מישהו שעובר מדי יום, ראה שהבית חשוך לגמרי במשך כמה ימים וחשב שאנחנו לא נמצאים. החלון של חדר השינה של אשתי הוא החלון היחיד שלא מותקנים בו סורגים".

המפקח סיים את המשקה שלו וסובב את הקרח בתחתית הכוס. „אני לא חושב", הוא אמר. „אני חושב שאתה משקר".

בין הפותרים יוגרל הספר לחיות עם התנ"ך מאת משה דיין.

פתרון:

לא יתכן שהבית, פרט לחדר השינה, מנותק מאספקת החשמל שלו במשך שלושה ימים, שכן אם היה הדבר כך, לא היה לאיש קרח בשביל המשקה של המפקח.

הפתרונות והזוכים

פתרון חידת „אותיות ומספרים" מספר 1223

הסיפרה שאינה משתתפת בפתרון היא „8".

6034:217=27
434
1694
1519
175

שמות 12 הזוכים בהגרלת המספרים – „אותיות ומספרים" מס. 1223

חיה רוזנברג, פ"ת; יוסף זגרון, ת"א; נירה בטט, קרית־ביאליק; משה חנן, צפת; רותי בירמן, חיפה; משפחת רבינוביץ, עומר; שושנה וייס, חולון; משה פורמן, ר"ג; שמואל כהן, חיפה; ד"ר לינדה מסירי־כספי, ת"א; מאיה שריתי, ירושלים; איתמר עותמי, ראשון־לציון.

גליון 1285

תרתי משמע: ב־25 ש"ח זכה: בן־דאלי חגי, רח' גוליהו 31/20, חיפה (32587).

חמש אותיות: בספר שירי סשה ארגוב „השירים עם התווים" זכתה: שרה פרידל, ת.ד. 2408, קרית־אונו (55000).

גליון 1286

תרתי משמע: ב־25 ש"ח זכה: משה מגן, קיבוץ האון, ד.נ.ג.ע.ה.

חשבון קטן: בספר „שצ'רנסקי" מאת מרטין גילברט זכה: דורון פאוקל, רח' מרדכי עליאש 5, ירושלים (94586).

שמות 5 חיילי צה"ל, שזכו כ"א בספר, בהגרלת „אותיות ומספרים" מס. 1218 ו־1219

שלומי כהן; מוריה לוין; צדוק רחמים; אברהם ברדוגו; צמח גרשון; קארין בן־עמוס; מיכאל נאור; נאור נויה; שלמה אסרף.

„חיבן מר תשמיטי" מגליון 1284

זירי עינב, אשדוד; הילה דאביר, חולון; צמר גיא, חולון; קרמר אורלי, קרית־גת; קרן גלעד, רמת־גן; אעירן דודי, עפולה; ברסנטי מגדל, דאר טבריה.

פתרון גליון 1289

● כתב סתרים: כל החוקים הם באופן עקרוני מוטעים.

פתרון תשבץ תרתי משמע מס' 254

■ את הפתרונות יש לשלוח במעטפה לפי הכתובת: „7 ימים", שבועון „ידיעות אחרונות", „שעה של פנאי", ת.ד. 20227, ת"א, מיקוד: 61201.
■ ישתתפו בהגרלה רק אלה שמעטפותיהם יגיעו תוך 10 ימים מיום פרסום החידה.
■ נא לציין את־שם החידה ומספר הגליון על המעטפה.

אותיות ומספרים

מספר 1229

לפניכם חידת „אותיות ומספרים". בפעולת החילוק הוחלפו הספרות באותיות. יש לשחזר את פעולת החשבון, ולמצוא את הספרה שאינה משתתפת בה ★ 12 פרסי ספרים יחולקו בהגרלה בין הפותרים נכונה ★ המען למשלוח הפתרון: „אותיות ומספרים מס' 1229", ת"ד 20227, ת"א (61201).

יומן | בחירות
תתמ
הגהה
חחבה
בימג
בתות
בימג
רגג

שחמט מאת אורי צחור

סיום מזהיר

„פיניש" נהדר של אלוף העולם גארי קספארוב, והפסד, בסיבוב האחרון, של אלכסנדר בלייאבסקי, היקנה לקספארוב את המקום הראשון בשלישית בתחרויות הפרס הגדול, ברייקיאוויק, בירת איסלנד.

קספארוב שהחל את התחרות ב„צליעה", צבר ארבע נקודות במחצית משחקיו האחרונים. בלייאבסקי, שהוליך בראש התחרות ברוב שלביה, נוצח בסיבוב האחרון על ידי אלוף העולם לשעבר, בוריס ספאסקי.

להלן הדירוג הסופי: גארי קספארוב 11, אלכסנדר בלייאבסקי 10.5, מיכאל טל 10, יאן אלבסט ויוהן יארטרסון 9.5 כל אחד, ארתור יוסופוב, גיולה סאקס ויאן טימן 9 כל אחד, אולאף אנדרסון, ד"ר ג'ון נאן ויאן טימן 8.5 כל אחד, אנדריי סוקולוב ופרדראג ניקוליץ' 8 כל אחד, הלגי ריבלי 7.5, לאיוש פורטיש ובוריס ספאסקי 7 כל אחד, ויקטור קורצ'נוי 6.5, מארגיר פטורסון 6.

ראוי לציין את הישגיהם של אלוף העולם לשעבר מיכאל טל בן ה־52 ושל האיסלנדי יוהן יארטרסון ואת אי הצלחתם של הוותיקים קורצ'נוי, ספאסקי ופורטיש. בתחרות הפרס הגדול בבלפורט צבר קספארוב 11.5 נקודות ב־15 משחקים; הישג כביר. הפעם נאלץ להסתפק במועט, אך גם בכך היה די כדי לזכות בבכורה.

את הפסדו היחיד ברייקיאוויק נחל קספארוב נגד סוקולוב, שהחל יפה את התחרות אך כשל לקראת סיומה. תחבולה מוטעית של אלוף העולם גררה את הפסדו כפי שנראה להלן;

הגנה סיציליאנית

לבן: סוקולוב

שחור: קספארוב

איסלנד, אוקטובר 1988

1. ה4 ג5 2. פו3 ד6 3. ד4 ג:ד4 4. פ:ד4 פו6 5. פג3 א6 6. ח4 ה6 7. רה2 רה7 8. 0–0 0–0 9. מח1 מדג7 10. א4 פג6 11. רה3 צח8 [והתפתחות עד כה עורה לבטח זיכרונות נעימים אצל קספרוב. הקרב התפתח בדיוק כמו המשחק ה־24, האחרון בקרב על אליפות העולם ב־1985. קספארוב, ששיחק בכלים השחורים במשחק זה, ניצח וזכה לראשונה בתואר אלוף העולם. אז נמשך המשחק 12. רו3 צב8; סוקולוב בחר בתכנית אחרת, כשחקן מסע שאינו מקובל במצב זה].

12. רז1 צב8 13. רו3 רד7 14. פב3 ב6 15. ז4 רג8 16. ז5 פד7 17. רז2 רו8 18. מה3 פא5 19. פד2 רב7 20. מח6 ז6 21. מח3 צבג8 22. ו5 פה5 [בעור הלבן מפתח מיתקפה באגף המלך השתלט השחור על טור ג'. בנתיים נראה לחצו של הלבן מסוכן יותר, כפי שיתברר אין זה כך].

23. ו:ה6 ו:ח6 24. צו4 מהה7 25. צאו1 רז7 26. צח4 רח8 27. רד4 פאג4 28. פ:ג4 צ:ג4 29. רה3 צגג8 30. רג1 ב5 31. א:ב5 א:ב5 32. צחו4 ב4 33. פא2 ראה6 34. צד1 ב3 35. ג:ב3 [לא 35. מה:ב3?? רג4 36. מהא3 צא8 והיתרון לשחור] 35... רה2 36. צד2!

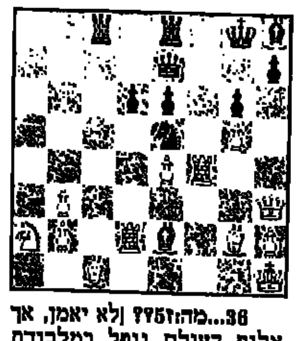

36... מה:ז5?? [לא יאמן, אך אלוף העולם נופל במלכודת כלל לא מסובכת. לאחר 37. צ:ה2?? צ:ג1+ 38. פ:ג1 מה:ו4! נקלע הלבן לצרות נוכח יוזמת השחור. אבל...] 37. מהה3! [לאחר תשובה זו אין מנוס לשחור מאובדן חומר] 37... רח5 38. צו8+ צא8 39. מהז5 פז4 40. פג3 רה5 41. חג3 רו4 42. מהח7 צג8 43. מהר7 פה5 44. צו2 והשחור נכנע.

אכן גם אלוף העולם אינו סופרמן ומסוגל לחיקלע לרגעי חולשה.

הפתעה בסידני

התחרות על אליפות העולם לנוער עד גיל 20 (50 משתתפים) שנערכה בסידני באוסטרליה הסתיימה בהפתעה מרעישה. אלוף העולם החדש הוא ג'ואל לאוטיה בן ה־15 מצרפת שהקדים ארבעה שחמטאים סובייטים, בהם שחקן נבחרת ברה"מ, לאור לימפיאדת סאלוניקי, ואסילי איבנצ'וק.

הישראלי אילן מנור השיג תוצאה טובה באליפות זו. הצמרת היא: לאוטיה, והסובייטים איבנצ'וק, גרגורי סרפר ובוריס גלפנד 9 מ־13 כל אחד. לאוטיה זכה בתואר בשל יתרון בחישוב איכות הנקודות. אחריהם: הלרס משבדיה, וולס מגרמניה המערבית ואקופיאן מברה"מ 8.5 כל אחד, וולף מארה"ב, פיקה מהולנד, ז'וז'ה פולגאר מהונגריה, הנסן מדנמרק ואילן מנור 8 כל אחד, כלאטני מצ'כוסלובקיה, גדנסקי מפולין, דימיטרוב מבולגריה רכלס מארה"ב ולין מסין 7.5 כל אחד. היתה זו, כנראה, החזקה באליפויות העולם לנוער שנערכה אי פעם. ...

נערה ממש אוצר

אושרה בר שלום, בת 14, מקרית מוצקין זכתה במקום ראשון בתחרות ארצית בה השתתפו 40 מתחרים בעלי מד כושר של עד 1850, בהם מבוגרים, שנערכה בעכו. אושרה ניצחה את כל חמשת יריביה. בתחרות זו הצטיין גם ירון הדס בן ה־8 שצבר 4 נקודות. בתחרות הראשית לבעלי מד כושר 1851 ומעלה ניצחו האמן ולאדימיר אלטרמן וסגן אלוף ישראל לשעבר יצחק ויינגר עם 4.5 נקודות מ־5 משחקים בהקדימם את האמן הבינלאומי יעקב בליימן ושהודיע בנתיים שלא יוכל להשתתף במשחקי הנבחרת בסאלוניקי, בשל אי שחרור ממקום עבודתו, ונחום קרצ'ון 4 כל אחד. 24 השתתפו בתחרות זו.

בתחרות האמנים באוניברסיטת תל אביב ניצח ערן ליס בן ה־13 את רב האמן יהודה גרינפלד!

תחבולה מרהיבה

לבן: רסלר

שחור: פולקר

מזרח גרמניה 1988

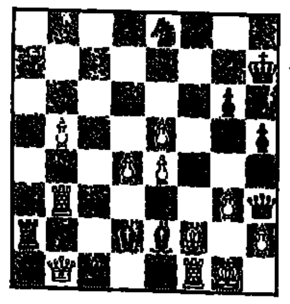

תור השחור

על אף, שלעניות דעתנו, לא קשה למצוא את המסע שהביא לנצחון מידי של פולקר, הרי מסע זה הוא מרהיב עין. מהו המסע? התשובה לכך להלן כמהופך.

פיתרון

ברידג' מאת רחל שמיר

כבדהו וחשדהו

מטרת הכרוז היא לבצע חוזה בכל מחיר. מטרת ההגנה, לעומת זאת, היא להכשיל את החוזה בכל מחיר. כל אחד משני הצדדים צודק במשימתו וכל הדרכים כשרות. אין זה פוקר ואין כאן מקום לרמאות או אשליות. כשהחוזה אינו בר ביצוע מתפשים את הדרך. „הכה נתחכמה לו" חושב בלבו הכרוז ועושה צעד בלתי רגיל. „זה אומר דרשני", חושב היריב שהפתיון בידו ועושה אף הוא צעד חריג. צוחק זה הצוחק אחרון.

אתן לכם דוגמא של חוזה קשה לביצוע וקשה להגנה. נגד הגנה חלשה החוזה מבוצע, אולם נגד הגנה מתוחכמת אין מה לעשות:

צפון
♠ 6 5 4
♥ 8 2
♦ A K 10 9 6
♣ 7 4 3

מערב
♠ K J 3
♥ J 5
♦ Q 8 7 5
♣ 10 9 6 5

מזרח
♠ 10 9 8 2
♥ 6 4 3
♦ J 4 3 2
♣ 8 2

דרום
♠ A Q 7
♥ A K Q 10 9 7
♦ –
♣ A K Q J

חילק דרום – כולם פגיעים.

ההכרזות:

דרום	מערב	צפון	מזרח
2 קלאב	פאס	2 דיאמונד	פאס
2 הארט	פאס	2 בלי שליט	פאס
3 הארט	פאס	4 הארט	פאס
6 הארט	פאס	פאס	פאס

במקרה א' ישב לוי במערב. ה־10 קלאב היתה יציאה די טבעית. הכרוז זכה בידו באלוף קלאב ונוכח שאם לא יצליח להכנס לדומם אין לו כל אפשרות לבצע את החוזה. לכן ניסה את מזלו ושיחק את ה־10 הארט. לוי קפץ על המציאה, זכה בנסיך הארט והמשיך בקלאב. עיני הכרוז אורו. הוא זכה ביד במלך קלאב, שיחק את ה־7 הארט אל ה־8 בדומם, זרק שני ספיידים על האלוף והמלך דיאמונד, נכנס ליד עם האלוף ספייד, משך את השליט האחרון מידי יריביו ובהיותו צרפתי במוצאו אמר VOILA כהוכחה שביצע את החוזה.

במקרה ב' לאחר סידרה דומה של הכרזות יצא אף כהן, שישב בהגנה במערב, ב־10 קלאב. גם כרוז זה זכה באלוף קלאב וכראותו את המצב ניסה אף הוא את מזלו ושיחק את ה־10 הארט. כהן שאינו אוהב מציאות, ראה במהלך זה פתיון והחליט לא להתפתות. הוא לא זכה בלקיחה שהוגשה לו על מגש כסף. כאן נוצר מצב קשה מאוד לכרוז כי לא היתה לו כל דרך להכנס לדומם.

בלית ברירה משך הכרוז את כל השליטים ואת כל הקלאבים, אולם בסופו של דבר חייב היה למסור שני ספיידים לכשלון החוזה, כי בשחקו ספייד קטן מן היד, שיחק אף כהן ספייד קטן, מזרח זכה והמשיך בספייד. המלך ספייד הכשיל את החוזה.

„הרי אמרתי לך פעם 'כבדהו וחשדהו'. זה צריך להיות יחסך כלפי יריבך", אמר כהן והמשיך, „האם לא נראה הדבר חשוד בעיניך שמוסרים לך לקיחה כה זולה?"

לוי נשאר פעור פה, לא היתה תשובה בפיו.

על בולים ובולאים מאת שלמה שמגר

יום הבריאות העולמי

האי מאוריציוס, המפורסם בנלאות כ„מולדת" שניים מן הבולים היקרים ביותר בעולם, הנפיקה סידרה של ארבעה בולים ליום הבריאות העולמי ולמלאת ארבעים שנה לארגון הבריאות העולמי. הבולים דנים בנושאים תברואיים: נכונות האימהות להניק את ילדיהן, תוכניות־חיסון, תזונה מספקת וסמל הארגון הבינלאומי.

ילדה אינדיאנית

גם מכסיקו כיבדה בבול את יום־הבריאות העולמי. הבול נושא חיסון של ילד ע"י רופא על פי ציור־קיר של האמן המכסיקני המפורסם דייגו ריברה (1953). בול למלאת 40 שנה לארגון הבריאות העולמי מראה ילדה אינדיאנית.

עוד הונפקו בולים במכסיקו לכבוד המשורר־הארכיאולוג קרלוס פליסר, לכבוד הסופר חוסה לופס וילדה, למלאת 50 שנה למות המשורר חסידרואני ...

ססר ואליהו, שלושה לכבוד תערוכת הבולים הארצית במונטריי, ומהדורה חדשה של סידרת היצוא עם הענפים הבאים: חימיקלים, קפה, תכשיטי זהב, סרטי־קולנוע, אריחים, חלפי־רכב, ציוד חקלאי, חרושת־ברזל, כבלים חשמליים, דבש ולבתנה.

המלחמה בסמים

המלחמה בסמים מתחילה להעסיק יותר ויותר גם את הארצות הקומוניסטיות. עוגבה

הונגריה ראתה צורך להוציא בול מיוחד לנושא זה. כן הונפקה בהונגריה סידרה של חמישה בולים וצימרה אחת המראים ברווזי־בר מקומיים מוגנים ברובם, פרט לאלה המתוארים בבול הראשון והשלישי של הסידרה. את אלה מותר לצוד וגם לאכול, כמובן. מכאן נולד הרעיון להדפיס קונטרס־בולים עם שני בולים אלה ולשלב בו מתכונים להכנת ארוחות רשנות מבוססות על בשר עופות אלה.

המירשמים הומצאו על־ידי אשף־מיטבח משה בתי־מלון בעלי חמישה כוכבים בבודאפשט. מעל דפי הקונטרס נשקפים אלינו לא רק נוסחות החכנה השונות כי אם גם תצלומים של בתי־המלון על פי הבולים „בתי מלון על שפת הדנובה" שהונפקו על־ידי הדואר ההונגרי ב־1984. הקונטרס הופיע בשתי גרסות: הונגרית ואנגלית, והונגרית וגרמנית והולים בגליונות של עשרה כ"א.

מטבעות ומדליות מאת חיים לנגלבן

מטבעות העצמאות של מאלזיה

בנק מאלזיה מפיץ עתה את מטבעותיו היוקרתיים ביותר, לציון מלאת 30 שנה לעצמאותה של מאלזיה – הוצאה המורכבת ממטבע זהב בערך של 250 דולרים, מטבע כסף בערך של 10 דולרים, שניהם בתגמיר קשוט; ומטבע מסגסוגת נחושת בערך של 1 דולר, בגירסה רגילה. ההטבעה היא בידי מיטבעת סינגאפור, והיא מיועדת לאספנים גם מחוץ למאלזיה.

מלאת 30 שנה לעצמאות הוא אבן־דרך חשובה בהיסטוריה של מאלזיה. צפוי גם שמטבעות רבים יירכשו בשוק הטכנימי של מאלזיה והכמות הנותרת תשביע את הביקוש של אספנים זרים.

תכונה מיוחדת של מהדורה זו היא העובדה שלראשונה משתמשים בחומר חדש במטבעות מאלזיים, והדבר מעניק למטבע בן דולר אחד את צבעו הצהוב הבולט. המיטבעה גם טרחה להודיע ברבים, כי רק 1,000 יחידות של מטבע הזהב הקשוט יוצעו למכירה, והדבר הופך מטבע זה לנדיר יותר מכל מהדורה אחרת שיש לה דרגת חשיבות דומה.

יציבות פוליטית, קידמה ושלום, שלושה עמודי התווך חשובים, היוצרים את הבסיס לבוחה של אומה ב־30 השנים האחרונות – ועתה הם מתורגמים בכשרון למטבעותיה של מאלזיה.

היציבות הפוליטית מיוצגת על מטבע הזהב בן 250 דולרים, על־ידי הפרלמנט, מקום מושבו של מימשל דמוקראטי. המיסגד הלאומי מייצג את הדת הלאומית, האיסלאם־דת המאפשרת חופש פולחן, בעוד שהסמל המצולב של מאלזיה מסמל את אומץ ליבו של העם המגן על ריבונות המדינה.

קוטר מטבע הזהב הוא 25.25 מ"מ, משקלו 7.43 גרם והוא מורכב מזהב בטוהר 900/000. כמות ההטבעה היא כאמור 1,000 יחידות בתגמיר קשוט, ו־5,000 יחידות בתגמיר רגיל לא למחזור.

המטבע בדרג של 10 דולרים, מציג את הקידמה במאלזיה על־ידי פירות של כוח העבודה החרוץ של מאלזיה, שהישגיה בולטים בתחומים הבאים: פיתוח תעשיית הנפט והגאז; תקשורת ותשתית, המיוצגים על מטבע על־ידי גשר פנאנג; קידום המסחר והתעשייה, המיוצגים על־ידי מרכז הסחר העולמי. קוטר מטבע הכסף – 27.70 מ"מ; משקלו – 10.82 גרם מוטבע מכסף בתכולה של 50 אחוז בלבד. כמות ההטבעה – 10,000 יחידות קשוטיות ו־50,000 יחידות רגילות לא למחזור.

ולבסוף המטבע השלישי בסדרה הזו מסגסוגת נחושת בערך של 1 דולר. שלום האומה מיוצג על המטבע על־ידי להקת יונים (30 במספר), העפות באופן חופשי, בתנועה הרמונית. שלום, זה הוא שאיפשר לאומה הרב־גזעית להתאחד לחיות ולפעול יחד בהרמוניה. קוטר מטבע זה 24.50 מ"מ, משקלו – 9 גרם והוא מורכב מסגסוגת של נחושת, אבץ ובדיל. הוטבעו רק 20,000 מטבעות בגירסה קשוטה.

הצד האחורי של המטבעות משותף לכל המטבעות. בצד זה מופיע הסמל הלאומי. הערך של כל אחד מן המטבעות, מסומן מתחת לסמל. הכתובת „בנק נגארה מאלזיה", מציינת את הרשות המוסמכת להנפקת המטבעות.

תפוח ועץ
378 לילדים ונוער

מדף הצעצועים

אל תסתבל בקנקן

בקופסת קרטון תומה, פשוטה ובלתי מושכת, מצאתי משחק מעולה לילדי גן וכיתות נמוכות של בית הספר היסודי, אלא שמשחק זה צריך לעבור הרבה ליטוש ועיבוד עד שיקבל את הגימור היפה לו הוא ראוי. אפילו שמו של המשחק הזה מסורבל עד כדי שעמום – "מרבו פסיכו מוטורי". ממציאו של המשחק הוא מדען, דוקטור, שאיננו עוסק ב"שטויות" כמו אריזה מושכת, עיצוב נאות וגרפיקה טובה.

המשחק נועד לבני גן־חובה עד כתה ב', או לילדים הסובלים מבעיות למידה, והוא אמור לפתח תפיסה חזותית וקואורדינציה ידנית. נראה שאמנם ניתן לעשות זאת.

לוח עץ מחולק לארבעה מלבנים, שבכל אחד מהם חריצים ועיגולים, בתוספת 16 גלילים דקים, ארוכים וצבעוניים ועוד 16 גלילים קצרים, חלולים וצבעוניים גם הם וכן עשרים וארבעה דפי משימות. כל דף משימות מחולק לארבעה מלבנים. בשלשה מלבנים יש שרטוטים מנחים להנחת הגלילים השונים. ילדים שמתקשים, יכולים להעתיק את הצורות מן הדף אל הלוח. ילדים גדולים יוכלו להשלים את המלבן הרביעי לפי ההגיון. מצורף גם דף פתרונות לבדיקה עצמית.

לא היה מזיק להקציע את לוח העץ והגלילים, כדי שהכנסתם והוצאתם תהיה קלה יותר. כדאי גם לצרף דף הוראות קריא בעברית. אם יתגברו המשחק על חולי־ילדות אלה, תתקבל תוצאה מעולה. המחיר: 33 ש"ח.

יצרן בשם "כלי־בו גן" מתמחה גם הוא במשחקי למידה לבני גן־חובה וכתות נמוכות של בית הספר היסודי. סיפרנו בעבר על משחקים שלו בשם "קלי קלות". לאחרונה קבלנו משחק העוסק בהתמצאות והפשטה. במשחק ארבעה לוחות ושקפי תשובות וכן 24 כרטיסי משחק. יש להתאים את כרטיסי המשחק לשרטוטים המופיעים על הלוחות, ולבדוק את התשובות בעזרת המספרים שעל השקפים. הבדיקה קלה מאד ואפשר לבצע אותה ללא עזרה. ניתן לשחק לבד, או כתחרות בין שניים עד ארבעה משתתפים. נחמד. המחיר: 32 ש"ח.

שושנה חן

בישול בזבק־זבק

כְּמוֹ בְּמִסְעָדָה

אֲנִי לֹא יוֹדַעַת אֵיךְ זֶה אֶצְלְכֶם, אֲבָל אֶצְלֵנוּ כְּשֶׁקָּמִים לִפְעָמִים מְאֻחָר בְּשַׁבָּת, מִתְחַשֵּׁק לֶאֱכֹל מַשֶּׁהוּ שֶׁהוּא כְּמוֹ אֲרוּחַת בֹּקֶר, אֲבָל קְצָת יוֹתֵר מִזֶּה. אָז אֲנִי שׁוֹאֶלֶת אֶת הַיְלָדִים שֶׁלִּי: רוֹצִים בֵּיצָה? וְהֵם אוֹמְרִים: לֹא! רוֹצִים קוֹרְנְפְלֵקְס? לֹא! רוֹצִים סָלָט? לֹא! רוֹצִים קָפֶה וְעוּגָה? לֹא!

אַחֲרֵי שֶׁנִּמְאַס לִי, אֲנִי שׁוֹאֶלֶת אוֹתָם – רוֹצִים לְמִסְעָדָה? וְעַל זֶה הֵם כַּמּוּבָן אוֹמְרִים: כֵּן!!! וְאָז... אֲנִי עוֹשָׂה לָהֶם מִסְעָדָה בַּבַּיִת, וְלֹא סְתָם מִסְעָדָה אֶלָּא מִסְעָדָה עֲרָבִית נֶהְדֶּרֶת: אֲנִי פּוֹתַחַת קֻפְסָה אַחַת שֶׁל פּוּל מִצְרִי (אֶפְשָׁר לִקְנוֹת בְּכָל מַרְכּוֹל), מְחַמֶּמֶת אֶת תָּכְנָהּ שֶׁל הַקֻּפְסָה עַל הָאֵשׁ, וּבֵינְתַיִם אֲנִי מְכִינָה בֵּיצִים קָשׁוֹת וּטְחִינָה טְעִימָה.

עַכְשָׁו לוֹקְחִים צַלַּחַת עֲמֻקָּה, שָׂמִים בְּתוֹכָהּ כַּמָּה כַּפּוֹת שֶׁל פּוּל מִצְרִי, עַל זֶה שָׂמִים כַּמּוּת נְדִיבָה שֶׁל טְחִינָה וְעַל הַטְּחִינָה בֵּיצָה קָשָׁה.

עַל הַשֻּׁלְחָן אֲנִי שָׂמָה לְכֻלָּם צַלַּחַת גְּדוֹלָה אַחַת וּבָהּ חֲתִיכוֹת שֶׁל בָּצָל יָבֵשׁ, כַּמָּה פִּלְפְּלִים חֲרִיפִים וְכַמּוּבָן פִּתּוֹת חַמּוֹת וַאֲפִלּוּ קֻנְקָן תֵּה עִם נַעְנַע. כָּל הַהֲכָנָה אוֹרֶכֶת 5–7 דַּקּוֹת, אֲבָל הַהֲנָאָה שֶׁבָּאֲרוּחָה הַזֹּאת מַחֲזִיקָה אֶת כֻּלָּם עַד לִשְׁעוֹת הָעֶרֶב, וְאָז שׁוּב מִתְעוֹרֵר לָהֶם הַתֵּאָבוֹן. תְּנַסּוּ אֶת זֶה.

דניאלה שמי

יין המשמר

*

הָרוֹאֶה אָבֵל בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם מְדַבֵּר עִמּוֹ וְאֵינוֹ שׁוֹאֵל בִּשְׁלוֹמוֹ. (שמחות י"ד)

שְׁתֵּי כְּלָיוֹת יֵשׁ בּוֹ בָּאָדָם: אַחַת יוֹעַצְתּוֹ לְטוֹבָה, וְאַחַת יוֹעַצְתּוֹ לְרָעָה. (ברכות ס"א)

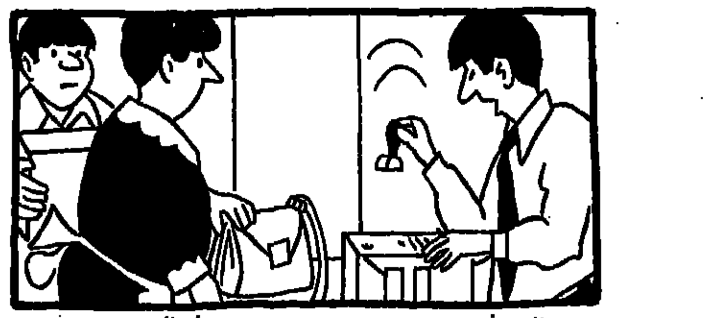

"שמונה שבעים וחמש, הייזל."

כרטיס כניסה

הצגה קטנה ונחמדה

בגדי המלך החדשים - עיבוד ישראלי אקטואלי לספרו של הנס כריסטיאן אנדרסן ● תיאטרון האגדות ● עיבוד: חגית יערי ● עיצוב תפאורה ובובות: אייל ליבנה ● הפעלה: חגית יערי, תמי לוביץ ● תאורה: אריאל אריאב ● עיצוב גראפי: מירה שפר ● יעוץ פסיכולוגי: טובי פלד ● לבני 5 ומעלה ● כשעה.

בובות קטנות לבושות בגוני כחול לבן ושולי זהב, התווכחו על העדפותיו המשונות של מלכם, מלך הערדליים השלישי. שתי בובות שרי המלך היו דהויות ובלתי מרשימות ולשלישית – גבוהה נטויית צוואר ומושחזת חוטם, היה גם תואר מיוחד – שרת הצוואורן. בינינו, שם די מצחיק. בתוכניה הרי נכתב, שזהו עיבוד עכשווי לאגדה הקלאסית.

הסיפור ידוע. מלך מאוד מפונק חשק בבגדי חמודות, כמותם לא לבש איש לפניו. שני נוכלים ערמומיים ונועזים מתחזים לאופנאי צמרת ומציעים לו בגד בלתי נראה ומיוחד במינו, אותו ילבש בחגיגות הארבעים למדינתו. הנוכלים מצליחים להפיל את המלך על הפנים, ואיש משרי חצרו אינו פוצה פה ומצפצף. למה? זה מוסר ההשכל של הסיפור.

רק ילדון שאין לו מחויבות חברתית או אחרת, צועק בקול רם את שרואות עיניו ובעצם עיני כולם שראו אך לא העזו לומר.

בהצגה משתתפות יותר מעשרים בובות מקל וכפפה. כן נעשה שימוש בטכניקות קלאסיות של בובות בשילוב שחקנים. קטע שמאוד מצא חן בעיני – המלך־הבובה, לבוש בגדיו הבלתי נראים, חוצה את הבמה רכוב על סוס צעצוע. כשהוא מגיע אל מאחורי הקלעים, הוא שב ומופיע כבובת מקל קטנה על הבמה העליונה של תיאטרון הבובות, והקהל המריע לו, מצוייר על המסך האחורי של התפאורה.

ההפעלה היתה קצת חובבנית ובלתי מוקפדת. שרת הצוואורן, שיצאה מתוך הבובה הקטנה והיתה שחקנית בשר ודם, עוטה מסכה ובגדי חמודות, אבל השמלה של השחקנית בעלת הרגליים הארוכות לא היתה ארוכה דיה, וראו לה את הסנדלים הפרטיים שהביאה מהבית.

אחד הדברים המוצלחים ביותר בהצגה היה הקשב התמידי של השחקניות־המפעילות לרחשי לבם ולתגובותיהם של הילדים והתייחסותן אליהם כדברים שאמרו. הילדים הגיבו חופשי־חופשי והשחקניות ענו ואילתרו על המקום. לזה וראי מתכוונים, כשאומרים: הפעלה טובה של הצופים.

הצגה קטנה ונחמדה.

שרה ארנון

ממדף הספרים

שיר אהבה לפרחר

תמיר מסחל הם באהבת תמה ● מאת: מירית מונצר־ליעדר ● איורים: טרמי גל ● הוצאת שוקן ● 90 עמודים.

שירים מחורזים, רציניים, כל בכרה של העולם, נשען על כתפיהם, מאוירים בצללות שחורות, לורית. שירים אחרים עוסקים בנושאים "לדותיים" לכאורה, אך אופן התתייחסות של המשוררת וסיגנון חשירה, אינם מראים עונת פנייה אל הילד.

במילים אחרות, יש כאן שילוב מחור למרי של כתיבה על נושאים ילדותיים (מחבוא, פחד מהחושך), הסיגנון בוגר. ידוע סבל, חמנית מראש את קיומו של ניסיון חיים לא קטן אצל הקוראים. אי התאמה הזו נראית במקומות מסויימים מלאכותית, גיבה השירים שהם יוצאים מן הלב, אך אל הלב לא הצליחו לחדור.

גבעם עוזר

מדור לימודים

1988 הטווח הנבור מן שנים ורציפות

הרשמו עכשיו ותהנו עדיין משכר"ך המוזל הקיים

באמת
שעור פרטי באנגלית

מבצע החודש!
חינם
● קסטה ללימוד עצמי
● מילון עברי־אנגלי

תוך זמן קצר להפליא, תוכל ללמוד, לשמוע, לדבר, לקרוא ולכתוב אנגלית נכונה בשיטת הוראה אינדיבידואלית המותאמת במיוחד לך!

ב־5 ש"ח בלבד

קורסי ערב ובוקר או שעורים פרטיים. טיפול אישי, משקה חם, לימוד בקבוצה קטנה

● 12 רמות לימוד (לכל גיל ורמה)
● אנגלית לבגרות ● הכנה ל־TOEFEL
● קורסים למתחילים – A.B.C.
(מיועד למחוסרי כל ידע קודם באנגלית השיטה האמריקאית מבטיחה לך התגברות מחסום השפה והפחד "לפתוח את הפה")
● קורסים לעובדי מוסדות ומפעלים (שכה"ל - הוצאה מוכרת ע"י שלטונות המס)
● אנגלית לתלמיד בשעות אחה"צ לכל הכיתות

לכל גיל רמה ומטרה

חינם – 24 שעות ביממה:
חייג/י ברגע זה לטל 03-295529, 02-221933, 03-726132, 04-669041, ותקבל/י לביתך פרוספקט והזמנה למבחן התאמה – חינם.

משרדינו פתוחים בין השעות 9.00 19.30 ו

תל־אביב בן־יהודה 32 בנין אל־על ח׳ 510 טל 291858	רמת־גן ביאליק 47 מול אורדע טל 726132	חיפה בלפור 5 פינת נורדאו טל 669041
הרצליה סוקולוב 35 פ׳ ברנדייס טל 87682	בת־ים רוטשילד 18 פינת בלפור טל 584161	חולון סוקולוב 48 בנין הסופר טל 880889
פתח־תקוה איכילוב 13 טל 913665	רחובות הרצל 163 466262	ראשל"צ רוטשילד 35 פסג׳ חיים טל 9658801
אשקלון הרצל 36 בית גור טל 25039	ק. חיים וביאליק העמקים 3 טל 740410	באר שבע העצמאות 49 פסג׳ נוקן קייזר טל 73714
ירושלים יפו 36 מול בית יואל טל 233195	כפר סבא ויצמן 134 טל 953181	אשדוד בנין פאן ליד 5 מרכז א׳ טל 535624
רמלה הרצל 84 בפסג׳ מעל בנק לאומי טל 242386	קרית אונו מרכז קהילתי רח׳ צה"ל 104 טל 716647	נתניה הרצל 24 כיכר ציון טל 22404

המכונים האמריקאים לשפות

הנהלת חשבונות

לקראת בחינת משרד העבודה.

כולל לימוד הנה"ח ממוחשבת. הרשמה לקורסים סוג 1+2;3
קורסי ערב מזורזים פעמיים בשבוע במשך 5 חודשים. קורסי בוקר וערב אינטנסיביים 3 פעמים בשבוע במשך 7 שבועות. השיטה המשולבת מקצרת את תקופת הלימודים לחצי ומוזילה את שכר הלימוד בשליש
● הכנה לבחינות סיום ממשלתיות ● קבוצות לימוד קטנות ● מרצים מנוסים ● לימוד אינטנסיבי ● תירגול בעבודה מעשית ● השתלמות במיכון + י ב מ

כולל לימוד הנה"ח ממוחשבת
בחשבשבת

חסרים יותר מ־500 מנהלי חשבונות מדופלמים

לכבוד המכון הישראלי למינהל, ת.ד 28124 (למסי 15) ת"א, 61281
אבקשכם לשלוח אלי חינם מדריך ללימוד הנהח"ש
שם וכתובת ______
טל ______

קורס כתבנות או אנגלית, חינם לכל נרשם

חינם - 24 שעות ביממה, חייג ברגע זה לטל 03-295529 03-201392, 04-665501, 02-221933, 057-73714 גם בלילות ובשבתות מסור/י שמך, כתובתך ומס הטלפון שלך ותקבלי לביתך פרוספקט הזמנה למבחן התאמה - חינם.

תל־אביב דיזנגוף 115 טל 228545	תל־אביב בן־יהודה 32 בנין אל־על ח׳ 510 טל 291858	חיפה ביאליק 17 פ׳ הרצל טל 669505	חיפה נורדאו 10 טל׳ 665501	רמת־גן ביאליק 47 מול אורדע טל 726132
הרצליה סוקולוב 35 פ׳ ברנדייס טל 87682	ראשל"צ רוטשילד 35 פסג׳ חיים טל. 9658801	ירושלים יפו 36 מול בית יואל טל. 233195	באר שבע העצמאות 49 פסג׳ נוקן קייזר טל. 73714	חולון סוקולוב 48 בנין הסופר טל 880889
בת־ים רוטשילד 18 פינת בלפור טל. 584161	פתח־תקוה איכילוב 13 טל. 913665	כפר סבא ויצמן 134 טל 953181	רחובות הרצל 163 466262	אשקלון הרצל 36 בית גור טל. 25039
אשדוד בנין פאן ליד 5 מרכז א׳ טל. 535624	נתניה הרצל 24 כיכר ציון טל. 22404	קרית אונו מרכז קהילתי רח׳ צה"ל 104 טל. 716647	רמלה הרצל 84 בפסג׳ מעל בנק לאומי טל. 242386	ק. חיים וביאליק העמקים 3 טל. 740410

מ.י.ל. מכון ישראלי למינהל

קורס עיצוב אופנה

נפתחים קורסי בוקר וערב לעיצוב אופנה בת"א, חיפה, ירושלים, ב"ש. אם את/ה מחפש/ת מקצוע מעניין, יצירתי ומקורי, עיצוב אופנה הוא האתגר בשבילך.

קורס רגיל
עיצוב וציור אופנה, תדמנות, תפירה והכנת קולקציה רגב. הקורס מוקדש לעבודה מעשית בסוף הלימודים. 8 חודשים עד שנה.

לימודי תעודה

שכה"ל הוצאה מוכרת לעובדות בוטיקים ומפעלי אופנה

משרדינו פתוחים בין השעות 9.00-19.30 רצוף
ירושלים יפו 36 מול בית יואל טל 233195
תל־אביב בן יהודה 32 בית אל על ח׳ 510 טל 295529
חיפה בלפור 5 פינת נורדאו 669041
באר שבע העצמאות 49 פסג׳ נוקן קייזר טל 73714

מכון להכשרה מקצועית

נפתחים קורסי בוקר וערב בת"א, חיפה, ירושלים באר־שבע

עיצוב פנים

מתקבלים/ות בעלי/ות כישרון ונתונים לאחר מבחן התאמה

הקורס לעיצוב פנים מיועד לבעלי גישה אסתטית ויצירתית המתכוונים להפוך להיות מעצבי פנים מקצועיים. לבעלי חניות שחשוב להם למשוך יותר לחנויותיהם. לבעלי אולמות תצוגה ולכל אדם הרוצה לדעת כיצד לתכנן ליהנות מהנוחב שלו ברווחה ובנוחות מירבית

תכנית הלימודים
שירטוט ארכיטקטוני. שירטוט לעיצוב פנים. גאומטריה תאורית. תיכנון ארכיטקטוני. חומרים ותהליכים, פרטי בנין, נגרות וריהוט, עקרונות סטטיים וחוזק, צבע, תאורה, רישום טקסטיל וריפוד ועוד

הינך מוזמן/ת לשיחת יעוץ ומבחן התאמה חינם ללא כל התחייבות מצידך.

חינם - 24 שעות ביממה חייגו/
עכשיו לטל׳ 03-291858, 04-669041, 02-221933, 057-73714
גם בלילות ובשבתות, מסור/י פרטיך ותקבל/י לביתך פרוספקט, כמו כן הזמנה לראיון ומבחן התאמה - חינם.

משרדינו פתוחים בין השעות 19.30-9.00 רצוף	תל־אביב בן יהודה 32 בנין אל־על ח׳ 510 טל 295529	חיפה בלפור 5 טל 669041	באר שבע העצמאות 49 פסג׳ נוקן קייזר טל 73714	ירושלים יפו 36 מול בית יואל טל 233195

מכון להכשרה מקצועית

גם מזכירה רפואית וגם מזכירה בכירה בקורס אחד

הרשמה לקורסי בוקר וערב.
עיון במדור הדרושים בעיתונים, מראה על 2 מקצועות נדרשים ביותר – מזכירה רפואית ומזכירה בכירה הקורסים למזכירות רפואיות של מי"ל מעניקים תעודה המוכרת על ידי בתי חולים וכן מכינים אותך לתואר – מזכירה בכירה
פעמיים בשבוע, בזמן הפנוי בשעות הערב או הבוקר תוכלי לסיים קורס להכשרת מזכירות רפואיות הקורסים כוללים לימוד כל הנושאים הקשורים למזכירות כללית ורפואית הלומדות תעבורנה השתלמויות ועבודה מעשית בבתי חולים. לך עם סיום הקורס תרכושי נסיון מעשי ותוכלי להשתלב באופן מיידי בשוק העבודה

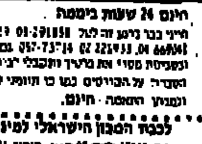

בפיקוח איגוד הרשמים הרפואיים בישראל

חינם 24 שעות ביממה
חייגי כבר ברגע זה לטל 03-291858 03-295529 04-669041, 02-221933, 057-73714 גם בלילות ובשבתות מסרי את פרטייך ותקבלי לביתך חוברת הסבר על הקורסים וכן מועדי לראיון ומבחן התאמה - חינם.

לכבוד המכון הישראלי למינהל
ת.ד. 28124 למסי 49 ת"א, מיקוד 61281
אבקשכם לשלוח אלי חינם עלון הסבר
שם וכתובת ______
טל ______

משרדינו פתוחים בין השעות 9.00-19.30 רצוף	תל־אביב בן־יהודה 32 בנין אל־על ח׳ 510 טל. 291858	רמת־גן ביאליק 47 מול אורדע טל. 726132	פתח־תקוה איכילוב 13 טל. 913665
ירושלים יפו 36 מול בית יואל טל. 233195	חיפה בלפור 5 פינת נורדאו טל. 669041	באר שבע העצמאות 49 פסג׳ נוקן קייזר טל. 73714	כפר סבא ויצמן 134 טל. 953181

מכון ישראלי למינהל

טכנאי שירות וידאו - טלוויזיה

● מסלול שנתי למחוסרי ידע באלקטרוניקה
● מסלול חצי־שנתי לאלקטרונאים.
● לחיילים משוחררים תנאים מיוחדים.
● רוב הקורס בעבודה מעשית - הכוונה לעבודה למסיימים

כולל קורס לאנטנות צלחת (לווינים)

לקליטת שידורי לוויינים וטלוויזיה בכבלים

ללא תלות בגיל, השכלה או ידע באלקטרוניקה

סידור מיוחד למשרתים במילואים

חינם 24 שעות ביממה: חייג/י ברגע זה לטל. 03-660893, 04-664505, 057-73714, גם בלילות ובשבתות. מסור/י פרטיך, ותקבל/י לביתך פרוספקט והזמנה למבחן התאמה - חינם.

מקצוע נדרש ● הכנסה גבוהה עבודה מעניינת

לימודי ערב פעמיים בשבוע

משרדינו פתוחים בין השעות 9.00-19.30 רצוף	תל־אביב הירקון 91 פינת אלנבי 660893 660592	חיפה ביאליק 17 פינת הרצל טל. 664505	באר שבע העצמאות 49 פסג׳ נוקן קייזר טל. 73714	ירושלים יפו 36 מול בית יואל טל. 233195

מכון להכשרה מקצועית

למד בגרות בקלות וחסוך $ 1,000

הרשמה לקורסים מזורזים למועדי ינואר 89', יוני 89'
לימוד בכתב, לימוד ערב או משולב למי בחירה.
הנחות והטבות • עכ"ל וזל כ־50%-20% מבתי־ספר אחרים. ...הנרשם ל־2 מקצועות בכתב משלם 225 ש"ח למקצוע. הנרשם לכל ...בכתב משלם 166 ש"ח למקצוע. הנרשם ל־2 קורסי ערב, מקבל 3 קורסים בכתב חינם!
• 25% הנחה לחיילים • 35 שנות נסיון • 95% הצלחה בבגרות • 8 רמות ... • חומר הלימוד מסוכם בתקצירים • ביטוח הצלחה ...
ת"א ... 28124 ת"א למסי 97 מיקוד 61291
...לשלוח אלי חינם חוברת הסבר
שם וכתובת ______
טל. ______

חינם - 24 שעות ביממה
חייג ברגע זה לטל 03-201392, 04-669041, 02-221933, 057-73714
גם בלילות ובשבתות מסור/י כתובתך ותקבל/י לביתך חוברת הסבר - חינם.

משרדינו פתוחים בין השעות 9:00-19.00 רצוף

תל־אביב בן־יהודה 32 בנין אל־על ח׳ 510 טל 291858	חיפה בלפור 5 פינת נורדאו טל. 669041	באר שבע העצמאות 49 פסג׳ נוקן קייזר טל. 73714	ירושלים יפו 36 מול בית יואל טל. 233195	בת־ים רוטשילד 18 פינת בלפור טל. 584161
אשדוד בנין פאן ליד 5 מרכז א׳	חולון סוקולוב 48 בנין הסופר טל. 880889	אשקלון הרצל 36 בית גור טל 25039	רמלה הרצל 84 בפסג׳ מעל בנק לאומי טל. 242386	רחובות הרצל 163 466262
הרצליה סוקולוב 35 פ׳ ברנדייס	נתניה הרצל 24 כיכר ציון טל. 22404	פתח־תקוה איכילוב 13 טל. 913665	ראשל"צ רוטשילד 35 פסג׳ חיים טל. 9658801	כפר סבא ויצמן 134 טל. 953181

רמת־גן ביאליק 47 מול אורדע טל. 726132 — קרית אונו מרכז קהילתי רח׳ צה"ל 104 טל. 716647

המכונים האמריקאים להשכלה בכתב בשיתוף המכונים הבריטיים. 35 שנות נסיון. 95% הצלחה

לימוד, ציור
גרפיקה וציור בביתך בזמנך הפנוי

לקבלת פרוספקט חינם ומבחן התאמת כשרון גרפיקה ללא כל התחייבות מצידך.
טלפן/ני 24 שעות ביממה
03-868410

לכב׳ המכונים האמריקאים ת.ד 28124 ת"א מיקוד 61281 (למסי 55) שם וכתובת ______ טל ______

המכונים האמריקאים להשכלה

המכונים
המכונים האמריקאים לשפות
המכון הישראלי למינהל
המכון להכשרה מקצועית
28 שנות נסיון, 250.000 בוגרים

גרפיקה

הרשמה לקורסי בוקר וערב. בת"א
הקורס לגרפיקה ועיצוב מיועד לבעלי גישה למקצוע ונתונים כמו דייקנות וסדר, נטיה אסתטית, קריאטיביות וכו׳

יתקבלו רק בעלי נתונים וכישרון מתאים לאחר מבחן סטיבוסטרי לבתי־ספר. הפניה לתעסוקה בעבודה – כהמלצות להרשמים.

לכ׳ המדרשה לגרפיקה ולציור
ת.ד. 36239 ת"א מיקוד 61363 נא לשלוח לי פרוספקט על קורסי גרפיקה
שם וכתובת ______
טל׳ ______

משרדנו פתוח כל יום בין השעות 9.00-19.30 רצוף
ת"א בן־יהודה 32 בית אל־על ח. 510
טל; 295529

חינם 24 שעות ביממה
חייג כבר ברגע זה לטלפון 03-295529 או 03-291858
גם בלילות ובשבתות מסור את שמך ותוכנך לראיון ומבחן התאמה חינם

יעוץ מס
באישור נציבות מס הכנסה

הרשמה לקורסי בוקר וערב
לקראת תעודת הסמכה מטעם נציבות מס הכנסה
• קורסים רגילים למחוסרי ידע • קורסים מזורזים למנהלי חשבונות

דרישה ליועצי מס בארץ
ההתפתחות העצומה של הכלכלה והמסחר, וחוקי המס החדשים גורמים לדרישה הולכת וגדלה ליועצי מס כל עצמאי וקוק ליועץ מס או לרואה חשבון על מנת למלא אחרי הוראות השלטונות.

מטרת הקורס
להכשיר תוך תקופה קצרה יועצי מס לקראת בחינות הסמכה ממשלתיות ולהקנות להם ידע ונסיון שיוכלו להתחיל בעבודתם מיד עם תום הקורס

חינם 24 שעות ביממה חייגו ברגע זה 03-291858, 03-295529, 04-665501, 02-221933, 057-73714 גם בלילות ובשבתות, מסור/י פרטיך ותקבל/י לביתך פרוספקט - חינם.

משרדינו פתוחים בין השעות 9.00 19.30 רצוף

תל־אביב בן יהודה 32 בנין אל־על ח׳ 510 טל. 291858	רמת־גן ביאליק 47 מול אורדע טל. 726132	פתח־תקוה איכילוב 13 טל. 913665	ירושלים יפו 36 מול בית יואל טל. 233195	חיפה נורדאו 30 טל. 665501	באר שבע העצמאות 49 פסג׳ נוקן קייזר טל. 73714

מכון ישראלי למינהל

הנהלת חשבונות
בביתך בזמנך הפנוי
הכנה לבחינות משרד העבודה
קבלת פרוספקט על קורסים בהנה"ח סוג 1 + 2
טלפנו 24 שעות ביממה 03-868410

לכבי המכונים האמריקאים ת.ד. 28124 ת"א מיקוד 61281 (למסי 54)
נא לשלוח אלי עלון על קורס הנהלת חשבונות
שם וכתובת ______
טל ______

המכונים האמריקאים להשכלה בכתב בשיתוף המכון הישראלי למינהל

אוניברסיטאות בארצות הברית
יעוץ ★ הכוונה ★ הרשמה

כל שנה לאוניברסיטאות אקדמיים לקראת תואר ראשון, שני או דוקטורט.

הכנה לבחינת TOEFL
• תרגום טפסים רשמיים של תעודות
• ניסוח מכתבים ומילוי טפסים

משרדינו פתוחים: ימים א׳-ד׳ 16:00 - 19:00, ב׳ ח׳ 9.00-12:00
ת"א בן יהודה 32 בנין אל על חדר 521 טל. 03-297324

iai Israel American Institute COLLEGE ADVISORS